Muhammed el - Gazali

OBNOVI SVOJ ŽIVOT

Šejh Muhammed El Gazali

OBNOVI SVOJ ŽIVOT

Konjic, Maj 2000.

Naziv originala:
Džeddid hajateke

Autor:
Muhammed El Gazali

Naziv prevoda:
Obnovi svoj život

Prevod:
Mr Mesud Džajić i Numan Ćosić

Lektor i korektor:
Esad Bajić

Izdavač:
Medžlis IZ-e Konjic

Za izdavača:
Ahmed Džajić

Tehnička priprema: M&N

Štampa:
"SABAH-PRINT" Ilidža

Tiraž: 1000

CIP Katalogizacija u publikaciji Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo 297.1

al-GHAZZALI, Muhamed, Obnovi svoj život/Muhamed el Gazali; (prevod Mesud Džajić, Numan Ćosić). - Konjic; Medžlis IZ-e, 2000. -230 str,; 21 cm. Nas. org. na arapskom jeziku
I.El-Gazali, Muhammed vidi al Ghazzali, Muhamed
COIBISS / BiH-ID 7763206

Na osnovu mišljenja FM obrazovanja, nauke kulture i sporta, Broj 02-15-2125/00 da je knjiga "Obnovi svoj život" oslobođena poreza na promet proizvoda i usluga.

SADRŽAJ

UVOD

Volio bih da upoznam sve one koji ne poznaju islam, ili ga poznaju samo površno, sa prvom istinom o ovoj vjeri, a to je prirodnost islama. Njegova različita učenja, o svim životnim pojedinostima glas su zdrave naravi i ispravnog mišljenja, a njegova usmjeravanja, prožeta kroz njegove osnove, odušak su za ono čemu teže duše i u čemu nalaze smiraj.

Već dugo vremena obuzet sam idejom da objasnim sličnost između zapostavljene islamske tradicije i između dostignuća do kojih su došli slobodni mislioci u većini duhovnih, društvenih i političkih oblasti. Pronašao sam mnogo sličnosti koje ukazuju na podudarnost između životnog iskustva i nebeske objave.

Kao što se slažu odgovori dva čovjeka kada im se postavi isto pitanje, tako se slažu logika ispravne ljudske prirode, dok traži put ka dobru, sa logikom ajeta s neba, a oni upućuju sve ljude pravom putu.

Možda se i moje poštovanje vjere i moje ustrajavanje u njoj temelji na onome što sam lično osjetio u njegovoj skladnosti sa izvornom prirodom, pa kada ne bi bilo vjere od strane onoga koji zna viđeno i neviđeno, niti ja niti bilo ko drugi ne bi mogao izmisliti nešto bolje za uspostavljanje veza sa Bogom i ljudima.

Ti možeš da sumnjaš u ovu tvrdnju i da je smatraš ekstremizmom krutog čovjeka, ali ja imam pravo da pred tebe postavim različite usporedbe, da ih pogledaš i da nakon toga prosudiš onako kako ti želiš.

Izraz "ljudska priroda" ima široko značenje. Ponekad se moj i tvoj sud razlikuju o jednoj te istoj stvari do te mjere da ćeš ti nešto hvaliti, a ja to isto kuditi.

Pa da li postoji nešto što će spriječiti ovu kontradiktornost?

Odgovor leži u činjenici da pod riječju "ljudska priroda" podrazumijevamo samo zdravu ljudsku prirodu.

Uzmi za primjer novorođenče...

Prirodno je da se rodi tjelesno i psihički prirodno zdravo pa ako se dogodi da se iz nekog razloga rodi sa mahanama, onda je to neprirodno.

Isto to pravilo vrijedi i za biljni svijet. Prirodno je da plodovi budu zdravi od nedostataka koje prouzrokuju razni insekti.

Svako izobličavanje koje narušava prirodu i njenu ljepotu je nepravilno i ono mora da se odstrani.

Ljudska zajednica mora da se kreće u ovom smjeru, pa oni koji posjeduju psihičke i fizičke sposobnosti, umjeren temperament, izgrađen karakter jesu oni od kojih se sluša i uzima nešto. A što se tiče bolesnih, onih koji su odstupili od pravog puta, onih koji su neispravnog razmišljanja i onih koji svoje strasti ne kontrolišu, oni su poput pokvarenih plodova u biljnom ili deformisanog mladunčeta u životinjskom svijetu i njih ne možemo uzeti za primjer zdrave prirode. Ne smijemo se složiti s njihovim mišljenjem pa makar to oni smatrali glasom ili zovom zdrave ljudske prirode.

Zaista Poslanik islama kada kaže čovjeku koji ga je pitao o dobročinstvu: "Priupitaj svoje srce!", nije ponudio ovaj odgovor zločincu koji prolijeva krv i krši tuđe pravo, a mnogo je onih čija savjest prihvata činjenje velikih grijeha. On je ponudio ovaj plemeniti odgovor čovjeku zdrave prirode koji voli dobro, pa ga je Poslanik oslobodio tegobe stalnog zapitkivanja i traženja odgovora i vratio ga svome srcu kad god mu stvari postanu manje jasne. Ovaj čovjek i slični njemu, od velikodušnih, su mjerilo stvari i putokazi koji usmjeravaju.

Zaista je život bez takvih ljudi besmislen, umjesto da se bilježi i piše o ovakvim ljudima, svijet je pisao o političarima i vođama koji su prolijevali krv i tlačili narod.

Ako smo pojasnili ulogu zdrave ljudske prirode u spoznaji istine, neophodno je da ukažemo i na ovu stvar, a to je da brojni tekstovi objave neće koristiti čovjeku ukoliko je njegova priroda bolesna.

Koju vrijednost ima dvogled koji sve približava i uveličava ako je u rukama slijepog čovjeka?!

Zaista gubitak zdravog rasuđivanja jeste zastor koji skriva razumjevanje istine a samim tim i njeno prenošenje. Riješenje za navedeni problem je da svi oni koji imaju zdravu prirodu odlučno izvrše svoju obavezu, jer se u tome kriju dvije velike koristi.

Prva od njih je da se okoriste ti plemeniti ljudi onim što je Allah dž.š. propisao svojim robovima, jer razum ma koliko se uzdigao uvijek će trebati Objavu, kao što je oštroumnost u potrebi za raznim metodama spoznaje.

Druga od njih je da se vjerske istine okoriste onim ko ih lijepo razumijeva i izlaže, bez umanjivanja njihove vrijednosti, jer razumijevanje vjere je mudrost koja se ne da je svakom čovjeku, pa neka to čine oni koji za to posjeduju sposobnost.

Lijepo razumijevanje vjerskih istina, koje smo naveli, mora da prati iskren rad u skladu s njima, jer riješiti probleme ljudi i njihove uzroke nije u stanju niko drugi, osim onog ko je u stanju da riješi svoje lične probleme tim vjerskim istinama, koje i drugima preporučuje.

Možda ćeš se suprostaviti ovome i reći: "Možda nosilac fikha (razumijevanja) nije i fakih... možda će nosilac fikha prenijeti to na nekog ko je znaniji od njega!" A ja kažem, zaista ima na ovom svijetu onih koji nose lijekove i njima druge liječe a sami se njima ne okoriste. S tim da, izuzeci od pravila ne opravdavaju postojanje neznalica koji prenose znanje i bestidnih koji prenose uputu. O ovakvima Kur'an govori u slijedećem ajetu: **"Oni kojima je naređeno da prema**

Tevratu postupaju, pa ne postupaju slični su magarcu koji knjige nosi. Ružan li je primjer naroda koji smatra lažnim Božije mu'džize, a Allah neće ukazati na pravi put narodu koji neće da vjeruje." (El-Džum'a, 5)

Čovjek na osnovu svoje nepomućene prirode ponekad spozna istinu, jer su halal i haram jasni, ali ova spoznaja nema vrijednosti ukoliko ne zabranimo haram i ne dozvolimo halal i ukoliko se ne zaustavimo na granicama između vrlina i pokuđenosti, pravde i nepravde.

Kaže se: "Ljudi se dijele na dvije vrste: na ljude koji spavaju na svjetlu i ljude koji su se probudili u tami."

Zaista su brojne skupine ljudi još uvijek daleko od islama zato što (još uvijek) ne poznaju njegovo učenje, i zbog toga ne traže put do njega, i ne uzimaju iz njegovog svijetla, a islam je zdrava ljudska priroda od koje su se ljudi udaljili, pa je došao Poslanik Muhammed ibn Abdullah da ih vrati njoj.

Pročitao sam knjigu *"Ostavi uznemirenost i počni život",* velikog učenjaka Dila Karindžija pa sam, odmah po završetku čitanja odlučio da vratim ovu knjigu islamskim osnovama. Ne stoga što je pisac prenio nešto iz naše vjere, nego zato što se zaključci, do kojih je došao, slažu sa Kur'anskim ajetima i tekstovima Poslanikovih a.s. hadisa.

Ovaj pisac ne poznaje islam, a da ga je spoznao iz njega bi citirao više nego iz bilo kojeg drugog izvora.

Ovo pisanje nije samo iz želje da bi zadovoljio svoju potrebu za pisanjem, nego da bi ispravio kriva shvatanja koja su tako raširena.

Ako izgubiš povjerenje u ljude ili se osjetiš usamljenim, naći ćeš utočište kod Gospodara ljudi.

"Gospodaru moj, podari mi znanje, i uvrsti me među one koji su dobri, i učini da me po lijepom spominju oni što će poslije mene doći, i učini me jednim od onih kojima ćeš džennetske blagodati darovati." (Eš-Šu'ara, 83-85)

OBNOVI SVOJ ŽIVOT

Čovjek često zaželi da započne novu stranicu u svom životu, ali on taj željeni početak veže za nepoznato, kao kada se popravi njegovo stanje ili kada promjeni svoje mjesto boravka.

Ponekad ga upoređuje sa važnim događajem ili posebnim povodom, kao što je rođendan ili Nova godina, na primjer.

On u ovom odgađanju ima osjećaj da će s ovim čekanim događajem doći specijalna snaga koja će ga angažovati nakon velike uspavanosti i motivisati nakon beznadežnosti.

Naravno, ovo je čista zabluda. Prava pokretačka snaga za novi život izvire iz unutrašnjosti čovjeka.

Čovjeka koji odlučno kroči u život neće pokolebati teški uslovi koji ga okružuju, ma koliko bili loši, niti će on pasti pod njihov uticaj. Naprotiv, on će se njima okoristiti uspjevajući da sačuva svoje osobenosti pred njima, poput sjemenki ruže koje se zakopaju pod tlo pa probijaju sebi put u pravcu sunčeve svjetlosti, šireći ugodan miris! One pretvaraju oštri mulj i mutnu vodu u zadivljujuću boju i divan miris... Također, čovjek koji kontroliše sebe i svoje vrijeme zadržava slobodu akcije u susretu sa svim nemilim događajima, je u mogućnosti da učini mnogo toga, ne očekujući pomoć od vanjskih faktora radi ostvarivanja onoga što želi.

Pomoću njegove skrivene snage, nadarenosti, koju posjeduje, i ograničenih šansi, koje mu se pružaju, on može da gradi život iznova.

Nema mjesta oklijevanju. Ponekad vrijeme daruje energiju koja učvršćuje žile pregalaca na putu istine, a očekivati da nepokretnom podari moć hodanja i trčanja je nerealno.

Ne temelji gradnju svoga života na želji koja je produkt nerealnog. Ovakvo odlaganje sigurno ti neće dobro donijjeti.

Bliska stvarnost, koja je pred tobom, ti, lično, i sve povoljne i nepovoljne okolnosti, koje te okružuju, jedino su prave osnove na

kojima se gradi tvoja budućnost. Zato nema mjesta zastajkivanju i čekanju. Božiji Poslanik reče: *"Allah pruža svoju milost noću da oprosti onome koji je griješio danju, a pruža Svoju milost danju da oprosti onome koje griješio noću."*[1]

I zaista, svako odlaganje u realizovanju projekta kojim obnavljaš svoj život i kojim popravljaš svoja djela, ne znači ništa drugo do produžavanje tamnog perioda, kojega se želiš otarasiti i prihvatanje da ostaneš pregažen pred nasrtajima težnji i nemara.

Čak, to bude vrlo često i razlogom većeg očaja i samouništenja, a to znači propast.

U tom smislu Poslanik a.s. kaže: *"Pokajnik od Allaha očekuje milost, a umišljeni očekuje prijekor. O ljudi, znajte da će svako doći svojim djelima, i niko neće napustiti ovaj svijet a da ne vidi svoja dobra i loša djela. Znajte, da se djela cijene po svom završetku.*

Noć i dan su dva dara koji vam služe kao jahalice zato lijepo putujte na njima do Ahireta.

Čuvajte se odgađanja, jer smrt dolazi iznenada. Neka se niko od vas ne oslanja samo na Božiju milost, zaista su i džennet i vatra vama bliži od sveze na obući. Onda je proučio: "**Ko uradi dobra koliko trun vidjeće ga, a ko uradi zla koliko trun vidjeće ga.**" (Ez-Zilzal, 7-8)

Kako je lijepo da čovjek s vremena na vrijeme obnovi lični raspored, šaljući kritičke poglede u tom pravcu, da bi spoznao svoje mahane i nedostatke, i da razvije kratkoročnu i dugoročnu strategiju, radi oslobađanja od grešaka u koje pada.

Uvijek poslije nekoliko dana pogledam u latice moga stola, radi sređivanja nereda napravljenog zbog razbacanih listova i papirića koji više nemaju funkcije.

Sve moram postaviti na odgovarajuće mjesto tako da ono što više nije potrebno nađe svoje mjesto u korpi za otpatke.

---

[1] Muslim, Kitabu al-tewbe, br. 4954. Vidi također: Ahmed, br. 18708.

Nakon svakodnevnih poslova, stvari u kući su razbacane i neuredne, sve dok se ne očisti prašina sa predmeta, odvoji ono što je za otpada i sve postavi na njegovo mjesto vraćajući kući potrebni red i urednost. Ne zaslužuje li i čovjekov život ovakav trud?

Ne zaslužuje li tvoja ličnost da se ponekad pobrineš o njenim stvarima, da li je obuzima kakav nemir pa da ga otkloniš, ili je možda pala u grijeh pa da ga ukloniš od nje kao što uklanjaš otpatke iz čistog prostora!? Zar ne zaslužuje naša ličnost da poslije izvjesnog perioda vratimo pogled na nju, radi uvida u to šta ju je snašlo od dobiti ili štete? Da joj vratimo ispravnost i harmoniju kad god je poljuljaju krize u ovom nemirnom svijetu?

Od svih stvorenja čovjek je u najvećoj potrebi za analiziranjem stanja svoje ličnosti i brige za svojim životom kroz osiguravanje svega što će ga sačuvati od slabosti i nepovezanosti.

To je zbog toga što čovjekova sentimentalna i umna postojanost teško može ostati čitava u sudaru sa raznim oblicima strasti i izazova. Pa ako bude prepušten faktorima razgradnje a oni će zasigurno doći, u tom slučaju naprsne emocionalna i umna svijest kao što se razlete zrna đerdana kad konac pukne. Ovo je stanje **"...onoga čije smo srce nehajnim prema Nama ostavili koji strast svoju slijedi i čiji su postupci daleko od razboritosti."** (El-Kehf, 28)

Malo ćemo zastati kod riječi *FURUT.* Opadanje boba grožđa ili nedozrelih hurmi, ljudi nazivaju *FURUT.* Isto tako ličnost čovjeka kada joj se prekinu veze i odnosi, a uz to nema ništa što bi joj dovelo u red njene poslove i prikupilo njene snage, njena osjećanja i misli postaju razbacane, nesređene kao ova zrna i u njoj nema dobrog, niti konstruktivnog.

Zato smatramo nužnim postojanje stalne aktivnosti, radi dotjerivanja ličnosti i sistema njene kontrole.

Allah dž.š. podstiče ljude da obnove svoj život pred zoru svakog novog dana.

Jer kad se ljudi odmore od napora prethodnog dana, i kada se pripremaju za aktivnosti novog dana, u tim posebnim momentima može se upitati: Koliko je svijet posrnuo u svom hodu? Koliko zastranjuje u sebičnosti? Koliko je pao u niske prijestupe? Koliko ga je zavela njegova zbunjenost i u kolikoj je potrebi za ljubavi i nježnošću?

U ovom trenutku svaki čovjek može da obnovi svoj život i da povrati izgradnju svoje ličnosti na bazi zraka nade, uspjeha i samosvijesti.

Glas istine dopire do svakog mjesta, da bi uzeli uputu zbunjeni i da bi počeli iznova oni koji to žele. Božiji Poslanik kaže: *"Kada prođe polovina noći ili njene dvije trećine, Allah dž.š. silazi na najniže nebo i rekne: Ima li neko da traži nešto da mu se dadne? Da li neko moli, da mu se udovolji? Traži li neko oprosta da mu se oprosti?- sve do zore."*[2] A opet, u drugoj predaji stoji: *"Gospodar je najbliži svome robu u srcu noći."*[3]

Pa ako možeš biti od onih koji se sjete Allaha u tom vremenu - budi! To je momenat odlaska noći i nadolaska dana, pa na ostacima bliže i dalje prošlosti možeš ustati i graditi svoju budućnost.

I nemoj očajavati zbog mnoštva grijeha, pa makar ih bilo koliko pjene na moru - Allah će ih oprostiti ako se ti iskreno okreneš Njemu.

Stara nezahvalnost ne smije biti prepreka pred iskrenim povratkom: **"Reci: "O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, zasigurno, sve grijehe oprostiti. On doista mnogo prašta i On je milostiv, i povratite se Gospodaru svome i pokorite mu se..." (Ez-Zumer,** 53-54)

A u jednom hadisi kudsiji se prenosi da je rekao Uzvišeni Allah: *"O čovječe, dok me budeš molio i želio Ja ću ti oprostiti ma koliko imao grijeha. O čovječe, kada bi tvoji grijesi dostigli visinu neba, a zatim zatražiš oprosta, Ja ću ti oprostiti. O čovječe, kada bi mi došao sa*

[2] Muslim; Kitabu Salatu al-musafirine wa kasriha, br. 1263.
[3] Tirmizi; Kitabu al-da'wat, br. 30503.

grijesima kolika je zemlja, a zatim se sa mnom susretneš, a nisi Mi druga pripisao, Ja ću ti doći sa isto toliko oprosta."[4]

Ovaj hadis i njemu slični su stimulativni napitak, koji budi nadu u očajnoj želji, i preporođuje stidljivu i uspavanu odlučnost da nastavi put ka Allahu, i da obnovi svoj život nakon pasivne i uspavane prošlosti.

Nikako ne mogu da shvatim, zašto ljudi ne lete Allahu na krilima čežnje, umjesto da budu gurani do Njega bičevima straha?

Zaista je neznanje o Bogu i Njegovoj vjeri uzrok ovako hladnog osjećaja, ili bolje rečeno, odbojnog osjećaja iako čovječanstvo neće naći nikoga, da je bolji i milostiviji prema njemu, od Allaha dž.š.

Njegova dobrota i samilost su bez ikakvog interesa, oni su rezultat Njegove veličanstvene uzvišenosti. Priča o čovjeku ukazuje na to da ga je Allah stvorio da mu da počasti, a ne da ga ponizi, da mu da vodeću ulogu među stvorenjima, a ne da ga podredi: **"Mi smo vas na Zemlji smjestili i na njoj vam sve što je za život potrebno dali - A kako vi malo zahvaljujete! A mi smo vas stvorili a onda vam oblik dali a poslije melekima rekli: "Poklonite se Ademu!"** (El-Ea'raf, 10-11)

Uloga vjere među ljudima jeste da uredi njihovo ponašanje i međusobne odnose na principima istine i pravde, da bi živjeli na ovom svijetu bez nasilja i neznanja. Vjera je za čovjeka ono što je hrana njegovu tijelu - potreba za njegovu postojanost i užitak za njegova čula.

Allah dž.š. je sa Svojim zakonom uz roditelja protiv neposlušnosti djeteta, uz obespravljenog protiv napasti nasilnika, uz svakog čovjeka protiv toga da ga išta snađe u njegovoj časti, imetku i životu.

Pa jesu li ova načela nasilje i kazna za ljude? Nije li to samo milost i dobro?!

[4] Tirmizi; Kitabu al-da'wat, br. 3463.

I kada Allah zaduži ljude, nakon toga, nekim lahkim obavezama, da bi Mu zahvalili na blagodatima i da bi priznali Njegov Hakk, pa da li obavljanje tih propisanih ibadeta treba biti razlogom njihove mrzovolje i odbojnosti?

Istina je da Allah, sa svim ovim, nije htio ljudima ništa osim lahkoće, dobrote i počasti, ali su ljudi odbili da žive u skladu s onim kako je Allah odredio, jer su ih njihove strasti odvratile od istine te su nepravda i nasilje zavladali u svim područjima.

I pored ove zablude, u koju su ljudi upali, poziv imana je stalan da se vrate svome Gospodaru.

Njegova radost zbog vašeg povratka Njemu je iznad svakog opisa. Božiji Poslanik a.s. reče u jednom hadisu: *"Allah se više obraduje pokajanju Svoga roba, koji se pokaje, od čovjeka koji putuje pustinjom na devi, a na njoj mu sva hrana i voda. Legne i zaspe, a kada se probudio deva je već bila otišla. Tražio ju je dok ga žeđ i vrućina nisu savladali. Onda je rekao: "Vratiću se na mjesto gdje sam bio pa ću zaspati dok ne umrem". Stavio je glavu na ruku i zaspao da umre, a kad se probudio vidio je pored sebe devu sa vodom i hranom. Allah je više obradovan pokajanjem Svog roba od ovog čovjeka kada je ugledao devu."*[5]

Zar nisi zadivljen ovom toplom dobrodošlicom? Je si li vidio radost ravnu ovom iskrenom ushićenju?

Najplemenitiji i najčasniji čovjek rijetko će naći srce koje s ovakvom čežnjom priželjkuje susret s njim. Pa kako ne onaj koji se ogriješio prema sebi i prema drugome? Ako bi naišao na ovakav doček, koji prelazi preko onoga što je prošlo, to bi mu dalo sigurnost da odahne i da bude zahvalan. Sama činjenica da bude iznenađen ovakvom radosnom viješću, je nešto što izaziva divljenje.

A Uzvišeni Allah je bolji prema ljudima i radosniji zbog njihovog vraćanja Njemu, više nego misle nemarni! A prirodno je da

[5] Buhari; Kitabu al-da'wat, br. 5833.

teoba bude prekretnica iz života u život, i graničnik između dva različita perioda, kao što zora razdvaja mrak i svjetlost.

Ovakav povratak ne smije biti samo varka nakon koje bi se čovjek vratio u naviknuti nered i moralno padanje.

To nije pusti pokušaj kome nedostaju iskrena odlučnost i snaga podnošenja, koja obiluje praznom diskusijom. Taj trijumfalni povratak, kome se Allah raduje, jeste pobjeda čovjeka nad razlozima slabosti i pospanosti, uništenje klica niskosti i prijestupa i izbavljenje iz kandži strasti i poricanja, a zatim njegovo konačno skrašavanje u drugoj atmosferi punoj imana, dobročinstva, zrelosti i ispravnosti.

To je povratak gdje Allah hvali takvog aktera: **"A Ja zaista opraštam onome ko se pokaje i povjeruje, ko radi dobra djela i koji zatim na pravom putu ustraje."** (Ta-ha, 82)

Takav čin predstavlja obnovu života nakon potrošenosti i odlučnu transformaciju, koja mijenja osobine ličnosti kao što se mijenja mrtva zemlja nakon velike i obilne kiše.

Obnova života ne znači mijenjanje dobrih dijela i lijepih namjera usred ogromne količine pokuđenih običaja i lošeg morala. To je greška na kojoj čovjek ne može zasnovati finu budućnost i ispravan hod. Naprotiv, takav gest ne ukazuje na potpunost i pravo prihvatanje, jer i kamena srca ponekad poluče dobro i skupljeni prsti katkad se pomaknu da bi nešto dali. Opisujući one koji su odbačeni, Uzvišeni kaže: **"Reci ti Meni o onome koji istinu izbjegava i malo udjeljuje i posve prestane udjeljivati..."** (En-Nedžm, 33-34)

A o onima koji negiraju Njegovu Knjigu kaže: **"...A on (Kur'an) nije govor nikakva pjesnika - kako vi nikako ne vjerujete, i nisu riječi nikakva proroka, kako vi malo razmišljate! Objava je on od Gospodara svjetova."** (El-Hakkah, 41-43)

I loši ljudi imaju rijetke trenutke vedrine, koji prođu kroz njihovu svijest, a onda se opet vrate u svoje stare navike.

To se ne može nazvati povratkom pravom putu. Zaista, taj povratak mora biti posljednja etapa za iskreno pokajanje.

Zaista će udaljenost od Allaha uroditi gorčinom, a darovi oštroumnosti, snage, ljepote i spoznaje pretvaraju se u patnju i nedaću kada se liše Božije upute i kada im se uskrati Njegov bereket. Zato Allah upozorava ljude na posljedice ove otuđenosti i smetenosti.

Nekada se nađeš u situaciji da hodaš putem a prema tebi dolazi auto velikom brzinom, i imaš osjećaj da će te udariti i uništiti tvoj život. Tada ne preostaje ništa drugo nego da spas tražiš u brzom bježanju... Allah želi da upozori Svoje robove na opasnost izlaganja situacijama, kao što je ova, svojim okretanjem od Njega, i savjetuje im da hitno traže spas jedino kod Njega: **"Zato požurite Allahu, ja sam vam od Njega da vas javno upozorim; ne prihvatajte drugog boga osim Allaha, ja sam vam od Njega da vas javno opomenem."** (Ez-Zarijat, 50-51)

A ovakav povratak traži, kao što si vidio, da čovjek obnovi sebe i da iznova uredi svoj život na novim osnovama, da nastavi sa boljom vezom sa svojim Gospodarom, potpunim djelom i vjernošću, gdje će njegovim usnama teći riječi dove: *"Bože moj, Ti si moj Gospodar, nema boga osim Tebe, Ti si me stvorio, a ja sam Tvoj rob i ja sam na Tvojoj obavezi i obećanju koliko mogu, utječem se Tebi od zla kojeg učinim, priznajem Tvoju blagodat na mene i priznajem moj grijeh, pa mi oprosti, jer grijehe ne oprašta niko osim Tebe."*[6]

[6] Buhari, Kitabu al-da'wat, br. 5831.

ŽIVI U GRANICAMA JEDNOG DANA

Jedna od čovjekovih grešaka jeste i to što u svojoj sadašnjosti podnosi terete svoje duge budućnosti. Kada čovjek mnogo očekuje, njegovo razmišljanje se otisne do granice kojoj se ne zna kraj. Brzo ga snađu uzrujanosti i predrasude koje se isprijeće pred ovim dugim razmišljanjem a onda se pretvore u neizbježne brige.

Zašto te spopada sumnja i prožima uznemirenost!

Živi u granicama svoga dana, jer je to vrijednije i korisnije za tebe.

Dr. Karindži navodi nekoliko pokusa u kojima su učestvovali uspješni ljudi, ljudi koji se nisu opterećivali očekivanim sutrašnjim danom, nego su se dali u rješavanje problema i potreba njihovog sadašnjeg trenutka, pa su tim pravilnim postupkom osigurali svoj današnji i sutrašnji dan zajedno; a zatim su nama ponudili rezultate njihovih pokusa ovim riječima: *"Na nama nije da stremimo cilju koji nam se iz daleka pokazuje nejasnim, nego, na nama je da realizujemo jasna djela koja su pred nama."*

A to je i savjet engleskog književnika Tomasa Karlajla. A doktor Osler, uz ovaj savjet, naređuje svojim studentima, na univerzitetu "Džill", da započnu svoj dan poznatom dovom Isa'a a.s.: *"I daj nam naš hljeb svagdašnji."*

Podsjećao ih je da je ova dova bila samo zbog hljeba za jedan dan. Nije se žalostio zbog tanke kore koju je imao jučer, i nije govorio: *"O Bože, suša je zavladala i bojimo se da nećemo naći zalogaja naredne jeseni!!"*

Ili: *Kako ću nahraniti sebe i svoju porodicu oka ostanem bez posla?!*

On se nije znao zbuniti zbog unaprijed očekivanih nedaća, on traži hljeb za samo jedan dan jer hljeb za samo jedan dan omogućava ti da ga jedeš u tom danu.

Življenje u granicama jednog dana, shodno ovim savjetima, u punoj je podudarnosti sa riječima Božijeg Poslanika: *"Ko od vas osvane siguran i bezbjedan u svom narodu, zdravog tijela i ima hrane za čitav dan, tome kao da je sve dunjalučko bogatstvo dato."*[7]

Ti ćeš zaista posjedovati cijeli svijet onoga dana kada objediniš sve ove elemente, pa pazi da ih ne omalovažiš.

Sigurnost, zdravlje i dnevna dostatnost pružaju zdravom razumu priliku da mirno i ispravno razmišlja, takvim razmišljanjem koje može izmijeniti tok čitave istorije, pa kako da ne može život jednog pojedinca?

I zaista ove darovane blagodati su velika garancija onome ko ih ima da provede jedan period u stvaralačkom zanosu, kontinuirano bez zapreka i smetnji.

Uistinu, predskazivati kritička stanja i oskudice prije nego one nastupe, je velika glupost, jer to često postaje otjelovljenje perioda koji izaziva pesimizam; pa čak ako čovjek i pogodi ono što je on očekivao da se desi, opet je to narušavanje sadašnjosti stvarima budućnosti, a to je potpuno pogrešno. Obaveza čovjeka je da započne svoj dan kao da je taj dan zaseban svijet, po onome što on sadrži od vremena i prostora.

Ibrahim a.s. je svakog novog jutra molio: *"Bože moj, ovo je novo stvaranje pa daj da ga otpočnem sa pokornošću prema Tebi, pa mi ga završi Tvojim oprostom, zadovoljstvom i opskrbi me u njemu dobrim djelom koje ćeš primiti od mene i očisti ga i uvećaj mi ga, a ono što učinim od loših djela oprosti mi ih jer Ti si Onaj koji prašta i Koji je milostiv, Koji voli i Koji je plemenit."*

I govorio je: *"Ko moli ovom dovom kad osvane obavio, je zahvalu toga dana."*

A životopis Božijeg Poslanika a.s. potvrđuje nam ispravnost ovoga metoda u raspodjeli života i prihvatanje svakog pojedinog njegovog djela sa istom spremnošću i novom odlučnošću.

[7] Tirmizi, Kitabu al-zuhd, br. 2268

Kad bi osvanuo govorio bi: *"Osvanuli smo i osvanula je vlast (koja pripada) Allahu, Hvala Allahu On nema druga, nema boga osim Njega."*[8]

A kada bi omrknuo rekao bi slično tome, a ponekad bi molio: *"Bože, zaista sam ja osvanuo u blagodatima od Tebe, zdravlju i zaštiti pa upotpuni Tvoju blagodat na mene, zdravlje i zaštitu na dunjaluku i na ahiretu."*

Neki ljudi potcjenjuju ono što im je darovano od Allaha, kroz sigurnost i smirenost u njemu samom i njegovoj porodici, na taj način da ne poštuju i negiraju te značajne blagodati a u isto vrijeme preuveličavaju tragove uskraćenosti bogastva i moći. Ovakvo nipodaštavanje jeste nijekanje stvarnosti i upropaštavanje i vjere i dunjaluka.

Prenosi se da je čovjek upitao Abdullah ibn Amra el 'Asa: *"Zar ja ne pripadam siromašnim muhadžirima? "*

A Abdullah mu odgovara: *"Imaš li ženu kojoj se pridružuješ?"*

- *"Imam",* reče čovjek.

- *"A imaš li stan?"*

- *"Imam!",* reče čovjek.

- *"Ti pripadaš bogatima!",* reče Abdullah.

- *"Imam čak i slugu".*

- *"Pa ti si jedan od vladara"?* uzvrati mu Abdullah.[9]

Posjedovanje koje zadovoljava osnovne potrebe, pravilno korištenje onoga što imaš i odbacivanje oslanjanja na želje jeste jezgro duševne veličine i tajna pobjede u teškim uslovima.

Oni koji se ne žale na uskraćenost - jer im je dato mnogo - ukoliko izgube duhovnu snagu pri korištenju onog čime su obdareni (bogastvo i sl.), vrlo rijetko se okoriste onako kako treba onim što im je

[8] Vidi: Tirmizi, Kitabu al-da'wat, br. 3339.
[9] Muslim, Kitabu al-zuhd wa al-rekaik, br. 5290

dato. Ovu činjenicu potvrđuje Božiji Poslanik a.s. koji je svakog jutra izgovarao: *"Nikada se sunce nije pojavilo, a da sa njegove dvije strane nisu poslana dva meleka koji dozivaju stanovnike Zemlje, a čuju ih svi osim ljudi i džina: "O ljudi, požurite vašem Gospodaru, zaista, ono što je malo, a dovoljno, bolje je od onog što je mnogo, a zabavi (navodi na zaborav. Niti zađe sunce, a da sa njegove dvije strane ne pozovu dva meleka: "Bože, namiri onome ko udjeljuje brzo a škrtici ubrzaj propast".*

Kraj ovoga hadisa obećava plemenitima naknadu, a škrticama prezir. Prvi dio hadisa predstavlja poređenje gdje možeš pomisliti da je bolje imati malo nego puno. A istina je u tome da je prednost u onome što je malo ali dovoljno, nad onim što je puno ali odvodi (od istine).

Što se tiče mnoštva koje, uz to što zadovolji potrebe čovjeka, ostavlja mogućnost da preostalim viškom obuhvati potrebe i prava drugih, ono je u ovom slučaju bolje od male i ograničene količine. Ovo nije tema navedenog hadisa, nego hadis želi da podstakne vjernike na plemenitost, te smjelost u darežljivosti bez straha od neimaštine ili potištenosti zbog onoga što ima. Ovakav pristup u rješavanju životnih potreba naoružava vjernike velikom hrabrošću. Poslušaj riječi Ibn Hazima:

Između mene i kraljeva samo je jedan dan,
jučerašnja slast ne znači ništa,
a za sutra i ja i oni bojimo se isto.
Pitanje je dana a možda je već i nastupio!?

Ovaj dobri siromah izaziva kraljeve. Uistinu, naslade prošlosti nestaju sa jučerašnjim danom i niko ne može da zadrži dio toga. A u iščekivanju nepoznatog sutra, jednaki su i velikodostojnici i najsiromašniji.

Pa prema tome, ne ostaje ništa osim današnjice za pametne koji žive u njenim granicama. U okviru toga jednoga dana prerasta se u kralja koji posjeduje sebe i zna svoj cilj.

Šta je onda poniženost? I gdje je mjesto različitosti?

To ne znači da život u granicama jednoga dana treba da zapostavi budućnost ili pripremu za nju, jer briga čovjeka za svoju sutrašnjicu i razmišljanje o njoj predstavlja pravu razboritost i umovanje.

Postoji razlika između brige za budućnost i zabrinutosti za nju. Između pripremanja za nju i pretjeranog ronjenja u nju i između spremnosti korištenja sadašnjasti i strahovanja koje zbunjuje ono šta može donijjeti sutrašnji dan.

I sama vjera, kada upozorava na pretjerano trošenje i kada razvija ljubav prema umjerenom trošenju, osigurava, čovjeku njegovu budućnost na način da uzme od svog zdravlja za svoju bolest, od mladosti za starost i od sigurnosti za rat. Sufjan Es-Sevri je pripadao generaciji tabiina i imao je veliko-bogatstvo. Pokazivao je svome sinu na njega i govorio bi mu: *"Da nije ovoga, ovi bi nas zameli,"* - misli na Benu Umejje. Hoće ovim da kaže da ga je njegov imetak zaštitio od prvaka njegovog vremena i da nije imao potrebe da im se ulaguje i da im laska.

Činjenica je da takav postupak pomaže u postizanju ljepote življenja u granicama jednoga dana. Jer solidna sadašnjica je osnov uspješnoj budućnosti i zbog toga je neophodno odstraniti uznemirenost.

Pjesnik veli:

Bdjele su oči dok su druge spavale
u onome što će biti ili neće biti,
jučer ti je bio dovoljan Gospodar,
I sutra će ti isto tako biti.

Da li znaš kako se krade čovjeku njegov život od njega samog? Zanemaruje svoj sadašnji dan u iščekivanju sutrašnjega, i ostaje tako dok mu ne prođe život, a njegova ruka ostala je prazna od svakog dobra.

Stiven Lejkuk je napisao: *"Čudan li je život!/* Dijete kaže: *"Kad porastem i postanem mladić! /* Kaže mladić: *"Kad stasam i postanem momak",* a momak kaže: *"Kada se oženim."* A kada se oženi *kaže:.* *"Kad postanem samostalan čovjek."* A kada postane starac pogleda na

periode koje je preživio i vidi ih kao da ih je hladan vjetar zameo... *Mi zaista kasno naučimo, nakon prolaska vremena, da je vrijednost života u tome da ga živimo, da živimo svaki dan od njega i svaki sat."*

O onima koji su potrošili svoje živote besciljno i koji su upropastili dane, pustivši da im izmaknu, Uzvišeni Allah kaže: **"A na dan kada nastupi čas oživljen ja zločinci će se zaklinjati da su na Zemlji samo časak jedan ostali."** (Er-Rum, 55)

I kaže: **"A njima pričiniće se na dan kada ga vide da nisu ostali više osim jednu večer ili jedno jutro njezino."** (En-Nazijat, 46).

POSTOJANOST, USTRAJNOST I PRONICLJIVOST

Kada te zadesi teškoća od koje se plašiš za svoj opstanak - šta ćeš učiniti? Prepustiti da ti strah obuzme srce da te žestoke oluje bace u beznadežno mjesto?

Ili ćeš mirno stati i pokušati da između teških situacija pronađeš izlaz do kojeg te može dovesti jedino ispravno razmišljanje?

Karindži kaže:

1. Upitaj sebe: "Što je najgore što mi se može desiti?"

2. Pripremi se, zatim, da primiš najgore mogućnosti;

3. Zatim pristupi spašavanju onoga što se može spasiti;

Ovakav plan preporučili su i vjera i razum. Arapska književnost puna je primjera hrabrog dočekivanja životnih nedaća i težnji za traženjem izlaza iz teškoća, na način da isti izlazak ne vrijeđa ljudsko dostojanstvo i čast. U stihovima Sabita ibn Zuhejra se veli:

Kada čovjek ne pristupi smjelo
i ne iskoristi svoju sposobnost,
izgubiće ono što želi i doživjeti teškoće
A ako vidi svoj cilj
on u vremenu korača dok je živ
kad se jedna vrata zaključaju
on pronađe druga.

Pjesnik u ovim stihovima objašnjava ono što kaže američki inžinjer Vejlis Karjer: "Od posljedica uznemirenosti i nepostojanosti, najpogubnije je rasipanje snage na umnu koncentraciju, jer dok smo uznemireni naše ideje i misli se rasprše i nemoćni smo da ih zaustavimo kako bismo o problemu donijeli jasne odluke. Kada bi se usredotočili na suočavanje sa najgorim varijantama i spremili se za podnošenje posljedica, mogli bi da se vratimo u stvarnost i pronađemo najbolje rješenje."

Nema sumnje da će čovjek koji može da kontroliše svoje živce pred krizama, nadvladati probleme i izaći na kraju kao pobjednik.

Pogledajmo riječi Katarijja:

Govorim joj, a već je letjela na krilima odvažnosti
"Teško tebi!"
Nećeš biti uvijek uvažavana,
jer da zatražiš mimo edžela jedan dan,
neće ti se uvažiti.

Ovi stihovi su prava slika ispravnog držanja spram teških situacija.

Kakvu korist imaš u tome da izgubiš svoju razboritost kada ti prijeti ili te snađe kriza i nevolja?

Ovaj pjesnik kad je osjetio približavanje smrti aktivirao je svoj razum: Da li se predati vjetru u traženju spasa? Ne. Sigurno bježanje neće odgoditi edžel. Ono može donijjeti samo sramotu; pa nek ostane, dakle, u svom mjestu, jer ostajanje, ako bude ubijen, je lakše za dušu, a ako bi ostao živ, u prijetnji koja se bila nadvila nad njim, onda će mu čin ostajanja pribaviti čast hrabroga.

Kada ljudski razum ostane budan pred navalama opasnosti. Kada čovjek ostane nepokolebljiv u traženju ispravnog mišljenja sred problema; pa sigurno ni uspjeh neće izostati.

Zato Poslanik a.s. kaže: *"Zaista je strpljivost kod prvog udarca!"*

Čovjek ponekad očekuje zastrašujuće događaje. Obuzme ga uznemirenost kao da čeka smrt. Nekad ni hranu neće da uzme, a sa usana mu, zbog misli koje su ga obuzele, nestane osmjeha.

Ljudi su od straha od neimaštine siromašni, a od straha da ne budu poniženi već su poniženi.

Ovo je velika greška. Razborit vjernik pretpostavlja da se najgore od onog što ga uznemirava već desilo, a zatim prihvati - nakon ove pretpostavke - ono što je ostalo da mu zadrži život kao što kaže

Muhammed a.s.: *"Nek muslimani nađu utjehu za svoje nedaće u mojoj nedaći, a njih neće zadesiti ono što je mene zadesilo."*

Svakako! Njegov život bio im je bereket koji se ne nadoknađuje, a zatim Božijom odredbom je otišao pa svaka nedaća nakon toga je lakša.

Čovjek se pribojava da izgubi ono što je navikao, ili da se dogodi nešto što će biti teško nositi; a obje spomenute stvari - nakon što se dogode - prihvata bez velike teškoće.

Poznajem čovjeka kojem je amputirana noga pa sam mu otišao da ga ohrabrim. Bio je pametan i učen. Pripremio sam riječi koje ću mu reći: "Od tebe ljudi ne očekuju da budeš dobar atletičar, niti uspješan hrvač, nego od tebe očekuju zdravo mišljenje i ispravne ideje, a to je kod tebe ostalo, hvala Bogu!"

A kad sam ga posjetio on mi je rekao: "Hvala Bogu, moja noga me pratila desetine godina i lijepo me služila, a u ispravnosti i kompletnosti vjere srce nalazi zadovoljstvo."

Psiholog nam savjetuje: "Pripremite se da prihvatite činjenice, jer prihvatanje realnosti je prvi korak u prevazilaženju nedaća."

Ovaj savjet je od Vilijama Džejmsa a komentarisao ga je kineski filozof Lin Bu Tang riječima: "Smirenost razuma donosi samo prihvatanje najlošijih varijanti - a to se sa psihološkog aspekta zasniva na tome - da prihvatatanje oslobađa aktivnost od zapreka. I pored toga na hiljade ljudi uništava svoj život u žestini srdžbe, jer odbijaju prihvatiti gorku realnost i odbacuju da spase ono što se može spasiti, te umjesto da pokušaju graditi iznova nadu, oni se upuštaju u gorku borbu sa prošlošću i nastavljaju dalji život u uznemirenosti, koja se ne može kontrolisati."

Žalost za neuspješnom prošlosti i plakanje nad bolovima koji su se u njoj dogodili, sa islamskog aspekta predstavlja neke vidove nevjerstva i ljutnje na Njegovo određenje.

Logika imana nalaže zaboravljanje ovakvih teškoća i nastavljanje života sa više nade uz rad i odlučnost.

Allah dž.š. kaže: **"O vjernici, ne budite kao nevjernici koji govore o braći svojoj kad odu na daleke pute ili kad biju boj: "Da su s nama ostali ne bi umrli i nebi poginuli." - da to Allah učini tugom u njihovim srcima. Bog oživljuje i usmrćuje. On vidi ono što radite."** (Alu Imran, 156)

U svjetlu ovog ajeta mogu se razumjeti i slijedeće riječi:

"Iako se dani smjenjuju s nama
i s njima teškoće i blagostanja
nije nam omekšalo kruto koplje
i nije nas ukrotilo
ono što je htjelo biti nepodnošljivo
Mi smo svoje plemenite duše pripremili
pa nose i ono što je teško nositi
sačuvali smo se lijepim strpljenjem,
odbranili svoju čast
kad su drugi posustajali zbog lijenosti.."

Izvor iz kojeg teku svojstva zrele ličnosti jeste onaj izvor iz koga izbijaju značenja živog ubjeđenja. Pa kad vidiš strpljenje izjednačeno sa apatijom kod nekih ljudi, nemoj izjednačiti bolesnu narav s jačinom onog što ih je snašlo.

Prvi znak potpune slobode jeste da čovjek ne traži ono što je nepovratno izgubljeno i da čovjek ponizno ne moli za potrebom koja je prošla.

Jer kad čovjek postane rob želje koja mu nije ostvarena to je manjkavost njegove ličnosti, a u isti mah i krnjavost u njegovom imanu.

Istiniti iman čovjeka čini čvrstim. Ne okreće ga svaki povjetarac i ne poginje glavu u oskudici. Ako bi prebrojali ljude koje ne obuzima zbunjenost pred iznenađenjima, saznali bi da oni imaju takve ličnosti koje im ublažavaju svaki gubitak i ono što su propustili. Oni s takvim osjećanjem mogu da prevale svaku tjeskobu koju donose tamne noći.

Zlog čovjeka koji traži slasti života, silom ili milom, možda dok ih traži, snađe kakva tegoba, ali on je prima ravnodušno, slično onome što kaže El Kajs: "Danas uživanje, a sutra potraživanje".

Neki ljudi, u životu, pribjegavaju omalovažavanju i ismijavanju svega, pa ih onda događaji pogode samo jednom strijelom, kao što komadi granate pogađaju i onoga koji je bio okupljen svojim poslom, ne misleći o njoj. Ponašanje ovakvih ljudi se ne uzima za primjer koga treba slijediti u podnošenju tegoba.

Sve ukazuje na to da se osjetljivost na bolove kod ljudi dosta razlikuje, a da zaokupljenost nekim stanjem, dobrim ili lošim, ublažava oštrinu osjećaja za neprijatnim.

Otuda oni koji traže potpunost i ljudskost moraju da se osiguraju visokim vrlinama i utjehu potraže u hladu tih vrlina. U tome će oni naći sreću, veću nego nevaljalci u ispunjenju svojih niskih interesa.

Pripovjeda nam Karindži priču jednog čovjeka koji je imao čir. Bolest je bila dostigla takav stepen da su mu doktori odredili vrijeme smrti. Preporučili su mu da pripremi smrtnu odjeću. I taj čovjek donosi čudnu odluku. Počeo je da razmišlja: "Ako mi nije ostalo od života osim ovo malo koliko mi kažu zašto da ne uživam u njemu na najbolji način. Dugo sam želio da putujem oko svijeta prije nego umrem! Ovo je vrijeme da ostvarim svoju želju."

I zaista, uzeo je kartu i došao da se oprosti s ljekarima koji su mu rekli: "Mi te upozoravamo, ako kreneš na taj put bit ćeš sahranjen na dnu mora."

On im je odgovorio: "Ne, ništa se od toga neće dogoditi, preporučio sam mojim rođacima da me ne sahranjuju nigdje nego u porodičnoj grobnici."

Ukrcao se na brod, pokazujući ono o čemu je pjevao Hajjam:

"Uživaj što više možeš
u onom što imaš
prije nego se mezar primakne
tad sem zemlje oko tebe

niti priče niti pjesme
niti kraja biti neće..."

Čovjek je započeo putovanje puno zabave i bezbrižnosti. Poslao je pismo svojoj ženi u kome kaže: "Pio sam vino na palubi broda, pušio sam cigarete, jeo sam sve vrste hrane pa čak i masnoće na koje su me upozoravali i uživao sam za ovo vrijeme više nego za čitav život".

Ali, šta zatim?

Karindži smatra da je čovjek ozdravio od uzroka te bolesti i da je metod po kojem je živio bio razlog njegovog ozdravljenja.

Ovaj čovjek je bio ubjeđen da je njegovo životno doba prošlo ali ga smrt nije uplašila. Živjevši raspoloženo uspio je svojim odnosom spram stvari, da izliječi svoju bolest koja je i bila prouzrokovana velikom sekiracijom.

Mi ne negiramo utjecaje psihičkog osvježenja u nadvladavanju teškoća i priznajemo značaj jačanja psihičke snage u umanjivanju teškoća, izdizanju iznad problema i pobjedi u većini životnih bitaka.

Ali, mi samo skrećemo pažnju na veliku grešku u razumijevanju pojma smrti, da je to konačni kraj, a navođenje prethodnih stihova od Hajjama; primjerom za korištenje strasti u borbi za poboljšanje života naveli smo samo u kontekstu prethodne priče. Ovo je najveća laž koju šire oni koji negiraju istinu u svim djelovima svijeta.

A istina oko koje se treba objediniti i uz nju čvrsto stati, jeste da je smrt samo jedna faza iza koje slijedi bogatiji život od ovog života i dublji po osjećanjima i širih horizonata.

Život naspram kojeg se ovaj život smatra igrom i zabavom pa zato Kur'an o njemu i govori velikim riječima: **"Život na ovom svijetu nije ništa drugo do li zabava i igra, a samo onaj svijet je život, kada bi samo oni znali."** (El-Ankebut, 64)

Zaista osjećaj da je smrt početak apsolutnog nestanka zabluda je koja se, nažalost, širi među mnogima i to je ono što vara samoubice kada donose odluku da sebi oduzmu život.

Oni su kažnjeni osjećajem koji postoji u njihovim živcima da nose brigu i teškoću, pa Šta je to što će ih osloboditi tog osjećaja? Smrt koja im je privid prekida, rastanka i oslobođenja od svakog osjećaja te vrste?!

Pa kako će im biti kada spoznaju gorku istinu i shvate da duša koju su htjeli uništiti, i dalje ostaje i ništa se ne mijenja osim omota u kom je ona privremeno boravila, a zatim ga se oslobodila bez gubljenja svijesti i bez umanjenja njenog osjećaja?

Ono što dolazi poslije smrti je dugo razdoblje koje se odlikuje povećanjem svijesti i oštrinom osjećaja.

Kaže se da je Ebu Hamid El-Gazali, kada je osjetio blizinu smrti rekao svojim prijateljima da mu donesu novo odijelo.

Jedan od prijatelja mu na to reče:

"Šta želiš s njim"?

A Ebu Hamid mu odgovori: "U njemu ću dočekati meleka!"

Donijeli su mu odijelo i on je krenuo svojoj kući, gdje se puno zadržao. Kako ga nije bilo, prijatelji su otišli kod njega da vide šta je s njim. Našli su ga mrtvoga, kod glave mu je bio papir na kome su bili ovi stihovi:

"Reci braći koja me vidješe mrtvoga
pa su iz žalosti zaplakali,
smatrate li da sam ja vaš mrtvac?
Nisam,
ja sam u berzahu a ovo je moje tijelo,
bilo je moja odjeća i kuća,
ja sam vrabac a ovo je bio moj kavez,
odletio sam a ono je ostalo kao zalog,
bio sam biser iz školjke,
bio sam radi ispita,
pa sam se oslobodio.
Hvala Allahu koji me je toga oslobodio,
i na časnom mjestu mi kuću sagradio

Do danas sam bio mrtvac među vama,
a sad sam živ i skino sam ćefine.
Ja danas govorim sa melekima,
a moja duša gleda Gospodara.
Otišao sam i ostavio vas,
nisam zadovoljan da vaša kuća bude moj dom.
Ne smatrajte smrtni čas smrću,
ona je kao život
i priželjkivani cilj,
zato neka vas ne straši njen napad,
ona nije ništa do li
prelazak iz života u život."

Ovi stihovi, svejedno da li je tačno njihovo pripisivanje Gazaliji, tačna su predstava vjerske misli o onome šta je iza smrti.

Čitao sam jednog materijalistu koji je gledao džohara kako umire, pa je budućnost čitavog čovječanstva vidio u beznačajnom, jer svakog na kraju čeka ista tama nepostojanja i zaborava.

Koji god čovjek gradi svoj život na ovakvom uvjerenju, gradi ga na praznovjerju.

Mi ne smijemo dozvoliti da budemo zavarani ovom lažnom predstavom. Najbolji put je da izvor naše materijalne i duhovne snage bude samo istina.

Kada bi bolesnik vidio smrt kao prelazak iz jednog grada u drugi, ne bi mu to izgledalo previše strašno.

"Život me naučio da je samo dugi ispit njegov tok
nakon kojeg slijedi blagostanje neograničeno,
il' kazna teška.
Obuzetost moja od obračuna moj je zaštitnik,
uz oprost na dan kada budem tražio zaštitnika,
Zaokupljenost mojim strahom
odvela me od stvari čiji su cilj i put bili loši
Allah obećava predanim i bogobojaznim
umjesto kazne milost i oprost lijep,

a meni je to obećanje dovoljno, jer ono je istina."

Ovo su stihovi Muhammeda Mustafe, koji su mnogo bliže istini od Hajamovih stihova. Jer, u stvarnosti, uzrujanost, kukavičluk, tugovanje i mnoga osjećanja, koja obuzimaju ljude u pogledu smrti, počivaju na razumijevanju da je smrt prelazak iz postojanosti u nepostojanost, iz svjetla u tamu i iz druženja u samoću.

Da li oni znaju da će ovaj život sa svim što je u njemu, biti samo velika i bogata sjećanja i sigurno će doći dan u kome će se susresti dobročinitelji i reći će jedni drugima: **"Prije je Allah milost darovao i od patnje u ognju nas sačuvao, mi smo Mu se prije klanjali. On je doista dobročinitelj i milostivi."** (Et-Tur, 26-28)

A Njegove riječi o onima koji su poricali i nisu vjerovali: **"I oni će jedan s drugim razgovarati. Jedan od njih će reći: "Imao sam, druga jednog koji je govorio: - Zar i ti vjeruješ da ćemo kad umremo i zemlja i kosti postanemo doista račun polagati?" Hoćete li da pogledate? I oni će pogledati i toga usred džehennema ugledati. "Allaha mi" - reći će - "zamalo me nisi upropastio."** (Es-Saffat, 50-56)

BRIGE I TEŠKOĆE

Oni koji bolje poznaju život na Zapadu žale se na gorčinu stalne borbe radi sticanja imetka i njegovog uvećanja. I pojedinci i zajednice su preokupirani strašnom utrkom za sticanje što višeg udjela u dunjalučkom blagu.

I psihička i fizička snaga im je angažovana, poput revnosnog stroja, radi ovog cilja i u tome su mobilisane sve ljudske osobenosti, bilo pozitivne bilo negativne, s tim što se strojevi podmazuju uljem koje ublažava jačinu trenja i moguće varničenje u toku rada, a ljudski živci u borbi s krutom materijom dosta gube, bez ikakva ublažavajućeg faktora, radeći u stanju uzrujanosti, uzrokuje uznemirenost i tjeskobu iz kojih prizilaze loše posljedice po sve drugo.

Karindži piše, opisujući prizore ovog materijalnog bjesnila: "Živio sam u Nju Jorku trideset i sedam godina, i nije se dogodilo da je neko pokucao na moja vrata, da bi me upozorio na bolest koja se zove uznemirenost, a to je bolest koja je u proteklih trideset i sedam godina prouzrokovala više štete od bolesti kozice za deset hiljada puta. Niko nije pokucao na moja vrata da bi me upozorio da je svaki deseti stanovnik Amerike pogođen živčanim slomom u čijoj se pozadini, kao uzrok, krije uznemirenost. Ljekari procjenjuju da će svaki dvadeseti Amerikanac provesti dio života u bolnici za umno poremećene. Gorak je podatak da je svaki šesti mladić koji je regrutovan u Drugom svjetskom ratu odbijen zbog umnih ili fizičkih nedostataka. Doktor Harlodson Habin kaže: "Proučavao sam sto sedamdeset šest slučajeva poslovnih ljudi u starosnoj dobi oko 44 godine i pokazalo se da više od jedne trećine boluje jednu od tri bolesti nastale od živčane uznemirenosti a one su: aritmija srca, čir na želucu i krvni pritisak. Sve to prije nego su napunili 45 godina! Je li ovo cijena uspjeha? Da li se smatra uspješnim ostvariti neki cilj bolešću srca ili čirom na želucu? Šta će ti uspjeh kad stekneš dunjaluk, a izgubiš zdravlje? Kada bi neko posjedovao i cijeli dunjaluk, opet ne bi mogao da spava osim na jednom krevetu i ne bi mogao da jede osim koliko inače jede. Kakva je onda

razlika između njega i onog koji radi običan fizički posao? Možda je život ovog drugog sa lakšim snom i sa više užitka od života bogataša i vladara.

Doktor Vilijams Faris veli: "Pokazalo se da kod četvorice od petorice, bolesnika razlog bolesti nije oboljeli organ, nego je bolest prouzrokovana strahom, uznemirenošću, silnom mržnjom, velikom sebičnošću i ljudskom nemoći da napravi skladan odnos između sebe i života."

U svjetlu ovih žalosnih poziva želim da spomenem nekoliko hadisa Muhammeda a.s. koji govore o pokuđenosti ovih osobina i njihovom izbjegavanju: *"Ko učini svu svoju brigu jednom brigom, Allah će ga zaštiti dunjalučke brige, a čije se brige razdijele, Allahu će biti svejedno na kojem će dijelu zemlje propasti".* (El Hakim)

Ovaj oblik poslaničkog usmjeravanja sa kojim se želi usaditi smirenost u srce i iskorijeniti klica pohlepe i patnje koje pomažu čovjekovu iscrpljenost u trci za dunjalukom i koje ga čine žalosnim za onim što mu je prošlo od dunjaluka, pa o tome kaže: *"Kome onaj svijet bude briga Allah će učiniti njegovo srce bogatim, njegove poslove olakšati, dunjaluk će mu sam dolaziti. A kome dunjaluk bude prva briga pred njegovim očima, Allah će mu dati siromaštvo, otežaće mu njegove poslove, a od dunjaluka mu neće doći ništa osim ono što mu je određeno."*[10]

I kaže: *"Oslobodite se dunjalučkih briga koliko možete, jer onaj čija glavna briga bude dunjaluk, Allah će olakšati njegovu propast i učinite da pred njegovim očima bude siromaštvo. A kome budući svijet bude glavna briga, Allah će mu objediniti njegove poslove i učiniće ga bogatim u srcu. I ne pristupi nijedan rob Allahu, sa svojim srcem, a da Allah neće dati da srca vjernika pohrle njemu s ljubavlju i milošću, i Allah će mu dati svako dobro."* (El Bejheki)

U Poslanikovim a.s. hadisima mnogo se govori o ovoj vrsti zadovoljstva, a to su velike mudrosti ako se upotrijebe na pravom

[10] Tirmizi, Kitabu al-sifatu al-qiyame wa rekayik wa al-wer'a. br. 2389.

mjestu i u odgovarajućim okolnostima. One ne znače ništa do li kontrolisanje napora u borbi za nafaku i preziranje ljudskih nagona u životnim potrebama tj. da njihovo utrkivanje i žurba ne budu put za usađivanje potajne zlobe, zaboravljanje vrlina i uništavanje prijateljstava, i da ne bude razlog vraćanja plemenitog i krhkog čovjeka na stepen životinje, ograničenog dobitka i koristi, pretvarajući područja zemlje u divljinu.

Neki pobožni ljudi razumjeli su prethodne hadise pogrešno i uzeli ih kao opravdanje za obezvrijeđivanje životnih poslova umjesto da ih poboljšaju, a to je dovelo do loših posljedica kako za vjeru tako i za život na dunjaluku.

Pravo koje ovaj svijet ima kod nas, jeste da radimo i da postignemo sve ono što nam je potrebno da nas učini sretnim. Ovakav posao traži od nas veliki trud, koji često iziskiva znoj i neprijatnost, ali ovo određeno pravo i ovaj utrošeni trud za njegovo postizanje ne bi trebalo da nas odvede od ispravnosti i pravog puta.

Pa bogastvo, kada ga tražimo, neka bude da bi ga trošili, a ne da bi ga gomilali. I kada ga zavolimo i steknemo utrošimo ga u ono što će ostvariti naše interese i sačuvati naš život.

Glupo je i neprihvatljivo da se imetak pretvori u cilj sam po sebi i da se u njegovom sakupljanju istopi ljudsko srce, obezvrijedi zdravlje, poveća briga i navuče bolest.

Rumi kaže:

Želja je približila lađu nesretniku,
a želja lađa nesretnika.
Zadovoljstvo s onim što je dosta
osigurava kraj teškoćama,
gubitak čovjeka navodi na gomilanje za život,
a istom se životu nazire kraj.
Uporno skuplja blago nasljedniku svome,
a njegov život ide nestanku.
Kamo sreće da mnoštvo riznica
bude za vlasnika riznica postojanja.

Takav smatra da sreću u rukama drži,
a ona je, doista, daleko od njega,
jer u budućim blagodatima on udjela nema,
a uz to nije okusio ni ove prolazne blagodati.
On je, zaista, nesretnik,
iako se vidi među sretnima.
Dovoljno je pametnom i umnom
da oko njegovo bez zanosa vidi
Ispravnost vjere, udova i časti,
bolje je onome ko spozna
od onog što gomilaju ljudi.
Tome streme ljudi od karaktera,
koji strasti ne slijede svoje.
Pohlepni sakupljač nema života,
jer život pripada onome
ko ga provede u zadovoljstvu.

Islam ima lijepa učenja o odnosu čovjeka spram dunjaluka. On u startu usmjerava srce i usađuje u njega neporočnost i dostojanstvo, a omražava mu pohlepu, lakomost i požudu.

Ljubav za bogastvom ima tako jaku pohlepu koja razvaljuje i svijest i tijelo. Ona nužno donosi i poniženje i prezrenost. Pogledajmo do šta dovodi velika ljubav prema imetku, i kolika je uznimirenost zbog njegovog nestanka, kroz riječi poznatog psihologa: "Poznate su činjenice da kada na berzama padnu cijene dionica, kod dioničara dolazi do šećera u krvi i urinu!"

Koji je lijek, za ovo stanje, bolji od Poslanikovih riječi: *"Zaista je ovaj imetak lijep i sladak, ko ga stiče velikodušno i darežljive ruke, biće mu berićetan, a ko ga uzme radi ličnog uzdizanja, neće mu biti berićetan i biće kao onaj koji jede, a ne zasićuje se."*[11]

Imetak je poput jabuke lijepa izgleda i okusa, ljudska priroda žudi da koristi ovo lijepo voće, ali neki ljudi ga uzimaju u toj mjeri da ih zadesi neki od probavnih neugodnosti i bolesti. Opet se neki ljudi

[11] Buhari, Kitabu al-masaya, br. 2545.

ustežu i štede, do te mjere da su gladni, dok neke, od straha zbog mogućeg nestanka, obuzima uznemirenost, a koga uznemirava mogućnost nestanka, on traži dodatni dio.

Svakako su najbolji oni koji ga uzimaju s mjerom i pošteno, a kada nešto i ne posjeduju oni se ne uznemiravaju, niti o tome mnogo pričaju, jer njihova ličnost počiva na mjerilima koja su daleko od grabežilivosti mnoštva i od sklonosti proždrljivca.

Poslanik kaže: *"O ljudi, zaista, bogastvo ne dolazi od mnoštva imetka, već je bogastvo u bogastvu duše. Zaista Allah daje svome robu ono što mu je propisano od nafake, pa je lijepo tražite. Uzmite ono što je halal, a ostavite ono što je haram."* (Ebu Ja'la)

Kada se kaže da lijepo traže nafaku, kao što se vidi, to ne znači samo sjedenje nego sticanje onoga što je halal, a odbacivanje onoga što je haram, na odlučan i dostojanstven način. Poslije ovoga dolazi ostatak islamskih principa koji su zasnovani na vjerovanju u Allaha i susret s Njim. To je davanje prednosti onome što je kod Allaha i spoznaja vrijednosti dunjaluka u odnosu na ahiret. Zatim slijedi spoznaja Allahove veličine u odnosu na sve ostalo. Zaista, takva spoznaja uklanja tugu od čovjeka i ostavlja u njegovom srcu takvo povjerenje koje mu osigurava današnjicu i sutrašnjicu, mirnom i zadovoljnom: **"One koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah pomene smiruju - a srca se doista, kad se Allah spomene smiruju! Onima koji vjeruju i čine dobra djela - blago njima, njih čeka divno prebivalište."** (Er-R'ad, 28-29)

Svakako! Blago njima, oni su sretnici zbog njihovog čvrstog ubjeđenja, njihove iskrenosti i njihove ustrajnosti na putu koji im je zacrtao islam.

"Blago onome čija je zarada lijepa, čija je tajnost ispravna, a javnost plemenita. Blago onome ko poštedi ljude svoga zla, radi po svome znanju i dijeli najbolje od svoga imetka, a za sebe ostavlja najbolje od svoga govora." (Et Tergib ve Et Terhib)

Zaista je velikom broju ljudi, koji žive u okrilju zapadne civilizacije, uskraćena smirenost.

Karindži kaže: "Statistike su potvrdile da je uznemirenost ubica broj jedan u Americi. Za dvije godine u posljednjem ratu ubijeno je oko trećine miliona naših boraca a za isto ovo vrijeme srčani udar je odnio dva miliona života. Od onih posljednjih jedan je milion bio obolio od bolesti čiji je uzrok nemir i slom živaca. Bolest srca je glavni razlog koji je ponukao doktora K. Aleksisa da izjavi: "Zaista poslovni ljudi koji ne znaju kako da se bore sa uznemirenošću, umiru dosta rano."

Rijetko se dešava da Indijanci u Americi ili, recimo, Kinezi, obole od bolesti srca, jer je njihov život lahak i prilagodljiv. Vidimo da je broj ljekara koji umiru od infarkta, veći za dvadeset puta od broja seljaka, jer ljekari žive nemirnim i napornim životom, plaćajući za to skupu cijenu."

I zaista uznemirenost i briga obaraju i najjače ljude, i iscrpljuju lica umorna od života.,

Pjesnik kaže:

"Briga troši tijelo do mršavosti
obijeli kosu mladića
i u starca ga pretvori."

Čudio sam se seljaku, kad ga snađe teška nevolja, što mu ubrzo počnu padati zubi, pa sam nakon mnogih otkrića shvatio da psihičke krize imaju teške posljedice po tijelo, i da se želučani sok pretvara u otrov, pa želucu ne pomaže ni najbogatija hrana, a taj otrov mrvi zube i postaju klimavi, nakon što su bili čvrsti.

Čitali smo da je Jakubov plač za sinom, učinio da izgubi vid, te kako je tuga dostigla takav stepen kod hazreti Aiše, kada su protiv nje ustali lažljivci, da je rekla: *"Mislila sam da mi je tuga pocijepala utrobu."*

Stručnjaci su otkrili da je opasnost od brige pogubna za egzistenciju naroda i njihovu produktivnost u radu. U Njemačkoj je prije mnogo godina formirano udruženje čija je parola glasila: "Snaga je u radosti!" Po ljude je mnogo bolje da život prihvataju sa vedrinom i nadom. Njihovi pretpostavljeni, treba da ih liše očaja, pesimizma, i

pasivnosti jer hladna osjećanja umotavaju ljude u ćefine prije nego što i umru.

Nije smrtnik onaj ko umre otišavši sa dunjaluka,
nego onaj ko je još na njemu, al' je potišten, tužan bez nade.

Ne mislim da iko razuman izbjegava srdačnost, ili da ijedan vjernik dopušta da ga obuzme pesimizam i očaj. Ako čovjeka nadvladaju vanredne okolnosti, pa mu oduzmu mir i zadovoljstvo, u tom slučaju on mora da se prikloni većoj sili, koja će ga izbaviti iz onog što ga je snašlo, jer predavanje struji potištenosti predstavlja početak sloma volje, što će dati pečat svim poslovima, muhurom nemoći i manjkavosti. Zbog toga je Muhammed a.s. poučavao ashabe da traže pomoći od Allaha, za spas od ovih mahana: Ebu Seid el Hudri kaže: *"Jednog dana Poslanik je ušao u džamiju, gdje je našao Ebu Umama, pa mu reče: "O Ebu Umama. Vidim te gdje sjediš u džamiji van namaskog vremena?*

Reče mu Ebu Umama: *"Prate me brige i dugovi Božiji poslaniče."*

Reče mu Poslanik: *"Hoćeš li da te poučim riječima kojima će ti, kad ih izgovoriš, Allah otkloniti brige i odužiti tvoj dug?"*

Rekao je: *"Da, Božiji Poslaniče!"*

Poslanik mu reče: "Kad osvaneš i kad omrkneš kaži: *"Bože zaštiti me od brige i žalosti, zaštiti me od nemoći i lijenosti, zaštiti me od kukavičluka i škrtosti i zaštiti me od teškoća, duga i zlostavljanja ljudi."*[12]

Ebu Umama je kasnije rekao: *"To sam uradio i Allah mi je otklonio moju brigu i moj dug."*

Poznato je da ponavljanje određenih riječi nije ništa drugo do ključ za nova psihička stanja kojima se mijenja život čovjeka, te nakon toga njegovi koraci postaju stabilniji, a uz to ga prati pažnja Stvoritelja.

---

[12] Abu Dawud, Kitabu al-salat, br. 1330.

Vidjeli smo kako se Poslanik začudio sjedenju čovjeka u džamiji van namaskog vremena, pa ga je vratio na životnu pozornicu, opskrbljujući ga dovom kojom će započinjati dan, i poslove u njemu, daleko od stega psihičke tjeskobe i idejne manjkavosti, a time se obezbjeđuje zaštita od duga i zlostavljanja.

Prenosi se od Šeddada ibn Evsa: "Bio je Božiji Poslanik s nama i poučavao nas da izgovaramo: *"Bože moj podari mi postojanost u mom poslu, podari mi odlučnu ispravnost, podari mi zahvalnost za Tvoje blagodati i da lijepo Tebi ibadet činimo, podari mi iskren jezik i zdravo srce. Utječem se Tebi od zla koje ti znaš i tražim dobro koje Ti znaš. Tražim oprost od onoga što Ti znaš, jer si Ti onaj koji zna skriveno."*[13]

Od Ibn Omera se prenosi: "Vrlo rijetko bi Poslanik ustajao između nas dok ne bi proučio ove dove svojim ashabima: *"Bože! Udijeli nam toliko bojazni prema Tebi koliko će nas spriječiti da prema Tebi pogriješimo. Udijeli nam toliko pokornosti koliko će nas dovesti do Tvog Dženneta. Udijeli nam toliko čvrstog uvjerenja koliko će nam olakšati nevolje ovog i budućeg svijeta! Snabdij nas našim sluhom, našim vidom, našom snagom, sve dok nam život traje i daj nam da s tim blagodatima i snagom umremo! Ti se osveti onima koji nam nepravdu čine i pomozi nas protiv onih koji su s nama u neprijateljstvu. Nemoj nam dati nesreću u našoj vjeri! Nemoj učiniti ovaj svijet našom najvećom brigom, niti vrhuncem našeg znanja i ne dopusti da s nama vlada onaj ko neće biti milostiv prema nama!"*[14]

Zaista su ove dove slične borbenim pjesmama koje pobuđuju moral boraca. One svakako nisu prizivanje besposličara, niti želje nepomičnih, nego su one opskrba koja proističe iz istine, svjetla i ubjeđenja, uz čiju pomoć ljudi pobjeđuju životne probleme i tjeskobe dana. Zatim, one predstvaljaju određivanje značenja za koja se može vezati i kretati se u takvoj njihovoj atmosferi. A osnova tih značenja je čvrsta odlučnost za rad i aktivnost u svjetlu imana, ispravnost i pravda, a u okrilju dostojanstva nad dunjalučkim obavezama i svim njegovim teškoćama.

---

[13] Tirmizi, Kitabu al-da'wat, br. 3329.
[14] Ibid 13, br. 3424.

Ovom metodom čovjek postaje zadovoljan kako duhovno tako i tjelesno i upotpunjuje se i vjerski i životno.

Neki ljudi smatraju da je dova negativan stav spram života; zar to nije izlaganje potreba pa čekanje odgovora!?

Ako dova dobije ovakav smisao, onda ona ne prelazi puko ponavljanje želja i iščekivanje izlaza iz nepoznate sutrašnjice. Takva dova je, besmislena i kod Allaha nema nikakve vrijednosti.

Dova je na prvom mjestu, određivanje pravca i ucrtavanje najvećeg uzora. Zato Ibrahim a.s. kaže: *"Gospodaru, daj mi da redovno obavljam namaz, Ja i moje potomstvo! Gospodaru naš uslišaj našu dovu!"*

On je ovom dovom učinio namaz metodom života i čovjekovom obavezom.

Gdje su u odnosu na njega oni koji u obavljanju namaza osjećaju tjeskobu ili ga obavljaju nevoljno? A Božiji robovi kada kažu: **"Gospodaru naš! Podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini da se čestiti na nas ugledaju."** (El Furkan, 74)

Oni su ovim pozivom željeli da u ljudskoj zajednici usade stabilnu porodicu i sretan dom.

Kao što su za sebe željeli da budu prvi u pobožnosti i u svakom dobru. I svakako je normalno da se tome doda sve što će ostvariti taj zacrtani ideal, od posla i koraka koji će dovesti do njega.

Ima i takvih sljedbenika vjere koji su nepravedni prema suštini vjerovanja u Allaha i Sudnji dan, pa smatraju da je ovakvo uvjerenje u suprotnosti sa ispravnim životom.

Uloga imana (vjerovanja) kod njih je da dođe ugodnom životu i da sve njegove strane pokriju tamom i samoćom. Takvi govore da je zahtjev imana da privuče neugodnost, nesreću, opterećenje, teškoće, kako popjedincima tako i zajednici.

Ovo je velika greška i velika nepravda vjeri. Poslanik islama, a on je najčasniji koji je obožavao Allaha, nije razumio život na ovaj

način. Islam nije naložio ovakav teret. Kako će biti tako kad Poslanik a.s. kaže: *"Bože, popravi mi moju vjeru koja je glavnica moja, popravi mi moj dunjaluk, jer ja na njemu živim. Popravi mi moj budući svijet, jer njemu idem. Daj da moj život bude povećanje u svakom dobru, a moja smrt mir i spas od svakog zla!"*[15]

Pa zašto se bol, poniženje i uznemirenost shvataju kao zahtjevi ubjeđenja, ili zašto se shvataju kao načini sticanja Božijeg zadovoljstva i pored toga što ih je Poslanik islama mrzio i tražio kod Allaha zaštitu od njih. Od Ebu Hurejre se prenosi: *"Božiji Poslanik je tražio utočište kod Allaha od teške nesreće, nesretnosti, ružna udarca sudbine i od osvete neprijatelja!"*

Neki od Poslanikovih ashaba su pali u ovu grešku smatrajući da je namjerno izlaganje teškoćama otkup od grijeha, pa im je Poslanik objasnio da je stvar jednostavnija i lakša. Prenosi se da je Božiji Poslanik posjetio jednog muslimana, koji je već klonuo i postao jako mršav, pa mu je rekao: "*Da li si molio Allahu nešto ili si to tražio od Njega?"*

Ovaj mu reče: "Da, molio sam riječima: "Bože, ono čime ćeš me kazniti na ahiretu, ubrzaj mi to na dunjaluku."

Poslanik mu je rekao: "Subhannallah! Ne možeš ti to izdržati, zašto nisi rekao: "Bože daj nam na dunjaluku dobro i na ahiretu dobro i sačuvaj nas Džehennemske vatre."[16]

I kaže da je molio Allaha tom dovoni i da ga je Allah izliječio.

Čuo je Božiji Poslanik čovjeka kako moli: *"Bože, tražim od Tebe da mi podariš sabur!"*

Pa mu je rekao: "Molio si Allaha da ti da belaj, pa Ga moli da ti da sreću!"[17]

Kaže Ibn Abdullah: "Da budem sretan, pa da zahvaljujem draže mi je nego da budem stavljen na iskušenje i da saburim, jer su pozicije

[15] Muslim; Kitabu al-zikr wa du'a wa al-tawba wa al-istiqfar, br. 4897.
[16] Ibid; l5,br. 4853.
[17] Tirmizi; Kitabu al-da'vvat, br. 3450.

sreće i dobra bliže spasu, zato biram zahvalu nad strpljenjem jer je strpljenje stanje onih koji su na iskušenju."

Doktor Zekki Mubarek kaže: "Ibn Abdullah smatra da je sreća i dobro dio spasa, to jeste, spas duša, jer belaj izlaže dušu uzrujanosti i uznemirenosti, a izlaganje duše iskušenju ne daje sigurnost u dobar završetak. A što se tiče sreće, ona čuva ravnotežu duše i čini čovjeka sposobnim za dobro djelo.

Isitna je da se čovjek prkosno odupire kada izražava dobrodošlicu nevoljama, jer je on zarobljenik nervnog sistema u većini slučajeva. A bolje mu je da moli od Allaha sreću i da izbjegava izlaganje iskušenjima, jer nekada neće biti spreman da se suprostavi teškoćama, koje želi i shvatiće nakon pada u provaliju nezgoda, da čvrsta odlučnost ponekad oslabi ili iznevjeri.

Ako dublje razmisliš vidjećeš da blagodati i blagostanja jačaju duhovnu vezu između čovjeka i njegovog Gospodara, a razlika je velika između dva stanja; stanja smirenosti i stanja očekivanja nagrade kroz iskušenja. Čovjek prvog stanja gleda na svog Gospodara pogledom dužnika, a to je pogled skrušenosti i milosti, a čovjek drugog stanja lahko može biti izložen time da se uzoholi u onome u čemu treba da pokaže svoju strpljivost, jer je oholost jedna od najvećih mahana duše."

Ovaj govor je ispravan.

Mi volimo da budemo robovi dobročinstva, a ne robovi ispita.

Ali, da li dani donose ono što mi volimo?

Puno li je vjetrova koji udaraju u nas i pune naše horizonte strašnim brigama, i koliko toga čovjek doživi što ne podnosi, a uskraćeno mu je ono čemu teži!

Ovdje dolazi do izražaja uloga sabura koji progoni uznemirenost, kao i uloga zadovoljstva koja odgoni gnjev.

O ovom doktor Zekki kaže: "Od vrlina duše je i to, da se preda Allahu. To je vrlina koja odagnava razne sklonosti koja stvara razmišljanje o ostvarenom udjelu u dunjalučkoj sreći." Jasno je da ova pozicija traži veliku vježbu, jer zadovoljstvo ne biva osim nakon

čišćenja srca od unutrašnjih nagona. To je zasigurno, jedan od razloga smirenosti, a smirenost je najveći plijen u moralnom životu. Poneko kaže da apsolutno zadovoljstvo uzrokuje ravnodušnost i podstiče dušu na prihvatanje neaktivnosti."

Mi odgovoramo da nema kontradiktornosti između zadovoljstva sa postojećim i želje za upotpunjavanjem duše i njenog snadbjevanja onim što traži od dunjalučke, umne i duhovne hrane.

Kaže Božiji Poslanik: *"Budi zadovoljan s onim što ti je Allah udjelio bićeš najbogatiji čovjek."*[18]

Ne dozvoli da zadovoljstvo bude tvoj izgovor za nemar i besposlicu, već budi zadovoljan s tvojim danom i mnogo se nadaj onome što će te sutra razveseliti.

---

[18] Ahmed; Kitab ba'ki musned al-mukessirin, br. 7748.

KAKO OTKLONITI UZROKE UZNEMIRENOSTI

Ničemu kao istini nije učinjena nepravda, a da su to ljudi dopustili, skrštenih ruku, bez protivljenja. Vrlo je malo onih koji je poznaju, a još manje onih koji je cijene i žive po njoj. Zaista su pretpostvake i iluzije ono što vlada svijetom. Ako pokušaš naći istinu, kroz veći dio onoga što vidiš i čuješ, smoriće te to traženje. Na hiljade je časopisa i radio stranica koje preplavljuju svijet ujutro i navečer, a ako bolje osmotriš ili pogledaš u ono što pišu i što govore, nećeš naći ništa osim laži u kojima je smješteno malo istine. Istina je poput zvijezde, koja skoro da se ugasi u noćnoj tami.

Koliko je vjera na polju akaida, nastalo na lažnom govoru i praznovjerju.

Koliko je žudnji, u oblasti politike, pravdu učinilo nepravdom i snage koja je dobro pretvorila u zlo.

Zato Allah dž.š. svome Poslaniku i svakom iskrenom kaže: **"Ako bi se ti pokoravao većini onih koji žive na zemlji oni bi te od Allahovog puta odvratili, oni se samo za pretpostavkama povode i oni samo neistinu govore."** (El-En'am, 116)

I kaže: **"Pa ako oni posvjedoče ti im nemoj povjerovati i ne povodi se za željama onih koji naše dokaze drže lažnim i koji u onaj svijet ne vjeruju i koji druge Gospodaru svome ravnim smatraju."** (El-En'am, 150)

I kaže: **"Većina njih slijedi samo pretpostvake; ali pretpostavke nimalo nisu od koristi Istini, Allah uistinu dobro zna ono što oni rade!"** (Junus, 36)

Najbolje za čovjeka je, u svijetu u kojem je istina zapostavljena na ovaj način, da se zalaže da je otkrije i da je prihvati i da se na nju vraća kad god ga neke struje udalje od nje. Možda je ovo tajna toga da Allah traži od svakog vjernika da ga moli za uputu i obavezuje ga da ustraje u tome.

U svakom obaveznom i dobrovoljnom namazu stoji čovjek pred svojim Gospodarom i govori: "**Uputi nas na pravi put, na put onih kojima si milost Svoju darovao, a ne naput onih koji su protiv sebe srdžbu izazvali, niti onih koji su zalutali.**" (El-Fatiha, 6-7)

A šta je to "pravi put"?

To nisu tračnice postavljene po nekoj zemlji, niti most napravljen ondje ili ovdje, to je sistem življenja kojeg uspostavlja čovjek za sebe kroz životne probleme i linija kojom se traži ispravnost kroz brojna mišljenja.

Ovakvo traženje pravog puta zahtjeva trud i napor, te molbu za Božijom podrškom, jer Božiji Poslanik je, kada bi ga obuzela neka stvar, pribjegavao namazu i dodavao svojoj odlučnosti i snazi Božiju moć i snagu.

Ponekad čovjek luta po ovoj Zemlji zbunjeno, a nekada loše procijeni situaciju u kojoj se nalazi. Pod pojmom loše procjene stvari, misli se kad čovjek prelazi iz zablude u još veću zabludu i ne zna se ponašati pred obavezama koje stoje pred njim i pred krizama s kojima se suočava.

Uzvišeni Allah je zabranio čovjeku da slijedi pretpostavke riječima: "**Ne povodi se za onim što ne znaš; i sluh, i vid, i razum, za sve će se to zaista odgovarati.**" (El-Isra', 36)

Pa neka čovjek koristi svoj razum i svoja čula u spoznaji onoga što ga okružuje i neka sebi zacrta put kojim će ići daleko od pretpostavki i izmišljotina.

Kaže Karindži: "Ostalo je da naučimo tri koraka koja se moraju poduzeti da bi se riješio neki problem, a ta tri koraka su:

1. izvuci činjenice,
2. razmotri te činjenice,
3. čvrsto zauzmi stav, a potom radi po njemu.

I kaže: "Ako želimo da riješimo naše probleme koji pretvaraju naše dane i naše noći u neizdrživi pakao, onda moramo poduzeti ova tri navedena koraka!"

Da, zaista u tome nema izbora. A prvi korak nameće nam promatranje svega oko nas da bi sakupili jasne činjenice, da bi temeljili naše ponašanje na njihovim osnovama. Skupljanje ovih činjenica je obaveza, iako je to teško za čovjeka.

A zašto je to čovjeku teško?

Zato što ga ljubav prema nečemu čini slijepim ili gluhim, a isto tako i mržnja. Stoga se kaže:

Oko zadovoljstva mahani svakoj je veo,
a oko mržnje i vrlinu mahanom vidi.

Kao što ljubav i mržnja, tako i druga psihička stanja utječu na čovjekovo razmišljanje i čine ga da daje svom životu boju njegovih ličnih osjećanja i ne može da ih vidi u njihovom pravom obliku.

Ponekad čovjek odluta od realnosti zbog slijeđenja nekog običaja ili nekog ranije formiranog mišljenja, koje nema nikakve osnove. Ako čovjek odluta od realnosti, pa kako onda da uspije ispravno riješiti životne probleme sa kojima se suočava!?

Zaista su brojni ljudi, u neznanju iako to oni ne primjećuju. Zbog te činjenice vidim brojne ajete kako završavaju riječima: **"Eto tako vam Allah objašnjava propise da biste razmislili."** (El-Bekare, 219)

"Zašto ne razmislite?" (Junus, 3)

"Eto tako vam Allah propise svoje jasnim čini da bi ste vi rasuđivali!" (El-Bekare, 242)

Karindži kao da pojašnjava ove ajete kada govori: "Zaista, mi vrlo malo vodimo računa o činjenicama, pa ako se i dogodi da neko od nas pokuša iskristalisati činjenice, zaista, on prihvati od njih samo ono što odgovara njegovom razmišljanju i ne obraća pažnju na ono što se sa

njegovim mišljenjem sukobljava, tj. on traga samo za činjenicama kojima potvrđuje svoje djelovanje ili mišljenje."

Endrih Morov kaže: "Sve ono što se slaže sa našim težnjama, ličnim željama je logično u našim očima. A sve ono što je suprotno našim željama raspaljuje u nama srdžbu. Pa zašto je onda začuđujuće da nam je teško stići do rješenja nekog problema? A to bi bilo kao da neko pokuša riješiti jednostavan zadatak sa pretpostavkom da su dva i dva - pet. A šta je lijek tome? Lijek je u tome da razdvojimo naša osjećanja i naša razmišljanja i da iskristališemo činjenice posmatrajući ih neutralno... "

Naredni korak u sakupljanju činjenica, je pokazati potpunu smirenost u susretu sa njima, zato što strah od događaja nevodi ka njihovom riješenju nego vodi potpunom utapanju u njih.

Život velikog broja prvaka i heroja je pun teških momenata iz kojih nisu izlazili, osim uz ograničavanje straha i prepuštanja razumu.

Kada je skoro došlo do sukoba između muslimana i mušrika u haremu Mekke i kada su sve vrste provokacija Poslanika i ashaba dosegle svoj vrhunac, Božiji Poslanik je tugu, koju je osjetio, prigušio i naredio svojim drugovima da odbace od sebe brige, te da prihvate ugovor kojim će se spriječiti prolijevanje krvi i proširiti sigurnost. Povodom tog događaja objavljen je i ajet: **"Kada su nevjernici - srca svoja punili žarom, žarom paganskim, Allah je spustio smirenost Svoju na Poslanika Svoga i na vjernike i obavezao ih da ispunjavaju ono zbog čega će postati pravi vjernici a oni i jesu najpreči i najdostojniji za to, a Allah sve zna."** (El-Feth, 26)

Riječ "smirenost" je spomenuta na mnogo mjesta i ona gdje god se našla, ukazuje na ono što iman učvršćuje u dušama od smirenosti, čija je osnova bliskost sa Allahom, prihvatanje Njegovih odredbi i manifestovanje i ispoljavanje Njegove pomoći u svim teškim uvjetima.

Ponekad se čovjek nađe pred dugim nizom mogućnosti izlaska iz nastalih poteškoća i kada ih sve razmotri, uvidi da je i najbolja od njih gorka. Nekad se okrene oko sebe, pa ne nađe nikoga iskrenog ili do krajnosti odanog. Ovakva razmišljanja se gomilaju kada oslabi vjera u

Boga i sigurnost u sebe. A što se liče vjernika, on bira mogućnost koja je najbliža smirenosti i iskrenosti, a potom ne razmišlja o onome što će se kasnije desiti: "**Reci: "Dogodiće se samo ono što nam Allah odredi, On je Gospodar naš i neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju.**" (Et-Tevbe, 51)

Zaista čovjek biva iskušan ovim iluzijama više nego je iskušan činjenicama i biva poražen prije nego ga poraze događaji života.

"Onima kojima su ljudi rekli: "Svijet se skupio radi vas, pa ga se bojte!" To im je povećalo vjeru i rekli su: "Dovoljan je nama Allah i divan li je On zaštitnik!" Oni su se vratili *(s Bedra)* **s blagodatima od Allaha i obiljem, nikakvo ih zlo nije srelo i postigli su da Allah bude s njima zadovoljan. Allah je najveći dobročinitelj.** (Ali Imran, 173-174)

Na ovo ukazuje i stih El Mutenebijja:

Strah je ono od čega se mladić plaši,
a sigurnost je ono što njemu djeluje bezbjedno!

Pa, ako čovjek spozna činjenice, koje su s njim povezane, sakupi ih bez čuđenja i divljenja, ostaje pred njim još jedan korak, a to je da postupi razborito i odlučno i da ispoštuje odluke do kojih je došao. Poznajem mnoge ljude kojima nedostaje ispravno mišljenje, iako posjeduju oštroumnost kojom mogu otkriti ono što izaziva strah. Oni nemaju koristi od svoje razboritosti, jer su neodlučni, pa ostaju na svom mjestu ograničeni osjećanjima zbunjenosti i straha. Ova osobina je pokuđena kod onih koji su razumom obdareni.

Ako imaš svoje mišljenje,
budi odlučan,
jer neispravnost mišljenja
u tvojoj je neodlučnosti.

Da, zaista, nakon što se stvari objelodane, ne ostaje mjesta ničemu osim brzom djelovanju, shodno tom formiranom mišljenju.

Kaže Uzvišeni Allah: **"I dogovaraj se sa njima, a kad se odlučiš onda se pouzdaj u Allaha, jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega.** (Alu Imran, 159)

Zaista period dogovaranja, po nekom pitanju, ne smije dugo da potraje, nego je to samo jedna etapa koja prethodi obaveznom djelovanju. A kada počneš sa djelovanjem, onda koračaj smjelo ka njegovom svršetku i porazi uzroke zastajanja i straha. Oslonimo se na Allaha i ostanimo na tome sve dok u potpunosti ne završimo taj posao.

Kaže Karindži: "Pitao sam Filipsa Vajta, poznatog biznismena, kako je izvršavao svoje odluke pa je odgovorio: "Našao sam da konstantno razmišljanje o nekom problemu, kada pređe određenu granicu, izaziva uznemirenost i prouzrokuje nestabilnost, i zaista ponekad konstantno razmišljanje donosi štetu koju treba izbjeći, zato kada doneseš odluku, budi odlučan u njenoj sprovedbi bez okretanja unazad."

Kaže Vilijam Džejms: "Kada doneseš neku odluku i počneš sa njenim provođenjem, stavi pred svoje oči samo stizanje do rezultata, i nemoj da misliš na nešto drugo, nemoj biti neodlučan i nemoj stvarati sebi sumnje i iluzije i nemoj da se okrećeš unazad, nego odlučan budi u njenom provođenju."

A istina je da se velika čovječnost ne poznaje i ne prepoznaje osim na polju smjelosti i hrabrosti i da slava, uspjeh i stvaralaštvo ostaju samo slatki snovi u dušama ljudi, ukoliko ih ljudi svojom aktivnošću ne pretvore u stvarnost.

Pa kao što je neodlučnost povreda muškosti, ona je isto tako obezvređivanje imana, i u tom kontekstu vidimo Poslanika a.s. kako prezire odgađanje borbe nakon što su njegovi ashabi krenuli prema njoj. Njegovo mišljenje kada su mušrici došli na brdo Uhud bilo je da ih pusti da uđu u grad, a potom da otpočnu s njima borbu. Većina mladića smatrali su da treba izaći pa se boriti van grada, svojim žarom i brojnošću pridobili su ljude za svoje mišljenje, pa je i sam Poslanik pristao na ovo (borbu s neprijateljem van grada). Osjetili su ti mladići da su možda primorali Poslanika na nešto što nije mislio, pa su

predložili da se borba ipak vodi u gradu, ali Poslanik nije prihvatio ovo odstupanje od prvobitne odluke, i tako je izbjegao neodlučnost riječima: *"Ne priliči Poslaniku, kad već uzme oružje da ga odloži prije nego stupi u borbu!"*

Zato svoje životne odluke, donosimo mudro zacrtavajući sebi jasan put u budućnost, a zatim naprijed kročimo bez zaustavljanja na preprekama i bez obaziranja na prigovore većine ostalih. I budimo ubjeđeni da Allah dž.š. voli kod nas ovakvo ponašanje, jer on mrzi kukavice i pomaže one koji se na Njega oslanjaju.

ZNANJE JE PLOD RADA

U ranoj mladosti učili su nas da definicija znanja ('ilm) označava: potpuno shvatanje, pravila i intuiciju. Pod potpunim shvatanjem podrazumijevaju jasnu predodžbu o stvarima.

Pod pravilima se podrazumijeva skup principa, zakona i termina, koje su postavili eksperti različitih naučnih disciplina. Pod intuicijom podrazumijevaju stečeno iskustvo kroz čovjekovo bavljenje određenim znanostima, te kroz ono što je praktikovao od metoda u svojoj disciplini ili u drugim disciplinama.

To iskustvo se formira od mnoštva saznanja i pripravljanja pravila: ono je plod onoga predhodnoga, nakon što dostigne svoju upotpunjenost.

I oni koji posjeduju te sjajne nadarenosti u oblastima široke naobrazbe su orginalni znanstvenici i na njih se poziva u ocjeni ispravnosti shvatanja i mudrosti, obrazovanja i interpretacije.

Prepustimo naučno teoretisanje oblasti morala i ophođenja, imana i djela i kažimo: vjera je potpuni program za uzdizanje i dotjerivanje, ali korist od nje neće biti u praznim razmjenjivanjima informacija, između jezika i ušiju, niti u pukom pamćenju njenih propisa, niti u formalnom obavljanju određenih ibadeta.

Ovakvo poimanje je malo korisno, pa čak i bez ikakve koristi. U predaji stoji: Znanje čine dva znanja: znanje u srcu, i to je korisno znanje, i znanje na jeziku a to je Božiji dokaz protiv čovjeka.

Bernard Šo je rekao: *"Kada čovjeku diktiraš nešto, on to uistinu nikad neće naučiti"*. On smatra da ovaj vid poučavanja neće formirati od učenika ništa značajno. Karindži obrazlaže ovaj zaključak riječima: "Učenje je afirmativan, a ne pasivan čin. Mi učimo dok radimo, pa ako želiš da se okoristiš ponuđenim savjetima u sadržajima ove knjige - ili bilo koje druge - probaj ih ili radi po njima i primjeni ih u svakoj ukazanoj prilici.

A ako to ne uradiš sigurno ćeš brzo zaboraviti ono što ti je sugerisano. I svaka spoznaja kojom se mi koristimo jeste jedina koja se urezuje u naše umove.

I ovo je tačno, od jednog tabiina se bilježi ovo: "U pamćenju Poslanikovih hadisa tražili smo pomoći u radu po njima (njihovoj praktičnoj primjeni)".

Rad oživljava srca aktivnom i budnom spoznajom.

Znanje koje počiva na radu jeste empirijsko znanje kojim čovjek osvjetljava put i pomoću njega poznaje svoje pozicije u različitim oblastima života.

O ovome Uzvišeni kaže: **"O pravovjerni, bojte se Boga i vjerujte Njegovog Poslanika! On će vam dati dvostruku nagradu od svoje milosti, daće vam svjetlo uz pomoć koga će te ići i oprostit će vam. Allah je onaj koji prašta i milostiv je."** (El-Hadid, 28)

Zahtjev vjerovanja u Poslanika, iza bogobojaznosti, jeste slijeđenje njegovog života, jer je on praktični živi primjer onoga što je u Plemenitoj Knjizi od uputa i savjeta. Vjernik koji je ustrajao u čuvanju od sramotnih i ružnih djela i u izvršavanju naredbi, ovom predanošću stiče oštroumnost i precizno čulo kojim razlikuje loše od lijepoga.

Rijetko se dešava da se neke stvari pomute u njegovoj (oštroumnosti), inteligenciji, pa makar i ne bilo određenog teksta o njima: **"O pravovjerni ako se budete bojali Boga, On će vam dati moć rasuđivanja (između dobra i zla, između istine i ne istine), odstranit će od vas Vaše grijehe."** (El-Enfal, 29)

"O pravovjerni, bojte se Boga i govorite istinitu riječ da bi vam popravio Vaše poslove." (El-Ahzab, 70-71)

Zaista teoretski podaci koje djelo nije pretočilo iz kruga intelekta u stvarni život, liče hrani koja nije prerađena i pretvorena u akciju, energiju i osjećaj.

Svi ti podaci počinju zbrkano i nezrelo, ma kako vješto ih predočili.

I zbog toga vidimo vojnike i pitomce gdje slušaju programirane časove, a onda prolaze fazu vježbi (manevri) koje predstavljaju jednu stranu svakodnevnog života.

I pored toga iskustvo ovih i naučena ratna vještina u njima je ispod nivoa onih koji su učestvovali u bitkama i okusili strahote ratovanja.

Slično tome je i učenje namaza: stvar počinje lekcijama koje se nude učeniku. Zatim učenik pokušava da samostalno obavi propisane namaze, onako kako ih je naučio. A što se tiče toga da on kroz svoj namaz nauči skrušenost, iskrenost i izdizanje, to je ono što dolazi nakon približavanja klanjača svome Gospodaru i nakon njegovog potpunog zadovoljavanja svih pravila forme i suštine namaza.

Znanje proisteklo iz rada jeste rezime duge vježbe i iskustva.

U oblasti odgoja i preporoda neophodno je da saznanja uznapreduju do ličnog i društvenog upotpunjenja, i ni od koga se ne prihvata da stane kod granica govora, ma koliko bio riječit, niti kod granica objašnjenja, ma koliko to vješto radio.

Kada ti se naredi dobro prvo ga uradi, a kada ti se zabrani zlo preduhitri ga udaljavanjem od njega, zatim se potrudi da se tvoja naredba i zabrana pretvori u žive činjenice u društvu, tako da uklanjanje zla i pomaganje dobra budu jasni ciljevi koji se žele ostvariti svim sredstvima i u što kraćem vremenu.

Čežnja za kemalijetom (savršenstvo) vrlo često završava samo lijepim govorom o njemu, a ponekad se njegovi zaljubljenici zadovolje navođenjem sitnih detalja o pitanjima i problemima vezanim za njega.

A zatim se čitava stvar zatvori bez ikakvog konkretnijeg rezultata. Kao što slatke želje umiru u dušama ljenčina.

Uzvišeni Allah mrzi ovaj manjkavi vid ponašanja, zato što je on bliži paroli i zbog toga što sljedbenici ovakvog ponašanja prave propuste, iako su upućeniji od drugih o izvorima upute: "**O vjernici, zašto govorite ono što ne činite? Mrsko je Allahu da govorite ono što ne činite.**" (Es-Saff, 2-3)

Zastajanje, sa željenim preporodom, kod granice dugog govora i odlučnih prijedloga otvara vrata dugoj raspravi i beskorisnoj diskusiji u kojoj se troši i trud i vrijeme.

I kada bi se svaki čovjek, koji gaji ljubav prema dobru, uzdigao sa svojom emocionalnošću na takav stepen, gdje se pretače dobro iz okvira teoretisanja u djelo koje će ugledati svijetlo dana skratili bi - kako reče Karindži - polovinu naših tegoba i riješili bi i najkomplikovanije naše probleme... Poslušaj priču koja se prenosi od Lion Šiemen, biznismena, kad kaže: "Postavio sam pravilo koje zahtjeva od svakog mog pomoćnika, kada želi da mi iznese neki od problema, da mi prvo ponudi podsjetnik koji sadržava odgovor na ova četiri pitanja:

1. Šta je problem?

U dosadašnjem radu smo navikli da trošimo sat ili dva sata u oštroj raspravi a da ne znamo šta je konkretni problem, kao što smo navikli da problem obavijemo sa nejasnoćama i dvosmislenostima bez nastojanja, bilo koga od nas, da jasno izloži temu problema.

2. Šta je izvor problema?

Ako svoje sjećanje vratim unazad, uplaši me koliko smo sati potrošili bez pokušaja da zastanemo na uzrocima koji su proizveli problem.

3. Koja su moguća rješenja za taj problem?

Do sada bi svaki od nas predlagao rješenje o kome bi njegov kolega raspravljao, onda bi se probudile različite ideje koje bi nam usporile donošenje rješenja, i na kraju samog okupljanja niko se ne bi sjetio da zabilježi predložena rješenja za vrijeme diskusije.

4. Koje je najbolje rješenje?

Naša stalna praksa je bila kada uđemo u salu za sastanke, sa mojim pomoćnicima, koje bi uznemirenost primoravala na kruženje oko problema, ne dajući im da dođu do pravog rješenja. Rezultat ovakvog rada bio je, da se znatno smanjilo pribjegavanje mojih saradnika tome da svoje probleme izlažu meni... Zašto?

Jer, da bi oni odgovorili na ova četiri pitanja, morali su imati sve činjenice vezane za taj problem; pa ako imaju sve činjenice na raspolaganju time riješe tri četvrtine problema. A ostatak dijela problema nije imao potrebe za mojom pomoći: a ako bi okolnosti i tražile moje učešće, naša rasprava ne bi trajala više od jedne trećine vremena koje je prije bilo potrebno, jer je sada rasprava tekla zacrtanim tokom. Zahvaljujući ovom planu, mi danas trošimo vrlo malo vremena u zabrinutosti i raspravi o greškama, a puno vremena trošimo u radu na njihovom otklanjanju."

A postoji i druga stvar na koju bi volio da ukažem; zaista razgovor sa poslovnim ljudima, ljudima od propagande i s onima koji drže ključne položaje, je često obiman i širok bez opravdanog razloga. A možda jedina korist u tome je što ljudi nalaze slasti u tome da nadugo i naširoko razgovaraju sa svojim predstavnicima.

Ponekad je njihov razgovor povezan sa nekim zajedničkim pitanjem i poslom u kome se međusobno pomažu da bi se on realizovao.

Ali ovi razgovori u većini slučajeva daju malo koristi.

Međutim, kada bi se svaki od njih okrenuo sebi i svom ličnom poslu, da ga uradi dobro što više može i svojim obavezama, da ih upotpuni otkrivajući puteve za njihovo usavršavanje, to bi bilo mnogo korisnije i časnije kod Allaha.

Možda je ovo tajna naredbe ashabima da umanje svoje razgovore sa časnim Poslanikom i da njihovom govoru sa i pred njim prethodi udjeljena sadaka!

Dobročinstvo siromašnima je dobro djelo koje približava Gospodaru u svakom trenutku.

Pa kada želi neko da postigne blagonaklonost kod Allaha i Njegovog Poslanika neka podjeli sadaku, jer je to plodno područje za postizanje tog cilja.

To je bolje od sjedenja kod Poslanika, ako je cilj sjedenja samo sjedenje kod njega.

"O vjernici kada se sa Poslanikom savjetujete onda pred Vaše savjetovanje milostinju podjelite! To vam je bolje i čistije je! A ako ništa ne nađete, pa Allah grijehe prašta i samilostan je." (El-Mudžadele, 12)

S tim da ovo upustvo ne znači određivanje kaznene mjere za svakoga ko želi razgovarati sa nosiocem poslanstva; pričanje s njim je dozvoljeno, čak je obavezno u mnogim stvarima.

Cilj ovoga je upozoriti vjernike na pravi postupak kojim se zaslužuje nagrada od Allaha i osigurava vrijeme Poslaniku, kako ga ne bi bez potrebe zaokupili oni koji žele da sjede sa velikanima samo radi toga da budu s njima, osim, naravno, u nuždi.

U tom smislu Uzvišeni veli: **"Zar to vi strahujete da prije vašeg savjetovanja milostinju podjelite?! A ako ne podjelite, a Allah vam oprosti, onda namaz klanjajte, i zekat dajte, i Allahu i Poslaniku pokorni budite! Allah je obavješten o svemu što vi radite."** (El-Mudžadele, 13)

Sjedenje sa velikanima, kako nas uči iskustvo, jeste sredstvo za dodvoravanje i ugled, ali je i gubljenje vremena i zapostavljanje brojnih obaveza. Zato ne bi bilo čudo da se za to odrede ograničenja i da se upozori na ono što je korisnije od toga.

MAHANE BESPOSLENOSTI

U okrilju besposlenosti rađaju se mnoge mahane i poroci, te uzavru virusi propasti i nestajanja. Ako je aktivnost zadaća živih, onda su besposličari mrtvi. Ako je ovaj naš svijet sadnja radi boljeg života koji slijedi, onda su dokoličari svakako najpreči da budu proživljeni gubitnici, bez usjeva, koji će imati samo gubitak i propast. Poslanik a.s. je upozorio na nemarnost mnogih prema onome što im je podareno od blagodati zdravlja i vremena, kad kaže: *"Mnogi ljudi su obmanuti u dvjema blagodatima: zdravlju i besposlenosti."*

Da... Koliko ima zdravih ljudi koji imaju puno slobodnog vremena, uznemirenih u ovom životu bez nade u bolje, bez posla koji će ih zabaviti, bez misije kojoj bi se iskreno predali i uložili svoj život za njen uspjeh.

Da li su ljudi stvoreni radi ovoga? Ne, nikako! Uzvišeni Allah veli: **"Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da nam se nećete vratiti? Neka je uzvišen Istiniti Vladar."** (El-Mu'minun, 115-116)

Ovaj život stvoren je s istinom; i Zemlja i nebesa i ono što je između njih. Čovjek je dužan na ovom svijetu spoznati ovu istinu i po njoj živjeti.

A što se tiče toga da se čovjek začahuri u svoje tijesne strasti i da se zatvori u njihove granice, nezainteresovan za bilo šta! Loš je to put za sadašnjost i budućnost!

Tačno je ono što prenosi Eš-Šafi o principima odgoja u rečenici: "Ako sebe ne zabaviš istinom, bićeš zabavljen neistinom."

Ovo je tačno, jer ljudski nefs ne miruje. Ako se ne uključiš u brze projekte dobra, rada, organizovane proizvodnje, zaokupiće te bezvrijedne misli, koje će stalno biti opterećene besposlicama i beskorisnim stvarima. A najbolje čime se čuva ljudski život, jeste da mu postaviš program koji će popunjavati njegovo vrijeme, ne ostavljajući šejtanu prilike da dopre do njega zavođenjem i spletkarenjem. U islamu

se posebno vodi računa o rasporedu šeriatskih obaveza, ne ostavljajući prostora ljudskom nefsu da se ispuni neistinom.

Karindži ovo objašnjava riječima: "Mi ne osjećamo tragove uznemirenosti u vrijeme dok radimo, ali sati nezaposlenosti koji slijede su najopasniji za čovjeka."

Kad god imamo slobodnog vremena, šejtan neće propustiti priliku da nas napadne. Mi se često pitamo: da li možemo postići u životu ono što želimo? Naši umovi su u prilici da budu pusti nakon rada. Učenici na časovima biologije znaju da priroda ne podnosi nezaposlenost. Želiš li se uvjeriti u to?

Napravi rupicu na sijalici, iz koje je izvučen zrak, i primjetićeš da priroda nagoni zrak u sijalicu da bi popunio ono što je ispražnjeno. Isto tako priroda brzo popunjava praznine duše. Čime? Osjećanjima i naklonostima, uglavnom. Zašto? Jer osjećanje uznemirenosti, straha, mržnje, ljubomore i zavisti navaljuju snažno, primitivnom i grubom snagom, nasljeđenom iz vremena neznanja. Ta osjećanja su jaka, tako da raspršе mir iz naših duša i naših umova.

Dužnost odgajatelja je da upozore na mahane besposlice. Najbolje sredstvo u ovakvim prilikama je postavljanje pravih metoda za stalno obrazovanje i stalnu nadgradnju. Ispunjavanje slobodnog vremena obavezama i zamjena jednog posla drugim, čuva nas od uzroka ljenčarenja i od slabosti besposlice. Smatram da se društvo može osloboditi mnogih štetnosti ako uspije regulisati slobodno vrijeme, ne na način da se njime koristi pošto ono već postoji, nego kroz ulaganje truda koji će iscrpiti svu snagu i usmjeravati pojedince onome što im koristi u ovome i onome životu. Tako ne ostaje prostor u kome čovjek ima osjećaj da on nema šta raditi. A još od davnina su reformatori definisali da je besposlenost bogatoga put u nemoral i griješenje:

Mladost, slobodno vrijeme i zbunjenost
zaista su uzrok pokvarenosti čovjeka!

Ovome pridodajem i to da je besposlenost siromašnih zapuštanje ogromne ljudske snage i ponižavajuće rasipanje onoga što je podareno

od Allaha u mišićima, nervima i srcima, od snage; ako bi se ona pravilno aktivirala promjenila bi svijet.

Našu podršku i ohrabrenje dobiva sistem koji čuva ovu činjenicu i na njoj temelji svoja učenja.

Islam traži od čovjeka da ovlada sobom i većina njegovih propisa veže se za borbu sa samim sobom i odnose sa ljudima.

Borba protiv sebe znači prekinuti udovoljavanje strastima, a odnos prema ljudima znači štititi ih od njihovih loših djela poput rušenja života i slabljenja vjerovanja. Oba ova nastojanja traju cijeli život, ne ostavljajući prilike za poigravanje, smetenost i nemar.

Božiji Poslanik a.s. je molio Allaha da ga učvrsti u vjeri, sa svakim otkucajem srca riječima: *"O Ti koji okrećeš srca, učvrsti moje srce u Tvojoj vjeri."*[19]

I često je molio: *"Gospodaru moj, Tvoju milost želim, i ni jednog trenutka ne prepuštaj me meni samome, popravi sve moje poslove. Nema boga osim Tebe."*[20]

Ova stalna budnost je osnov svake duhovne upotpunjenosti. A što se tiče korištenja vremena, u punoj aktivnosti, to je ono što nam je svima poznato, jer se nije odmorio od suprostavljanja nevjerstvu u jednom mjestu na poluostrvu, a već je prešao u drugo mjesto, s ciljem da ga ispuni imanom i bogobojaznošću.

Nakon njega dvojica njegovih ashaba Ebu Bekr i Omer također nisu ostavili muslimanima prostora za sjedenje, nego su slali vojske na uporišta nasilja na Zemlji, pa nije prošlo nekoliko godina, a svjetlo imana ispunilo je mnoge oblasti svijeta.

I šta se dogodilo nakon što su muslimani ostavili ovu obavezu, koja im je ispunjavala vrijeme?

Posvetili su se jedni drugima i među njima je zavladala smutnja i iskušenje!!

---

[19] Tirmizi; Kitabu al-qader, br. 2066.
[20] Abu Dawud; Kitab al-adab, br. 4426.

Njih su naslijedile generacije koje su svoje slobodno vrijeme trošile na tumačenje nejasnih ajeta iz Božije Knjige! Na taj način su loše postupili kako prema jasnim, tako i prema manje jasnim ajetima.

Kada istina iscrpi svu kreativnu snagu kod čovjeka onda neistini ništa ne preostaje od te snage.

I kada istina zavlada ljudskim srcem i njegovim umom onda neistini ne ostaje nimalo mjesta niti za igru i sumnju.

Karindži se pita: "Šta je razlog tome da tako jednostavna stvar poput marljivog posla, otklanja uznemirenost? Razlog tome je jedan od osnovnih zakona koje je otkrila psihologija, a on glasi: "Nemoguće je bilo kojem ljudskom umu, ma koliko bio nadaren, da se zanima sa više od jedne stvari u isto vrijeme."

Ovo je tačno i blizu je značenju riječi Uzvišenog Allaha: "**Allah ni jednom čovjeku dva srca u njedrima njegovim nije dao.**" (El-Ahzab. 4)

Kako je čovjeku nemoguće da sebi predoči dvije stvari u isto vrijeme, on također ne može da spoji dva suprotna osjećanja.

Mi zaista nismo u stanju da s ushićenjem radimo neki posao i da u isto vrijeme osjećamo uznemirenost, jer jedno od dva spomenuta osjećanja potiskuje ono drugo. Ovaj prosti zakon je omogućio psiholozima, koji su radili za vojsku, da čine nesvakidašnja čuda u toku rata; naime, kada bi im dolazili vojnici koji su zbog rata bili rastresenih živaca, oni bi reagovali riječima; dajte im bilo kakav posao.

Slobodno vrijeme i besposlica ruše mnoge nadarenosti i sposobnosti na istoku, krijući ih iza ogromne mase pasivnosti i omalovažavanja, kao što se ruda zlata i željeza krije u nepoznatim rudnicima.

Ovakvo obezvrjeđivanje vrijednosti rada i vremena proizvodi mnoge nedaće u psihičkom, društvenom i političkom stanju.

Prenosi se od Omera ibn Hattaba da je rekao: "Vidim čovjeka koji me oduševi, pa kad pitam za njega i kažu mi da je bez zanimanja, tad padne u mojim očima."

U hadisu se kaže: *"Zaista Allah voli čovjeka koji ima zanimanje."*

Pa nije čudo da čitavi narodi gube vrijednost kod Allaha kao što gube u očima marljivih, jer oni nemaju svoga zanimanja i besposlica ih je uništila i predala nestanku.

Smatram da je prvi razlog zaostalosti Arapa i muslimana uopšte besposlenost, omalovažavanje i neodlučnost, koji su prevladali njihovim psihičkim i društvenim stanjima.

I nemoguće je da ove generacije polučе neki značajniji uspjeh u ovom životu ili spas na Ahiretu, osim da izmjene stil življenja i izbrišu iz svoje svijesti tragove besposlenosti i praznine.

NE DOZVOLI DA TE SITNE STVARI NADVLADAJU

Čovjekova uplašenost od krupnih stvari ga udaljava od sučeljavanja s njima. Svaki čovjek se boji, da uzme veliki zalogaj otrova, zbog jasne opasnosti, ali vrlo često zanemaruje uzimanje njegovih malih količina, skrivenih u hrani ili prljavom posuđu, neopranim rukama i slično tome. Otuda zadesi njegovo tijelo isto ono što ga zadesi od smrtonosnog metka i uboda.

Upozoravajući vjernike na činjenje malih grijeha iz straha za njihovu psihičku i društvenu postojanost od njihovog gomilanja, Poslanik a.s. podstiče svoj umet na oprez, da se čuvaju od njihovog činjenja i da se s vremena na vrijeme čiste od njihovih tragova.

Prvi cilj njegovog poslanstva je suprostavljanje širku i otklanjanje zabluda širka iz misli i svijesti.

U toku svog života on je uspio da sruši državu idola i da uspostavi umet koji obožava jedino Allaha. On je upozorio ljude na stvari zbog kojih je šejtan, ako ih čine, zadovoljan kao što je zadovoljan njihovim padanjem u blato širka, riječima: *"Šejtan je izgubio svaku nadu da će kipovi biti obožavani u zemlji Arapa, ali će biti zadovoljan kod vas sitnim stvarima koje će na Ahiretu biti uzrok propasti."* (Et Taberani)

U vrijeme oprosnog hadža dok je postavljao moralna pravila, Poslanik a.s. je rekao: *"O ljudi, šejtan je izgubio nadu da će biti obožavan u ovoj vašoj zemlji, ali ako mu se pokorite u onome što je van toga, što vi neznatnim smatrate od vaših dijela onda budite oprezni od njega za vašu vjeru."*

Karindži veli: "Mi se obično suočavamo sa životnim nedaćama i događajima sa rijetkom hrabrošću i lijepim strpljenjem, a nakon toga dopustimo sitnim stvarima da nas nadvladaju. Kao primjer možemo navesti riječi Samuela Pijera koji u svom dnevniku o Sir Hary Fanu, dok je privođen na izvršenje smrtne kazne odsjecanjem glave, veli da nije tražio ni oprosta ni milosti, nego je molio dželata da ga ne udari

sabljom po mjestu na vratu u kom je nekada ranije osjećao bol. Za primjer možemo uzeti i pisane riječi admirala Beerda u njegovom dnevniku o noćima mraka i studeni koje je proveo na južnom polu. On spominje da su se njegovi ljudi zanimali nevažnim sitnim stvarima, umjesto prijetećim opasnostima koje ih okružuju, a sve to dok je temperatura zraka bila osamdeset stepeni ispod nule.

Beerd kaže: "Moji su se ljudi prepirali u slučaju da neko od njih zakorači u prostor određen za spavanje njegovom kolegi. Jedan od mojih ljudi izazivao bi gađenje prema hrani zbog kolege koji je navikao da jedan zalogaj žvaće dvadeset osam puta prije nego ga proguta. Ne čudim se tome kad tako sitne stvari kao ove u logoru na polu, mogu da okupiraju pamet najprivrženijih i najodanijih ljudi."

Karindži prenosi priču o velikom stablu starom četiri stotine godina koje je u svom životu bilo izloženo udaru groma četrnaest puta i odolijevalo olujama četiri vijeka a zatim se dogodilo da ga je napalo jato insekata i sitni gmizavci koji su ga nagrizali i glodali, sve dok ga nisu poravnali s površinom zemlje. Sa lica zemlje je nestao šumski div kojeg nisu pokosili gromovi i oluje; nestao je iz svijeta dejstvom insekata koji su tako sitni da ih čovjek može zgnječiti nogom. Zar ne vidiš da smo i mi poput ovog stabla?

Zar i mi ne uspijevamo da se spasimo od oluja života, a zatim se predamo sitnicama koje unište naš život. Koliko je boraca hrabro prošlo kroz rat, a ubilo se radi malog problema?

Poslanik a.s. je primjerima iz života sredine u kojoj su živjeli Arapi objašnjavao ove stvari, tako se u hadisu kojeg prenosi Abdullah ibn Mesud kaže: *"Čuvajte se sitnih grijeha, zaista se oni gomilaju kod čovjeka sve dok ga ne unište. Za njih Poslanik daje primjer naroda koji odsjedne u pustinji i kad dođe vrijeme jela, jedan čovjek krene da traži drvo, drugi učine to isto sve dok se ne sakupi gomila pa onda potpale vatru i skuhaju ono što su imali."*[21]

[21] Ahmed; Musnad al-mukessirine min al-sahabe, br. 3627.

Prenosi se od Sa'd ibn Dženadeta: *"Kad se Poslanik vraćao sa Hunejna, našli smo se u jednom području gdje nije bilo ništa, pa je Poslanik rekao: "Sakupite..., ko nađe nešto, neka donese, ko nađe kost ili grančicu neka donese." Nije prošlo više od sahat vremena a iskupili smo gomilu i Poslanik je rekao: "Vidite li ovo? Ovako se iskupljaju grijesi u čovjeku, kao što ste vi sakupili ovo, pa se bojte Boga i ne činite mali niti veliki grijeh, jer se svi oni bilježe."*

Pametni ljudi su, na osnovu svoga iskustva, znali da se neke sitne stvari pojavljuju iz čovjeka, a da on za njih ne mari, dok ih drugi vide i primjećuju i na temelju toga donose sud o njima ili vide iz njih neobične namjere.

Kao rezultat toga dolaze loše posljedice, kao što se kaže:

Od malog plamena veliki požar nastaje!

Svaki razuman čovjek treba da razmišlja o djelima koja čini. Ponekad se ne obazire na njih, zbog malenkosti njihove, ali one mogu dovesti do velikog zla. I kao što je gomilanje malih grijeha pogubno za budućnost čovjeka, isto tako je pogubno za njega što jedan mali grijeh zaklanja dobro koje ga nekad prati.

Žalosno je da ljudi primjećuju kod čovjeka samo lošu osobinu pa zbog toga dignu prašinu a zatim budu slijepi ili se takvi prave prema svim njegovim dobrim djelima koja čini u životu.

Mišljenje koje se formira samo na osnovu sitnih grijeha ne i na osnovu dobre strane čovjeka, je neispravno mišljenje i takvo mišljenje rijetko vodi miru i skladu.

Uzvišeni Allah oprašta sitne stvari svakom vjerniku koji teži potpunosti i tu težnju dokazuje svojim djelima, shodno svojim mogućnostima. Uzvišeni kaže: **"Ako se budete klonili velikih grijeha, onih koji su vam zabranjeni Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših i uvešćemo vas u divno mjesto."** (En-Nisa, 31)

Lijepo je da Allah dž.š., kod nagrađivanja ljudi ne uzima njihove omaške i posrtaje, a lijepo je i od ljudi da se jedni prema drugima

ophode u skladu sa ovim pravilom o toleranciji. U tom smislu kaže jedan pjesnik:

Ako u svim stvarima
budeš grdio svoga prijatelja
nećeš naći takva da ga nećeš grdit,
pa živi sam
il' se druži s bratom
koji će ponekad pogriješit,
al' ponekad će se i sačuvat.
Ako ti ne piješ već koliko je trun
bićeš žedan,
pa ko od ljudi ima čisto piće
i ko je taj ko je
do u sitnicu čist,
a, znaj,
dovoljno je čovjeku plemenitosti
da svoje nedostatke izbroji.

Ovo pravilo, ako se pravilno primjeni među ljudima u prijateljskim vezama i u nesuglasicama koje se ispriječe u njihovim odnosima, preče je da se primjeni među bračnim drugovima, što bi bilo jako mudro i dobro za uređenje života. Jer, ako je čovjek neraspoložen zbog greške njegove žene, neka se sjeti da i ona može biti u pravu i da ako čini greške čini i dobro. A ako je žalostan zbog nekih njenih osobina neka pogleda u druge osobine koje će ga uveseliti.

Na ovo ukazuju Poslanikove riječi: *"Nek vjernik ne mrzi vjernicu, ako prezire kod nje neke njene osobine biće zadovoljan kod nje drugim osobinama."*[22]

Nažalost brojne sitnice su razlog iskrivljene svijesti kod velikog broja ljudi; one potkopavaju njihove porodične veze i ruše njihova prijateljstva, ostavljajući ih u ovom životu zbunjene i nesretne.

---

[22] Muslim; Kitabu al-Rada'a, br. 2672.

Život, u duhu ovih sitnica ostavlja posljedice kako ih opisuje već spominjani Karindži: "Zaista sitnice u bračnom životu mogu lišiti razuma bračne drugove i prouzrokovati polovicu poteškoća srca od kojih pati svijet."

To je ono što potvrđuju eksperti poput suca Jozefa Sabata iz Čikaga, koji je nakon četrdeset hiljada brakorazvodnih presuda rekao: "Naći ćeš uvijek da su sitne stvari iza svake nevolje koja pogađa brak."

Frank Hajan, javni tužilac u Nju Jorku, kaže: "Polovina prekršaja, koja se predaje krivičnom sudu, počiva na sitnim razlozima kao što su: prepirka među članovima porodice, uvrijedljiva riječ, riječi poniženja ili prijeteći znak.

Ove sitne stvari dovode do ubistva i drugih zločina. Manji broj ljudi je s grubom prirodom, ali nizanje uzastopnih udaraca upravljenih na ličnost, ponos i čast uzrokuju polovicu problema od kojih pati svijet."

Ove riječi, kojima se opisuju razlozi zločina u gradovima Amerike, mogu se u cijelosti prenijjeti u opisu razloga zločina koji se događaju i u drugim gradovima i selima.

U stvarnosti, samo loše poimanje stvari, jak osjećaj lične časti i hitro upuštanje u raspravu i shvatanje da je svaki postupak u stvari ponižavanje, koje se ne da izbrisati osim sa krvlju, plus brojne predrasude kojima se uveličavaju sitnice - pravi su uzrok onoga što vidimo i čitamo o strašnim događajima.

A lijek?

Očistiti ogledalo uma tako da uzima stvarne i realne predstave o onome što se događa; slike koje ne muti pretjeranost i ne iskrivljava strast. A zatim suditi na osnovu takvih slika sa širokim pogledom. Pogledom koji će postaviti i sličnosti i manjkavosti u jednu stranu i neće zaboraviti dobro ako ga i poprati zlo.

Na taj način biće izbjegnuta nesreća koju osjeća čovjek i greške koje se nađu pri njemu.

KADA I KADER

Osjećaj vjernika da upravljanje svijetom ne izmiče Božijoj ruci, ulijeva ogromnu količinu smirenosti u njegovo srce. Koliko god događaji uzavriju, a stanja se mijenjaju, u njima se ništa neće desiti osim Uzvišenoga volja: **"A Allah čini što hoće, ali većina ljudi ne zna."** (Jusuf, 21)

Ovo objašnjava pribjegavanje muslimana svom Gospodaru nakon izvršenja svojih obaveza. On se oslanja na Njega i nije opterećen sa rezultatima koje mu donosi budućnost, nakon što uloži svoj trud u poslovima koji su mu povjereni, u njihovoj pripremi i preventivnim mjerama.

Činjenica je da nema mjesta za nemir živaca i povećanje uznemirenosti spram stvari koje izlaze iz okvira naše volje.

Čovjek se ponekad kaje zbog svoje nemarnosti, a ponekad zaslužuje krajnju pogrdu zbog svog propusta. A što se tiče onoga što mu kader otkrije a u čemu on nema nikakva udjela, pa to je ono u čemu nema kajanja ili prijekora te stoga nema mjesta uznemirenosti i sumnji. Dunjaluk treba prihvatiti čvrsto, odlučno i hrabro. Oduševljen sam riječima hazreti Alije:

"Od kojeg, od moja dva dana smrti da bježim?
Od dana koji nije predodređen
ili dana za to određenog?
Od dana koji nije određen, nisam oprezan,
a od dana predodređenog ne spašava oprez!"

S ovom logikom smjeli čovjek sučeljava se smjelo sa povredama. A što se tiče onoga koji se udaljio od Allaha i gleda na događaje kao da su oni talas koji nadolazi, nekad jače a nekad slabije, u njemu se neko utopi, a neko se spasi, on živi praznog srca i s njim se poigravaju i događaji i pretpostavke.

Pribjegavanje kaderu (sudbini) i oslobađanju od sile i snage ulijeva smjelost u suočavanju s današnjicom i sutrašnjicom, te daje događajima takvu boju koja uljepšava ono što je mrsko i čini da čovjek prihvata lični i materijalni gubitak sa osmjehom.

O tome govore časni ajeti: **"Reci: "Dogodiće nam se samo ono što Allah odredi. On je Gospodar naš. I neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju!" Reci: "Očekujete li za nas šta drugo osim dva dobra?"** (Et-Tevbe, 51-52)

Ajeti podrazumjevaju pobjedu u bitci ili smrt bez pobjede a i to je pobjeda jer ono štoje kod Allaha, od nagrade, je čuvano i sigurno.

A što se tiče nevjernika, pa oni kad pobjede ili budu poraženi, oni su među dvije kazne: odgođenoj ili brzoj!

"A mi očekujemo da vas Allah sam ili rukama našim kazni. Pa isčekujte i mi ćemo s vama čekati." (Et-Tevbe, 52)

Ovo je pozicija vjernika, u pogledu sudbine koji se odlikuje snagom i držanjem, bez primjesa sumnje i neodlučnosti.

Mnogi ljudi ne poznaju ovu činjenicu ili je negiraju pa oni rade svoje poslove noseći na svojim tijelima brige i negativna osjećanja. Oni ne strijepe samo od žalosti koje ih snađu nego strijepe i od onih žalosti, koje očekuju i pretpostavljaju da će im se u budućnosti desiti.

Koliko ih pogađa priviđenje koje popunjava njihove živote prilozima smrti i rušenja, i daje im privid da su oni s vama na vrijeme izloženi napadu, s jedne, a obmani s druge strane.

Karindži kaže: "Mnogi zreli ljudi žive a strah im nije nimalo manji od straha djece. Svi bi se mi mogli osloboditi devet desetina našeg straha izravno, ako bi uspjeli da odbacimo naše sklonosti, tražeći u tom cilju pomoć u činjenicama koje su potvrđene statistikom.

Najpoznatija firma za osiguranje u svijetu, firma "Levid" iz Londona, profitirala je na milione funti iskorištavajući naklonost ljudi slutnjama da će se dogoditi stvari i sa najmanjom vjerojatnoćom da se dogode. Ta firma uzima zalog od ljudi za krize kojih se oni boje i zbog kojih ih prati uznemirenost, a koje se u stvari teško mogu ikad dogoditi.

Ova firma ne naziva svoj posao zalogom, već ga naziva osiguranjem. Ova firma uspješno radi već dvjesta godina i ako se ne promjeni priroda i razmišljanje ljudi, moći će da uspješno posluje i narednih pedeset vjekova, primajući od ljudi osiguranje za obuću, brodove i drugo zato što se nezgode koje ljudi očekuju rijetko dešavaju."

Strepnja od nepoznate budućnosti, očekivanje teških gubitaka i osjećaj nemoći, u podnošenju tih umišljanja, jeste tajna postojanja firmi za osiguranja i tajna njihovog brzog širenja. Na osnovu razlike - onog što se stvarno dogodi i onog što se događa u prividu - ove firme su stekle veliko bogatstvo iskorištavajući strah ljudi za svoje živote i imetke.

Karindži je pokušao da izliječi bolesnika od bolesnih privida na način da mu je navodio statistike o nesrećama koje se dešavaju ljudima na kopnu i na moru. To je lijek koji po našem mišljenju liječi problem u potpunosti koji se nužno širi, zato što srca ostaju prazna bez imana.

Savremena civilizacija ima loše mišljenje o Allahu i zbog toga je njeno povjerenje u Njega poljuljano. Zato ona bolesti poput ove liječi lošim lijekovima; davanjem zaloga, koje nazivaju osiguranjem i statistikama kojima objašnjavaju, zastrašenim ljudima, da je procenat katastrofa manji od onoga što predviđaju.

Mi odobravamo preventivu za budućnost, u pružanju nadoknade, svakom ko je pogođen, ali negiramo trgovanje strahom proisteklom iz manjkavosti ubjeđenja, kao što to čine osiguravajuća preduzeća. Negiramo bojazan, koja obuzima strašljivce kada ih sumnja pritisne u iščekivanju smrti skrivene na svim horizontima!

Poslušaj priču jednog trgovca koji je uobičajio da sebe kažnjava ovakvim razmišljanjima: "Šta će se dogoditi ako se sudari voz koji prevozi robu? Šta će biti ako most pukne u momentu dok voz prelazi preko njega...?"

Da, njegova roba je osigurana, ali on se boji toga šta ako ne stigne u određeno vrijeme, on će izgubiti mušterije. Opteretio je sebe velikom uznemirenošću do te mjere, da je pomislio d aje već obolio od čira na želudcu. Otišao je Ljekaru i on mu je potvrdio da je zdrav, osim

što je uzbuđenih živaca. Pa kaže dotični: "Kad mi je to rekao doktor osjetio sam se kao da sam izveden iz tame na svjetlo, pa sam upitao sebe koliko vozila robe sam iskoristio u prošloj godini?"

Odgovor je bio: 25.000 vozila.

Onda sam upitao sebe: "Koliko ovih vozila se uništilo iz nekog razloga?"

Odgovor je bio: Pet vozila.

Tada sam sam sebi rekao: Pet od dvadeset i pet hiljada vozila! Znaš li šta to znači!

To znači da je prosjek gubitka jedno vozilo na pet hiljada! Pa zbog čega biti uznemiren!?

A ja kažem: Ulijevanje smirenosti u duše ljudi, uz pravilno objašnjenje činjenica na spomenuti način je dobra stvar.

Ali to ne može da zaštiti one s crnom prirodom i one s nejasnim predstavama.

Zaista će pesimista ustuknuti pred predviđanjima, jer se njegovi crni oblaci formiraju od njega samoga.

Sve dotle, dok slabost imana njime vlada, on će pretpostavljati nesreću. I neće se smiriti duše takvih, osim sa čistom vjerom u Allaha, predavanjem Njemu i zadovoljstvom onim što je On odredio.

To je ono što preporučuje Islam.

Poslanik kaže: *"Čovjek ne vjeruje dok ne povjeruje u kadr: da sve što se događa biva Božijom voljom i određenjem, kako od dobra tako i od zla, tako da zna da ono što ga je snašlo nije ga moglo zaobići, a ono što ga je zaobišlO nije ga moglo snaći."*[23]

Ovakav osjećaj oslabađa čovjeka mnogih tegoba i otklanja teške brige, zato Božiji Poslanik kaže: *"Sreća čovjeka je u tome da bude zadovoljan sa onim što mu Allah određuje, a nesreća čovjeka je da*

[23] Tirmizi; Kitabu al-qader, br. 2070.

ostavlja traženje dobra od Allaha, a nesreća mu je i u tome, da je nezadovoljan onim što mu je Allah odredio."[24]

Moramo da predstavimo po drugi put, da okvir predanja počinje s onim što nadvladava običnu volju i s onim što izlazi iz kruga slobodne volje.

Nema pravdanja kaderom, i nema mjesta govoru o kaderu tamo gdje imaš mogućnost da činiš ili da ostaviš. A nakon što tvoja volja dostigne krajnji domet, tada bez plahovitosti i uznemirenosti prepusti stvari Uzvišenom Upravljaču njihovom, koji će ih urediti kako hoće.

Čudno je da neki vjernici pravilno ne shvataju i pribjegavaju mirovanju i izoliranosti, ili pribjegavaju sjedenju i prave se nemoćnim, u ime oslanjanja na Allaha i predaje vodstva Njemu.

Ovo je suludost i bogohulnost, a ne razum i iman. Njih najbolje oslikavaju riječi pjesnika:

"A zalaganje za nafaku je grijeh,
jer je nafaka raspoređena,
a grijeh će čovjeka oboriti."

Ovo je prazan govor! Odnos ljudi spram Allaha je zaista čudan! Ovog američkog trgovca mori nesanica zato što se on iz straha za svoju nafaku, boji rušenja mosta pod njegovom robom, a ovaj arapski pjesnik želi da utone u duboki san i da se ne umara radi nafake jer je ona raspodIjeljena!

A istina je između ove dvije krajnosti, pa mi radimo posao koji se traži i odbacujemo sumnju iz naših srca, nakon što obavimo ono što je bilo na nama, uz potpuno zadovoljstvo s onim što će Allah učiniti s nama, a on neće učiniti ništa osim dobro.

Hadisi o kaderu su lijek za pesimizam i uzrujanost, a nisu isprika za lijenost i nemarnost.

Promatranje sudbine, izvan okvira naše slobodne volje, i promatranje Božijeg djela u svemu što se dešava od slatkoga i gorkoga,

---

[24] Ibid 28, br. 2077.

dobroga i lošega kontroliše naklonjenosti, oslobađa ih oštrine i pretjeranosti.

Zbog toga pametne ljude i ljude od iskustva vidiš da su umjereni u svojoj radosti i žalosti, sreći i tuzi.

Ponekad ova umjerenost dostiže granicu hladnoće i pomanjkanja interesa, prihvatanje naslada i nelagodnosti sa osjećajem neutralnosti, a o tome Ebu-l-'Ala kaže:

U mojoj vjeri i uvjerenju,
bez koristi su naricanje onoga ko plače
i lijep glas pjevača,
slični su glasu o smrti,
kad se mjeri glasom o radosnoj vijesti,
Plakala vam ta golubica ili pjevala,
ona se ljulja na grani.

A El-Mutenebbi kaže:

"Ne pokazujem sudbinu niti pohvalom niti kuđenjem,
njen udarac nije iz neznanja niti se odbija blagošću."

A cilj, do kojega ovi žele doći iako se razlikuju njihove predstave o njemu, jeste onaj isti cilj o kojem govori Kur'anski ajet: **"Nema nevolje koja zadesi Zemlju i vas, a koja nije, prije nego što je damo, zapisana u Knjizi, To je Allahu zaista lahko da ne biste tugovali za onim što vam je promaklo, a i da se ne bi previše radovali onome što vam On da. Allah ne voli nikakve razmetljivce, hvalisavce."** (El-Hadid, 22-23)

Ovim se ne želi istisnuti prirodan osjećaj čovjeka za bolom i radošću. Cilj je sprečavanje potpunog utapanja; jer i nekontrolisana radost ima opojnu moć koja izlazi van okvira ispravnosti, a i pretjerana žalost ima moć da uništava volju.

Pa vjernik, koji vidi Božije djelo u svemu što ga snalazi, ne tumara između ovih utjecaja i emocija, pa da ga to izdiže na vrhunac ili srozava do niskosti. On pribjegava umjerenosti i kontroliše svoje nerve, a to su samo neki plodovi vjerovanja u kader.

Čovjeka slabića zastrašuje teškoća i razvodnjava mu misli, umjesto da smanji svoje nesreće suočavanjem sa stvarnošću i njenim prihvatanjem on se prepušta tugi koja samo uvećava njegovu nesreću i ništa ne mijenja.

Pogledaj Rumija kako je postupio, kada je izgubio svog sina:

A djeca naša su kao organi naši,
bilo koje da izgubiš tragedija je očigledna!
Da li sluh nakon oka može nadomjestiti mjesto njegovo?
Ili oko nakon sluha da ga nadoknadi!

Zatim uzrujanost pritjesni ranjenog čovjeka, ruši njegove nerve i on šalje sulude pozive za pomoć:

Nisam radostan da ga prodam po cijeni njegovoj,
pa makar cijena bila boravak u džennetu vječnom.

Koja je vrijednost ovog jadikovanja i prkosa? Koji je njegov utjecaj na dunjaluku i ahiretu? Ništa osim žalosti.

A što se tiče stava onih sa zdravim ubjeđenjem i dostojanstvenog predanja, možemo ga vidjeti u životopisu Jakuba kada su mu došli njegovi sinovi pretvarajući se da plaču zbog toga što su izgubili Jusufa, jer ga je vuk pojeo, kao što su rekli. U toj prilici Jakub, koji je izgubio sina, govori: **"Ja se neću jadati, od Allaha ja tražim pomoć protiv ovoga što vi iznosite."** (Jusuf, 18)

Pogledaj čovjeka dok očekuje odsutnog za koga nije siguran da li je živ ili mrtav, a njegovo čekanje je trajalo bez koristi.

Pored starca koji živi u nadi u budućnost prolaze godine, a onda umjesto da mu se vrati sin koga očekuje, on gubi i drugog sina, i tako staru ranu pojačava nova!

Šta on čini? Da li on traži utjehu za svoju tugu u vapajima i uzrujanosti?

Ne, on po drugi put govori: **"Ja se neću jadati, nadam se da će mi ih Allah sve vratiti; uistinu On sve zna i mudar je!"** (Jusuf, 83)

Njega očaj nije slomio, pa nije jecao, kao štoje to pjesnik učinio:

Opterećen sam uzdisajima jutra
i podnio sam ih,
al' za uzdahe večeri,
ni dvije ruke mi pomogle nisu.

Da, Jakub je podnio drugu tragediju sa istom jačinom emocija, sa kakvom je podnio i prvu, i ostao je odan milosti Božijoj, očekujući sutrašnji dan sa zrakama nade u svom srcu. On kaže svojim sinovima: **"Idite i raspitajte se o Jusufu i bratu njegovu i ne gubite nadu u milost Allahovu, samo nevjernici gube nadu u Božiju milost."** (Jusuf, 87)

Iz ovako uzvišenog ponašanja možemo uzeti sebi uzor i naučiti postojanost naspram žestokih oluja.

Šta ti možeš uraditi ako te pogodi kakva nesreća?

Ako si u stanju da izmjeniš problem onda strpljivost postaje glupa, a zadovoljstvo time je blesavo. A ako ono što te snašlo prelazi tvoje mogućnosti, da li ima boljeg izlaza od postojanosti i kontrole uznemirenosti? I da li postoji bolji postupak od priznanja stvarnosti i iščekivanja njene promjene od Uzvišene Volje i Onoga koji daruje mnoga dobra? Zaista ubodi događaja ponekad budu razlog buđenja pospanog imana i razlogom povratka čovjeka Allahu.

Ovakav rezultat čini da bolest bude lijek, a nevolja nagrada. A to je bez sumnje najslađi plod ubjeđenja i zadovoljstva onim što čini Gospodar svjetova.

To je plod koji je slađi od onoga što spominje Karindži koji umjesto vjerovanja u kada i kader traži od čovjeka, kojeg su zadesile teškoće, da ostane ravnodušan pred njima poput stada bivola ili panja kakva debelog drveta.

On ima opravdanje za ono što kaže jer on nije došao do lijeka koji mi imamo, pa čujmo šta on kaže: "Odbio sam jednom da prihvatim stvar koja se preda mnom ispriječila, bio sam uporan, pa sam se suprotstavio, sekirao i ljutio, a noći pretvorio u nesanicu. Nakon godinu dana, teške psihičke kazne, prihvatio sam ovu neizbježnu stvar za koju

sam od samog početka znao da se ne može izmjeniti. To je ono što me navelo da ponavljam riječi pjesnika Volta Hajtmana:

Lijepo li je suočit se s mrakom,
teškoćom i glađu,
nesrećama i tragedijama.
Prijekorom i grđenjem
puput životinje ili kakva panja!

Proveo sam dvanaest godina svoga života sa stokom, a nisam vidio nijednu kravu da se sekira zbog toga što trava gori ili zbog toga što se suši u nedostatku kiše, ili zbog toga što njen vo bude s drugom kravom. Zaista se stoka suprotstavlja nezgodama, pa i gladi, s punim mirom, i zbog toga je malo onog što dovodi do loma živaca ili čira na želucu neku životinju!"

To je životinjski lijek koji on predlaže za suprotstavljanje nesrećama! To su rezultati koje on očekuje!

A mi muslimani ne vidimo, u ovoj namjernoj gluposti, najveći uzor za liječenje čovjeka od žalosti.

Zaista je predanost Allahu bolja od ove njegove gluposti! A gdje je vrijednost riječi pjesnika Hajtmana u odnosu na riječi Uzvišenog Allaha dž.š.: **"Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje, malo sa strahom i gladovanjem i time što ćete gubiti imanja i živote i ljetinu. A ti obraduj izdržljive, one koji kad ih kakva nevolja zadesi samo kažu: "Mi smo Allahovi i mi se Njemu vraćamo". Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost, oni su na pravom putu!"** (El-Bekare, 155-157)

A okretnost u suočavanju sa teškoćama samo je jedan od rezultata imana i upućenosti.

A lijepo je, od čovjeka da - teškoći koja je u prolaznoj fazi - u pobjedi nad njom postupa lijepo nakon što je njena žestina oslabljena.

Ovakva okretnost je znak odgajanja u okrilju Allahove milosti i smirenosti pri susretu s Njegovom odredbom (kaderom).

Zatim je u komuniciranju s ljudima ona najuspješnije sredstvo za suzbijanje njihove svojeglavosti, čak i za to da ih pridobiješ.

U predaji stoji: *"Probao sam blagost i sablju - pa sam blagost našao oštrijom. "*

Okretan vjernik prati događaje, ne kao slabić ili licemjer, on ih dočekuje kao hrvač na pozornici, pazeći pošteno da svoju slabu stranu ne otkrije očekivanom protivniku.

O ovome poznati psiholog kaže: "Nikome od nas nije podarena snaga koja ga čini sposobnim da se suprotstavi onome što će se sigurno dogoditi, a zatim mu ostane toliko snage da može ostvariti život pun sreće."

Na tebi je da biraš jedno od ovo dvoje: da se pogneš dok ne prođe oluja u sigurnosti, ili da se ispriječiš pred njom izlažući se time propasti. Iskustvo ove vrste doživio sam na mom imanju kad je zapuhao na njemu jak vjetar, ali stabla se nisu povila sa olujom već su ostala uspravna prkoseći jačini vjetra i uskoro su bila polomljena s komadima koje je vjetar nosio. Moja stabla nisu imala "mudrosti" kao mlada stabla u Kanadi. Vidio sam da su stalno zelena i povijaju se pod olujama koje prolaze iznad njih."

Mislim da su ove riječi lijep komentar Poslanikovog a.s. hadisa: *"Primjer vjernika je kao primjer usjeva, vjetar ga stalno povija, kao što vjernika stalno pogađaju teškoće. A primjer nevjernika je kao primjer stabla pirinča koji se ne povija dok se ne poženje."*[25] A u drugoj predaji se kaže: *"Primjer vjernika je kao primjer nježne stabljike od usjeva, vjetar je jednom povije, a onda je uspravi, sve dok ne ojača i ne sazrije. A primjer nevjernika je kao primjer stabljike pirinča, čvrsto povezane sa svojim korijenom - ne povija se s vjetrom, zbog svoje čvrstine, sve dok ne bude odjedanput slomljena."*[26]

[25] Vidi: Buhari, Kitab al-merda, br. 5212; Muslim, Kitab al-Sisatu al-qiyame wa al-dženne wa al-nar, br. 5024.
[26] Vidi: Muslim, Kitab al-sifatu al-qiyame wa al-dženne wa al-nar, br. 5025.

Ovakva okretnost u suočavanju sa teškom stvarnošću ponekad od tebe traži osmjeh i da se opteretiš time da je lijepo primiš, ne zbog toga što voliš da ona potraje, nego radi ublažavanja jačine tjeskobe u njoj, baš onako kako kaže pjesnik:

Kad vidjeh sjede vlasti na tjemenu
šta da kažem osim: Dobro došle!

Ovaj savjet je onaj savjet koji nam preporučuje Karindži riječima: "Zaista brzina kojom mi primamo stvarnost, ako nema drugog izlaza, daje začuđujuće rezultate, ne prođe dugo, a mi sebe privolimo na zadovoljstvo ovom stvarnošću, a zatim je prepuštamo potpunom zaboravu."

Vilijem Džejms veli: "Budi spreman da prihvatiš ono što se mora dogoditi, jer je to prihvatanje prvi korak ka nadvladavanju svih teškoća koje prate jednu stvar."

Ovo zadovoljstvo je jedna vrsta lijepe utjehe i lijepa riječ umirenja, i razuman čovjek ne može shvatiti kako su životne teškoće pohvalni ciljevi za kojima bi trebalo željno tragati.

Ima li iko da voli biti slijep?

Božiji Poslanik je to mrzio za sebe i molio Allaha dž.š. da mu da zadovoljstvo u svim čulima, i svaki vjernik, a i svaki čovjek želi da živi do određenog edžela sa zdravim osjetilima.

No, neki ljudi iskušani su gubitkom vida, pa hoće li se prepustiti bolu, da ih para sve dok se od žalosti ne istope?

Ne nikako!

U onome što Poslanik prenosi od Allaha dž.š., u hadisi kudsiji, se kaže: *"Kad uzmem čovjeku njegov vid (dva oka) pa u tome osjeti nedostatak neće imati druge nagrade osim dženneta, ako mi bude zahvalan."*[27]

[27] Vidi: Ahmed, Kitab ba'ki musned al-mufessirin, br. 13510.

Ovo je plemenita utjeha i radost, u kojoj ožalošćeni nalazi lijek koji će ublažiti njegovu tugu i otkloniti njegovu žalost. Da li se iz ovog govora treba razumiti da je slijepost cilj za kojim treba tragati i da su dunjalučki bolovi visoke pozicije kojima se izlažu oni koji traže nagradu i oni koji vole džennet?

Razmišljanja sufija upala su u provaliju i povukla za sobom veliki broj muslimana, pa su oni obmanuti u ovom životu kroz svoj trud, što je oslabilo njihovu snagu, a njihova najveća vrijednost sastoji se od toga da tumaraju po tamnim horizontima nedaća i teškoća!

Tajna je u mješanju između dvije sasvim različite oblasti. Oblast "Ono što mora biti" i oblast "Ono što ne mora biti."

Uzrog pogreške leži u poistovjećivanju puteva i osjećanja, koja se rasplinjuju naspram svake od ovih oblasti.

Istina je u tome da svaka od ove dvije oblasti ima svoj prostor, i otkrovenje. Pa tako, čovjek kada mu se učini nepravda koju može odbiti, i ima snagu odbiti je mora da je odbije, jer inu je strpljenje zločin u takvoj situaciji, a zadovoljstvo nepravdom njemu je grijeh.

A što se tiče situacije kada mu se učini nepravda koju nije u stanju otkloniti, ili ako ga zadesi nesreća koja nadilazi mogućnosti njegovog suprotstavljanja, onda je dužan da to podnese i da se strpi.

Zadovoljstvo sudbinom je postalo sramota u islamskom mišljenju, jer oni koji zastupaju to mišljenje su ovo pitanje postavili na pogrešno mjesto te su njime pravdali siromaštvo, lijenost i besposlicu, umjesto da ublaže posrtaje ozbiljnog napora i rada, te neuspjehe vrijednih radnika i tegobe onih kojima je učinjena nepravda u njihovoj struci, kada ovi nisu u stanju da nađu adekvatno rješenje.

Zaista riječi Božijeg Poslanika: *"Čuvaj se harama, bićeš najpobožniji čovjek i budi zadovoljan s onim što ti je Allah odredio, bićeš najbogatiji čovjek",* su slične onome što objašnjava Karindži u rezimeu: "U zadnjih osam godina pročitao sam sve knjige, sve časopise i sve članke koji govore o problemu uznemirenosti; želiš li da znaš najmudriji savjet, do koga sam došao kroz ova duga iščitavanja? Ovo je

odgovor i savjetujem ti da ga registruješ na papiru i da ga nalijepiš na svoje ogledalo, kako bi ga čitao svaki dan. Ovaj savjet napisao je doktor Reinold Tajber:

Podari mi Bože strpljenje i snagu,
da budem zadovoljan onim što mora biti
i podari mi Bože moj,
hrabrost i snagu da izmjenim
ono što ruka izmjeniti može,
podari mi Bože ispravnost i mudrost,
da razlučim jedno od drugog.

A zatim kaže: "Da bi savladao uznemirenost, prije nego te savlada, budi zadovoljan s onim što se mora desiti."

Ili kao što kaže Poslanik: *"Budi zadovoljan s onim što ti je Allah odredio bićeš najbogatiji čovjek."*

Zadivljuje me da se čovjek sučeljava sa problemima života, a na njegovim je usnama osmjeh koji odražava njegovu širokogrudnost, nježnost njegove ćudi i širinu njegove izdržljivosti; osmjeh koji kod Allaha vidi nadoknadu za sve što ga je prošlo, i u očekivanom susretu s Njim, utjehu za sve izgubljeno. Navodim ovdje kasidu Muhammeda Mustafe Himama koja obiluje istančanm emocijama i osjećanjima zadovoljstva i smirenosti:

Život me je naučio
da sve njegove oblike u zadovoljstvu primam,
vidio sam kako zadovoljstvo ublažava moje terete
i na tegobe zavjesu baca,
a onaj ko je zadovoljstvom inspirisan,
nikad zavidnik nije,
niti kori mnogo,
ja sam zadovoljan s onim što mi je Bog propisao
i zahvalu veliku izražavam moju,
ja sam sa svakom kategorijom ljudi zadovoljan
opak ili plemenit bio,
zla opakog se ne bojim

a od plemenita ne tražim ništa,
Allah m *ije srce raširio*
pa za ljubav i dobrotu ne tražim zamjenu,
u mom srcu svaki gost ima mjesta,
pa bio on prijatan ili težak.

MI KUR'AN PUN MUDROSTI OBJAVLJUJEMO

Islam je put za uređivanje ideja na tačno određen način, kao što uređuje sve što prethodi ostvarivanju ispravnosti, i što će potvrditi istinu. To u oblasti intelekta, a što se tiče psihičke i društvene oblasti, on je sredstvo za uređivanje osjećanja na način koji budi vrijednosti, podržava bratstvo, ili na način da odbija negativnosti i potiskuje sebičnost.

Islam, sa svojim učenjima, trasira ljudima put upute, koji vodi njihov razum i njihova srca ka istini i potpunosti.

Zbog ovoga je došla Objava, te opominjači i donosioci radosnih vijesti: **"To vam Allah objašnjava, da ne zalutate. A Allah zna sve."** (En-Nisa, 176)

"Tako vam Allah objašnjava svoje dokaze, da bi ste na pravom putu istrajali." (Alu Imran, 103)

A ovo je uputa u oblastima pogleda i mišljenja, u oblastima morala i poslovanja je traženi rezultat uz propisane ibadete.

Cilj ibadeta nije puko izvršavanje zacrtane forme. Ne, nikako, nego je cilj ibadeta da poveća oštrinu razuma u spoznaji istine i da pronađe najbliži put, do nje, da omogući čovjeku da suzbije svoje strasti i da uljepša svoj životni put daleko od niskosti i nepravde.

Razmisli o riječima Uzvišenog Allaha: **"Allahove džamije održavaju oni koji u Allaha i onaj svijet vjeruju i koji molitvu obavljaju i zekat daju i koji se nikog osim Allaha ne boje; oni su, nadati se je, na pravom putu."** (Et-Tevbe, 18)

Zaista su vjerovanje u Allaha i Sudnji dan, obaveznost namaza i zekata, svjetlost koja se akumulira u životu čovjeka da bi ispravila njegov hod, inspirisala ga pozitivnim i da bi ga učinile u univerzumu povezanim sa istinom, kojoj se neće opirati i od koje se neće otuđiti.

A oni koji ne crpe koristi iz ovog vidljivog svjetla, kroz svoju vezu sa Allahom i ovu plemenitu uputu, onda u njihovom ibadetu nema dobra, niti ima utjecaja njihov namaz i zekat.

Ovo je tajna ovakvog izraza kojim se završava prethodni ajet: ***"Oni su, nadati se je, na pravom putu."***

Kao da činiti ova dobra dijela nije dovoljno osim uz uslove koji zahtjevaju mnogo budnosti i napora.

A negativnosti, koje je Allah zabranio, zaista su one pokuđene ljudima jer prekrivaju ljudski razum, obaraju njihovu savjest i što se među njima širi nepravda; i zato što se te negativnosti. u njihovim mislima i osjećanjima, pretvaraju u ispraznost i tamu, ili u haos i zbunjenost.

"Onaj ko bude slijedio uputu moju neće zalutati i neće nesrećan biti. A onaj ko okrene glavu od knjige moje, taj će teškim životom živjeti." (Taha, 123-124)

Pa čovjek koji daje prednost pretvaranju i putu laži pred iskrenošću, naći će se u neprilikama sličnim čovjeku koji se u mjestu u krug okreće, a želi da stigne iz Kaira u Aleksandriju. On će se stalno okretati u svome mjestu sve dok ga umor ne prekine, a da neće postići cilj.

A čovjeka, koji daje prioritet bludu nad čednosti stići će u životu toliko nezgoda koliko stigne psa lutalicu koji se prikriva da bi ugrabio nešto hrane, pa zadobije više udaraca nego što nađe zalogaja hrane.

Ovi grijesi nisu nesreća samo onima koji ih čine, nego su oni kazna koja puni sve pore društva nevoljama i sramotom. A širenje zločina ima takve posljedice po moralne vrijednosti naroda kao što je širenje kuge opasno po njihovu postojanost.

Zahtjev imana je da čovjek zna za sebe, granice kod kojih će zastati i znakove do kojih trebaju doći, a život bez ograničenja kojeg prati neobuzdanost, pa to nije ponašanje koje je prikladno muslimanu niti ono što se od njega očekuje.

Zaista iman nudi ispravne propise i odlične kriterije za sve u čemu se razilazimo u ovom životu, od gubitka do dobiti, od poraza do pobjede, od uspjeha do neuspjeha, od prijateljstva i prepirke...

On vodi vjernika onome što treba da radi u svim oblastima života. Pored te prirode imana, Uzvišeni Allah je ljudima postavio druge znakove po kojima će se ravnati, s vremena na vrijeme, da ne bi skrenuli sa pravog puta.

U to ulazi većina naredbi, zabrana i savjeta kojih je prepuna Njegova Knjiga i kojima nas je poučio Njegov Poslanik. To su učenja koja usmjeravaju ponašanje čovjeka u tačno određeni smjer, i brane mu da luta ovuda - onuda, kao što utvrđena obala brani morskoj vodi da teče kamo ona želi.

Ljudska priroda ima takve hirove koji je odvraćaju od pravog puta. Što je najgore čovjek se prepusti tim sklonostima koje ga bacaju u mjesta iz kojih se ne vraća zdrav, zbog toga Ibn El Mukfia kaže: *"Vjernik je stalno na dobru dok ne posrne, a kad posrne, zaokupi ga ta greška."*

Ova zaokupljenost je slabost u volji i ona olakšava propadanje, umanjuje čvrstinu tako, a čovjek zbog uzrujanosti, postaje peruška na vjetrometini.

Karindži smatra nužnim postavljanje krajne granice za uzrujanost koja obuzima čovjeka nakon ovih neugodnih posrtaja.

Čovjek neizbježno griješi, pa nepogrešivost nije njegova nada, niti je on prirodno takav. I on pati zbog posljedica padanja u emotivne greške.

Najbolje što može naučiti jeste da povuče svoje ruke iz onoga što se desilo i da ne dopusti da ga ta zaokupljenost vodi iz lošeg u gore i iz hlada u tamu.

Nastoj da ne slijediš put zablude, pa ako ga moraš slijediti iz bilo kakvog pritiska i primamljivanja, nastoj da se ne udubiš u to i vrati se tamo odakle si i došao, prvom prilikom i u što bržem vremenu.

Ponekad budeš pogođen udarcem, ili to sebi umisliš, i to te poljulja...

Neka bude... S tim da znaš da je ispravan postupak onaj koji vraća stabilnost i smirenost, pri tome trebaš smanjiti tegobe, koje se sigurno povećavaju kroz ustrajavanje u tjeskobi i nezadovoljstvu.

Neke ljude nakon što ih zadesi gubitak pogodi oduzetost u glavi, ili bijes koji ga uzrujava; Da li je to znak vjere ili znak dobročinstva?

Ne! Nikako, pa čak ni znak velike hrabrosti.

Karindži kaže: "Dogodilo se za vrijeme građanskog rata u Americi, kada su prijatelji Linkolna nasumice napadali na neprijatelja, da je Linkoln, umirujući svoje sljedbenike, rekao: "Kod vas je osjećaj srdžbe i uzbuđenosti viši nego što je kod mene, možda sam takvim stvoren, ali ja ne vidim srdžbu da koristi. Čovjek ne treba da upropaštava polovinu života u svađi i prepirkama. I kada bi jedan od mojih neprijatelja prestao da me napada, ne bih ni trenutka razmišljao o njegovom starom neprijateljstvu prema meni."

Ovdje nemamo toliko prostora da navodimo tekstove kojima se zabranjuje svađa i srdžba i druge kojima se naređuje tolerancija i oprost, tražeći nagradu od Boga i čuvajući čistoću života. Šta koristi držati se osjećanja bijesa i zlobe? Naši gubici su mnogo veći od naše dobiti. A da smo mi odgovorili uputi vjere, ona bi nas čvrstim vjerovanjem oslobodila mnogih teškoća, onda kada želimo postići Božije zadovoljstvo i izvršiti njegove poruke.

Nije na odmet da spomenemo priču velikog ruskog filozofa Tolstoja i njegovu prepirku sa svojom ženom.

O ovome velikom književniku Britanska enciklopedija kaže: "On je u posljednjih dvadeset godina bio u cijelom svijetu najdostojniji poštovanja."

Mnogi ljudi su njime bili oduševljeni. Posjećivali su njegovu kuću da bi osjetili zadovoljstvo njegovog gledanja i da bi čuli njegov glas, pa čak da bi sebi priuštili i to da ga dirnu prstima. Svaka riječ koja bi izišla iz njegovih usta brižno je bilježena u novinama, kao da je bila

riječ Poslanika. Ovakav je bio njegov javni život. A što se tiče njegovog privatnog života. Njegovi postupci, kad je bio u dobi od 70 godina, bili su gluplji od postupaka dijeteta u sedmoj godini. Tolstoj je oženio djevojku koju je volio. U početku braka oboje su bili sretni, međutim, njegova žena je, po prirodi, bila ljubomorna, te je zbog toga ponekad oblačila odjeću seljanki da bi uhodila svoga muža. Prolaskom vremena je njena ljubomora porasla i dostigla stepen da je čak postala ljubomorna na svoje kćerke! Jedne prilike je uzela pušku i metkom napravila rupu na slici svoje kćeri zbog silne ljubomore!

A kakva je bila reakcija njenog muža na to? Počeo je pisati u svome dnevniku i koriti svoju ženu i pripisivati joj uzroke nastalih problema u porodici.

Ovim je želio da u očima budućih generacija ostane čist i neporažen a da sav prijekor prebaci na svoju ženu te je zbog toga odlučio da piše protiv nje. A šta je uradila njegova žena, reagujući na to? Pocijepala je veći dio dnevnika i spalila ga, a zatim počela pisati drugi dnevnik u kom uzvraća, svome mužu, dvostruko. Pa čak je napisala priču pod naslovom "Čija je greška?"

Karindži kaže: "Koji su razlozi ovoga? Zašto su njih dvoje svoju kuću pretvorili u bolnicu za umno poremećene? Tu ima jedan osnovni uzrok ovoj nesreći. Taj razlog je želja bračnih drugova da utječu na nas, naredne generacije.

I jedno i drugo su željeli da ih mi smatramo pravednim, a da preziremo drugo. Da li misliš da iko od nas vodi brigu: ko je od njih dvoje bio u pravu, a ko je pogriješio? Ne, jer i ja i ti smo zauzeti našim ličnim poslovima i nemamo vremena da se bavimo cijenjenom porodicom Tolstoj.

Veliku cijenu su platili njih dvoje, provodeći pedeset godina u paklu, a da ni jedno od njih nije reklo: - Dosta! I da se ni jedno ne dosjeti da su dužni da stvari cijene po njihovoj istinskoj vrijednosti, i da kaže svom drugu: "Daj da ovo ostavimo ovog momenta! Jer mi trujemo naš život zbog sitnica koje ništa ne vrijede."

Zaista prvi dar pretvaranja, onima koji su licemjerni, je lišenost blagodati, sigurnosti i mira! I da oni žrtvuju svoja lična dobra i svoje potrebe na putu zadovoljstva njihovih posmatrača i pratilaca.

Možda glumci u pozorištima uzimaju velike nagrade za uloge koje igraju, i smješne i tragične priče koje oni izvode! A što se tiče licemjera, oni su glumci i van pozorišta, oni daju dio svog imetka, svoje sreće kao cijenu za zadovoljavanje ljudi i za postizanje njihovog divljenja.

Ljudi ponekad vide ta djela, a ponekad ih prokomentarišu sa nekoliko riječi i s kraja usana, ali su oni u sebi duboko zauzeti svojim potrebama i željama.

One obuzimaju svu njihovu pažnju i ne preostaje im puno da bi se mogli radovati. A da se čovjek okrene svome Gospodaru tražeći jedino od Njega pomoć jer će ga On uputiti onome što će ga smiriti, njegove živce i njegove bolove.

Ono što eliminiše ljudske tegobe jeste to da uporedi dobra koje on ima i ono što osjeća hiljade ljudi, a to im je uskraćeno. A ako doboro pogledaš, uvijek će biti onih nad kojima si ti u prednosti, bilo u zdravlju ili imetku, i nad onima koji pate u teretima, koji su teži od onoga čime si ti iskušan.

U ovom značenju Poslanik kaže: *"Gledajte u one koji su ispod vas, a ne gledajte u one koji su iznad vas, a to je mnogo bolje da ne biste prezirali Božiju blagodat nad vama."*

Ovdje moramo skrenuti pažnju na nešto, a to je da se čovjek vrlo malo sjeća kraja svog života. Jer on ako je obradovan nečim, ili je ožalošćen, pretjeruje u naviranju osjećanja i proširenju njihova kruga, ne razmišljajući o tome da će ih jednog dana napustiti, ako ona njega ne napuste!

Težio sam lažnom mišljenju o smrti, da je ona nešto što nas ne treba zanimati i težio sam tome da se vežem za ovaj život, da ga neće snaći nestanak. Ali, koji je izlaz ako je smrt istina? I ako je njen dolazak siguran i jasan? Ona rastavlja sastavljeno, pa makar mi to mrzili. Zar ne

treba spominjati ovu činjenicu? Jer sjećanje na nju postavlja čvrste granice za mnoga stanja gluposti, samoobmane i uobraženosti koji opterećuju razum.

Upitan je Poslanik: *"Koji vjernik je najoštroumniji? Reče: "Koji se najviše smrti sjeća i koji se najljepše priprema za ono što dolazi iza nje."* (Et-Taberani)

A od Enesa r.a. se prenosi da je Poslanik prolazio kraj skupine ljudi koja se smiješila, pa je rekao: *"Sjećajte se onoga što prekida nasladu", i mislim da je rekao: "I niko je ne spomene u tjeskobi, a da mu se ne olakša, niti u izobilju, a da ga to ne ustukne."* (El-Bezzar)

Sjećanjem na smrt ne želi se obezvrijediti život i rad u njemu, nego se želi ublažiti pretjerivanje prema njemu i osloboditi se njegove obmane.

Pa kada se razmišljanje usmjeri u pravom pravcu i kada je ono umjereno, onda se izobilje neće pretvoriti u nered niti tjeskoba u zatvor.

NE PLAČI ZBOG ONOGA ŠTO JE PROŠLO

Kaže se: "Nema novoga pod suncem". Ova riječ oslikava tok ljudskog života, kroz njegovu dugu istoriju, u smislu naravi i želja, nereda i sporova, nepravde i pravde, mira i rata, uspona i padova naroda, procvata i nestanka civilizacija.

Zbog ove stalne sličnosti, u toku razvoja ljudskog roda, na zemljinoj kugli i naslijeđenih osobenosti između prethodnih i potonjih, naredio je Allah svojim robovima da razmotre događaje prošlosti kako bi se okoristili onim što oni sadrže.

Jer ono što se ticalo prethodnih, tiče se i potonjih. Ono što mi doživljavamo, iznenađeni njegovom ozbiljnošću, već se nekada dogodilo i o njemu je donesen sud.

Za nas je bolje da prihvatimo ono što je bilo, a da riješavamo ono što će biti. Uzvišeni Allah kaže: **"Uzmite pouku o vi razumom obdareni."** (El-Hašr, 2)

Razumom koji proniče duboko u prošlost, proučava njene događaje i upoznaje njihove pouke, osiguravajući nam iskustva prethodnika, takvim blagom koje nas štiti od padova. To je razboriti razum vjernika.

O ovome Uzvišeni Allah kaže: **"Zar oni nisu putovali po zemlji pa da imaju srca kojima će shvatiti, i uši kojima će slušati. Zaista nisu slijepe oči, nego su slijepa srca koja su u grudima."** (El-Hadždž, 46)

U Časnom Kur'anu se nalaze mnoge priče u kojima je Allah ovjekovječio stanja minulih pokoljenja, ishod pobožnih i griješnih, sukob dobra i zla, i sve to stavio nam je na raspolaganje da posmatramo i razmišljamo: **"U pričama o njima ima pouke pametnima, to nije događaj koji se izmišlja nego je to potvrda objave od prije i objašnjenje za sve, on je uputa i milost narodu koji vjeruje."** (Jusuf, 111)

U ovim jasnim granicama moramo proučavati prošlost.

Jedino tražeći pouku, ispravno je da se okrećemo unazad. Što se tiče vraćanja u blisku ili dalju prošlost, da bi obnovili tugu ili otvorili staru ranu ili da kružimo oko tragedije koja je povrijedila naše duše, da bi rekli: "Kamo sreće da...", ili "da je bilo..." To je ono što mrzi Islam i traži da se udaljimo od toga; to je navika zbunjenih i kolebljivih među munaficima i onih bolesnih srca: **"A oni u sebi skrivaju ono što ti ne pokazuju, zboreći: "A da smo mi išta u svemu ovome imali ne bismo ovdje izginuli!" Ti reci: "Sve da ste bili u staništima vašim opet bi se oni kojima je propisano da poginu pojavili na mjestima svoje pogibije."** (Alu Imran, 154)

"A onima koji su, dok su kod kuće sjedili, za svoju braću rekli: "Da nas slijedili ne bi izginuli!" Ti reci: "Hajde vi smrti umaknite ako istinu govorite." (Alu Imran, 168)

Ovi isprekidani jecaji i bolno tugovanje je nadvladalo one slabijeg imana, nakon bitke na Uhudu, te su gubici, koji su snašli stanovnike Medine, nakon napada mušrika na njih, ostavili duboke tragove i otvorile su se šupljine pakosnicima Islama za zluradost i podrugivanje.

Ali Uzvišeni Allah je objavio jasne ajete za saniranje ovih rana i sjedinjenje snage muslimana nakon što ih je pogodila nesreća; i naučio ih je da okreću svoje poglede ka budućnosti, da svoje pamćenje ne vežu za prošlost i zabranio im je da plačući zastaju na ruševinama jučerašnjega dana.

Ne, ovo nije osobina muškosti, niti logika vjerovanja, moramo spoznati tajnu greške da bi je izbjegavali u budućnosti, i nećemo gledati u ono što se dogodilo osim u mjeri u kojoj ćemo izvući pouku iz nje, to isto nam Kur'an garantuje, kada ukazuje na uzrok poraza, u kratkim crtama: **"Ali kada ste duhom klonuli i o svom položaju se počeli raspravljati, kada niste poslušali a On vam je već bio ukazao na ono što vam je drago."** (Alu Imran, 152)

"One među vama koji su uzmakli na dan kada su se dvije vojske sukobile uistnu je šejtan naveo da posrnu, zbog onoga što su prije počinili." (Alu Imran, 155)

Zatim ih tješi onim što će im umanjiti nanesenu bol, jer bol kada stegne ljudske grudi teškim okovima, veže ih u vremenu koje stalno teče i zbog toga ne mogu dati lijepog doprinosa niti zaraditi kakva dobra.

Kakva je vrijednost u udaranju šamara (samom sebi) i naricanju za mogućim uspjehom, koji nas je mimoišao ili gubitkom koji nas je snašao?

Kakav značaj ima u tome da prizivamo naše misli i osjećanja o događaju koga je zamelo vrijeme, osim da povećamo jačinu bola i žalost srca?

Kada bi naše ruke mogle dokučiti minule događaje, pa da izmjene, ono što mrzimo i da ih pretoče u ono što volimo, onda bi vraćanje u prošlost bilo vadžib (stroga obaveza), te bi mi pohrlili ka njoj, kako bi izbrisali ono što smo učinili, a nismo trebali i kako bi umnogostručili ono što nismo činili, a trebali smo učiniti.

Budući da je to nemoguće, onda nam je bolje da naš trud uložimo da bi smo nastavili nove dane i noći, jer je jedino tako moguće postići nadoknadu i ispravku.

Ni u kom slučaju čovjek ne može biti optužen zbog svoje želje za dobrobiti, pa ako iz bilo kojeg razloga ta dobrobit ne bude ostvarena, a pogotovo ona koja se tiče edžela i nafake, našu vjeru u Allaha i kader - sudbinu - učinimo da bude zapreka vezana za pretpostavke i obmane.

Na ovo upozorava Kur'an, nakon bitke na Uhudu, kada kaže onima koji su plakali za poginulima i koji su se kajali zbog svoga izlaska na bojište: **"Ti reci: "Sve da ste bili u staništima vašim, opet bi se oni kojima je propisano da poginu pojavili na mjestima njihove pogibije."** (Alu Imran, 154)

Pa zbog čega ovo glasno dizanje glasa?!

Jer nekad se avion sruši, sa svim onim što je u njemu (od ljudi i stvari), i nađu se potpuno ugljenisana tjela, a neki ljudi i djeca ostanu pored njih, bez težih povreda. Pa zašto onda ne priznati sudbinu, kader, u svemu što se događa i prepustiti joj ono što nas je nadvladalo, u našim stvarima, da nam u tome bude zadovoljstvo.

Karindži pribjegava razumu da bi nas doveo do ovoga cilja, kad kaže: "Moguće je da pokušaš ispraviti rezultate koji su došli kao posljedica nekog događaja, koji se dogodio prije 180 sekundi, a što se tiče toga da pokušaš promjeniti čitav događaj, pa to je nešto što je neshvatljivo. A postoji i samo jedan mogući način na koji prošli događaji mogu biti korisni, a to je da analiziramo greške iz prošlosti i da se njima okoristimo, a potom sve da potpuno zaboravimo."

Ja vjerujem u ovo, ali da li ja imam toliko hrabrosti da činim ono u šta vjerujem?!

Zatim kaže: "Pričao mi je Sonders da ga je gospodin Brandwin, profesor medicine na univerzitetu Džordž Vašington, poučio jednoj lekciji koju nikad neće zaboravit, a evo te lekcije: "Nisam tada imao punih dvadeset godina, ali sam bio vrlo zabrinut, i u tom ranom periodu moga života. Već sam bio navikao da ponavljam moje greške i da o njima dosta brinem. Kada bih završio ispit i pregledao listove sa odgovorima, vratio bih se i legao u postelju grizeići nokte. Našao bih se u teškom stanju uznemirenosti, bojeći se neuspjeha, živio sam tako u prošlosti sa onim što sam učinio u njoj. Volio bih da sam uradio drugačije nego sam radio, razmišljajući o onome što sam rekao u vremenu koje je prošlo i volio bih da sam rekao nešto drugo.

Jednog dana dok smo bili u kabinetu, ušao je profesor Brandwin, noseći čašu punu mlijeka. Stavio ju je na katedru. Naši pogledi bili su upravljeni prema čaši, a naše misli su razmišljale: koja je veza između mlijeka i lekcije? I iznenada je skočio profesor i udario čašu rukom, nakon čega je ona pala na pod, a prosulo se ono što je u njoj. Ovdje je gospodin Brandwin povikao: "Neka niko od vas ne plače za prosutim mlijekom."

Onda je jednog po jednog izvodio tražeći da razmišlja o raspršenim komadićima i proljevenoj tečnosti po podu. Zatim je svakome od nas rekao: "Pogledaj dobro. Ja zaista želim da se prisjećaš ovog časa tokom čitavog tvoga života. Mlijeko se prosulo i pokupio ga je odvod, pa koliko god da ti čupao svoju kosu i dopuštao brigama da ti stežu grlo, nećeš moći povratiti niti jednu kap. Uz oprez i preventivu, možda smo mogli izbjeći ovaj gubitak, ali već je prošlo vrijeme, i sve što možemo učiniti jeste da izbrišemo i zaboravimo njegov trag, a zatim da se vratimo poslu odlučno i aktivno."

To je istina i na nju ukazuje hadis: *"Traži pomoć od Allaha i ne kloni, a ako te nešto zadesi ne reci: "Da sam radio to i to bilo bi tako i tako", nego reci: "Tako je Allah predodredio i što je htio učinio je, jer "da sam" otvara vrata šejtanovom djelovanju."*

Na taj način brišemo tragove prošlosti i nastavljamo put u radu i nadi.

TVOJ ŽIVOT JE PLOD TVOG RAZMIŠLJANJA

Čovjekova sreća ili nesreća, njegova uznemirenost ili njegova smirenost izviru iz njega samoga. On daje svome životu svijetlu ili tamnu boju, kao što tečnost poprimi boju posude u kojoj se nalazi: *"Pa ko prihvati naći će zadovoljstvo, a ko se ljuti pripada mu (srdžba) grijeh."*[28]

Posjetio je Poslanik bolesnog Arapa, koji se pre savijao od žestine groznice pa mu je, tješeći ga i bodreći, rekao: "Čist (od grijeha)."

A čovjek odgovori Poslaniku: "To je groznica koja plamti na starom čovjeku dok ga ne dovede do mezara."

"Dakle, to je ona!", reče Poslanik na njegove riječi.[29]

Znači, da stvar potpada pod lično shvatanje; ako hoćeš ti je učiniš očišćenjem i bićeš zadovoljan, a ako hoćeš učini je propašću i bićeš srdit.

Ocjena jednog čina mijenja se u velikoj mjeri s onim što ga prati od psihičkog stanja. Pogledaj u ova dva ajeta koja ističu osobine ljudi: **"Ima i takvih beduina koji ono što dijele kaznom smatraju, jedva takvi čekaju da vas nesreće stignu, da Bog da njih zlo stiglo! A Allah sve čuje i sve zna. Ima i onih beduina koji vjeruju u Allaha i vjeruju u onaj svijet i koji smatraju da ih ono što dijele Allahu približava i blagoslovima Poslanika, a to je njima dobro dijelo, doista!"** (Et Tewbe, 98-99)

I jedni i drugi daju traženi dio imetka, s tim da ga prvi smatraju nametom, te priželjkuju nesreću onima koji ga uzimaju, dok ga drugi smatraju poželjnim zekatom u čijem davanju duša nalazi ugodnost i nakon toga upućuje lijepu dovu.

---

[28] Tirmizi, Kitabu al-zuhd, br. 2320.
[29] Buhari, Kitab al-merda, br. 5230.

Sve životne stvari mogu se svrstati u ove okvire.

Vrijednost djela, pa čak i onoga ko čini to djelo, usko je povezano sa njegovim stvarnim razmišljanjem koje se dešava u mozgu i osjećanjima njegove duše. Karindži kaže: "Naša razmišljanja nas formiraju, naša umna orijentacija je prvi faktor u kreiranju našeg hoda". Zato se insan pita: "Kaži mi šta kruži u glavi čovjeka reći ću ti ko je on." Da, svakako, pa kako bi i bio čovjek nešto drugo osim ono na što upućuje njegovo razmišljanje?

Ja sam ubijeđen da problem s kojim se susrećemo jeste: Kako ćemo odabrati pozitivne i ispravne misli?

Kada se riješi ovaj problem riješiće se iza njega i drugi sami po sebi, jedan za drugim. Rimski imperator Markos Orlius kaže: "Naš život je rezultat našeg razmišljanja. Pa ako nas prate lijepe misli, bićemo sretni, a ako nas opsjednu loše misli, bićemo nesretni. A ako nas obuzmu neprijatne misli, postaćemo plašljivi i kukavice, a ako nas nadvladaju misli, o bolesti i bolu, postajemo istinski bolesnici..."

Niko ne može negirati koliko veliki uticaj kod pojedinaca i društava, ima moralna snaga.

Vojske, koje imaju veliki uspjeh, crpe tokom borbe i tokom čitavog vremena pružanja otpora, iz dubine ubjeđenje i snage strpljenja, više nego iz mnoštva oružja i opreme.

Zaliha čvrstog morala i visokog ponosa je korisnija ljudima i značajnija za pobjedu od bilo čega drugoga. Čovjeku, koji ima čvrstu vjeru u sebe tjelesni nedostatak ili loši životni uslovi neće umanjiti njegov odvažni pristup životu, čak će to biti podsticaj aktivnosti i jačoj odlučnosti.

Ako me to što sam mali priječi da dosegnem visinu,
pa ja ću to vrlinama dosegnuti...

Istina je da ponekad kompleks manje vrijednosti biva dobar i pozitivan kada podstiče na usavršavanje i čast. On je zapravo pokuđen i nepoželjan ukoliko ovlada čovjekom i učini ga da pribjegava

pretvaranju, lažnoj formi i prikrivanju svojih nedostataka tvrdnjama i varkama.

Zaista, živa psihička stanja čine da malo postane veliko, a pojedinac da postane zajednica.

Na ova stanja, kvalitetom i kvantitetom, vraća se budućnost čovjeka, a njegov život uzima svoj tok. Psiha je jedini izvor ponašanja i usmjerenja, shodno mislima koje njome preovladavaju i osjećanjima koja njome dominiraju.

Kada se čovjek uzdigne izrad površine zemlje mijenjaju se oblici i obimi u njegovim očim i njegov pogled, na ono što je ispod njega, postaje mnogo širih granica i daljeg horizonta.

A on!? On je ostao isti!

Isto je takvo čovjekovo uzdizanje na stepenicama kulturnoga napredovanja i moralnog oplemenjivanja.

On mnogo mijenja svoja razmišljanja i osjećanja. I mijenja svoje sudove o mnogim ličnostima i stvarima.

Čovjek u dobi dječaštva nije ista osoba kao u dobi zrelosti, kao što u periodu mladosti nije ono što je u periodu starosti. Mi možemo da od sebe načinimo dobre uzore ako to želimo.

Naš put do toga je obnavljanje naših misli i naših osjećanja, kao što se obnavlja dio pustinje kada joj se doda velika količina vode i gnojiva. Mi se mijenjamo u druge ličnosti kao što se mijenja gola pustinja u bogatu bašču.

Karindži nam prenosi priču jednog mladića, koga je smorila bolest pa je napustio svoju zemlju tražeći ozdravljenje u putovanju i obilasku udaljenih krajeva. Njegov otac je znao prirodu njegove bolesti, koja je bila rezultat plahovite naravi i jakih predrasuda, pa mu je napisao pismo: "Dijete moje, ti si sada udaljen hiljadu i petsto milja od svoje kuće, i pored toga ne osjećaš nikakvu razliku između dva stanja - ovdje i tamo. Zar nije tako? Da, zato što si ti preko ove čitave ogromne udaljenosti zadržao jednu jedinu stvar koja je uzrok svega od čega ti patiš. To je tvoja psiha. Nema nikakve mahane u tvome tijelu niti u

tvome razumu, niti u bilo čemu od iskustava koja su te survala u ovu duboku provaliju punu nedaća, nego je ono što te do toga dovelo neispravnost tvoga razmišljanja s kojim si stekao ta iskustva. Onako kako razmišlja čovjek - tako i biva, pa kada to, sine, shvatiš, vrati se svojoj kući i svojoj familiji, jer ćeš ti u tom slučaju biti zdrav!"

Mladić je rekao: "Ovo pismo me jako uznemirilo a moja srdžba je dostigla tu mjeru da sam odlučio da se ne vratim kući i porodici." Dodao je: "Šetao sam jedne noći ulicom i naišao na crkvu u kojoj je služena molitva. A pošto nisam imao određen pravac ušao sam u nju da poslušam vjersku poruku, koja je bila u toku održavanja. Tema je bila: "Onaj koji savlada sebe veći je od onoga koji osvoji grad".

Kao da je ovo moje sjedenje u bogomolji i moje slušanje poruka, koje je sadržavao govor moga oca, rečeno drugim riječima. Bilo je to nešto slično brisaču koji je izbrisao uznemirenost koja je mučila moju pamet. Taj momenat mi je omogućio da trezveno razmislim o mome životu, i to me dovelo do toga da sebe vidim u realnoj slici. Vidio sam sebe gdje želim da izmjenim svijet i ono što je u njemu, u trenutku kada je jedina stvar bila u velikoj potrebi za promjenom - a to je moje razmišljanje i usmjeravanje mojih misli - što je, shvatio sam, u stvari moje pravo JA."

Slično ovome napisao sam u knjizi *"Moral muslimana"* i ukazao na ovu činjenicu: "Islam, kao i ostale nebeske religije, u preporodu se općenito oslanja, prije svega, na izgrađivanje ljudske duše i ulaže veliki trud da bi pronikao u njene dubine i usadio svoja učenja u nju sve dok ne izmjeni dio nje.

Misije Poslanika nisu ovjekovječene i nisu mase vjernika okupljane oko njih ni zbog čega, osim što je čovjekova duša bila predmet njihovog rada i osa njihovih aktivnosti. Njihova učenja nisu bila kula od karata koja će pasti u sudaru sa aktivnim životom, niti upadljive boje koje blijede s prolaskom dana. Ne! Oni su pomješali njihove postulate sa željama nefsa pa su ovi postulati postali snagom koja će ovladati nagonima ljudske prirode i uzeti glavnu ulogu u njenom kreiranju.

Možda su nebeske objave govorile o društvu i njegovim stanjima, o vlasti i njenim oblicima, i ponudile recepte za bolesti koje snađu ove oblasti ali i pored toga vjere nisu izašle iz svoje prakse da dobru dušu smatraju pravim projektom za svaki preporod, a jaki moral stalnom garancijom za svaku civilizaciju. U ovome nema potcjenjivanja niti precjenjivanja rada onih koji izgrađuju društvo i državu.

Ovo je ukazivanje na vrijednost duhovnog preporoda u očuvanju života i usrećenju ljudi.

U najuređenijim društvima, pokvarena duša izaziva nered, kako bi zadovoljila svoje niske ciljeve, a plemenita duša ispravlja pukotine. Njena plemenitost izvire iz nje same, pa lijepo postupa kroz burna i bremenita vremena.

Čestiti sudija svojom pravednošću nadopunjuje nedostatke zakona po kome sudi, a nečasni sudija je u stanju da teži nekoj strani, iako radi po slovu zakona. Također, ljudska duša kada se susreće sa različitim idejama; pokretima, željama i interesima.

Zato je duhovni preporod prva poluga da bi dobro pobjedilo u životu. Pa ako on bude zapostavljen horizonti će pasti u mrak, a nered će zavladati u sadašnjosti i budućnosti ljudi, i zato Uzvišeni Allah kaže: **"Allah ne mijenja ono na čemu jedan narod jeste sve dok taj narod ne izmjeni sebe! A kada Allah hoće da neki narod nesreća pogodi - nema toga ko će mu to spriječiti!"** (Er-Rad, 11)

Govoreći o razlozima propasti griješnih naroda, Allah kaže: **"A tako bi i sa udesom Faraonovog naroda i onih naroda prije njih, oni su Allahove ajete poricali i Allah ih je kaznio zbog grijeha njihovih! A, uistinu, Allah je moćan i On žestoko kažnjava. Tako Allah ne bi mjenjao nekom narodu blagodati (stanje) što mu ih On podari, sve dok taj narod ne izmjeni sam sebe."** (El-Enfal, 52-53)

Allah želi da nam pojasni čvrstu vezu između čistoće duše i nepomućenosti života, i između ljepote morala i ljepote života a potvrdio nam je da Njegov široki berićet silazi kao zaštita vjernicima i dobročinstvo i nagrada bogobojaznima i dobročiniteljima, kada kaže:

"A da su stanovnici gradova vjerovali i Allaha se bojali, mi bismo im blagodati s neba i iz zemlje podarili." (El-Ea'raf, 96)

I spominje da je spustio poraz i poniženje na one koji su ustali kao napadači: **"Ne budite kao oni koji su iz staništa svojih izašli oholo i da bi se svijetu pokazali, i da bi od Allahovog puta odvraćali."** (El-Enfal, 47)

Zatim im je Allah, nakon što je na njih spuštena kazna, otvorio prozore nade u bolju budućnost, ali Njegovoj milosti zalog je promjena njihovih srca, i njihova promjena iz stanja objesti i oholosti u stanje skromnosti, milosti i pravde. Allah kaže: **"O Vjerovjesniče, reci robovima, sužnjima koji su u vašim rukama: "Ako Allah zna da u srcima vašim ima dobra ikakva, bolje će vam dati od onoga što je uzeto od vas, i oprostiće vam!" A Allah prašta i samilostan je."** (El-Enfal, 70)

Islamski odgoj duboko je zašao u proučavanju duše, njenih stanja i srca i njegovih kategorija. A cilj islamskog odgoja jeste postizanje sreće koja izvire iz njegove nutrine, a ne iz vanjštine, podstičući čovjeka da očekuje jedino u horizontima svoje duše izvore blagodati, sreće i zadovoljstva.

Pa kada se nakon dugog vježbanja i izdvajanja od loših utjecaja islamski odgoj uzdigne, teško da njegovo svjetlo doživi zalazak. I kada pobožni postignu ovaj stepen, reći će: *"Mi smo u slasti, kada bi za nju znali visokodostojnici borili bi se protiv nas sabljama (da nam je otmu)!"*

S tim da je ove duhovne vježbe, i ono što se traži od njih snašao ekstremizam i nered što je dovelo da se njihov rezultat učinio bezvrijednim. Kada su se prve sufije među muslimanima ukoričile u okvire svojih shvatanja i precjenili lične rezultate koje su postigli, pokušali su da kroz njih (svoja shvatanja) posmatraju bit kosmosa i prirodu života, te su mnogi tako zalutali i druge zaveli.

Razlika između islamskog sufizma i američkog mistizicma je vidljiva iz priče koja se prenosi od gospođe Meri Bejker, koja je osnivač onoga što zovu "Kršćansko znanje". Od svih životnih stvari ova

gospođa nije poznavala ništa osim siromaštva, gladi i bolesti. Njen muž je umro ubrzo nakon njihovog vjenčanja. Drugi muž ju je napustio i otišao s drugom ženom, da bi nakon toga bio pronađen mrtav u jednoj skromnoj kući. Imala je jedno dijete i bila je primorana, siromaštvom i bolešću, da ga se odrekne kada je navršilo četiri godine života. Onda je izgubila svaki trag o njemu i nije ga vidjela za trideset i jednu godinu. Njena hronična bolest navela ju je na razmišljanje o ideji "Liječenje snagom uma".

Zaokret u njenom životu desio se u gradu Leen. Dok je šetala ulicama, jednog dana, okliznula joj se noga i pala je na trotoar pokriven ledom, i tom prilikom izgubila svijest. Posljedica takvog pada bila je teška povreda kičme, zbog koje su ljekari očekivali ili blisku smrt ili potpunu paralizu do kraja života...

I dok je ona tako ležala u bolesničkoj postelji, otvorila je svetu knjigu i bila je inspirisana Božijom brigom, kao što je ona kasnije rekla, čitajući riječi iz Evanđelja po Mateju: "I kada mu paraliziranog čovjeka, koji je ležao u postelji, donesoše (Isau a.s.). Tada reče paralisanome: "Ustani, ponesi svoju postelju i idi svojoj kući. Čovjek je ustao i napustio svoje mjesto."

Meri Bejker je rekla: "Ove riječi su mi dale snagu, vjeru i unutrašnju motivaciju, do te mjere, da sam ustala iz postelje i hodala po sobi!"

Ova vježba je pripremila put paralisanoj gospođi da se izliječi i da pokaže put drugima da se izliječe.

Na osnovu ovoga Karindži kaže: "To iskustvo je omogućilo Meri Bejker da postane prorokom nove vjere i možda, jedine vjere koju nagovještava žena!"

Mi smo skloni prihvatanju istinitosti ove lijepe priče, čak smo skloni prihvatanju neobičnih događaja koje prenose novine o siromašnim Indijcima koji meditiraju, jer duhovna snaga čini čuda.

Onaj koji ovo smatra bezazlenim i nevažnim, neka samo udari dlan o dlan, jer se za prihvatanje ovih predaja ne veže niti vjerovanje

niti nevjerovanje (tj. ako neko ne vjeruje u ovo neće time postati nevjernik, niti će ako vjeruje postati vjernik). Jedini cilj ovih priča jeste da skrenemo pažnju da se ovi i ovakvi događaji trebaju svesti u lične okvire pojedinca, i da niko ne pokušava da ih pretvara u opšti materijalizirani zakon. (Kao što je učinila spomenuta gospođa, praveći od svog slučaja novu vjeru).

Amerikanci među kojima se dogodio ovaj slučaj nisu prešli spomenutu granicu, i nisu ni pokušali da je prenesu u labaratorije, niti u proizvodne pogone. A što se tiče onoga što se dogodilo u našoj zemlji, prije nekoliko stoljeća, bilo je u potpunoj suprotnosti s ovim. Tada su se ovakve duhovne pojave pretvorile u epidemiju koja je zahvatila i sela i gradove. Skoro da ne prođe dan, a da se ne čuje neka nesvakidašnja priča o nesvakidašnjem događaju, koja je vezana za nekog uglavnom bestidnog čovjeka, kao i priče o kerametima pobožnog evlije ili prepredenog pokvarenjaka.

Krug ovakvih legendarnih priča se proširio do te mjere da je zahvatio oblasti trgovine, proizvodnje i nauke. Pa čak prelaze i na polja rata i politike. Kada je Ismail El-Hadjevi ratovao protiv Habešije i osjetio što su doživjeli njegovi pohodi od beznađa, naredio je ulemi El-Ezhera da se sakupe na njegovom dvorcu i da proučavaju "Sahihu-l-Buhari".

Kao da čitanje sunneta ili čitavog Kur'ana, vraća poraze poražene vojske zbog lošeg plana ili slabe pripreme!

Vidimo ženu gdje čitajući retke Evanđelja po Mateju - kako kažu Amerikanci - ozdravi, pa nije dozvoljeno da njen slučaj preraste u grajanje oko zakona Božijih u Kosmosu, kao što se desilo kod nas, gdje su se ove nesvakidašnje duhovne, lične pojave pretvorile u opšti atak na istine Kosmosa i života!

Znamo da se pogledi i sudovi u oblastima ličnih shvatanja, mogu potpuno razlikovati što može da poveća tvoju snagu ili da je smanji, shodno onome što je u tebi od interesovanja, aktivnosti i pristupa.

Zakoni postojane materije nisu podložni željama i naklonostima.

U ovim granicama shvatamo riječi Džejmsa Alena: "Pusti čovjeka da promjeni smjer svojih misli, i obuzeće ga iznenađenje, zbog brzine preokreta koju izaziva ova promjena u različitim oblastima njegovog života. Božija moć je ta koja nas usmjerava, ona je u nama, odnosno ona, to smo sami mi!

I sve što čini čovjeka je direktni rezultat onoga što kruži u njegovoj misli, kao što čovjek ustane na svoje noge pa radi i proizvodi na poticaj svojih misli isto tako on oboli i ozdravi na poticaj svojih misli."

OGROMNA CIJENA ODMAZDE

Osjećaj čovjeka za ličnim dostojanstvom, za stabilnošću njegovog hoda, za zaštitom njegove časti od izmišljotina i njegov osjećaj za bezvrijednost njegovih protivnika i njihove nemoći da ga oštete, te njegov osjećaj da je moćan, da ih porazi, čini ga smirenim kad je uvrijeđen i daje mu snage da se sporo ljuti ako mu se učini nepravda.

Čovjek se obično mijenja, rasrdi se i pobjesni kada se nasrne na njegovu čast, onako kako neprijatelj nasrne na osvojeni grad.

A ako je čovjek siguran da njegov protivnik svojim provokacijama pokušava nemoguće, i da koliko god nastojao ne može da ga rani, on u svojoj stabilnosti dočekuje udarce smireno, s osmjehom ili s podcjenjivanjem.

Podupirući ovu činjenicu navodimo dva argumenta: Prvi koji navodi Karindži i drugi koji sam naveo u mome djelu "Moral muslimana", a svaki od njih potvrđuje i jača drugog.

Karindži kaže: "Postavili smo jedne noći šator naspram guste šume i iznenada se pojavila divljač, crni medvjed. Privukao se u sjenu našeg logora i počeo jesti ostatke hrane.

U to vrijeme jedan od smjelih ljubitelja šume češući svoga konja pričao nam je čudnu priču o medvjedima, između ostalog rekavši: "Crni medvjed je u stanju da pobjedi svaku drugu životinju koja živi na zapadnom dijelu svijeta izuzimajući bika u nekim pozicijama."

A ja sam te noći primjetio malu i slabu životinju koja je bila u stanju izaći iz svog skrovišta i suprotstaviti se medvjedu bez straha i bojazni, i ne samo to, nego i da jede zajedno s njim njegovu hranu. Bila je to kuna.

Nema sumnje u to da je medvjed bio svjestan da jedan udarac njegovom jakom kandžom znači za kunu nestanak iz svijeta postojanja.

Pa zašto to nije odmah učinio?

Jer je na osnovu iskustva naučio, da provociranje ove male životinje donosi samo neprijateljstvo, koje mu može nauditi pa je prihvatljivije i bolje za njegov ponos, da se ne obazire na nju.

Ovo sam također i ja naučio. Stezanje omče ljudima koji su poput ove kune pribavlja neprijateljstvo koje ničemu ne koristi.

Ovo je napisao Karindži u knjizi *"Ostavi uznemirenost"* i o ovome sam se složio s njim u mojoj knjizi *"Moral muslimana",* gdje sam rekao: "S tim da ljudska originalna priroda ima velikog udjela u ljudskim osobinama kao što su oštrina i blagost, brzopletost i izdržljivost, pomućenost i čistoća - s tim da postoji sigurno povezanost između sigurnosti čovjeka u sebe i između njegove tolerancije prema drugima, te prelaženje preko njihovih grešaka.

Što se velik čovjek više uzdiže ka savršenstvu sve se više šire njegove grudi i njegova dobroćudnost, te nalazi pravdanje za greške ljudi. Kada neiskusni želeći ga raniti, napadnu na njega, on gleda na njih s visine kao što filozof gleda na djecu koja se igraju na ulici, pa ponekad i njega pogode kamenom.

Vidjeli smo da neke ljude srdžba kada ih nadvlada može odvesti do granice ludila, pa oni smatraju da su poniženi takvim poniženjem koje može izliječiti samo prolijevanje krvi.

A zar bi čovjek, koji živi iza visokih zidina svojih vrlina, reagovao na ovako žestok način?

Ne, nikako, jer poniženja padaju na onoga ko ih šalje prije nego stignu do onoga kome se šalju.

Ovo značenje nam tumači dobroćudnost Huda a.s. dok je slušao odgovor svoga naroda, na njegov poziv na vjeru: **"Mi smatramo da si ti doista neznalica, i mi mislimo da si doista lažac. Reče: "O narode moj" - govorio je on -"nisam ja neznalica, nego sam Gospodara svjetova Poslanik, dostavljam poslanice Gospodara svog, ja sam vam iskren savjetnik."** (El-Ea'raf, 66-68)

Zaista pogrde ovih neznalica nisu poremetile dobroćudnost Huda a.s. jer je velika razlika između čovjeka kojeg je Bog izabrao za

Poslanika i između naroda koji je sam sebe obmanuo i ustrajao na obožavanju kamenja smatrajući iz svoje gluposti da ono šteti i koristi. Pa kako će osjećati tjeskobu veliki čovjek zbog riječi ovih neznalica?"

Navešćemo nekoliko uzornih primjera koje nije uzdrmala zloba niti ih isprovociralo neznanje, jer uvreda bestidnika nestaje u njihovoj širokogrudnosti kao što kamenje nestaje u dubinama Tihog okeana.

Ako dijete baci kamen u more, ne škodi mu dok je puno.

Prenosi se da je neki čovjek vrijeđao Ibn Kajsa, dok je s njim šetao, i pošto se približio svome stanu, stao je Ibn Kajs i rekao: "Čovječe, ako je ostalo još nešto kod tebe reci to ovdje, jer se bojim ako te čuju mladići ovog kvarta da će te uznemiriti."

Ebu Zerru je rekao neki čovjek: "Ti si onaj kojeg je Muavija protjerao iz Sirije? Da si bio dobar ne bi te protjerao!"

Ebu Zerr mu je odgovorio: "Iza mene je velika prepreka ako se izbavim, iz nje neće mi škoditi ono što govoriš, a ako se ne izbavim ja sam gori od onoga što ti kažeš."

A Ebu Bekru je također, rekao neki čovjek: "Bogami ću te izgrditi tako žestoko, da će te to pratiti i u grobu." Na što mu Ebu Bekr odgovori: "Tebe će pratiti a ne mene."

Amru Ibn El Asu je rekao neki čovjek: "Bogami ću ti se sav posvetiti." Pa je odgovorio: "Onda si pao u posao." Ovaj upita: "Kao da mi prijetiš, tako mi Boga, ako mi kažeš jednu riječ, ja ću tebi deset!" Reče Amr: "Ti kada bi mi rekao deset, ja tebi ne bih uzvratio ni sa jednom."

Grdio je čovjek Eš-Šabija pa mu je odgovorio: "Ako istinu govoriš, Allah će meni oprostiti, a ako lažeš neka Bog oprosti tebi."

Ebu Zerra su grdili pa je odgovorio: "Ne budi uporan u tome da me grdiš već ostavi mjesta pomirenju. Mi nećemo nagraditi onoga ko prema nama griješi ničim osim da smo pokorni Allahu u odnosu prema njemu."

Prošao je Isa a.s. pored jedne grupe sunarodnjaka koji su mu govorili ružne riječi, a on im je uzvratio lijepim riječima, pa mu je rečeno: "Oni tebe grde a ti uzvraćaš lijepim?"

A on reče: "Svako dijeli od onoga što ima."

Rečeno je Kajsu ibn Asimu: "Šta je to dobroćudnost?" Odgovorio je: "Da se vežeš sa onim ko te izbjegava, da daš onom ko tebi uskraćuje i da oprostiš onome ko ti nepravdu nanese."

Nisu se uporedile dvije ljepše stvari od dobroćudnosti i znanja, oprosta i moći.

A Hasan kaže: "Vjernik je dobroćudan, neće zanemariti kada bude zanemaren", a potom je proučio Kur'anski ajet: **"A kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: "Mir vama!"** (El-Furkan, 63)

Jezid ibn Habib kaže: "Moja srdžba je u mojoj nanuli... pa kada čujem ono što mrzim uzmem je i krenem."

A hazreti Alija kaže: "Ko je blage riječi moraš ga voljeti i tvoja blagost prema bestidniku uvećava tvoje pomagače protiv njega."

Rekao je čovjek Omer ibn Abdulazizu nešto što on mrzi, pa mu je odgovorio: "Ne brini, samo si želio da me isprovocira šejtan, ali ću danas od tebe dobiti ono što ćeš ti od mene sutra, pa idi ako želiš!"

Srdžba je napad koji teče kroz dušu kao što struja teče kroz tijelo. Ponekad ona proizvede potpunu strepnju i veliku uzrujanost, a ponekad se toliko pojača da shrve i dokrajči onoga koga snađe.

Zbog toga, Karindži smatra da je dobroćudnost, prema protivnicima, milost koja zahvata dušu prije nego što protivnika stigne njeno dobročinstvo.

On nam prenosi izvadak jedne policijske uprave u Americi, koji zaslužuje pažnju: "Kada ljudi naume da ti naškode, ti izbriši sjećanje na njih i ne pokušavaj da im uzvratiš, jer ako ti naumiš da im se osvetiš, to će ti donijjeti više neprijateljstva nego njima."

A zatim se pita: "Kako će ti nauditi pokušaj osvete?"

Ona može da uništi tvoje zdravlje, kao što spominje časopis *"Život":* "Najočitije po čemu se poznaju oni koji pate od visokog krvnog pritiska jeste brza uzrujanost i odgovaranje na pozive bijesa i mržnje."

Dalje kaže Karindži: "Jedna od mojih poznanica obolila je od srčane bolesti i ljekari su joj najviše savjetovali da se ne ljuti bez obzira na sve jer je srčanom bolesniku dovoljna jedna srdžba za kopanje groba.

Radi zaštite čovjeka od napada srdžbe i od njenih posljedica po tijelo i psihu, Božiji Poslanik kaže: *"Pri kome se nađu tri stvari Allah će ga staviti pod svoju zaštitu, zakloniće ga svojom milošću i zavoljeće ga. Ko zahvali kada mu se udjeli, ko oprosti kada je u poziciji da uzvrati i kada se rasrdi on popusti."* (El-Hakim)

Od njega se prenosi i hadis: *"Ko savlada svoju srdžbu Allah će otkloniti kaznu od njega, a ko sačuva svoj jezik Allah će sakriti njegovu sramotu."* (Et-Taberani)

Od Ibn Omera se prenosi hadis: *"Nema zalogaja sa većom nagradom kod Allaha od zalogaja srdžbe koja se priguši želeći time zadobiti Božije zadovoljstvo."*[30]

Sasvim je jasno da čovjek sa povećanjem srdžbe gubi svoju svijest a šejtan preuzima rukovođenje nad njim, kao što i uzrujanost odnosi njegova osjećanja i odstranjuje njegov um pa nije svjestan savjeta koji mu se upućuju pa makar to bio i govor Božiji ili mudrost Poslanikova.

U sahihu se kaže: *"Dva čovjeka su se grdili kod Poslanika pa je jedan od njih počeo da se srdi, da se crveni u obrazima i da mu se napinju vratne žile. Poslanik je pogledao u njega i rekao: "Zaista ja znam jednu riječ kojom bi se kad bi je izgovorio riješio ovoga... "Euzu billahi mineš-šejtanir-radžim!" Pa je je jedan, od onih koji su čuli Poslanika, prišao čovjeku i rekao: "Znaš li šta je rekao Poslanik?"*

"Ne", odgovori on.

---

[30] Ibn Madže, Kitabu al-zuhd, br. 4179.

Rekao je: "Ja znam jednu riječ, ako bi je rekao od njega bi otišlo ovo... Euzu billahi mineš-šejtanir-radžim."

Pa reče čovjek: "Vidiš li ti mene ludog?"[31]

Srdžba kod ovog čovjeka je dostigla takvu granicu da on nije pridavao važnost ni Poslanikovom savjetu. Tajna učenja "Euze" je ta, što srdžba priprema dušu čovjeka za prihvatanje raznih spletki i zlih misli, pa kad se čovjek oslobodi neobuzdanosti, učenjem "Euze", počinje da se kaje zbog svog nekontrolisanja.

Karindži dalje kaže: "Ti vidiš Isa'a, kad kaže: "Volite Vaše neprijatelje!" On ovim nije želio samo ojačati moral, nego je želio ojačati i tijelo, shodno principima savremene medicine. Kada savjetuje da čovjek oprosti sedamdeset puta po sedam puta, ovim nas poučava kako da izbjegnemo bolesti srca, čira i drugih."

A priča o oprostu grešaka više od sedamdeset puta zabilježena je u Jevanđelju po Mateju.

Prenosi se i u sunnetu Poslanika a.s., od Abdullaha ibn Omera, da je čovjek došao Poslaniku i rekao: *"O Božiji poslaniče koliko da opraštam slugi? "*

- *"Svakog dana sedamdeset puta." - odgovori mu Poslanik.*[32]

A u drugoj predaji se kaže da je čovjek rekao: "Moj sluga se loše odnosi i nepravedan je, da li da ga udarim?"

- *"Opraštaj mu svakog dana i noći sedamdeset puta." - reče mu Poslanik.*[33]

A što se tiče ljubavi prema neprijatelju, možda ona znači podsticanje na oprost i čišćenje srca od prikrivene mržnje prema njima, ne baviti se onim zlom što su ga prije činili jer to ne daje ploda osim nastavljanje žalosti, stalne pritužbe i privlačenje onoga u što upada kruta ljudska priroda od zla i nepravde. A što se tiče toga da ljudska

---

[31] Vidi: Buhari, Kitabu al-adab, br. 5650.
[32] Vidi: Tirmizi, Kitabu al-birr wa al-sille, br. 1872.
[33] Ibid 32.

osjećanja budu ista i prema onome ko mu dobro i zlo čini, to je nemoguće.

Zaista čovjek zahvaljuje dobročiniteljima na dobru i njihovoj plemenitosti, želeći da je s njima u društvu, dok bježi od niskosti zlobnika i izbjegava njegovu blizinu, nastojeći da se ne izloži njihovim lošim djelima - pa kako da ih voli?

Dobri sin Ademov (Habil) bio je prirodan u svojim osjećanjima, i postupio je logično kada je zamrzio svoga brata, ubicu. Iščekujući neizbježnu odmazdu, govorio je: **"Ja želim da ti poneseš i moj i tvoj grijeh i da budeš stanovnik u vatri, a ona je kazna za sve nasilnike."** (El-Maide, 29)

S tim da je vjernik, i pored toga, velikog srca, a veliko srce nije plodno tlo za klice zlobe. Ne, nikako! Zaista je mržnja nešto što je njemu strano i ako pored njega prođe talas mržnje ona se smanjuje i nestaje.

Vjernik je obuzet ahiretom i pripremama za njega na dunjaluku.

Baviti se prepiranjem je posao onih koji su se opredjelili za svađu. Takvi su bili Arapi u periodu do silaska Kur'ana koji ih poziva: **"O vjernici, živite svi u miru i ne idite stopama šejtanovim, on vam je, zaista, neprijatelj otvoreni."** (El-Bekare, 208)

Kur'an ih je okupio oko istine i istinom ih obuzeo, umjesto da se bave jedni drugima. Ovaj običaj se ponovo vratio u muslimanski ummet pa je većini glavni posao zavađanje i huškanje, kojem se ne nazire kraj, jer ovakvi nisu nosioci poslanice za koju bi živjeli i za čiju bi istinu radili.

Zaista sličnost je postojana u prirodama velikih iako su im različite boje i jezici zbog toga što se sjeme uzdignutosti usađuje u njih još dok su djeca a zatim jača kako i oni jačaju. To su osobenosti koje Allah daruje onome kome hoće od Njegovih stvorenja da u svome životu urade veliko djelo ili veliku misiju.

A oni kojima su podarene psihičke i intelektualne nadarenosti, čvrst su oslonac za narode koje vode i za breme koje nose. U vrijeme

kada su pristalice islama bile malobrojne Poslanik je molio da bude pomognut sa jednim od dvojice: Omer ibn El Hattabom ili Amr ibn Hišamom.

I prvi od njih bio je najsretniji i najpovlašteniji kod Allaha.

Kada je stigla u Medinu delegacija plemena Abdul Kajs Poslanik je rekao njihovom prvaku: *"Ti imaš dvije vrline koje voli Allah i Njegov Poslanik: dobroćudnost i blagost."*[34]

Prenosi se da je ovaj čovjek upitao Poslanika: *"Dvije osobine! Je li ih Allah dao u mojoj prirodi ili su i one nastale u meni?"*

Odgovorio mu je Poslanik: "One su tebi od Allaha podarene od rođenja."

Pa se čovjek obradovao ovom lijepom daru. I u vrijeme džahilijjeta njegova duša je iskrila vrlinama koje je Allah volio.

Čitao sam neke manje odlomke koje navodi Karindži, o životu Linkolna, velikog Američkog vođe, pa sam na tim stranicama vidio veličinu kojom Allah odlikuje neke duše da bi bile svjetlo u svojoj sredini. Karindži kaže: "Možda niko od onih koji su rođeni u Americi, u njenoj istoriji nije imao toliko neprilika koliko je imao Linkoln."

Ovaj čovjek se i pored svojih vrlina nije spasio od zavjera usmjerenih protiv njega. On nije mjerio ljude vagom ljubavi ili mržnje prema njima.

Kada bi mu neko nešto rekao loše, a bio prikladan za neku funkciju, Linkoln bi ga postavio na nju, bez obzira na riječi koje mu je ovaj rekao. Nije smijenio nikoga s njegovog posla, zato što bi taj neko bio njegov protivnik ili što ga je mrzio. Linkoln smatra, kao što piše pisac njegove biografije Hendron, da čovjeka ne treba hvaliti ili kuditi za posao koji obavlja, jer smo mi podređeni uslovima, sudbini, sredini i nivou obrazovanja, stečenim običajima te nasljednim osobinama koje prate čovjeka i on se ne može od njih odvojiti.

---

[34] Muslim, Kitabu al-iman, br. 24

Vrlo je moguće da je Linkoln u pravu, i da smo mi naslijedili fizičke, intelektualne i emocionalne odlike koje su naslijedili i naši neprijatelji, i vjerovatno bi, u nekim situacijama bili kao i oni.

Klarens Vard je običavao reći: "Umjesto da preziremo naše neprijatelje, treba da ih sažaljevamo, i da zahvaljujemo Bogu što nas nije stvorio slične njima."

Umjesto da izlijemo našu srdžbu i optužbe na naše neprijatelje bolje je da tražimo za njih milost, pomoć i oprost.

Ove riječi, kojima su napojena velika srca, podsjećaju nas na stav čovjeka, jednog od imama iz oblasti šerijatskog prava. Kada je vlada, u njegovo vrijeme, pokušala da nametne određena vjerska mišljenja, pa je on odbio da prihvati ono što je pogrešno. Vlada je u ubjeđivanju, ovog imama, koristila bičevanje i zatvor, ali i pored toga on je osaburio u svim nezgodama i odbio da proda svoje ubjeđenje za mišljenje novatora i želje nasilnika.

A kada su izgubili nadu da će ga ubjediti i pomislili da mu se približio edžel vratili su ga kući.

Ibn Kesir kaže: "Došli su liječnici kod izmučenog imama, pa su odstranili dio mrtvog mišića od njegovog tijela i liječili ga dok se nije vratio u život, i pošto ga je Allah izliječio, još dugo vremena, nakon toga osjećao je hladnoću u dva prsta.

Da li te interesuje kakav je bio njegov stav nakon toga?

Oprostio je svakom ko mu je nanio nepravdu, osim onima koji su unosili novotarije u vjeru, i citirao je riječi Uzvišenog Allaha: **"Neka im oproste i ne zamjere, zar vama ne bi bilo drago da vam Allah oprosti?"** (En-Nur, 22)

I govorio bi: "Kakve koristi ti imaš u tome da se kazni tvoj brat musliman tvojim uzrokom a Allah Uzvišeni kaže: **"A onoga koji oprosti i izmiri se Allah će nagraditi."** (Eš-Šura, 40)

I pozvaće se na Sudnjem danu: "Neka ustane onaj koji ima kod Allaha nagradu, i neće ustati niko osim onaj koji je oprostio!"

A prenosi se od Poslanika: *"Kada Allah skupi stvorenja (Na Sudnjem danu), pozvaće glasnik: "Gdje su dobročinitelji?" Pa će ustati ljudi, a biće ih malo i krenuće brzo u Džennet.*

Pa će ih dočekati, melek govoreći: "Zbog čega ste odabranici?"

-*"Kada bi nam se nepravda učinila, mi bi se strpjeli, kada bi doživjeli neprijatnost mi bi to podnijeli", odgovoriće a onda će im se reći*: -*"Uđite u Džennet, lijepa lije nagrada dobročinitelja!"*

To su osobine oprosta i tolerancije, kao što potvrđuje istorija sa plemenitim nosiocima ovih osobina, i na Istoku i na Zapadu. A njih je tako malo u odnosu na brojnost ljudi.

NI OD KOGA NE OČEKUJ ZAHVALU

I pored toga, što nas Božije blagodati prate pri svakom uzdahu, kojim zrakom ispunjavamo naša pluća, i pri svakom otkucaju koji pogoni našu krv u vene; mi rijetko kad osjetimo tu veliku blagodat, da bi smo cijenili njihovog Uzvišenog i Plemenitog Darovaoca!

Mi zaista zamišljamo da je sve, automatski, nama podčinjeno i da svi elementi postojanja odgovaraju na naš znak i našu želju, ne zbog nekog jasnog uzroka, nego zbog toga što to mi hoćemo, i to čitav kosmos treba da izvršava!!! Tačno onako kako žive razmažena djeca! Ponekad osjetimo neko blagostanje, zbog pogodnih uslova ili zbog prijatne i lijepe sredine, i da u tom osjećaju ima manjkavosti, zbog udaljenosti od Stvoritelja i zbog lošeg poimanja Njegovih blagodati. A šta misliš koliko ljudi ima kojima vlada ovakav osjećaj? Manjina, koja nije vrijedna spomena!

A što se tiče većine ljudskog roda, oni zanemaruju blagodati kojima su okruženi. Čovjek je okružen Božijim blagodatima, a nije svjestan njihova mnoštva i nije zahvalan Onome koji mu ih je darovao.

Uzvišeni Allah je htio da upozori ljude na Njegovo dobročinstvo oko njih, i na ono što ih okružuje od tragova Njegove moći i milosti, pa kaže - kao da hoće stvorenjima Sebe da predstavi preko njih: **"Allah vam je dao noć da se u njoj odmarate a dan da vidite. Allah je neizmjerno dobar prema ljudima, ali većina ljudi neće da zahvaljuje. To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, Stvoritelj svega, drugog boga osim Njega nema - pa kuda se onda okrećete? Tako su se odmetali i oni koji su Allahove dokaze poricali. Allah vam je učinio Zemlju prebivalištem, a nebo zdanjem i On vam obličje daje i likove Vaše čini lijepim i jelima vas opskrbljuje ukusnim. To je Allah, Gospodar vaš i neka je Uzvišen Allah, Gospodar svjetova!"** (Gafir, 61-64)

Pa da li smo, nakon ovog objašnjenja i upozorenja, izvršili dužnost prema Bogu?!

Vidljivo je da je zahvala, Darovaocu blagodati, teška obaveza i da mi, u mjeri u kojoj nešto uzimamo, ne uzvraćamo jednakom zahvalom, a često i zaboravljamo. Pa čak, dosta ljudi uzima Božije blagodati kao da je to njegovo oteto pravo ili njegov privatni posjed, i zbog toga oni ne vide ničiju dobrotu prema njima.

Ovo nezahvalno razmišljanje ne daje nikakav koristan rezultat, niti donosi zahvalu.

Ti pružiš nekim ljudima dobročinstvo i u njega uložiš trud, i oni ti zahvaljuju sve dok, ono što im činiš, ne postane sigurno, njihovo do kraja, a onda te samo kruto pogledaju ili te isprate hladnim riječima, okrenuvši se od tebe!

Da li te ljuti ovakvo ponašanje? Tako su činili ljudi i prije, kako prema ljudima, tako i prema svome Gospodaru, i zato On kaže: **"I malo mojih robova je zahvalno!"** (Sebe',13)

Karindži nam daje nekoliko primjera raširenosti poricanja, među ljudima, pa kaže: "Kada bi ti nekome spasio život, da li bi od njega za to očekivao zahvalu? Vjerovatno bi! Međutim Samuel Leibiz, koji je radio kao advokat, a zatim kao sudija, spasio je sedamdeset osam ljudi od pogubljenja na električnoj stolici, pa koliko njih je došlo radi zahvale? Nijedan!!!"

Isa a.s. je u jednom danu izliječio deset paraliziranih osoba i koliko njih je zahvalilo Božijem Poslaniku a.s. ? Samo jedan!

Pričao mije Karls Švab, da je on spasio jednog činovnika banke, koji je na berzi izgubio mnogo novca koji pripada banci. Vratio mu je sav izgubljeni novac, i tako ga spasio zatvora, sačuvavši mu ugled i posao. I šta mislite da li mu je službenik zahvalio? Da, zahvalio mu se jednom riječju, a potom se okomio na njega pogrdama i psovkama!

Zatim kaže Karindži (kao da pojašnjava riječi Uzvišenog: **"Zbilja, čovjek je nezahvalan spram svog Gospodara!"**): "Zaista poricanje je prirodna odlika. Ono raste, na zemlji poput trave koja raste, a da je niko ne sije, a što se tiče zahvale - ona je kao ruža koja ne raste osim uz zalijevanje i njegovanje." I na drugom mjestu dodaje: "Ljudska

priroda zauvijek ostaje ljudskom prirodom, i najvjerovatnije da se nikada neće promjeniti! Zato je prihvatimo sa njenim nedostacima. Zašto da se žalostimo zbog nestanka zahvaljivanja i raširenosti poricanja iste? To je prirodna stvar, da ljudi zaborave dužnost zahvale. Pa ako budemo očekivali od njih da uredno izvrše svoju dužnost, mi ćemo biti u poziciji da na sebe navučemo terete kojih smo se mogli osloboditi."

Ove riječi treba pažljivo proučiti i pojasniti. Zaista praznina ljudskih duša, od toplih riječi zahvale, raširenost osornosti ili grubosti, predstavlja pokuđeno dijelo i treba da ga se ljudi oslobode i da se nauče ljubaznosti, za lijepo djelo koje im se učini, cijeneći sve što je u njemu od dobročinstva i milosti.

Islam uči, onoga kome je nešto dato, da se sjeti blagodati koja mu je pružena, da pohvali onoga ko ju je omogućio i da uzvrati na nju na bilo koji način. Ako nije u stanju da uzvrati materijalnom protuvrijednošću, za ono što mu je učinjeno, pa neka onda zahvali biranim riječima, i neka uputi dovu Uzvišenom Allahu da nagradi dobročinitelja, takvom nagradom koja će zadovoljiti osjećaje zahvalnosti u našim srcima, i da mu upotpuni ono što su mu uskratile naše ruke.

Božiji Poslanik a.s. je rekao: *"Ko vam učini dobro neka ga nagradi, a ako nije u mogućnosti neka moli za njega do te mjere dok ne osjeti da je ispunio zahvalu. Allah zahvaljuje i voli zahvalne."* (Et-Taberani)

U drugom hadisu se kaže: "Kome se nešto dadne neka uzvrati davanjem, a ako ne može neka ga pohvali, jer, ko spomene već je zahvalio, a ko prešuti zanijekao je."[35]

Kao što se kaže u drugom hadisu: *"Uistinu je najzahvalniji čovjek prema Allahu, onaj koji je najzahvalniji ljudima."* - u drugoj predaji stoji: *"Nije zahvalan Allahu ko nije zahvalan ljudima."*[36]

[35] Tirmizi, Kitabu al-birr wa al-sille, br. 1957.

[36] Ahmed, Kitab musnad al-an'sar, br. 20884

Poslanik a.s. također kaže: *"Ko nije zahvalan za malo nije zahvalan ni za puno - ko nije zahvalan ljudima, ne zahvaljuje Allahu, a govor o Božijim blagodatima je zahvalnost, a prešutiti ih znači negirati ih. Džemat je milost, a razjedinjenost je kazna."*[37]

Spominjanje džemata, sa onim što on sadrži od milosti, povezano je sa onim što je prije navedeno, jer loši međuljudski odnosi su obično posljedica nijekanja blagodati i poricanja dobročinstva. Ništa ne čuva veze zajednice kao što to biva kroz dobročinstvo i kroz cijenjenje dobročinitelja, kao što ništa ne slabi zajednicu, i ne slabi veze bliskosti, kao negiranje prava, njihovo zapostavljanje i zaboravljanje učinjenog dobra.

Uz to što islam potvrđuje dužnost zahvale i što prezire postupke poricatelja - on traži od dobročinitelja da svoje djelo učini iskreno u ime Allaha te da odstrani od svojih namjera sve mimo toga. Neiskren nijjet kvari djelo i uskraćuje nagradu a dobročinstvo koje se prima i poštuje, jeste ono koje je učinjeno iz dobrih pobuda, ne tražeći za nj spomena niti zahvale od ljudi. Njime se čovjek pokorava naredbi Allaha, tražeći Njegovo zadovoljstvo i oprost. Pored toga što traži iskrenost u djelu islam želi da oslobodi srca od okova ličnih interesa i da ih veže za Apsolutno Savršenstvo. Na taj način ona čine dobro iz čistih pobuda, odnosno iz velike ljubavi prema samom dobru i iz jake želje za njegovim ostvarenjem, ne gledajući, pri tome hoće li mu ljudi zahvaliti, ili da time izgradi sebi bolju poziciju među ljudima.

Ova čestita uzvišenost je osnov istinskog dobročinstva i najčasniji uzor svakoj plemenitoj vrlini. Prenosi se da se neki čovjek usprotivio Abdullah ibn Abbasu, i da mu je rekao:

"Ti me grdiš, a pri meni su tri osobine:

- Ja čujem za nekog muslimanskog sudiju, koji pravedno sudi, i ja ga volim, iako možda, nikad neću voditi parnicu pred njim!

[37] Ahmed, Musnad al-kufayni, br. 17721.

- Kada čujem da je u nekom području, gdje žive muslimani, pala obilna kiša, ja se obradujem, iako tamo nemam ni deva ni čobana!
- Dođem do nekog ajeta u Božijoj knjizi i zaželim da svi muslimani razume u njemu ono što ja razumijem."

Šta je ovo? Ovo je čovjek koji voli širenje istine, dobra i znanja i veseli se iz sveg srca da svi ljudi uživaju u njihovim blagodatima, mada od toga on lično, neće imati veliku korist.

Zaista, ovakva čežnja ljudi za apsolutnom savršenošću i doboročinstvom, jeste ono najvažnije što islam traži od tebe. Kada učiniš nekome dobro, uradi to iz čežnje za dobročinstvom i želje za nagradom kod Uzvišenog Allaha. Ne oslanjaj se na zahvalnost ili nečije priznanje. Budi onakav kako je Allah opisao svoje iskrene robove: **"I hranu su davali mada su je i sami željeli - siromahu i siročetu i zarobljeniku: "Mi vas samo za Allahovu ljubav hranimo, od vas priznanje i zahvalnost ne tražimo!"** (El-Insan, 8-9)

Ovim se ne želi reći da to oni izgovaraju svojim jezicima, to se ne traži, jer to često uznemirava one kojima pomoć pružamo, nego je to odraz onoga što je u njihovim srcima, njihovih iskrenih namjera i čistih osjećanja.

Postavlja se pitanje: "Da li je čežnja za Božijim zadovoljstvom teška za ljude?"

Na žalost, većinu ljudi podstiču na rad prljavi poticaji kojima traže različite ciljeve, a samo je manjina aktivna iz čistih pobuda i namjera, i ova manjina se sa svojim namjerama uzdiže iznad interesa ovozemaljskih.

Pogledaj stihove pjesnika:

Radi koga ovakva smjelost,
radi ljepote ljepotice!?

Šta je tajna ovakve hrabrosti? Sticanje njenog oduševljenja i položaja kod nje i njoj sličnih. Ovo je osobina hiljada ljudi!

Drugi pjesnik navodi da je on učinio dobro kojim je spasio od propasti jednog čovjeka kojeg nije volio, i da je mogao da ga ostavi samoga, da se suoči sa smrću, da se nije pobojao priče drugih o njemu.

Sjetio sam se pravdanja mladića jednog dana
i pripisivanja prijekora onome koji ruži.

Udaljavanje od pokuđenog djela da bi se sačuvao od ukora ljudi, ne predstavlja potpuno dobročinstvo; a stvarno stanje ovog krivotvorenog dobra vidi se pri osamljivanju ljudi, tj. po tome šta čini čovjek kada se osami i kad je siguran da ljudi neće otkriti šta radi, a šta ne radi.

Ko traži pohvalu i priznanje, ne vodi računa o tome da li će počiniti veliki grijeh...

Pa zato nije ni čudo što islam pojačava pročišćenje srca i iskrenost tajnosti, uslovljavanjem želje za Božijim zadovoljstvom, u svim ljudskim poslovima i oslobađanje djela od svih primjesa koje kvare iskren nijjet.

U hadisu stoji: *"Uzvišeni Allah kaže: "Ja sam najbolji drug, pa ko pored Mene uzme druga on mu i pripada."*

- *"O ljudi, budite iskreni u vašim djelima jer Allah prima samo ona djela koja su iskrena. I ne recite da je ovo Božije i mojih bližnjih, jer je ono za rodbinu, a ništa od toga nije za Allaha. I ne recite ovo je radi Allaha i radi vas, jer ono je radi vas a radi Allaha ništa nije od toga."* (El-Bejheki)

Ovo je tačno, i ti ako kažeš: "Činim ovo radi Allaha i radi nečijeg hatura", to uglavnom biva radi hatura a radi Allaha pored toga hatura ništa nije učinjeno. A da On i ima u tome udjela On to djelo ne bi primio, jer Uzvišeni Allah ne prima djelo ako nije iskreno radi Njega samog urađeno.

Zato moramo da upravimo naše aktivnosti, aktivnosti naših srca i naših ruku ka Allahu, Gospodaru svjetova, ne očekujući pohvale niti divljenje, isticanje niti priznanje ni od koga osim od Njega Uzvišenog.

Iz iskustva s ljudima, primoran sam da kažem: "Čini djelo radi Allaha i traži nagradu samo od Njega, i ne očekuj da ti iko od ljudi zahvali, već očekuj da te ljudi sprečavaju. Da te zbog toga što radiš zamrze! Da ti priželjkuju nemir, a zaboravljaju zasluge. Kao što kaže pjesnik:

Čini se da je neprijateljstvo stalno
od praiskona
između znamenitih i prezrenih,
između nadarenih i glupih
između dobrotvora i škrtica
i konačno
između onih kojima činimo dobro
i onih koji od nas traže
da budemo moćni
kako bi smo im dobro mogli činiti.

Greška koju smo napravili, i koja je učinila srca takvih, da se udalje od nas, jeste u tome da smo im pomogli kada su bili u potrebi, i da onda kada smo bili u mogućnosti, da to učinimo, (da im pomognemo) nismo škrtarili.

Ova greška je ista kao i "greška" dobrog Ademovog sina, kada je Allah primio njegovo djelo, a nije primio djelo njegovog brata. Oni koji ne čine dobročinstvo, jednostavno, preziru one koji ga čine, pa makar ga i njima činili.

U prirodi nekih ljudi je da su nezahvalni, i oni tome ne nalaze lijeka, i ne znam je li većina ljudi obolila od ove bolesti, ili je manjina zaprljala čistoću života, kao što malo soli pokvari pitkost vode.

Bilo kako bilo, ljudi su se žalili na ovaj problem kako prije tako i danas.

Malik ibn Enes se žalio u svoje vrijeme na pomanjkanje pravičnosti, a to je bilo vrijeme druge generacije muslimana (tabiina).

Jedan pjesnik stotine godina kasnije veli:

Povjerenja nestade

varanje preplavi kopno i proširi se granica,
granica između riječi i djela.

Okrećem se lijevo i desno, i upirem pogled u nagradu koju sam dobio od ljudi, pa osjetim gušenje!

Na svom ću ličnom primjeru da vam pojasnim ovu temu: Od svoje osamnaeste godine pišem i vazim o islamu i džematu. Moji vazovi nisu bili samo beskorisna izlaganja jezikom, niti je moje pisanje napadanje i kritika perom, nego je to bilo pretakanje osjećanja, koja su plamtjela iskrenošću, i misli koje su otkrivale suštinu istine sa željom da je objelodanim.

Moj način objašnjavanja islama, i moj način borbe protiv ekonomskog, društvenog i političkog nereda bio je jedinstven, i jedan duži period niko ga nije koristio. A zatim su buknula slijepa iskušenja i smutnje, koje su za posljedicu imale to, da su me odvojile od džemata. Ovo odvajanje, vidim kao posljedicu ličnih pakosti, dok to drugi vide logičnim postupkom vlasti prema onome ko ih kritizira.

Ponekad čovjek odstupi od ispravnosti u svom gledanju na privatne stvari. Ko zna? Možda moji protivnici imaju opravdanje za loš odnos prema meni. Prihvatam ono što se desilo i zatvaram oči pred onim što sam preživio, iako je u tome bilo pokušaja da mi se naudi, pa čak i da se eliminišem. Bili su to napadi i na mene i na moja književna ostvarenja. Bilo je tu krađe mojih rukopisa i potpisivanje drugih imena ispod njih, da bi se pokazalo kako sam ja u stvari uzeo svoja djela od drugih. Ovdje ne pristajem na primirje i dižem svoj glas. Ali zašto je bila ovolika jačina mržnje u meni? Ovo pitanje mora da se zaboravi. Rekao sam sebi: "Zar nisi naučio o iskrenosti prema Allahu, iz ponašanja imami Šafije, koji je zemlju ispunio znanjem, pa je rekao: "Volio sam da se ova nauka proširila, a da se ne zna od koga je."

Pretpostavimo da je zaborav prekrio moje ime i da ljudi ne znaju ni o meni, ni o mojim djelima ništa - pa da li to škodi mojoj iskrenoj namjeri da pišem u ime Allaha? Ne, čak šta više, to može biti još jači podsticaj čistoći moga nijjeta.

Moj nefs me potom upita: Zašto bi ja to činio kad oni koji se međusobno pomažu u tvom uklanjanju, slušaju tvoje hutbe i čitaju tvoje knjige, pa ih onda drugim imenom potpisuju, a tebe prikazuju lošim u očima ljudi!?

Rekao sam sebi: "Još uvijek se vežeš za stvorenja, a zaboravljaš Stvoritelja."

Na kraju sam odlučio da zatvorim ovu stranicu, moleći Allaha da mi oprosti, i meni i onima koji su mi nepravdu učinili, i ponizili me.

DA LI BI ZAMIJENIO ONO ŠTO IMAŠ ZA MILION FUNTI?

Koliko li je blagodati koje imamo, a koje zanemarujemo! Zar je malo da čovjek izađe iz svoje kuće, i da pokreće svoje ruke kako želi, da ide po zemlji stabilnim koracima, da svoja pluća puni vazduhom, da baci svoj pogled svemirskim horizontima, da se otvore njegove oči na blijesak svjetlosti i da njegove uši registruju sve ono što se dešava u svijetu?

Zaista ovo izobilje, u kojem se slobodno uživa, nije malo niti nešto zanemarljivo!

Ako si zaboravio ono što ti je dato od zdravlja u tvom tijelu i tvojim organima, savršenstvom u tvojim čulima, pa probudi se... odmah! Probudi se i okusi život koji ti se nudi, zatim zahvali Allahu, Onome koji upravlja svim stvarima i blagodatima koje ti je podario.

Zar ne znaš da ima stvorenja koja su iskušavana nedostatkom ovih blagodati i niko osim Allaha ne zna koliku bol osjećaju?

Neko od njih je obolio od kožnih bolesti, pa mu to ograničava kretanje, a drugi, dišući, povrijedi svoje bolesne grudi i zrak, koji udahne, ne daje mu ništa osim bolni uzdah pun krvi!

A neki opet provedu život bez nekih organa i osjećaja.

Kada si zdrav, od ovih bolesti, da li smatraš da je to što imaš nešto neznatno? Ili smatraš da ti je podareno nešto za što nećeš odgovarati? Ne, nikako. Zaista te Allah zadužuje u onoj mjeri u kojoj ti daje.

Pogrešno je smatrati da je glavnica tvog imetka ono što si iskupio od srebra i zlata. Prava glavnica tvog imetka su svi darovi koje ti je sudbina podarila: oštoumnost, moć, sloboda... a na čelu darova koji se smatraju temeljnim elementima tvoga bogastva je zdravlje kojim te je Allah obdario i koje koristiš kako želiš.

Čudno je da većina ljudi omalovažava ovo bogastvo koje posjeduje, u kom nemaju ortaka i za koje se ne moraju preotimati.

To omalovažavanje jeste poricanje koje zaslužuje prijetnju i kaznu. Karindži kaže: "Bi li ti prodao svoje oči za milion dolara? Koja cijena bi po tvome mišljenju bila dovoljna u zamjenu za tvoje noge, tvoj sluh i tvoju djecu i tvoju porodicu? Pobroj svoje bogastvo ovim skupocjenim darovima, a onda to saberi, pa ćeš vidjeti da se ono ne može mjeriti zlatom koje je sakupila porodica Rokfelerovih. No, i pored toga ljudi ovo ne cijene. "Mi", kako kaže Šopenhauer, "malo razmišljamo o onome što je kod nas, a mnogo razmišljamo o onome što nam nedostaje."

Priča se da je Rešid rekao Ibn Semmaku:

"Posavjetuj me!" a on je držao vodu koju je htio popiti, pa je rekao: "Vladaru pravovjernih, kada bi ti bila uzeta ova voda, da li bi je otkupio svojim imetkom?

"Da", rekao je.

"A kada bi bio spriječen njen izlazak iz tvog tijela bi li to otkupio svojim imetkom?"

"Da", reče.

"Koje je onda dobro u imetku koji ne vrijedi ni koliko pijenje vode ili njeno mokrenje."

Ako je ovaj savjetnik želio da umanji vrijednost vlasti i imetka vladara i da pred njim predstavi darovanu blagodat važnijom od onoga što vladar ima od imetka mi možemo da vidimo u ovom savjetu da ono što kraljevi otkupljuju svojim krunama mi posjedujemo bez velikog truda!

Da li smo svjesni ovog dobra i da li cijenimo ovu blagodat i da li smo zahvalni na njoj?

Većina nas je naviknuta na zdravlje koje imamo i ne zna njegovu ljepotu i veličinu osim kad mu se uskrati... Pa dužina tog užitka dovodi nas do potcjenjivanja, ali Allah ne dokida neku činjenicu zbog

toga što njegovi robovi se okreću od nje. On će od njih tražiti odgovornost u mjeri u kojoj im je data.

Poslanik kaže: *"Tako mi Onoga u čijoj ruci je moja duša, čovjek će doći na Sudnjem danu sa dobrim djelom koje bi preteglo jedno brdo ako bi se stavilo (naspram njega) a onda će se pokazati (težina vrijednosti) jedna od Božijih blagodati i za malo da sve to prevagne da Allah ne pokaže svoju milost."* (El-Munziri)

A to znači da oni kojima je data blagodat su zaduženi da pokažu više truda i angažovanosti shodno onome što im je od dobra dato.

Islam čitav život vidi kao blagodat i traži od nas da zahvaljujemo Allahu na onome što nam je podario; dušu i osjećanja, i što nam je potčinio noć i dan i dao nam na raspolaganje sve što je između neba i Zemlje.

Zaista je ovaj život posebna počast kojom treba da se ponosimo i da uočavamo Božije pravo u njemu: **"Kako možete da ne vjerujete u Allaha, vi koji ste bili ništa, pa vam je On život dao: On će zatim učiniti i da umrete i poslije će vas oživjeti a onda ćete se Njemu vratiti."** (El-Bekare, 28)

Allah nam je podario poznata čula da bi bili u harmoniji sa stvarnošću, da bi upoznali ono što je u njoj i da bi okusili i naše i moralne i materijalne osobenosti - njihovu ljepotu i snagu. Pa kada nas obuzme ovaj sjaj naša se osjećanja pokrenu na zahvalu Onome ko nam je podario život i počasti: **"Allah vas iz trbuha majki vaših izvodi, vi ništa ne znate i daje vam sluh i vid i razum da biste bili zahvalni."** (En-Nahl, 78)

Čovjek često nije svjestan širokog opsega iz kojeg crpi ono što ima od dobra. Kada bi bolje pogledao, vidio bi da je njegova sofra, koja je pred njim; puna različitih oblika hrane iz svih djelova svijeta: Možda je žito, koje jede, iz Rusije, meso iz Afrike, voće iz Evrope, a čaj iz Azije, dok je nešto iz Amerike. A kada bi drugi put pažljivo pogledao, vidio bi zemlju i nebo da su mu stavljeni u službu da olakšaju njegov život i tako razumio govor Uzvišenog: **"O ljudi! Klanjajte se Gospodaru svom koji vas je stvorio i one prije vas, da bi ste se**

kazne sačuvali; koji vam je Zemlju učinio posteljom, a nebo zdanjem; koji s neba spušta kišu i čini da s njom rastu plodovi, hrana za vas." (El-Bekare, 21-22)

Istina je da teškoće dolaze zbog nepromišljenosti, zbog nekontrolisanja nagona te zbog neodlučnosti više nego od života samoga.

Zamisli čovjeka koji je svoje troje djece ostavio u kuću koja je dovoljna za život tristo članova, a djeca su se posvađala i istjerala jedno drugo. Da li je problem ovdje u kući ili u uskraćenosti njihovih roditelja ili pak u njegovoj djeci???

Takav je i dunjalučki život; njega neće upropastiti, njegovo svjetlo zakloniti, niti okrnjiti njegovu draž, ništa osim ljudske utrke u svim njegovim sferama, utrke koja se ne potčinjava Božijim zakonima, niti propisima.

Nije kuća tijesna gdje čeljad nisu bijesna!

A da smo se poveli za putokazima koje nam je objavio Allah, i spoznali dobro koje nam je dao, i mi i naš život bili bi mnogo drugačiji.

No, većina nas potcjenjuje životno bogastvo i zdravlje koje posjeduje, pa je kao posljedica toga i čovjekova nemoć da se adekvatno njime koristi, umjesto što plače za neostvarenim željama.

Prenosi nam Karindži priču o čovjeku koga je smorilo uzaludno nastojanje i poljuljalo mu njegovu ličnost pod pritiscima kriza kroz koje je prolazio; s tim da je on kroz život shvatio lekciju koja će ga dovesti do uspješnog kraja. Čujmo njegovu priču: "Dvije godine, prije ovog događaja, vodio sam prodavnicu u gradu Vab i moja trgovina je krenula loše zbog slabe prodaje. U njoj sam izgubio sve što sam uštedio prije i još se povrh toga zadužio. Vraćanje mojih dugova trajalo je sedam godina. Zatvorio sam svoj dućan prije na sedmicu nego sam vratio sav dug. Na taj dan, uputio sam se u banku da pozajmim nešto novaca, kako bih mogao otići u Kanzas gdje sam mislio tražiti posao.

Dok sam zbunjen išao putem obuzeo me očaj i skoro me napustila vjera. Ugledao sam čovjeka amputiranih noga kako hoće da

pređe put. Sjedio je u kolicima za čije je pokretanje koristio svoje ruke. Kad je prešao ulicu sreo sam se s njim i on mi se nasmijao vedrim osmjehom rekavši: "Sretan sam ovog jutra! Ovo je zaista lijep dan! Zar nije tako prijatelju?"

Stajao sam na svom mjestu i posmatrao ovog čovjeka spoznavši koliko imam bogastvo. Imam dvije noge na kojim mogu da odem gdje hoću!

Postidio sam se onoga što sam prije osjećao i rekao: "Ako može da bude sretan i raspoložen ovaj čovjek koji nema nogu mogu i ja sa svoje dvije noge." Namjeravao sam da posudim sto dolara ali u tom trenutku mi je došla hrabrost i zatražio sam dvjesta dolara. Mislio sam da kažem službeniku u banci: "Ja idem u Kanzas da pokušam naći posao", a rekao sam: "Ja idem da nađem posao!", nakon toga sam dobio kredit a našao i posao.

Koliko li je vrijedna snaga koja teče u našim mišićima? Koliko li je vrijedna snaga kojom nas je Allah opskrbio? Slatki bi bili plodovi, koje mi ubiremo, kada bi ih pravilno koristili i ne bi umanjivali njihovu pravu vrijednost.

Islam želi da snažno skrene naše poglede ka dragocjenostima svih bogastava koje nas okružuju i ka nužnosti njihovog korištenja.

Prenosi se od Džabira r.a., da je Poslanik a.s. rekao: "Bio je kod mene moj prijatelj Džibril i pri odlasku mi je rekao: "O Muhammede... Tako mi Onoga koji te je s Istinom poslao, jedan od Božijih robova činio je ibadet Allahu pet stotina godina, na vrhu jednog rta. Njegova širina i dužina iznosila je 30x30 podlaktica, a more koje ga je okruživalo, bilo je 4000 ferseha sa svake strane. Dao mu je izvor vode, širine jednog prsta iz kojeg je tekla slatka voda, a slijevala se u podnožje rta i tu pravila lokvu i stablo šipka koje mu je davalo svake noći jedan plod.

Čitav dan bi činio ibadet, a potom bi silazio i uzimao abdest. pojeo plod a potom obavio namaz. Molio je svoga Gospodara da mu uzme dušu dok je na sedždi i da ne dozvoli ni Zemlji niti bilo čemu drugom da mu izmjeni stanje stalne sedžde. Pa mu je udovoljio. Mi

prolazimo pored njega dok silazimo i uzlazimo i saznajemo da će on biti na Sudnjem danu proživljen pred Allaha, pa će mu Gospodar reći: "Uvedite ga u džennet Mojom milošću!" A on će reći: "Moj Gospodaru, mojim djelom!" Pa će Allah reći: "Izvagajte Moje blagodati date ovom robu i njegova djela!"

Pa će se pokazati da je blagodat vida obuhvatila ibadet od pet stotina godina.

Zatim će Allah reći: "Uvedite Moga roba u vatru!"

I biće uguran u vatru pa će dozivati: "Gospodaru moj - Tvojom milošću uvedi Me u džennet." Pa će Allah reći: "Vratite ga!" I biće postavljen pred Uzvišenog Allaha On će mu reći: "Moj robe! Ko te stvorio iz ništa?"

Odgovoriće: "Ti, Gospodaru moj!"

- "Ko ti je dao snagu da činiš ibadet pet stotina godina?"

Odgovoriće: "Ti, Gospodaru moj!"

- "Ko te je spustio na brdo usred mora i dao ti pitku vodu iz slane vode, i dao ti svake noći po jedan plod iako on zrije jednom u godini i koga si molio da ti uzme dušu dok si ti na sedždi, pa ti je udovoljio?

Odgovoriće: "Ti, Gospodaru moj!"

Reći će mu Allah: "Sve to Mojom milošću i Mojom milošću te uvodim u džennet, pa uvedite Moga roba u džennet i divan si rob bio čovječe!"

Pa je ušao u džennet. A Džibril mi je još rekao: "Sve živo je s Božijom milošću, Muhammede!" (El-Munziri)

Navodimo ovu priču kojom Poslanik želi da nas upozori na veličinu blagodati kojima se većina nas koristi ali se na to ne obaziremo.

Neki neodgovorni ljudi plasiraju riječi: "Zaista su stvari po milosti Božijoj!", da bi obračun izjednačili sa neradom i da naprave

obmanu po kojoj djelo ne utječe na to ko će u džennet ili džehennem, nego stvar potpada pod milost Božiju, pa uđe u džehennem neko ko je bio pokoran a u džennet neko ko je bio nepokoran.

Ovakve besmislice su se raširile među posljednjim generacijama muslimana, pa su zavele njihovu misao i omalovažile njihov trud, kod Allaha im to nije uvećalo ništa osim udaljenosti, a u vjeri ništa osim neznanja.

Kako će ući u džennet onaj kojeg njegov trud nije pripremio za to, a Allah kaže: **"Njih čeka kuća blagostanja u Gospodara njihova, On će biti zaštitnik njihov zbog onoga što su činili."** (El-En'am, 127)

"Daćemo da takav džennet naslijedi onaj od robova Naših koji se bude grijeha klonio." (Merjem, 63)

"Eto to je džennet koji vam je darovan kao nagrada za ono što ste radili." (Ez-Zuhruf, 72)

Griješenjem prema Allahu, sigurno se ne stiče Njegova milost i zadovoljstvo a dobro djelo je razlog približavanja njegovoj naklonosti i oprostu.

A u samom vrhu dobrih djela jeste i to da shvatiš obimnost blagodati koje su ti date i da ih cijeniš pravom vrijednošću, jer ako Allah bude tražio da položiš račun za njih i da pokriješ cijenu postaćeš nemoćan.

TI SI TKANJE SAM PO SEBI

Bio sam njime zadivljen. Njegove riječi su me zanijele, a njegova upustva su me činila ushićenim. Činilo me sretnim da budem uspješan, kao on, u ljepoti izlaganja i snazi utjecaja.

Ali ja nisam ni pokušao da se poistovjetim s njim ili da slijedim njegov metod i mislim, da sam i pokušao, da ne bih uspio, jer me moja narav nadvladava.

Ja, zaista, idem shodno svojim psihičkim osobenostima kao što voz ide svojim tračnicama i ako izađem van njih odmah zastanem.

Poznajem veći dio mojih prijatelja koji oponašaju čovjeka i u sitnim i u krupnim stvarima, želeći, u svom približavanju određenom čovjeku, da budu slične slike njegovih djela i stanja.

A čovjek o kom govorim je radio kao učitelj u osnovnoj školi, u periodu od dvadeset godina.

Od čestog ponavljanja, stalno je izgovarao riječ "tačno", a u ponašanju mu je posebno upadljivo, bilo stalno tapšanje po ramenima, kojim bi izražavao svoju nježnost prema djeci nižeg uzrasta. Čudno je da su ga oni najbolji oponašali u ovim riječima i pokretima, kao što su ga slijedili u pamćenju njegovih savjeta.

Ja sam prezirao ovako nepristojan način gubljenja vlastite ličnosti i očekivao sam od tog loš završetak, i po učitelja i po njegove oponašatelje, jer istinoljubivost, iskrenost, stvaralaštvo, uzajamno savjetovanje i sama istina nestaju u ovakvoj krivotvorenoj atmosferi lošeg ili dobrog kopiranja.

Zašto ljudi ne odrastaju u svojoj prirodi u kojoj ih je Allah stvorio kao što i biljke rastu u svojim nasadima, pa se palma ne pretvara u lozu, niti im se plodovi pretvraju u druge. Najlakša stvar za onog ko oponaša jeste da obezvrijedi svoju ličnost pred onima u kojima on iščezava kopirajući ih.

Kad oni iznesu mišljenje, on ih podrži, a kada zatraže savjet, on pohita da pokaže ono što je najbliže njihovim željama!

Jednog dana rekao sam ovim imitatorima: "Ashabi Muhammedovi a.s. nisu ovako postupali sa Muhammedom a.s., a on je najljepši primjer za stvorenja.

Kada je tražio mišljenje svojih ashaba o zarobljenicima Bedra, svako od njih je iznio svoje vlastito mišljenje onako kako je on shvatao da treba.

Pa blagi Ebu Bekr daje prednost oprostu, a strogi Omer traži kaznu. Na prijedloge svoja dva druga, Poslanik je postupio tako što je uporedio prvoga sa Ibrahimom, koji kaže svome narodu: **"Onaj ko bude mene slijedio, moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao, pa uistinu Ti praštaš i samilostan si."** (Ibrahim, 36)

Drugoga je uporedio sa Nuhom koji kaže: **"I Nuh reče: "Gospodaru moj ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika, jer ako ih ostaviš oni će robove Tvoje u zabludu zavoditi i samo će griješnika i nevjernika rađati."** (Nuh, 26-27)

Jasno je da su obojica ashaba tražili istinu na osnovu samostalnog razmišljanja i njihove lične naravi. Ovakav čist i slobodan pristup bez laskanja i poltronstva vodi islamu: **"Božijoj prirodi na kojoj je on stvorio ljude."** (Er-Rum, 30)

S ovakvim čistim karakterom i osobinama, oko Poslanika su se okupili ljudi od kojih nijedan ne vidi smetnju u tome da traži od njega promjenu svog položaja na bojnom polju, jer je tako bolje, te i Poslanik vidi ispravnost u tom savjetu i prihvata ga.

Kamo sreće da naši prvaci i predstavnici shvate ovu činjenicu.

Oni daju prioritet onima koji svoju ličnost utapaju u njih, i pored slabe sposobnosti ili pored potpune nesposobnosti, a odstranjuju sposobne i one sa slobodnim temperamentom, iako bi oni sa svojim djelima i misijama krenuli naprijed.

Ovo je katastrofa! Saznao sam da je Staljin povukao jednog službenika, s njegovog položaja zato što mu je kad god bi ga nešto pitao iznosio mišljenje za koje je smatrao da će se Staljinu svidjeti.

Od ovakvog službenika se ne očekuje pomoć i na njega se ne može osloniti u poslovima opšteg interesa.

Od takvog se oslobodio ruski vođa a da je bio na području islamskih zemalja, nažalost, taj čovjek bi ostao na položaju sve do svoje do smrti.

Utiranje ličnosti, oponašanje i kopiranje prvaka su bolesti koje nisu pokuđene ni u jednoj oblasti kao što su pokuđene u oblasti vjere, gdje niko ne može postići stepen bogobojaznosti, osim sa ispravnom prirodom i karakterom.

Svako pretvaranje, uz nedostatak ovog osnova, ne povećava čovjeku ništa osim unakaženost ili deformisanost.

Prije nekoliko godina slušao sam mladića na pravnom fakultetu, koji je poslije radio u novinarstvu. Kada se obratio jednom velikom skupu ljudi govorio je o temi koja je najviše sličila temi panteizam ili utonuće u Božiju veličinu, ili ni sam tačno ne znam. To su teme o kojima su govorile sufije nakon studiranja i gorkog samoučenja, a u tome nisu zastali na granici koju određuje islam.

Čuo sam tog mladića, govornika koji se predstavio kao sufijski pjesnik u razgovoru sa Allahom:

A kada bi mi sinula ideja, osim o Tebi,
u mom umu, bilo kada
- presudio bih o mom otpadništvu!

Ovaj sud je neispravan. Možemo ga čuti od njegovih velikih učitelja na polju islamskog misionarstva i ne primamo ga osim kao prelazak granice i svjesno zatvaranje očiju.

Pa kako ćemo to primiti od mladića kada je između njega i napora tih učitelja ogromna razdaljina.

Sjećanje mi se vraća na dane kada smo bili u nižim razredima. Učili smo napamet odlomke pjesama i proze da bi smo ih recitovali. Moj kolega je naučio napamet hutbu Tarika ibn Zijada kojom je podsticao svoje ljude u borbu protiv neprijatelja. Mi smo sebi predočili zapaljene lađe iza nas a špansku vojsku ispred nas. Hol škole smo pretvorili u bojno poprište. A što bi se desilo da je vješti učenik zamislio da je on lično Tarik Ibn Zijad? Sama ova pretpostavka te nasmijava, a ona je ta koja se dešava u oblasti vjere. Vidio sam omladinu koja je u velikoj potrebi za dugim etapama odgoja i obrazovanja, a preskaču ga penjući se na stupanj legende poput stihova Ibn Farida:

A kada bi mi sinula ideja
osim o Tebi
u mom umu jednoga dana,
presudio bih sebi
da sam otpadnik.

Zbog toga je njihovo oponašanje nekih velikih učitelja pretvorilo u velikane, ali samo u njihovim očima i u očima neznalica.

Zaista je odvajanje čovjeka od njegovih odlika i zastranjivanje od njegove intelektualne i psihičke prirode, u kojoj nema iskrivljenosti, stvar koja remeti njegov život i izaziva nemir u njegovom ponašanju.

Čuo si priču o gavranu koji je pokušao da oponaša golubicu u njenom hodu pa niti je hodao kao golubica a niti je letio kao gavran. Teško je čovjeku koji pokuša biti neko drugi osim sam on.

Karindži kaže: "Pitao sam jednog poslovođu o najvećoj grešci koju prave početnici u njegovoj firmi, pa mi je odgovorio: "Najveća im je greška što ne startaju na osnovu svojih sposobnosti, pa umjesto da ti kažu svoja stvarna razmišljanja, oni pokušaju da ti daju onaj odgovor za koji misle da će ti se više svidjeti. Ovaj njihov potez ne donosi ploda, jer pravi čovjek vrlo brzo otkrije ovakve ljude."

Psiholog Viliam Džejms veli: "Kad bi sebe mjerili po onome kakvi bi trebali biti bilo bi nam jasno da smo mi poluživi a to zato što koristimo samo manji dio naših fizičkih i intelektualnih sposobnosti ili

drugim riječima; svako od nas živi u uskim granicama koje on čini unutar stvarnih granica.

On posjeduje vrlo različite i mnogobrojne snage ali ih on obično ne primjeti i tako ih ne iskoristi."

Karindži kaže: "Ti si nešto jedinstveno u ovom svijetu. Zaista si ti jedinka sam po sebi. Zemlja, od svog stvaranja nije vidjela osobu koja je potpuno ista kao ti, niti će u idućim vremenima vidjeti nekoga poput tebe."

Genetika nam kazuje da si ti stvoren kao embrion - kao rezultat spoja dvadeset tri para kromozoma a svaki od roditelja učestvuje s polovinom od tog broja; ova dvadeset tri para kromozoma učestuju u poprimanju osobina kojima se ti odlikuješ.

U knjizi *"Ti i genetika",* kaže Emran Šajnfeled: "Svaki hormon nosi na stotine gena, a samo jedan gen može u nekim slučajevima da promjeni život čovjeka. Mi smo zaista stvoreni takvom preciznošću koja izaziva strahopoštovanje i oduševljenje, i čak nakon susreta tvojih roditelja jednog s drugim stepen vjerovatnoće tvoga izlaska u svijet postojanja jeste kao jedan na prema tristo hiljada biliona, ili drugim riječima, da ti imaš tri stotine hiljada biliona braće i sestara, svi bi se razlikovali od tebe.

Ti si zaista jedinstven na ovom svijetu pa čini sebe sretnim u ovome i radi na povećanju onoga što ti je priroda dala od osobina i nadarenosti".

Kaže Imerson: "Svaki čovjek će dospjeti do nivoa u kome će saznati da je zavist neznanje i da je imitiranje samoubistvo; da svako treba da se okrene svojim osobenostima i da bude zadovoljan njima onakvim kakvim mu ih je Allah dž.š., dao i da zna da Zemlja, iako puna blagodati, neće pokloniti ni zrno pšenice sve dok se ne uloži trud u njeno obrađivanje. Isto tako snaga, koju je Allah dž.š. u njega pohranio, je jedinstvena po svojoj vrsti i niko osim njega ne zna njen obim, pa ni on sam ne zna njene domete sve dok je ne isproba."

Na ovim naučnim osnovama, koje smo naveli i objasnili, komentarisao je magazin *Minberul-Islam* riječi Allaha dž.š.:"**Svako ima neku stranu kojoj se okreće, pa se natječite u dobrim djelima gdje god se budete nalazili, sve će vas Allah sakupiti, zaista je Bog svemoguć.**" (El-Bekare, 148)

Navešćemo ovdje komentar navedenog ajeta, koji je rezime onoga što je govorio Karindži, rukovodeći se argumentima koji su navedeni u njemu a uz to u njemu, nema izvještačenosti i samovolje. Komentator kaže: "Ovaj ajeti-kerim naveden je u kontekstu izlaganja koje obuhvata govor o kibli, i njenoj promjeni iz Kudsa u Mekku... Otuda su mufesiri morali da uoče spoj između njega i teme o kibli, i da pojasne značenja koja on nosi u sebi, pa kažu:

1. Strana jest jednako kibla, a od značenja ajeta na ovo: Svaki sljedbenik vjere ili sekte ima svoju kiblu kojoj se okreće, bio on mušrik, paganin ili sljedbenik knjige.

2. Ona je specifičnost sljedbenika nebeskih knjiga a oni su pripadnici judaizma, kršćani i muslimani. Pa svi oni imaju svoju posebnu kiblu.

3. Ona je specifičnost muslimana, a želi se reći da svaki narod od muslimana ima smjer prema Kabi, u čijem pravcu se okreću u namazu, južni ili sjeverni - istočni ili zapadni.

Razlika osobenosti svake ličnosti

Ovaj ajeti kerim obuhvata i drugo značenje koje se ogleda u tome da svaki čovjek ima put u životu, ili poseban pravac prema kom se upravlja, shodno onome što u sebi nalazi od prirodnih sklonosti ili prilagođavajući se svojim ličnim osobenostima.

Ovdje, pod imenom put, ne mislimo na to da čovjek u životu ima jasan i poseban princip u politici ili ekonomiji, filozofiji ili sličnom, nego podrazumijevamo široki krug koji obuhvata cijelo čovječanstvo, pripadnike istaknutih i manje istaknutih pravaca.

Ljudi nisu kopije jednog sličnog, stalno ponavljajućeg primjerka, niti u psihičkim, niti u tjelesnim osobinama. Oni su različiti u

fizičkom obliku; po visini, debljini - po snazi i zdravlju, po vidljivim svojstvima nosa, oka, usta, čela i ostalih crta lica... To jeste, njihova tijela i njihova lica nisu ukalupljena u iste kalupe, niti su urađena po jednom primjerku... Čak njihova različitost, u tim osjetilnim oblastima, obuhvata tako precizne stvari na koje se čovjek skoro i ne obazire, poput razlike u jagodicama prstiju miliona ljudi.

Ovakva zadivljujuća i začuđujuća različitost koja ukazuje na Božiju moć proteže se i na drugu razliku u psihičkim karakteristikama, ćudima, nagonima, idejama i sentimentalnosti. Kao što se ljudi razlikuju u vidljivim crtama oni se razlikuju i po psihičkim nevidljivim karakteristikama.

Kako svaki čovjek ima svoj fizički izgled koji ne djeli ni s kim tako ima i unutarnji nevidljivi koji ga odvaja od bilo koga i po kojem se on razlikuje od svih drugih.

Različitost opredjeljenja srca

Poznato je da vidljiva forma nije ništa drugo do posuda i omot za osobenosti duhovnog bića, i da su unutar njih različiti faktori koji upravljaju tijelom u pravcu koji žele, i oni mu nameću različite oblike ponašanja onako kako oni žele, pa priroda ima svoj sud, nagoni svoje zahtjeve, osjećanja svoje naklonosti i želje, a također misao svoju logiku, kritički pristup i svoj način razlučivanja.

Sve to ne može da se manifestuje u vanjskom životu osim preko tijela; ne može da ispolji nešto o sebi i otkrije skrivenu istinu, osim putem različitih aparata i organa od kojih je sastavljeno tijelo; jer čovjek dok govori ili piše, ili pokazuje svojom rukom, ili korača svojom nogom, ili prodaje i kupuje ili kontaktira s ljudima ili kada se mjenja u različtim, postupcima on se samoodaziva prikrivenim pozivima i diktatu nevidljivih faktora, tako da pokreti tijela nisu ništa drugo do prirodni izraz želja tih poziva i faktora.

Suština čovjeka nije njegovo tijelo kojem se naređuje i koje prima naredbe, koje biva pokrenuto pa stupa u akciju, biva potčinjeno pa čini ono što mu se diktira i zacrtava, ono je zapravo duhovni spoj koji sakuplja opredjeljenja naravi, nagona, osjećanja i misli u jedan

sklad, ili duhovno biće koje karakteriše ponašanje pojedinaca posebnim karakteristikama, i zacrtava mu u umovima ljudi specifičnost u odnosu na druge. Ovaj duhovni spoj ili ovo duhovno biće jeste suština čovjeka i ona mu poklanja njegovo neovisno postojanje, i odlikuje ga posebnostima različitim od drugih. Pošto je ponašanje čovjeka odraz onoga što mu naređuje njegova narav, njegove sklonosti, njegovi nagoni i njegov razum, zato nije ni čudo što svaki čovjek ima svoj poseban put u kojem niko nema udjela, i svoje opredljenje po kojem se razlikuje od drugih. Sve ovo je sadržano u riječima Allaha dž.š.: *"Svako ima neku stranu kojoj se okreće!",* tj. svi ljudi imaju svoju kiblu, stranu, kako navodi Imam Kurtubi u svom tefsiru.

Poštovanje ličnosti čovjeka

Allah dž.š., u ovome časnom govoru, ne želi samo potvrdu, vijest i navođenje značenja, nego želi da potvrdi trajnu zakonitost i izvorno pravilo od pravila kojima se postiže ispravnost pojedinca i društva.

1. Hoće potvrdu da svaki čovjek ima svoju samostalnu ličnost, pa ako on bude održao tu samostalnost, podupirao njene osnove, čuvao njene ogranke i živio u okvirima svoje posebne osobenosti, u tom slučaju on postupa po Božijem zakonu jer je On želio da čovjek bude sam za sebe cjelina i sistem koji po sebi opstoji... Ako on ne bude znao pravo svoje ličnosti pa se bude licemjerno odnosio prema prvacima i njima bliskima ili bude oponašao nekoga od onih koji uživaju veliki ugled u njegovim pokretima, njegovom glasu, njegovom izgledu i načinu obavljanja određenih poslova, ili bude radio van svoje naravi on u tom slučaju stvari čini izvještačenim i pretvara se ljudima u svojim postupcima. On time krši Božiji zakon, uništava svoju ličnost i mijenja prirodu Božijeg stvorenja, koju mu je Allah odredio, a ta promjena je običaj šejtanov, koji nije prekinut od kada se on zakleo pred Allahom dž.š.: **"I zatim ću im naređivati pa će oni mjenjati prirodu Božijeg stvorenja!"** (En-Nisa, 119)

2. Želi (Allah dž.š.) potvrdu da svaki čovjek ima pravo biranja pravca, koji želi, za služenje njemu samom i njegovom narodu, tj. ima pravo da živi slobodno u krugu dobrog i solidarnog društva. Njegovo

upravljanje mora proisticati iz njegovog srca i njegove savjesti, pa Allah kaže: *"kojoj se okrećete",* a to znači da svaki čovjek ima pravac u kome se on usmjerava, a to opet znači da on u tom pravcu okreće svoje lice i sebe samoga. Ako ga prisilimo na drugu prirodu, mi smo ga naveli na nasilje, a u njegove psihičke faktore unijeli smo pometnju, što, opet, ulazi u mjenjanje prirode stvorenja.

Allah želi da potvrdi slobodu mišljenja svakog čovjeka, jer svaki čovjek ima pogled na život, njemu svojstven, i niko ne zna u kom se kutu krije istina i dobro. Mnoge mudrosti, koje ponavljaju mudri ljudi u svojim intelektualnim horizontima, iz njihovih ličnih pogleda, ne ostavljaju nikakvog traga u čovjeku, jer su one skrivene u uglu nepoznatog, sve dok ih neko ne objasni jednostavnim primjerima...

Pogled na život, sa njegovih različitih aspekata, garantuje nam da će obuhvatiti najširi dio tačnosti i dobra, ili je on neka vrsta intelektualnog pomaganja, radi otkrivanja onoga što je u svemiru od vidljivih i nevidljivih koristi, kako za pojedinca tako i za zajednicu. Zbog toga nas je Allah dž.š. stvorio različitima u prirodi razmišljanja i zbog toga je svakome od nas dao posebno stajalište iz kojeg promatramo ovaj život. Sloboda razmišljanja ne znači da je on slobodan u angažovanju ili neangažovanju svojih intelektualnih sposobnosti, pa da ako hoće, može razmišljati i aktivirati svoj um, a ako neće, može ga zapostaviti. Ne, zaista svaka sposobnost, koja nam je darovana od Uzvišenog, ima pravo kod nas, a to pravo je njeno aktiviranje i njeno korištenje u onome za što je ona i stvorena, a to je bit zahvale Allahu dž.š... A što se tiče njegova zapostavljanja i zanemarivanja to je nezahvalnost i negiranje Božijih blagodati. A uz to je uskraćenost i nesreća...

A koja je vrijednost čovjeka kada živi sa zapostavljenim i neangažovanim razumom?!

A koja je vrijednost naroda kada milioni njegovih ljudi žive daleko od istraživanja i spoznaje istine u stvarima?

Pokušaj da shvatiš obim koristi koja prolazi pored njih, te ukočenosti i zaostalosti koja ih snalazi jer su zapostavili traženje istine i dobra, ili im ne pridaju dovoljnu pažnju.

Konačan stav o slobodi mišljenja jeste da je to prirodno pravo čovjeka, ali to pravo poprima svojstvo nužnog zaduženja i misije, koja se mora izvršiti. Sloboda mišljenja jeste čuvar pravednosti u narodu i branik koji priječi vlastodršcima da zloupotrijebi pravo ljudi samovoljom. Tiranska vlast ne može se uspostaviti, osim nad satranim umovima i nad neangažovanim razmišljanjima, te ograničavanjem razuma da posmatraju stvari samo iz onog ugla kojeg im dopušta tiranija. Tu istinu davno je shvatio faraon Egipta pa je objelodanio ukidanje slobode mišljenja, riječima: **"Savjetujem vam samo ono što mislim, a na pravi put ću vas samo ja izvesti."** (El-Mu'min, 29)

On je odlučio da zaustavi sposobnost razmišljanja, pa nije dozvolio da njegov narod ima svoje mišljenje, mimo onog što on misli. A to je brisanje sposobnosti i promjena Božijeg stvorenja - što je suština šejtanovog djelovanja.

Mogućnost nereda i podjele

Šta bi se desilo da svako od nas postane slobodan u svom razmišljanju i težnjama, u svojoj osobenosti te svom pogledu na život?

Da li je dozvoljeno da nas to dovede do meteža i razjedinjenosti, suprotnosti i da budemo time iskušani škrtošću i strašću samodopadanja?

Zaista ovi principi mogu biti sačuvani ako je ljudska priroda stvorena od čistog dobra kojeg ne obuzima misao o zlu ili priprema za nj... Međutim, pošto čovjek u svojoj prirodi nosi odlike prljavštine zaista bi oslobađanje tih principa bez ikakvih ograničenja bilo oslobađanje snaga zla koje bi prouzrokovale nered na Zemlji. Povećao bi se broj bestidnika i bezvrijednih, saradnja bi se smanjila a proširila bi se pokuđenost, otežalo bi se objedinjenje članova ummeta u javno mišljenje i slučaju bi se prepustilo njegovo jedinstvo i interes.

Garancija ispravnosti i jedinstva

Zbog ovoga vidimo da časni ajet postavlja uslove i određuje ograničenja koja uklanjaju od nas lošu stranu tih principa i garantuju njihovo dobro kako kaže Uzvišeni: **"A vi se potrudite da druge čineći dobra djela preteknete ma gdje bili Allah će vas sve sabrati, Allah zaista, sve može."** (El-Bekare, 148)

Pa kada svaki čovjek ima svoj poseban pogled nužno je da taj čovjek ima tačno definisani cilj koji će ga uređivati i činiti ga uspješnim. Ne možemo da sagledamo pravac čovjeka koji nema definisan cilj osim da on bude glup ili lud.

I niko ne spori da cilj jednog čovjeka treba da bude dobro, a to je nešto što je usađeno u svakoj prirodi i svakoj vjeri. Zbog toga nam Uzvišeni Allah naređuje: *"Pa se natječite u dobrim djelima!",* tj."dobro" učinite vašim ciljem u svakom pravcu u kom se usmjerite. Ako je cilj jasan postići se jedinstvo umeta.

A kada je cilj dobro, onda će ispravnost biti postignuta.

OD KISELOG LIMUNA NAPRAVI SLATKI NAPITAK

Strpljivost je, kako je definišu naučnici, čvrsto podnošenje neugodnosti. Ovo objašnjenje je tačno ako se pod njim misli na sučeljavanje sa teškim nezgodama u kojima treba ostati postojan i razuman, uvjeren i nepristrasan. S tim da je podnošenje neugodnosti, ako pod tim podrazumjevamo stalan osjećaj gorčine stvarnosti te zla i neprijatnosti u njoj, put koji dovodi čovjeka do nepodnošljivog stanja potištenosti i tuge.

Vrlo lahko ovakva strpljivost može biti poražena prilikom poređenja koja čovjek čini između zla što ga je snašlo, zbog takve strpljivosti, i između onoga što on voli i što očekuje, poput riječi pjesnika:

Kažem sebi kad sam sam, koreći se:
"Teško tebi, što će ti ovakva strpljivost i izdržljivost"!

Ovo je krajnost i lutanje u tami bez traženja svjetlosti koja bi ga izvela ili utjehe koja bi ga izbavila iz njegovih patnji.

Islam traži da se strpljivost preusmjeri u zadovoljstvo, u onim oblastima u kojim je to preusmjeravanje ispravno. Duša neće okusiti svježinu zadovoljstva ako joj izdajemo samo krute naredbe. Ne, čitava stvar traži blagost kada je duša u pitanju te postepeno vraćanje skrivenih osjećanja jer u suprotnom nema vrijednosti u tome da kažeš: "Ja sam zadovoljan", a u isto vrijeme je tvoja duša puna tjeskobe i mučnine!

Prvo što islam traži od tebe jeste da optužiš svoj osjećaj spram onoga što te zadesilo.

Pa ko zna? Možda u toj šteti ima i koristi a uz savladavanje iskušenja često se zaradi i nekakva nagrada.

Ko zna? Možda su tegobe koje podnosiš vrata u nepoznato dobro, pa ukoliko pravilno postupimo, u njima, bićemo u mogućnosti da obezbjedimo sebi ljepšu budućnost. **"Ne volite nešto, a ono može**

biti dobro za vas. Nešto volite a ono ispadne zlo po vas. Allah zna a vi ne znate!" (El-Bekare, 216)

Većina nas je uznemirena zbog okolnosti koje nas okružuju, ponekad se u njima uvećaju nedostaci i brige s tim da su poteškoće i bolovi plodno tle u kojem niču klice čovječnosti.

Sposobnosti velikana nisu došle do izražaja osim u uslovima velikih teškoća i napora.

O ovome Karindži govori: "Što sam god više pronicao u izučavanje velikih djela, koja su ostavili neki genijalci sve sam više ubjeđen da ta djela nisu ostvarena bez osjećaja manjkavosti. Ovaj osjećaj je bio taj koji ih je učinio da ustraju u tim djelima i da poženju plodove toga. Da, vrlo je moguće, da pjesnik Milton ne bi spjevao tako dobru poeziju da nije bio slijep, i da Betoven ne bi napravio tako uspješnu muziku da nije bio gluh.

Zaista ovi ljudi, sa vidljivim tjelesnim nedostacima, nisu otjelovili svoje nezgode a potom svu brigu usmjerili samo na to, niti su svojim jezicima prepustili da pričaju samo o svojoj gorkoj stvarnosti. Ne nikako.

Oni su prihvatili stvarnost onakvom kakva je, a svoju pažnju usmjerili svojim nadarenostima, i tako svoju nesreću usmjerili u sreću. Na taj način su ono što je u njima od teškoća pretvorilo u ruže i mirise.

To su poticaji na veličinu ili pretvaranje ljutog limuna u slatku limunadu. Kao što kaže Karindži, ili kako je prenio od Imersona, iz njegove knjige *"Moć realizovanja",* gdje se on pita odkud nam dolazi misao da lagodni, stabilni i ugodni život čist od poteškoća i nezgoda stvara sretne i velike ljude? Stvar je upravo obrnuta. Oni koji su navikli da se žale oni će se žaliti pa makar spavali na svili i sjedili na svilenoj tkanini. Istorija svjedoči da su veličina i sreća predate ljudima iz različitih sredina; sredina u kojima ima i lijepog i ružnog i onih koji ne razlikuju lijepo od ružnog.

Iz ovakvih sredina su ponikli ljudi koji su na svojim plećima ponijeli odgovornosti i nisu ih bacili sebi za leđa.

Svaki čovjek nije u mogućnosti da svoju lošu sudbinu preokrene u željenu sreću, zaista oni koji negoduju i koji se mnogo žale su najneuspješniji ljudi, po pitanju sopstvenog usrećivanja, kad im je sreća uskraćena.

Što se tiče odlučnih i onih sa čvrstim uvjerenjem oni život dočekuju širokogrudno prije nego ih on i sretne sa svojim poteškoćama.

Kao što tijelo luči određenu tečnost za suzbijanje bakterija isto tako ovi luče posebne vrijednosti koje pomješane sa životnim stanjima i promjenama daju životu novi naslov i temu.

Poslušaj šta kaže Ibn Tejmije omalovažavajući zlostavljanje kojem su ga izložili njegovi protivnici: "Moj boravak u zatvoru samo je osamljivanje, moje protjerivanje je moje putovanje a moje ubistvo je šehadet."

Nisu li ove muke najteže što čine nasilnici?

One se kod velikih ljudi pretvaraju u blagodati koje on prima s osmjehom a ne s potištenošću a slično ovom snažno postupku je ono što bilježi i Karindži od gospođe koja je prebačena sa svojim mužem oficirom u divlju pustinju. Ona je bila očajna i htjela je da ostavi svog čovjeka samoga u toj pustinji i da se vrati svojoj kući. Ona kaže: "Ali pismo koje mi je došlo od moga oca od svega dva reda, dva reda kojih ću se uvijek sjećati dok sam živa, promjenuli su tok moga života:

"Iza zatvorskih zidova gledali su dvoje zatvorenih prema horizontu pa je jedan od njih usmjerilo pogled prema blatu na putu a drugi prema zvjezdama", bile su riječi koje mi je napisao pa sam se čitajući ih postidjela i poželjela da gledam u pravcu zvijezda na nebu."

Od davnina su poznate razlike u ambicijama sa razlikama u sposobnosti da se neko okoristi poteškoćama i sticanjem u teškim okolnostima ili kako kaže Vilijam Bolisov: "Nije najvažnija stvar u životu da investiraš svoj imetak jer to može bilo ko, bitnija je stvar da svoj gubitak pretvoriš u dobit jer ova stvar zahtjeva oštroumnost i snalažljivost i u tome se može naći razlika između dosjetljivoga i bezvrijednoga".

Ovo je tačno. Pogledaj u ove primjere pretvaranja gubitka u dobit. Kada je Abdullah ibn Abbas izgubio vid, i kada je saznao da će ostatak svoga života provesti u tami nije se povukao u sebe kako bi oplakivao svoju izgubljenu sreću. Nego je prihvatio sudbinu a zatim činio ono što ublažava njegovu nevolju, a podstiče njegovo zadovoljstvo.

Ako mije Allah svjetlost očnu uzeo
u jezik i sluh moj nur je Njegov ušao
Moje srce pametno je a moj razum beskoriostan nije
u ustima mojim je sablja oštra koja zna načiniti traga.

Kaže Bešar ibn Berd, onima koji su ga vrijeđali zato što je slijep:

Grdili su me moji neprijatelji,
a sramota je u njima.
Nema mahane u tome
da se nekom kaže da je slijep.
Ako čovjek vidi ljudskost pobožnost
pa zaista slijepost očiju
takvom čovjeku ne škodi.
Vidio sam sljepoću nagradom,
zalihom i zaštitom
a ja sam u potrazi bio upravo za te tri stvari.

Nema sumnje da je prihvatanje nezgoda i teškoća, s ovakvim optimističkim duhom, i nastavljanje života s ovakvom snagom, te pobjede nad teškoćama, bolje i korisnije od osjećaja povlačenja i skrhanosti, koji obuzimaju neke ljude i savladavaju ih.

Pogledaj kontrast između riječi ibn Abbasa i Bešara i između onoga što kaže Salih ibn Al Quddus kada je oslijepio:

Nek je spas ovome dunjaluku,
slijepi starac u njemu nema udjela.
Umire čovjek a još ga smatraju živim
iako njegovu misao slijedi lažna nada.
Gaji mi nadu doktor u ozdravljenje

a osim Allaha nema mi ljekara.
Pa kada umre dio tebe neka ti plače drugi dio
jer dio od dijela je blizu.

Mi osjećamo nježnost ovog ranjenog srca ali bi bilo bolje ovom čovjeku da je ustao i krenuo, i da je povećao produktivnost kroz svoje druge nadarenosti kao što su učinila ova dva čovjeka prije njega.

DJELOVANJE IZMEĐU SEBIČNOSTI I NESEBIČNOSTI

Instikt samoljubivosti je izvorni instikt u čovjeku, on se mora priznati, a zatim okarakterisati kako čovjek ne bi otišao od pravog puta. Ovaj instikt nije pravo zlo, kako se čini na prvi pogled, jer se zaista aktivnost gradnje na površini ove Zemlje vraća prije svega, na njega.

Drevni psihički zakon, uspostavljen na ljubavi za užitkom i mržnji prema bolu, zatim na traženju lične koristi i izbjegavanju štete, je tajna stalne spone života i stalne aktivnosti u njemu.

Čak je, možda, on tajna brzog naučnog napretka i otkrića koja izvode svijet iz faze u fazu.

Samoljubivost, ako je ona u prirodi ljudi na ovom svijetu, na nju se, također, oslanja i sticanje ahireta, spašavanje od vatre i ulazak u džennet.

Nije sramota za čovjeka kako neki misle da obožava Allaha želeći Njegov džennet ili bojeći se Njegove vatre, to je znak velike zrelosti i plemenitog hoda, i neka te u tome ne zavaraju mišljenja sufija i njihove iluzije: **"Reci: Ja se bojim patnje na velikom Danu ako Gospodaru svome budem neposlušan."** (Ez-Zumer, 13)

Od toga nagona treba biti oprezan i čuvati se njegovih posljedica onda kada on oboli i onda kada se poveća i onda kada čovjek od njega postane progonjen, a ljudi počnu trpiti nepravdu i zulum.

Osjećaj čovjeka za samim sobom kada pređe normalnu granicu zakloni ga od drugih i omeđi ga u njemu posebnom svijetu.

Pa tako nastavlja da preuveličava sam sebe, a omalovažava druge. On se i dalje divi samo sebi i tako plete oko svoje misli debeli omot obmanom i pohlepom. U njemu stalno raste JA postajući veći i obimniji do te mjere da kaže: **"Ja sam Gospodar vaš najveći!"** (En-Nazijat, 24)

Zaista samoljublje i život u ambijentu koji ono proizvodi nužno završaju neuspjehom. A to je moralni neuspjeh, pa makar, čovjek preko njega dostigao vrhunac slave i moći. JA je uvijek znak moralnog nedostatka i niskog životinjskog postupka.

Egoisti su, u svakom društvu, žestoka kazna, u čijoj žestini izgaraju vrijednosti i interesi a u tom cilju nestaju kako pojedinci tako i zajednice.

Neće nauditi, ako ovde navedemo, da riječ JA biva znakom podnošenja teških posljedica.

Ponekad se njome želi spominjanje činjenice, koje treba da se ustali u umovima. A ona u ovim oblastima je bliža nesebičnosti nego sebičnosti. Čak ona nema veze sa uskim značenjima po kojima je poznata, to ćemo naći u časnom ajetu: "**Reci: "Ovo je put moj, ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi."** (Jusuf, 108)

To ćemo, također, naći i u riječima Muhammeda a.s.: *"Ja sam Poslanik, nije laž, ja sam sin Abdullah ibn Muttaliba."*

Riječ JA, ovim povodima, predstavlja uzvik snage, radi pomaganja Istine i početak akcije, radi jačanja imana, radi preuzimanja obaveze, uzvišenja naredbi ma koliko to iziskivalo truda i opterećenja, i radi oštroga osjećaja da je čovjek prije drugih obavezan da čini ono čime je on zadužen.

U hadisu također stoji: *"Zaista koji se najviše boji i koji je najznaniji o Allahu sam ja."* Ovo JA nije ovdje u značenju obmane i oholosti i ne može nikako da ukazuje na ta osjećanja nego je omeđivanje izvora iz kojeg se uzima istina i lijep izvor. A na drugo, mimo toga, gleda se kao da je odstupanje.

JA, koje izgovori čovjek iz pohlepe nije JA koje izgovori čovjek u situacijama jeze i straha. A između ove dvije pozicije je udaljenost koliko između istoka i zapada.

Sebičnost se u stvari mora liječiti od ranog djetinjstva tako da se razvija ličnost koja gleda na sebe i na ostale pogledom u kom nema samovolje i uskraćivanja.

U našim drugim knjigama smo rekli da je islam opšte bratstvo učinio pravednim sistemom pomoću kojeg se čuvaju prava i obaveze i u kom se vrši razmjena osjećanja na načine da čovjeka uzdiže i da objedini ono što on za sebe priželjkuje i ono što je obavezan prema drugima.

Možda je najbolje što je rečeno o adabima bratstva ono što je rečeno u djelu *"Kut al qulub": "Nek ti bude prijatelj onaj koji kada mu učiniš uslugu sačuva te, kada te snađe oskudica opskrbi te, ako pružiš ruku radi dobra i on je pruži, ako vidi od tebe dobročinstvo on ga ne zaboravlja, a ako vidi kod tebe loše spriječi ga, a ako ti zatražiš nešto dadne ti, a ako zašutiš on te otkrije a ako te nevolja snađe utješi te, kada nešto kažeš vjeruje ti, ako se preriječite da ti prednost. Pravi prijatelj ti je onaj koji nadoknađuje tvoje nedostatke, prikriva tvoje spoticanje i prima tvoje opravdanje. Pravo tvog prijatelja jeste da mu oprostiš u tri slučaja: "Nepravdu u srdžbi, nenamjernu grešku i grešku poznanstva."*

U svojoj knjizi Karindži nam pripovjeda mnoge priče, kojima želi odstraniti sebičnost iz čovjeka i njegovo uvođenje u krug potpune ljubavi i opšteg bratstva i treniranje čovjeka da bude aktivan u dobru, da se okreće ljudima sa dobročinstvom, milošću i darežljivošću, a zatim kaže: "Pretpostavljam da će mnogi koji će čitati ovo poglavlje sebi reći: "Ovaj govor o brizi za druge i njihovo usrećivanje nije ništa do apsurd, to nije ništa drugo osim maskirani vjerski govor. Ne čovječe, prvo JA a ostali neka idu u pakao!"

Ako je to tvoje mišljenje, pa neka bude... Ali ako ti smatraš da si u pravu, pa onda bi izgledalo da su svi poslanici i filozofi, koji su kroz vijekove dolazili, pogriješili. U svakom slučaju ako izbjegavaš učenje Poslanika i vjerskih reformatora pa dođi da zatražimo savjet od dvojice ateista, počnimo od profesora Husmana sa univerziteta Kembridž. Godine 1936. održao je predavanje na istom univerzitetu pa je rekao: "Od najvećih istina koje su potekle jezikom čovjeka je ona koju je

izgovorio Isa od svoga Gospodara: *"Ko nađe život izgubiće ga, a ko radi mene izgubi život naći će ga!"*

Da, čuli smo mnoge govornike koji su izgovorili slične riječi, ali Husman nije vjerski propovjednik, nego ateista, pesimista. Razmišljao je o samoubistvu više puta, ali usprkos svega toga osjetio je da čovjek koji ograničava svoje razmišljanje samo na sebe neće ostaviti od života ništa vrijedno spomena. Takvom je bolje da ostane nesretan, odbačen, a što se tiče čovjeka koji zaboravlja sebe u pomaganju drugog osjetiće draž života.

Ako riječi Husmana ne ostavljaju na tebi traga pa upitajmo najvećeg Američkog ateistu dvadesetog stoljeća, a to je Teodor Drizer koji je ismijavao sve vjere i opisao ih kao mitove prethodnika i rezultat iluzija, pa o životu kaže: "To je priča koju pripovjeda naivni bez cilja i smisla! Ali Drizer i pored ovog kaže: "Ako čovjek želi da u životu postigne užitak na njemu je da učestvuje na osiguravanju užitka drugima, jer užitak pojedinca se temelji na užitku drugih a užitak drugih se temelji na njegovom užitku."

Žalosno je da je ugled vjerskog govora pao na ovako nizak stepen, čak, do te mjere, da su njeni protagonisti da bi uvjerili druge u ispravnost svojih savjeta, primorani da argumentuju svoj govor riječima velikih ateista.

A zašto? Da bi ljudi shvatili da to nije mreža za hvatanje ahiretske nagrade niti pridobijanje pokornosti Božijim naredbama.

Ne... Stvar počiva na naučnoj činjenici gdje moraju biti jednaki i vjernici i nevjernici u njenom poštivanju. Dakle, volimo druge i uložimo napor da bi smo ih usrećili jer je to najbolji put za mir i garanciju naše sreće a to opet nije odgovor na vjerski govor i uputu.

Mi znamo da je sebičnost kazna za čovjeka a i po ljude, i znamo da je Allah dž.š. propisao takva učenja kojima ćemo izbjeći njene posljedice i postići ono što čovječanstvo čini solidarnom zajednicom koja se potpomaže u dobru i koja preporučuje milosrđe.

Poslušajmo, po ovom pitanju, upute Allaha dž.š., koje nas napajaju svojom ljepotom i uzvišenošću, te nas oslobađaju od potrebe za argumentima ateista.

Zaista je pravi musliman koristan član u svojoj zajednici. On čini samo dobro, a od njega se ne očekuje ništa osim onog što je vrijedno i čestito. On je u svom kretanju i svom mirovanju zraka od svjetla istine i podrška nosiocima hajra i berićeta i pomoć za približavanje dalekog i ublažavanju teškog.

Trudi se u svom životu a njegovo srce je ispunjeno ljubavlju, jezik mu nudi naklonost i pomirenje, njegova ispružena ruka nudi blagodat onome koga sretne - bez opterećenosti.

To je priroda islama i misija muslimana u ovom životu. Poslanik kaže: *"Na svakom muslimanu je sadaka!" Pa je rečeno: "A onaj koji nema?" Kaže: "Radi svojom rukom pa tako koristi sebi i čini sadaku!" Rekoše: Šta ako i to ne može? Reče: "Pomaži onoga koje u velikoj nuždi!" A ako ne nađe?* Reče: *"Neka radi dobro i neka se suzdrži od lošeg, jer je to (ova osobina) njegova sadaka!"*[38]

Ovaj časni hadis dijeli ljude na kategorije shodno njihovim sposobnostima i položajima pa snažnom i izdržljivom zekat na njegovu snagu i izdržljivost jeste da da doprinos u povećanju proizvodnje u svom društvu i da učestvuje u njegovom opštem preporodu, i da svoju aktivnost poveže sa aktivnošću drugih članova pa da svi zajedno učestvuju u dobru i bogobojaznosti a ne u grijehu i neprijateljstvu.

On ovim činom koristi sebi te ispunjava obavezu prema društvu u kojem živi. Ta obaveza je ono o čemu govori hadis u riječima: *"Na svakog muslimana je sadaka",* pa ko nije u mogućnosti da učestvuje u ovom pozitivnom djelu u mogućnosti je da bude od pomoći drugima i da podržva one koji to mogu.

Pa ako nije milostiv prema sebi pomaže milostivima.

[38] Buhari, Kitabu al-zekat, br. 1353.

Ako on lično ne koristi svoju snagu treba da podržava one koji to čine a to je ono što je Poslanik rekao riječima: *"Pomaže onoga ko je u velikoj nuždi!"*.

Musliman ponekada, nije ni na prvom ni na drugom stepenu, nema poticaja potpunosti, niti sredstava koja bi ga učinila snažnim da koristi i da pomaže. Na njemu je u tom slučaju da se drži sebe, te da čini dobro, a kloni se zla, i da se drži ostalih vrlina od ogranaka imana. Možda će to biti način da se spasi kao što na to ukazuje kraj hadisa: *"Pa nek radi dobro i nek se kloni zla jer je to njegova sadaka!"*

To su putokazi lijepog postupka kao što ih pojašnjava Poslanik koji kaže *da je vjernik dobro svim svojim bićem,* njegovim čelom sija čast, a u njegovom hodu se vidi dostojanstvo. Jednako mu prilaze i oni koji ga poznaju i oni koji ga ne poznaju, oni imaju povjerenje u njegove vrline i plemenitost.

Zaista su najlošiji ljudi oni od kojih se ne očekuje dobro a nije se sigurno ni od njihova zla.

A vjernik nikada neće biti takav, njegova ga veza sa Allahom čini takvim, da se od njega očekuje dobro, i da se može biti sigurnim od njegovog zla, a njegovo poslovanje u životu ne čini ga indifirentnim članom niti destruktivnim, nego članom koji ostvaruje opšte dobro i u tom svjetlu od njega se ne očekuje osim sigurnost i lijepa namjera.

Poslanik navodi primjer vjernika u palmi. Sve njeno je korisno, kao vjernik uprkos razlikama situacija. On neće biti osim koristan. Iako se ta korist različito manifestuje a njeni rezultati bivaju različiti. Možda je to pojašnjenje časnog ajeta: **"Zar ne vidiš kako Allah navodi primjer: lijepa riječ kao lijepo drvo, korijen mu je čvrsto u Zemlji a grane prema nebu, ono plod svoj daje u svako doba koje Gospodar njegov odredi."** (Ibrahim, 24-25)

Ovaj ajet objašnjava prirodu vjernika i plodove iskrenog ubjeđenja u njegovom ponašanju.

Njegovo srce je izvor dobročinstva, njegov život je niz povezanih halki u činjenju dobra i podrške visokim vrijednostima.

Vjernička zajednica treba da bude slika onoga što sadrži islam u svojim učenjima kroz isticanje dobra, te negiranje zla, slika koja će učiniti sve stanovnike Zemlje da gledaju na naš ummet i da ih oduševi njegovo stanje i djela.

Zaista ljude ne privlače riječi, u onoj mjeri, koliko ih privlače istaknuta djela i moralne vrline.

Prenosi se da je jedan ashab pao u ruke mušrika koji su ga pritvorili radi ubistva. Jedno dijete iz tog kvarta mu se prikralo i sjelo pored njega a on je u rukama imao britvu za brijanje. Majka dijeteta je bila zastrašena vidjevši svoje dijete pored njega a kroz um joj je prošlo mnogo misli te mu je u strahu prišla. Pogledao je u nju blago i rekao joj: *"Je si li mislila da ću ti ubiti sina? To neću, ako Bog da, uraditi!"* (El-Buhari)

To je pravi musliman. Prenosi se da je Ebu Zerr rekao Poslaniku nakon što je čuo da govori: *"Na svakom čovjeku u svakom danu u kom izađe sunce je da dâ sadaku!"*

"O Božiji Poslaniče, kako da dam sadaku kad nemam imetka."

Reče mu: "U sadaku ulaze: tekbir, subhannallah, elhamdulillah, la ilahe ilallah, estagfirullah i da naređuješ dobro a odvraćaš od zla, da odstraniš trn sa puta kojim prolaze ljudi ili kamen, da pomogneš slijepom, da objasniš gluhom ili nijemom kako bi razumio, da uputiš onoga ko traži od tebe pomoć a ti znaš gdje je može naći, da se zalažeš za nesretnika koji traži pomoć i da pružiš ruke slabiću. Sve je to tvoja sadaka!"[39]

Pogledaj širinu kruga u kom se proširuje aktivnost jednoga pojedinca u pomoći i pružanju utjehe drugima.

Kada zdravlje ispuni tijelo jednog čovjeka isto tako ispuni ga i obavezama, a naloži za svaku kost i mišić i obavezu prema slabima i na taj način će oni koji su nesretni naći pomoć.

---

[39] Ahmed, Kitab musnad al-ansar, br. 20510.

Nema sumnje da je zdravlje ogromni kapital ali mnogi ljudi ga zloupotrebljavaju i potcjenjuju njegovu vrijednost. Pa ako je ovo uloga jednog muslimana u njegovoj sredini pa kakva će biti uloga islamskog ummeta među ostalim narodima u svijetu? Zaista je izvršavanje Božijeg prava u ovom pozitivnom smislu temelj uspjeha na dunjaluku i temelj pobjede na ahiretu. Kaže Muhammed a.s.: *"Činitelji dobra biće sačuvani od udaraca zla, sadaka gasi srdžbu Gospodara, dobročinitelji na dunjaluku biće dobročinitelji i na ahiretu a nevaljalci na dunjaluku biće nevaljalci i na ahiretu. Dobročinitelji će prvi ući u Džennet."*

Život u tijelu ima obilježja koja ukazuju na njega poput osjećanja, otkucaja srca i temperature. A iman u srcu ima obilježja koja ukazuju na njega. Ona ukazuju na život u njegovom postojanju kad izvršava svoju obavezu i priprema se za ono što mu je naloženo.

Poslanik je skrenuo pažnju na veliki znak imana kada kaže: *"Kada te obraduje tvoje dobro djelo i kada te ražalosti tvoje loše djelo ti si vjernik."*

I zaista se grudi prošire kada se učini dobro i skupe zbog zla, što je znak da tu pošto je određena svojstva koja vladaju tobom, i posebno su mjerilo na osnovu kojim ti kontrolišeš ono što voliš ili mrziš od osobina ili ponašanja.

A što se tiče čovjeka koji čini prijestupe ne obraćajući na to pažnju pa on je mrtve savjesti a mrtva savjest je kao mrtvo tjelo koje se ne pomiče zbog uboda.

Islam polazi od postavke da je dobro u vjerniku duboko usađeno kao slojevi plodne zemlje kad god korjenje prodre u nju nađe obilne sastojke za život i rast.

Zato vjernik čini dobro iz ljubavi a uz to je postojan i čvrst. A što se tiče drugih koji dobro čine izvještačeno i to u nužnim momentima, njihova srca su gruba i skamenjena, ona ponekad budu prekrivena slojem prašine, s tim da u toj prašini - koliko je god bilo - ne niču sjemenke niti je pogodna za obradu.

Tako nam Allah navodi primjer onih koji se pretvaraju da rade dobro i onih koji zaista dobro čine kad kaže: **"Ne kvarite svoju milostinju prigovaranjem i uvredama, kao što čine oni koji troše svoj imetak da bi se ljudima pokazali, a ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet. Oni su slični litici sa oskudnom zemljom kada se na nju sruči pljusak, pa je ogoli. Oni neće dobiti nikakvu nagradu za ono što su radili. A onima koji neće da vjeruju Allah neće ukazati na pravi put. Oni koji troše imetke svoje u želji da steknu naklonost Allahovu i da im to postane navika liče vrtu na visoravni na koji se izliva obilna kiša pa daje dvostruk plod. Ako ne bude obilne kiše, bude kiše rosulje. A Allah dobro vidi ono što vi radite."** (El-Bekare, 264-265)

Kao što kiša padne na mermernu ploču i spere sve što je na njoj otkrivajući njenu pravu prirodu, isto tako doći će konačni obračun i sprat će prašinu sa okamenjenih srca koja se porede s plodnom zemljom, i time će se pokazati da su ona suha i pusta od dobročinstva i vrijednosti.

A što se tiče drugih srca tajne bereketa koje je usađeno u njima, dobro i dobročinstvo koje se očekuje od njih konačni obračun im dolazi kao plodna kiša.

Pa radimo dobro iz ljubavi i očistimo ga od pogovaranja i isticanja i oslobodimo se od niskih ciljeva koji čine čovjeka da ne daje osim s ciljem da stekne zaštitnika ili da stekne prijatelje.

Čitava stvar je u potrebi za dugom vježbom kako bi se oslobodilo manjkavosti koje ga mogu ukaljati. Lijepljenje egoizma za strast je stalno, a traženje brze nadoknade za učinjeno dobro je prošireno među ljudima iako su njihove želje u vrsti nadoknade i njihovoj količini različite.

Ako posmatraš ponašanje ljudi sigurno ćeš primjetiti dosta samookrutnosti - nesamoljublja - prikrivene iza mnogih djela i stanja iako ljudi nastoje da se u slikama prikažu daleko od sumnje i nasilja.

Društvena nestabilnost, od koje patimo, potječe iz ovog mutnog izvora jer nedostatatak saradnje i brige za zajedničke poslove i zemljom

u kojoj živimo te umetom za koji smo vezani i poslanjem kojem pripadamo - sve je to znak slabosti uvjerenja i prisutnosti licemjerja.

Uzvišeni Allah opisao je one koji su se povukli iz bitke na Uhudu opisom koji otkriva bolest egoizma koji je prodro u njihove duše: **"A drugi su se mislili samo o sebi, misleći o Allahu ono što nije istina, kao što pagani misle govoreći: "Gdje je pobjeda koja nam je obećana?" Reci: "O svemu odlučuje samo Allah!"** (Alu Imran, 154)

Ti ljudi su bili oduševljeni sobom i svojim mišljenjima pa ako im se ne udovolji i ne postupi po njihovom mišljenju biće srditi i spremni na osudu.

U takve spadaju i oni koji svoje mišljenje vežu za stepen korisnosti koja će im se vratiti pa ako im se ruke napune puno zahvaljuju a ako budu zapostavljeni onda protestuju i optužuju.

"Ima ih koji ti prigovaraju zbog raspodjele zekata. Ako im se iz njega da zadovolje se, a ako im se ne da, odjednom se razljute." (Et-Tevbe, 58)

I ogroman broj ljudi živi u granicama njihovih ličnih potreba, pa onda kada imaju neku potrebu, pojača se njihov osjećaj za njom, i pojača se njihova upornost za njeno rješavanje i tako tragaju za onim što je za njihovu korist - ili bolje rečeno: Oni to čine sve dok u potpunosti to ne ostvare a vrlo često i pretjeruju u tome.

A kada se nešto traži od njih, oni to zapostave, i toga se ne sjećaju osim kada se to od njih traži i stalno napominje, a ako to i ispune, onda to biva manjkavo.

Ovaj oblik krute sebičnosti spominje Kur'an navodeći neke primjere riječima: **"Teško onima koji pri mjerenju zakidaju, koji punu mjeru uzimaju kad od drugih kupuju, a kada drugima mjere na litar ili na kantar zakidaju. Kako ne pomisle da će oživljeni biti na Veliki dan, na Dan kada će se ljudi zbog Gospodara svjetova dići."** (El-Mutaffifun, 1-6)

Ova sebičnost se pokazuje u slabosti vjerovanja u istinu i nagradu koja se javlja kod umanjivanja na vagi i mjeri kao i u stvarima većim od ovoga. Kur'an navodi i drugu sliku toga kroz primjer čovjeka koji prima presudu koja je u njegovu korist a odbija presudu u kojoj on gubi, ne gledajući na pravdu i opšti interes: "**Kada budu pozvani Allahu i Poslaniku Njegovom da im on presudi, neki od njih odmah leđa okrenu; samo ako znaju da je pravda na njihovoj strani dolaze mu poslušno. Da li su im srca bolesna ili sumnjaju ili strahuju da će Allah i Poslanik Njegov prema njima nepravedno postupiti? Nijedno - nego žele da drugima nepravdu učine!**" (En-Nur, 48-50)

Zaista ovakav oblik ponašanja šteti islamskom društvu, jer čovjek kojeg ne zanima ništa osim lični interes i koji ne brine o opštem dobru je ličnost zbog koje pati i društvo i ljudi. Koliko šteti državi službenik čija je sva pažnja usmjerena na razgovor o plati i njenom povećanju, a ne vodi računa ni najmanje o poslu i obavezi. On ne osjeća ništa, osim ono što smatra svojim pravom, a što se tiče onoga što se veže za njegove obaveze i poslove, on to i ne zna. Na ovakvome se ne gradi ummet, niti napreduje društvo.

Ispravno društvo počiva na ljudima koji poznaju pravo Boga i pravo zajednice kod njih pa kada se objedini ovo dvoje sa onim što su oni dužni, zaista očekivani plod u ovom društvu će biti da svaki pojedinac dobije svoje pravo bez prepirke i svađe.

Egoisti kada nametnu svoje uske ideje vjerskom učenju brišu orginalan tekst ili mjenjaju riječi sa njihovih mjesta, pa ih shvataju, nagrada bez dijela, plod bez sijanja ili kazna koja stiže samo druge, i daleko je po njima da će ih kazna čak i zapahnuti.

Da, oni koji su se zatvorili u svoje granice i sebičnost i svoje lične koristi u njihovim mislima se kur'anske poruke reflektuju izobličeno pa od njh ne razumiju ništa, osim u obliku u kojem oni žele.

Neki od njih pitali su me; Nije li naš, nas muslimana, konačni kraj džennet, shodno riječima Poslanika: *"Ko izgovori riječi la ilahe*

ilallah, ući će u džennet!"[40] Pa sam pogledao u njih i procjenio razdaljinu između njihovih djela i njihove nade. Pa sam našao da je ta razlika vrlo velika i da oni ne shvataju od islama ništa osim ono što smatraju da će im pomoći protiv njihove lijenosti. Kao prosjaci od čijeg uma su daleko svi kur'anski ajeti pa ne razumiju, osim jednog ajeta: **"Ko uradi dobro djelo biće desetorostruko nagrađen."** (El-En'am, 160)

On čita ajet da bi došao do izobilja i skupio dosta imetka.

Rekao sam: "Zar ne znaš od sunneta Božijeg Poslanika ništa osim ovog hadisa? Zaista Poslanik uz ono što si naveo kaže:

- *"U džennet neće ući klevetnik!"*[41]

- *"U džennet neće ući ko kida rodbineske veze!"*[42]

- *"Neće ući u džennet u čijem srcu bude i koliko trun oholosti!"*[43]

- *"Ko nas vara nije od nas!"*[44]

- *"Ne pripada nama onaj ko se udara po obrazu, dere odjeću i nariče kao u džahilijjetu."*[45]

- *"Ne pripada nama ko omražava ženu kod njenog muža."* (El-Munziri)

- *"Ne pripada nama onaj ko ne poštuje starijeg, nije milostiv prema mlađem i ne poštuje alima."*[46]

Zar si zaboravio sve ove hadise zato što te oni upućuju na tvoje obaveze i nisi zapamtio osim ono što smatraš da je tvoje pravo a to je džennet, pa zar ga tražiš bez cijene!

---

[40] Muslim, Kitab al-iman, br. 38.
[41] Buhari, Kitab al-adab. hr. 5596.
[42] Muslim, Kitab al-birr wa al-sille wa al-adab, br. 4637.
[43] Tirmizi, Kitab al-birr wa al-sille, br. 1922.
[44] Muslim, Kitab al-iman, br. 146.
[45] Tirmizi, Kitab al-dženaiz br. 920.
[46] Tirmizi, Kitab al-birr wa al-sille. br. 1844.

Ova kategorija ljudi je slabog osjećaja za svoje greške pa kada se primora da osjeti svoj grijeh, koji je počinio, on je ubi-jeđen da će sve svoje grijehe otkupiti bezvrijednim pravdanjem ili malim dobročinstvom.

Zaista oni koji su razumom obdareni kada su molili Allaha da im oprosti grijehe dobili su odgovor u riječima: **"Onima koji se isele i koji budu iz zavičaja svoga prognani i koji budu na putu mome mučeni i koji se budu borili i poginuli, sigurno ću preko hrđavih djela njihovih preći i sigurno ću u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći njih uvesti."** (Alu Imran, 195)

A glupi umišljaju da će se njihovi veliki grijesi istopiti sami od sebe bez stalnog čišćenja i onoga što to čišćenje zahtjeva od truda i nemoćnog bdijenja.

Kroz moje veliko iščitavanje znam da ima djela koja upoređuju opšti oprost sa djelom koje na prvi pogled izgleda vrlo lahkim, kao padanje grijeha sa kapima vode abdesta na primjer, pa se ne poljulja tvoje razumjevanje ovih vanjskih radnji.

Budi uvjeren da pravu nagradu Allah dž.š. neće dati za djela poput abdesta osim ako je popraćen sa dubokim vjerovanjem, potpunom skrušenošću i lijepom nadom u nagradu što čovjeka čini pripravnim da uloži sebe i svoje vrijednosti na putu Allah dž.š.

Doista je vjera satkana od prava i obaveza a i ovaj svijet također i svaki ugovor iole vrijedan između dvije strane sadrži prava i obaveze pa izvrši svoju obavezu i osjeti njegov teret na svojim plećima i ne traži da to izbjegavaš.

Pa ako ispuniš ono što se od tebe traži očekuj svoje pravo ili ga traži.

A što se tiče toga da čovjek u životu pođe vodeći se parolom "ima li još" bez granice i bez zasluge onda je to tragedija.

Sa ovakvim ponašanjem se ne osigurava ovaj svijet niti je vjera ispravna.

ČISTOĆA I TAJNOGA I JAVNOGA

Liječenje stvari prikrivanjem nedostataka i uljepšavanjem vanjštine, je beskorisno i u tome nema dobra, sve što se postiže ovim lažnim lijekom kroz lažno predstavljanje i pogrešnu procjenu, neće izmjeniti lošu stvarnost. Zbog toga islam ne pridaje važnost formama, ako su one plašt iza kojeg se kriju manjkavosti i nedostaci, jer kakva je vrijednost slatke forme ako ona iza sebe krije gorku realnost? Od davnina su Arapi pretjerivali u uljepšavanju stvarnosti i nisu dopuštali naslovu, i kad ne bi bio odgovarajući, da umanji njenu vrijednost. Kaže jedan od njih:

"Ako čovjek ne uprlja svoju čast prijekorom
pa svaka odjeća koju oblači je lijepa!"

U isto vrijeme podcjenjivali su ljepotu izgleda ako je duša uprljana a moral nizak, tako pjesnik kaže:

Na licu vidljiva je ljepota
a ispod odjeće kad bi se vidjelo
sramota bi se ukazala.
Zar ne vidiš da je ukus vode gorak
iako je njena boja bistra?

Zbog toga islam ne cijeni uljepšavanje i upotpunjavanje čovjeka osim ako se to ne zasniva na plemenitoj ličnosti, čistoj duši, i neokaljanom srcu i svijesti koja je prosvjetljena iz unutrine tijela, pa takav ima vodilju koja ga upućuje na pravi put.

Ljepota je stvarni čin u biti duše, čisti njenu unutrinu i odstranjuje njenu prljavštinu a uzdiže njene odlike i štiti je od posrtaja u zlu. Spašava je od njegovih opasnosti a zatim je šalje u život kao što fina svježina prodire kroz ljetnu vrućinu, ili tople zrake u zimskoj hladnoći.

Kada duša dostigne svoj stepen šejtanske spletke se odbiju od njega jer one u njoj ne mogu naći utočište, čak ne mogu ni doći do njih.

Čovjek se uklapa sa značenjima dobra koja sa vana do njega dolaze, kao što se uklapa prijemni aparat sa dugim ili kratkim talasima koji mu se šalju. Pa shodno njegovoj poziciji i kontroli njegovih uređaja prema određenom smjeru biće i priroda emitovanja koja od njega potječe.

Takav je čovjek kada je njegova duša dobra ili loša.

U prvom slučaju on živi u atmosferi dobra. Odbijaju se od njega talasi grijeha i neposlušnosti, a to je ono na što ukazuje Kur'an kada govori o šejtanu: **"On doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju i koji se Gospodara svoga pouzdaju; njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitnika uzimaju i koji druge Allahu ravnim smatraju."** (En-Nahl, 99-100)

A u drugom slučaju čovjek se odaziva poticajima prijestupa koji se nameću i vode ga u tragičan svršetak što vidimo u riječima Allaha dž.š.: **"Zar ne vidiš da mi nevjenike šejtanima prepuštamo da ih što više na zlo navraćaju? Zato ne traži da što prije stradaju. Mi im polahko dane odbrajamo."** (Merjem, 83-84)

Uzvišeni Allah traži od svojih robova da svoje tajne pročiste od svake prevare i da ih sačuvaju od svake prljavštine i da se zaštite od šejtanske varke sa pojačanom budnošću i iskrenim djelom i iskrenim usmjerenjem ka njemu, Onome koji je objavio čitavu jednu suru koja poziva zaštiti od niskih spletki i zlih namjera i koja čuva čovjeku čistoću njegove duše i njegove biti. Evo te sure u cjelosti: **"Reci: "Tražim zaštitu Gospodara ljudi, Vladara ljudi, Boga ljudi, od zla šejtana - napasnika, koji zle misli unosi u srca ljudi - od džina i ljudi!"** (En-Nas, 1-6)

Ova sura oslikava pribježište vjernika ka Allahu, da se zaštiti Njegovom snagom i uzvišenošću, da mu sačuva ljepotu duše neuprljanu od šejtanskih spletki i da ga sačuva od zla ljudi.

Ovakva zaštita mora biti popraćena djelom.

Kada seljak kaže: "Utječem se Allahu od nerodne godine!" Neće se od njega primiti osim ako on to izgovori nakon što je uzorao zemlju, zalio usjev i stalno ulagao napor sve dok plod nije prispio.

Kada učenik kaže: "Zaštiti me Bože od neuspjeha!", to mu neće koristiti osim ako ponavlja svoje lekcije, redovno uči sve dok ne postigne svoj cilj.

Kada musliman kaže utječem se Allahu od prokletog šejtana to mu neće koristiti osim ako se bude suprotstavio izazovima zla i lošim djelima koja mu se nude, stalnim bdjenjem kroz propisane ibadete.

A što se tiče toga da kaže; Utječem se Allahu! A ostane odan svojim strastima to je očita kontradiktornost i nesuglasnost koja ne prolazi kod onog koji poznaje vidljivo i nevidljivo.

U svijetu duše islam je ljepota koja odbacuje ružno i sistem koji negira nered. Stvarna veličina jeste da čovjek u svojoj duši bude postojan u stanju smirenosti i čvrstog ubjeđenja tako da šejtan izgubi nadu da će u njegovo srce ubaciti pokuđenu misao.

Pogledaj olujni vjetar kada kroz pustinju pušući uzdigne prašinu.

Kada puhne po vodi nabora joj lice i uzburka površinu.

Kada dodirne brda nađe ih stabilnim.

Kada čovjekove stvari postanu nevrijednim i nestabilnim tada šejtanske spletke pobuđuju unutar čovjeka vijavicu čiji kraj se ne nazire.

A onoga dana kada odlučno uzme svoju stvar i kada vjera uredi njegove poslove on neće potpasti pod napade šejtana.

A čišćenje duše neće uspjeti zanemarivanjem njenih mahana, ili bacanjem zastora na njih. A njeno uljepšavanje, nije u lažnom predstavljanju, iza koga stoje velike strasti i nagoni.

Najljepše svojstvo je da se kod čovjeka izjednači ono što čini tajno i javno: **"Ne griješite ni javno ni tajno. Oni koji griješe sigurno će biti kažnjeni za ono što su zgriješili!"** (El-En'am, 120)

Moramo znati da se upotpunjavanje dobrih odlika ne postiže jednim potezom niti samo jednom odlikom nego je to rezultat stalnog truda i osmišljenih programa i precizne kontrole.

U čovjeku se skrivaju velike vrline, kao što se ljepota i slast skrivaju u sjemenkama i pupoljcima.

Kao što se potpomažu toplota i voda, i različiti oblici pažnje za postizanje određenog ploda iz neznatnih sitnih sjemenki isto tako potpomažu se segmenti dobrog društva i ispravnog odgoja na otkrivanju visokih vrlina u čovjeku i da razvija u čovjeku ono što se urodi nerazvijeno u vremenu djetinjstva i u periodu rane mladosti sve dok ne dostigne svoj stepen.

Često plodovi budu uništeni i žetva bude slaba zbog utjecaja lošeg vremena i čitave generacije često budu upropaštene i njihova mladalačka svježina uništena zbog nesposobnosti odgajatelja i učitelja da pripreme odgovarajući atmosferu u kojoj će da odraste generacija čiste prirode.

A uz to Allah dž.š. ne poklanja znanje i mudrost osim čovjeku naviknutom na dobročinstvo u svim svojim poslovima i koji je u stanju da se kontroliše - da svoj posao obavlja što bolje i da učvrsti svoje korake i da ide ispravnim putem na kome ga neće nadvladati nagoni zla a od njegovog cilja ga nemogu odvratiti šejtanove spletke.

O svom dobrom robu Jusufu Allah dž.š. kaže: **"I kada on stasa mi ga mudrošću i znanjem obdarismo, tako Mi nagrađujemo one koji dobra dijela čine!"** (Jusuf, 22)

To jest, Ono što je dato Jusufu od dobra, kao nagrada upotpunjenosti njegove ličnosti, iskrenog nijjeta i časnog života isto tako daje se svakome ko ga bude slijedio lijepim djelom i ponašanjem.

Prvi odgajatelji od islamske uleme imali su ogromne zasluge u usmjerenju ljudi ka istini i njihovom oslobađanju od nagona zla koji vode u propast.

Njihov osjećaj u ovim časnim poslovima je dostigao krajnju tačku u preciznosti da im ne znamo sličnog primjera.

Oni pozivaju čovjeka da se uzdigne i traže od njega iskreno i strastveno odupiranje uzrocima pada i podsjećaju ga da on posjeduje u svojoj izvornoj prirodi ono čime se može uzdići. A od lijepih osobina koje su spominjali vidimo da oni ne poznaju pobožnost bez stalne umne budnosti, velikodušnosti u emocijama i dostojanstvo koje ne prati niskost i polet koji ne ruši moralni pad.

Oni su postavili metode za duhovne vježbe koje se smatraju najuspješnijim zakonima u oblasti morala, oni preporučuju sljedbenicima strasti da se pridržavaju sljedećih stvari a one su garancija za oslobađanje roba od strasti iz šejtanovih kandži kad ga nagovara na grijeh:

1. Odlučnost slobodnoga da se zaštiti od drugih i od sebe.

2. Gutljaj strpljenja kojim sebe nosi u vrijeme zavođenja uprkos njegovoj gorčini.

3. Snaga duha koja ga ohrabruje da popije taj gutljaj a sva hrabrost jeste strpljenje u tom momentu, najbolje življenje je ono koje stekne čovjek svojim strpljenjem.

4. Uočavanje ljepote mjesta ishoda i liječenje tim gutljajem.

5. Njegovo uočavanje da je bol koji proizilazi iz strasti jači od slasti koju čovjek osjeća.

6. Zadržati se na položaju koji ima kod Allaha i u srcima ljudi a to mu je bolje i korisnije od slasti slijeđenja strasti.

7. Davanje prednosti slasti i čednosti i njihovoj ljepoti nad slasti grijeha.

8. Da se raduje pobjedi nad svojim neprijateljem, njegovom slamanju i da ga odbije svojom nakanom tako da neprijatelj ne postigne svoj cilj.

9. Razmišljanje o tome da on nije stvoren radi strasti nego da je pripremljen za veliku stvar koju će dobiti neposlušnošću strastima.

10. Da mrzi za sebe da životinja bude ljepšeg stanja od njega, jer ona svojim instinktom pravi razliku između onoga što joj šteti i onoga

što joj koristi pa odabire ono što joj koristi. A čovjeku je razum dat zbog ovoga.

11. Da razmišlja o posljedicama strasti i o tome koliko će ga dobra proći ako ih slijedi a koliko će ga uvesti u pokuđe-nost. Koliko je neka vrsta hrane spriječila druge vrste i koliko puta je jedna naslada uskratila druge naslade i koliko puta strast slome ugled i pognu glave, pokvari osjećanje i ostavi pogrde, nanese sramotu koju ni voda ne može da sapere, zato što je oko strasti ćoravo.

12. Razuman neka zamisli završetak onoga što je želio a zatim svoje stanje nakon što je obavio tu potrebu - šta je izgubio a šta dobio?

13. Da to istinski zamisli kod nekog drugog a zatim prenese sebe u tu poziciju, jer odluka o nečemu, je odluka slična njemu.

14. Neka razmišlja o tome šta mu njegov nefs u tome traži a onda da upita svoj razum, vjeru, kako bi ga obavjestili da to nije vrijedno.

15. Da odbije od sebe poniženje slijeđenja slasti jer niko nije bio pokoran svojoj strasti a da nije osjetio poniženje i da ne bude zavaran moći sljedbenika strasti i njihovom ohološću. Oni su najponiženiji ljudi jer su spojili oholost i poniženost.

16. Da napravi ravnotežu između ispravnosti vjere, časti, imetka i ugleda i između postizanja željene strasti. Zaista on neće moći naći u tome poređenja. I neka zna da je on najpokuđeniji čovjek prodajom ovoga za to.

17. Da ne dozvoli sebi da bude potčinjen neprijatelju jer šejtan kada vidi pri čovjeku neodlučnost i nevoljnost, naklonost svojoj strasti on se njemu okrene, shrve ga, okuje ga okovima strasti i vodi ga gdje hoće. A kada pri njemu osjeti snažnu odlučnost zatim dostojanstvo i jaku volju on njemu ne prilazi osim prikradajući se.

18. Da zna da se strast nije ni sa čim pomješala a da ga nije pokvarila pa ako se pomješa sa naukom odvede je u novotariju i zabludu i tako on postane od skupine sljedbenika strasti. Ako se pomješa sa zuhdom - odricanjem, odvede ga u pretvaranje i

proturiječnost sa sunnetom. Ako se pomješa sa vlašću odvede ga u nasilje i odvrati ga od istine. Ako se pomješa sa suđenjem odvede ga iz pravedne u nepravednu presudu. Ako se pomješa u odluke imenovanja i smjenjivanja odvede ga u izdaju prema Allahu i muslimanima jer će davati vlast na temelju svoje strasti i smjenjivati na osnovu nje. Ako se pomješa sa ibadetom on više neće biti pokornost i približavanje. Ni sa čim se strast ne pomješa a da ga ne pokvari.

19. Da zna, da šejtan nema vrata, kod čovjeka, osim vrata njegove strasti, pa on kruži oko njega da sazna odakle da mu priđe kako bi pokvario njegovo srce i njegova djela i ne nalazi ulaza osim na vrata strasti i kruži po njemu poput otrova u organima.

20. Da mu je stalno na umu da suprotstavljanje strasti daje čovjeku snagu u njegovom tijelu i snagu u njegovom jeziku i da je najbolji onaj čovjek koji se najbolje suprotstavi strastima i da nema ni jednoga dana a da se u njemu ne bore razum i strast. Pa ko od njih pobjedi otjera drugoga i on zavlada. I da je Allah dž.š. učinio; grešku i slijeđenje strasti neodvojivima i da je učinio suprotstavljanje strastima i ispravno djelo neodvojivim.

21. Da zna da je strast bunilo te suprotstavljanje njoj jeste zaštita i da se boji za onoga ko je pretjerao u bunilu i nije se zaštitio da ga svlada njegova bolest. I da je strast trn u njegovom srcu, okov na vratu, halka na nozi i njen sljedbenik zarobljenik, a ko joj se suprotstavi oslobodi se toga i postane slobodan. A skidanje okova s vrata i halke s noge dovodi ga u stanje dobrih.

IZMEĐU VJEROVANJA I NEVJEROVANJA

Sreo sam nekoliko mladića ateista, a oni su u ovo vrijeme, nažalost, postali tako brojni, poput korova na zemlji neobrađenoj. Razgovarao sam sa nekim od njih, želeći dosegnuti šta je to u njima. Pa sam shvatio da je njihovo razmišljanje o Bogu kao razmišljanje nahočeta[47] o svom ocu, ne poznaje ga niti mu služi - i našao sam većinu njih da ne razmišljaju o Bogu, te da im je život slijepo oponašanje i glupa obmana.

Oni smatraju da su vjerovanje i nauka dvije suprotnosti! Da kulturno uzdizanje mora biti popraćeno uklanjanjem vjere s puta.

Zatim, oni vide sebe, iako nisu puno naučili o materiji, na pozicijama naučnika koji su pocijepali atom. Oni formiraju svoje mišljenje o životu i Stvoritelju onako kako im se prenosi a ne onako kako jeste. Pa tako oni slijede bezvrijedne, zbog njihove ograničenosti u nauci.

Poznajem jednog od njih koji nikada nije pogledao u teleskop niti je kada ušao u hemijsku labaratoriju, niti se kad okušao u opasnim svemirskim istraživanjima. Uz sve to on je ateista jer je učenjak, a učenjaci ne vjeruju po njemu ni u šta osim u materiju.

Toj obmanutoj skupini možeš pridružiti i skupinu priučenih, a oni su oni koji su spoznali dio istine, a drugi im je ostao nepoznat. I nisu čekali da upotpune svoju spoznaju nego su donijeli svoj konačni sud na osnovu onoga što su saznali.

Možeš li zamisliti kakav bi nered bio u sudstvu, kada bi sudije donosile presudu nakon što bi saslušale samo polovinu optužbe, ili polovinu odbrane!

Tako su postupali ti ateisiti. Objelodanili su svoje nevjerstvo nakon što su stekli ograničen dio znanja, nauke, koja im je otkrila neka

---

[47] Dijete koje ne zna ko mu je otac.

bitisanja, prenijela im neka poglavlja priče. Ova vrsta nevjerstva teža je od prethodne jer je ona ogrezla u obmani i oponašanju.

Kaže Fransis Becon: "Zaista površno poznavanje filozofije vodi razum u nevjerstvo, ali pronicanje u ovu znanost obično čovjeka vraća vjeri."

Kaže Karindži: "Ja se sjećam dana, kada razgovor među ljudima nije bio osim o suprotnosti nauke i vjere, ali ove rasprave su zauvijek završene..."

Prisiljen sam da potvrdim činjenicu, koja je daleko od razuma mnogih, a ona je da postoji razlika u vjerovanju u Boga kod znanstvenika i mislilaca s jedne strane i pripadnika nekoj od poznatih vjera s druge strane, što je posebno izraženo na Zapadu.

Zaista je prava znanost uputila na hiljade naučnika ka Bogu i ostavila ih zapanjenima pred Njegovom Uzvišenom moći. To isto učinilo je zdravo razmišljanje kod mnogih vođa i prvaka.

S tim, da su ti koje je zaokupio jak osjećaj da svjet ima Gospodara zastali na ovom nivou vjerovanja i nisu se trudili da upotpune svoju duhovnu stranu vjerskim znanjem.

Oni imaju opravdanje do neke granice, ali kojim putem trebaju ići da bi povećali spoznaju o Bogu?

Oni, bili kršćani ili Židovi, neće naći u svojim bogomoljama niti u stranicama njihovih knjiga ono što će ih motivisati da povećaju svoje vjersko znanje.

Njihov razum im je otkrio dio veličine Boga koji je stvorio svijet pa zašto sebe da uvode u problem koji njihov razum neće nikada moći spoznati? A to je da je božanstvo sastavljeno od tri božanske osobe. Otac, Sin i Sveti duh!?

Dakle, neka zastanu kod onoga što su spoznali i neka svoje postupke i ponašanje utemelje i formiraju na bazi onog čiju ispravnost potvrđuju iskustvo i misao, daleko od onoga što govore njihovi sveštenici.

Sjećam se da je sveštenik koji je bio zadužen za posjetu Maršala Džeorendža u njegovim posljednjim danima nakon što su ga saveznici zatvorili i u pripremi za njegovo konačno pogubljenje počeo da izvršava svoju vjersku obavezu u tješenju svladanog njemačkog oficira.

A šta može reći kršćanski sveštenik koji vjeruje da je Isa razapet da bi iskupio čovječanstvo i njegove grijehe!?

U svakom slučaju počeo je govoriti dok ga Maršal nije prekinuo riječima: "Oče moj! Ja vjerujem u Boga, i ubjeđen sam da je Isus plemenit čovjek."

To je ubjeđenje čovjeka. Zaista on i na hiljade prvaka, vođa, naučnika, velikana vjeruju u Boga, a ovo je istina i vjeruju da je Isa plemenit čovjek što je također istina. A sve, mimo toga, je neprihvatljivo, kao što čovjek ne prihvata hranu koju ne podnosi. Većina naučnika i mislilaca u kršćanskom svijetu je na ovom putu. A što se tiče jevrejskih naučnika, njihova spoznaja Boga propraćena je lošim osjećajem da je njihova nacija potlačena. Kod njih ima ostataka Jednoće Stvoritelja koje nije pomutilo trojstvo koje su prihvatili kršćani.

Njihovi učenjaci smatraju da kršćanska crkva počiva na obožavanju čovjeka koji je rođen nezakonitim putem, donijela ga je majka iz nezakonite veze! A većina od njih nosi prikrivenu mržnju i laž koju prenose na ljude. Manjina su oni koje je nauka popravila, i odstranila ono što je u njima od mržnje i osornosti.

Ono što je bitno jeste da je vjera u Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje još u njihovim dušama, i da je ona visoki glas prirode, iako ga ponekad guše zablude onoga što ga okružuje.

Ovo vjerovanje je dio istine koja je upotpunjena u islamu. A ljudi čija se osjećanja njime probude u tim blistavim trenucima bliži su islamu od bilo koje druge vjere.

Uzvišeni Allah takvima prigovara da oni u trenucima teškoće lijepo misle o Allahu, a zaboravljaju Ga kada su u izobilju: **"On vam omogućava da kopnom i morem putujete. Pa kada ste u lađama i kad one uz blag povjetarac zaplove s putnicima, te se oni obraduju**

tome, naiđe silan vjetar i valovi navale na njih sa svih strana i oni se uvjere da će nastradati iskreno se mole Allahu: "Ako nas iz ovoga izbaviš sigurno ćemo biti zahvalni!" A kada ih on izbavi oni odjednom bez ikakva osnova čine nered na Zemlji!" (Junus, 22-23)

Činjenica je da sam i ja istraživao stanja mnogih Zapadnih naučnika i mislilaca i uvjerio se da je u njima lijepo vjerovanje, i da njihova spoznaja o Allahu teče daleko od ograničenosti Jevreja i komplikovanosti kršćana a bliže je toleranciji islama. Ali i pored toga oni preziru islam i muslimane!

Oni u tome do određene mjere imaju opravdanje jer su pripadnici islama debeli zastor za islamsko učenje. Njihovo veliko zaostajanje u svim oblastima sprečava veliki broj ljudi da lijepo misle o islamu.

I samo poslanstvo Muhammeda a.s. sa čisto naučnog aspekta nije predstavljeno tako da ljudima pokaže suštinu njegova poslanstva onako kako je došlo od Allaha dž.š.! Jer da je ono predstavljeno kako treba naišlo bi na veliku suglasnost kod ljudi a posebno onih koji grade svoju vjeru na logici razuma i oslobađaju ga od nasljednih izmišljotina i također bi našlo prijem kod šireg sloja ljudi koji su željni ovih izbora, iz kojih bi crpili upute i savjete. A sve to mogu naći u Časnom Kur'anu i sunnetu Muhammeda a.s.

Zaista hiljade ljudi čija je veza sa vjerom oslabljena u mnogim krajevima Zapada koji se okupljaju u sinagogama i crkvama nisu oni koji negiraju boga niti su izašli iz zakona prirode sve dok se okreću njemu, shodno njihovom prostom shvatanju. Oni iz dubine srca žele da se njihova veza sa Allahom ojača na ispravan način u kom bi osjećali mir i sreću.

Zaista zubi ključa koji se okreće u njima nisu napravljeni tako da odgovaraju prirodi zaključane brave. A da su ova srca koja su žedna za sigurnošću i smirenošću našla svoj originalan ključ zaključana vrata bi se otvorila pa ova srca kojima je uskraćen plod čistog imana bi se napunila i utolila svoju žeđ.

Oni koji imaju velika srca nisu ostali skrštnih ruku pred krizom istine koja vlada pred njihovom sredinom. Pa su tragali samo za Bogom a sve osim Njega smatrali su samo ljudima pa makar se radilo o Isa a.s. Na tome je utemeljen ispravan iman, iako je bio ograničen, daleko od sveštenstva, njihovih obreda, njihove zaštite i kipova.

Ovo vjerovanje se ne naziva ateizmom iako se ne veže za Tevrat, Indžil i Kur'an jer ono ne poznaje ovo posljednje ili ga manjkavo poznaje i zato što se ovo prvo dvoje ne slažu sa njegovim psihičkom i intelektualnom snagom.

Na ovoj osnovi koju smo učinili uvodom navodimo Karindžija, koji kaže: "Sreo sam Henrija Forda, prije njegove smrti, pa sam očekivao da na njemu vidim čovjeka izmorena pretjeranim ulaganjem truda u formiranju jedne od najvećih svjetskih kompanija. Bio sam iznenađen kada sam ga našao staloženog i smirenoga kao da je simbol smirenosti i stabilnosti i pored toga što je bio u 78 godini života. Pa kada sam ga upitao da li je ikad patio od uznemirenosti odgovorio je: "Ne, nikad! Ja sam ubjeđen da Bog može upravljati stvarima i da On nije u potrebi za mojim savjetom, zbog toga sam prepustio Njemu da svojom mudrošću upravlja mojim stvarima. Pa zbog čega onda da se uznemiravam?"

Da li je Ford bio istomišljenik sa Ibn Ataullahom Iskenderijem u onom što donosi sudbina?

Ako gospodin Ford nije poznavao Ibn Ataullaha i nije ništa uzeo od njega, navodimo ti rezime govora Iskenderija, kojim se pokazuje velika sličnost između dvije logike koje se nisu srele.

Podstičući na predanost Allahu i podsjećajući nas čega da se klonimo, Ibn Ataullah kaže:

1. Znaj da je Allah dž.š. dao raspored u tebi a to je da znaš da je Allah razmišljao o tebi a ne ti sam, pa kao što si ti imao onoga koji je o tebi razmišljao prije nego si postao, a ništa tome nisi doprinio. On je također Onaj, koji tvoje stvari uređuje i nakon što si postao. Pa budi Njegov kao što si i bio. On će tebi biti kao što ti je i bio.

2. Znaj da je tvoje planiranje za tebe tvoje neznanje o boljem za tebe.
3. Znaj da sudbina ne teče shodno tvome planiranju, nego puno toga bude, a da ga ti nisi isplanirao a najmanje bude onoga što si ti planirao.
4. Znaj da je Allah dž.š. onaj koji preuzima upravljanje svojim carstvom, krupnijim i sitnijim stvarima, skrivenim i pojavnim. Pa kao što si prepustio njemu upravljanje na Njegovom Prijestolju, nebesima i Zemlji, pa prepusti Mu upravljanje u tvom bitisanju među ovim svjetovima!

Nužno je da će se u razumu nakon slušanja ovih savjeta pojaviti misao da se čovjek, da bi upotpunio svoje ubjeđenje, mora osloboditi svoje snage i moći i da zanemari uzroke i da onda očekuje od Božijeg rasporeda da izvrši ono što on želi. A ovo je prava greška, i to nije bio cilj Ibn Ataullaha niti je po tome radio gospodin Ford.

Osjećaj čovjeka za svojom snagom je nužno a njegovo angažovanje na uobičajenim uzrocima je obaveza zato dopunjava Ibn Attaallah svoj govor riječima: "Zaista angažovanje na uzrocima ne negira *tevekkul* - oslanjanje na Allaha.

Pogledajte riječi Muhammeda a.s.: *"Kada biste se vi oslonili na Allaha istinskim tevekkulom opskrbio bi vas kao što pticama daje opskrbu. Odlazi gladna a vraća se sita."*

Ove riječi upućuju ne na negiranje uzroka, nego na traženje tih uzroka riječima: "Odlazi i vraća se!" To je uzrok njenog života i opstanka.

Mi kažemo: islam odbacuje svaku sumnju u slobodu volje i uzvraća snažno na svako potcjenjivanje snage koja je podarena čovjeku da se trudi u ovom životu i da očekuje rezultate svoga truda. Osim što ćemo mi kada se osvrnemo na naše poslove u svjetlu stvarnosti primjetiti da je krug našeg djelovanja u koristimo našu snagu i volju vrlo uzak u poređenju sa širokim i neograničenim krugom djelovanja Uzvišene snage i Uzvišene volje.

Uzroci za koje se mi vežemo odnose se na široke oblasti u kojima mi nemamo nikakve moći u većini slučajeva.

Ograničimo zbog toga se na utjecaj što ga imamo i ne pokušavajmo da puhanjem iz usta nadvladamo oluju. To je ono što zagovaraju pobornici srednjeg puta: izvršiti uzroke i onda biti zadovoljan Božijom odlukom!

Mi smo prisiljeni da na ove savjete skrenemo malo pažnje, jer riječ: "Smanji brzinu!", koja se ponekad kaže vozaču kada brzo vozi je u redu, a ako se te riječi upute nekom ko se sjedeći igra ili ko pješice ide to bi bila ružna šala.

Amerikanci nezasićeni prolaznim dobrima ovog svijeta koje neuspjeh baca u očaj a uspjeh čini objesnim, su u velikoj potrebi za riječima Forda i Ataullaha kao i drugih.

Što se tiče klonulih i nemarnih stanovnika istoka oni imaju drugu priču ljepšeg konteksta i većeg utjecaja. Krajevi islamskog istoka trenutno su spoj dvije oprečne skupine.

Među njima ima onih za koje važe riječi: "Radi da živiš!", onih kojima se kaže: "Primiri se da bi živio!", i onih koji plaču za onim što je prošlo, zbunjeni željom da ostvare nemoguće.

Kružeći oko sebe oni se bore sa svojim željama a one ih shrvaju i tako u beskraj.

Takvima upućujemo riječ Vilijama Džejmsa: "Između nas i između Boga postoji neraskidiva spona, pa ako se mi potčinimo njegovom vođstvu ostvariće se naše želje i nadanja.

A što se tiče onih koji sjede u hladovima pribjegavanja sudbini, takvi se udaraju - u ime Boga - da bi ustali i prihvatili se posla.

Ima ljudi koji cijene vjerovanje i nastoje da ga prošire u društvima, ne zato što je vjerovanje istina nego zbog toga što su njegovi utjecaji u pojedincima i zajednicama poželjni.

Zato je rečeno: "Da nije Boga, trebalo bi ga izmisliti ljudima da traže njegovo zadovoljstvo i da se boje Njegove kazne!"

Kod tih je vjerovanje društvena potreba za održavanje bezbjednosti i sigurnosti. Oni zbog toga ne vode računa o suštini vjerovanja i onoga što se veže za nj. Neka bude ono što će biti sve dotle dok daje vidljive rezultate.

Ovo je ništavno razmišljanje i izigravanje sa suštinom i temeljnom vrijednošću vjere. To je čak omalovažavanje i same suštine i prave vrijednosti onih koji je poznaju, jer se priznavanje Božije egzistencije mora manifestovati kroz potčinjavanje razuma i srca argumentima čija se ispravnost objelodanila.

A u slučaju da se pojave tvrdnje o nepostojanju božanstva, vezivanje širokih masa kao i sloja inteligencije sa velikom samoobmanom smatra se odvratnom prevarom. Mi smatramo da je život i življenje daleko iznad ove vrste varke i želimo da ljudi otvore svoja srca i oči samo istini. Vjera u Boga nije politička igra, niti iznimni zakon.

Ne nikako! To je istina koju su zapostvaili nemarni i iskorisitili zlonamjerni. To je svjetlo pred kojim su zatvorene oči.

A što se tiče ljudi koji su obdareni čistom prirodom i čistim umom, oni neće sa Allahova puta skrenuti. Zaista ovakav čvrst iman je izvor bez kog vrlo rijetko ostaju velike duše. On je uz različite stepene njegove siguran duhovni oslonac kome se pohrli u neprilikama, i na njega se oslanja u podnošenju tereta i sučeljavanju sa neprilikama.

Možda se već formirala pretpostavka da većina velikih imena ima malo zaliha od ovog elementa. Ovoj izmišljotini doprinose i novinari bez vjere. A to je neistina. Ogromna većina velikih ljudi ima vjerovanje u Boga iako njihovu čvrstinu prožima prosta predodžba ili poznata greška koju smo prethodno objasnili.

Kaže Karindži: "Poznajem ljude koji na vjeru gledaju kao na nešto što pripada ženama, djeci i vaizima. Hvališu se da su oni "ljudi" sposobni da se upuštaju u bitke bez oslonca i pomagača pa kada spoznaju da većina velikih ljudi (mislim na poznata imena) ponizno mole Boga da im pomogne obuzme ih veliko čuđenje."

Uzmi za primjer junaka Džeka Dimebsija koji kaže da ne legne u postelju prije nego obavi molitvu, niti uzima hranu dok ne zahvali Bogu, koji mu je darovao i da on neprestano ponavlja molitve i dove u vrijeme dok trenira boks i prije svake borbe. Pričao mi je Edvard Istinius, generalni direktor firme "General motors" i bivši američki ministar vanjskih poslova da on obavlja molitvu i obraća se Bogu danonoćno da mu podari mudrost i ispravnost.

I kada je junak Ajzenhauer bio na svom putu za Evropu, radi preuzimanja rukovođenja savezničkom vojskom u posljednjem ratu, jedina stvar koju je ponio sa sobom bila je sveta knjiga. Kaže mi general Mark Klark da je on čitao svetu knjigu za vrijeme ratnih godina svakog dana a potom bi na koljenima molio Boga.

Ovi velikani su shvatili da oni nisu jedini u ovom životu i da su u velikoj potrebi za Svemogućim i Milostivim Bogom, da bi bio uz njih u životu sa Njegovim blagoslovom i čuvanjem onako kako je On njima ukazao čast dok su još bili u svijetu neviđenog s blagodatima njihova stvaranja.

Istina je da mnogi ljudi traže utočište kod Allaha kad god ih zadesi tegoba ili kriza. Ko osim Njega i može da zaustavi njihove nedaće, da zadovolji njihove potrebe i da im smiraj vrati?

Svi oni traže a Ti im udovoljavaš!
To su Tvoje neiscrpne blagodati.

Tako od istine je i da ne treba zaboraviti što tražimo i da Mu se ne približavamo na način koji On prezire. I da Mu ne pripišemo namjerno ili greškom ono od čega je On čist.

Ranije su pagani izražavali svoja osjećanja prema Allahu ovim riječima: "Odazivam Ti se Bože, odazivam Ti se. Ti nemaš ortaka osim ortaka koji Tebi pripada. Ti ga posjeduješ a on ne posjeduje!"

Došao je islam da ispravi ove riječi i da izmjeni shvatanje koje ih je proizvelo. Zadržao je orginalni osjećaj koji veže ljude s njihovim Stvoriteljem i vodi ih Njemu iz želje i straha i izmjenio riječi na slijedeći način: *"Odazivam ti se Bože, odazivam. Odazivam Ti se - Ti*

ortaka nemaš! Odazivam Ti se. Zaista zahvala blagodat i vlast Tebi pripadaju. Ti nemaš ortaka!"

Zaista je ispravljanje uvjerenja i obredoslovlja prvi cilj islama. Prijašnji narodi su Boga poznavali spoznajom koja je bila protkana nedostacima i pogreškama: **"Većina ovih ne vjeruje u Allaha nego druge Njemu smatra ravnim!"** (Jusuf, 106)

I nije bilo načina osim da se ovo neznanje odstrani i otklone ove nejasnoće.

Žalosno je da se kršćani okreću Allahu kao što si vidio, a pored njega uzimaju drugo božanstvo ili druga dva božanstva. Zato je njihov pogled nestabilan, a njihove dove neispravne. Mole Allaha a aludiraju na Isaa a.s. i mole Isaa a.s. a aludiraju na Allaha. A Isa, Muhammed i drugi poslanici a.s. nisu ništa do slabašni ljudi koji su u potrebi za Božijom dobrotom, traže od njega nagradu i boje se Njegove kazne.

Mi mrzimo ateizam jer je učinio sadašnje generacije stadima koja žive na ovom svijetu negirajući Boga Gospodara svjetova. Mi samo želimo da mjesto nevjerstva bude ispravno vjerovanje i da zasja svjetlo istine.

Tevhid koji islam želi učvrstiti i podstaknuti ljude na njegovo razumjevanje i vladanje po njemu, nije novost s kojom je došao Poslanik Muhammed a.s. Nikako! To je samo potvrda prvog poziva kojeg su uputili svi prethodni poslanici i isticanje osnove na kojoj su nastale sve religije prije njega.

Knjige i poslanice koje su još u rukama kršćana do današnjeg dana ukazuju na ovu činjenicu jer se one slažu o ovom pitanju s onim što je u Kur'anskim ajetima.

U knjizi Pohvala, glava 5, broj 36 stoji: "I znaj da je Gospodar, Bog i da nema drugog osim Njega." A to je poput riječi Allah dž.š. u Kur'anu: **"Znaj da nema boga osim Allaha!"** (Muhammed, 19)

U istom poglavlju se kaže: "Ponavljaj u svom srcu da Gospodar je Bog na nebu iznad i na Zemlji ispod." A ovo je poput riječi Allaha dž.š.: **"On je Bog i na nebi i na Zemlji, On je Mudri i Sveznajući! I**

neka je Uzvišen Onaj čija je vlast na nebesima i na Zemlji i između njih." (Ez-Zuhruf, 84-85)

U istoj knjizi navodi se: "Slušaj o Izraele, Gospodar naš Bog je jedan Gospodar!" A Izrael je Jakub a.s., koji je okupio svoju djecu na smrtnom času da bi se uvjerio da će oni ostati u tevhidu: "**Vi niste bili prisutni kada je Jakubu smrtni čas došao i kada je sinove svoje upitao: "Kome ćete se poslije mene klanjati?" "Klanjaćemo se" - odgovorili su - "Bogu tvome, Bogu tvojih predaka Ibrahima i Ismaila i Ishaka. Bogu Jednome.**" (El-Bekare, 133)

U Tevratu Glava 5, broj 45 stoji: "Ja sam Gospodar a nije niko drugi, nema boga sem Mene." I također se navodi: "Ja sam prvi, i ja sam posljednji, i nema drugog boga osim Mene!" Ovo je poput riječi Allah dž.š.: "**Allaha hvali sve što je na nebesima i što je na Zemlji, On je Silni i ;udri. Njegova je vlast na nebesima i Na Zemlji; On život i smrt daje, i On sve može. On je prvi i posljednji, vidljivi i nevidljivi, On zna sve.**" (El-Hadid, 1-3)

U istoj knjizi se navodi: "I zaista sam Ja Bog i niko nije sličan Meni." Ovo je poput riječi Allah dž.š.: "**Niko nije kao On!**" (Eš-Šura, 11)

U Novom zavjetu također ima ostataka istine koji vežu ljude za njihovog Stvoritelja i podstiču ih na obožavanje samo Njega bez obzira na različitost njihovih boja i jezika. I nema prednosti neko nad nekim osim sa stepenom iskrenosti koju čuva u svom srcu i kojom se on približava Allahu dž.š.

Zbog nedostatka lijepog mišljenja i raširenog neznanja o Bogu, osjećanja ispunjena tevhidom i očišćena od svake vrste širka je nešto što je Allahu dž.š. najdraže. Kad god se u dovi pojave znaci veličanja Allaha dž.š. i priznanja Njegove uzviše-nosti ona je bliža tome da bude primljena.

Prenosi se da je Poslanik čuo nekog čovjeka da govori: *"Bože ja tražim od Tebe da ja svjedočim da si Ti Bog, nema drugog boga osim Tebe, Jednoga, koji je utočište svakome, koji nije rodio i nije rođen i kome niko ravan nije." Poslanik mu je rekao: "Molio si Allaha njegovim*

najvećim imenom, kada se tim imenom traži od Njega on da, a kada se njime moli on udovolji." (El-Munziri)

Zar, ne vidiš kako se u čovjeku rasplamsalo ubjeđenje od kojeg je odstupilo na hiljade ljudi! Gdje je čisto mišljenje o Bogu koje puni njegovo srce u odnosu na širk širih narodnih masa koji vjeruju da je Bog sin i vjeruju da ima ženu!?

Zato Božiji Poslanik u svakoj dovi ističe ono s čime trebamo veličati Allaha dž.š. i ono što On zaslužuje od pohvale i zahvale i ono što ukazuje na manjkavost svijeta u odnosu na Njega i njegove potrebe za Njim.

Od dova u kojima se ističe veličanje i iskrenost jeste i ono što se prenosi u ovoj dovi: *"Bože tražim od Tebe Tvojim lijepim, čistim, blagoslovljenim i Tebi najdražim imenom, onim imenom kojim kada se zamoliš Ti udovoljiš, a kada se njime od Tebe nešto zatraži Ti dadneš, kada se njime za milost zamoli smiluješ se i kada se od Tebe njime utjeha traži Ti je daš... "*

Hoćemo li ostaviti ljudske duše da same srljaju na životnim putevima i da se upletu u njegove lavirinte bez pomagača koji ih štiti i podržava?

Čovjek je, ma koliko se jakim smatrao, zaista slab a tako je puno putova kojima čovjek hodi i raskršća na kojima zastane ne znajući koji put da odabere!? I ako promaši samo jednom on luta čitavog života. Jer on u startu polazi bez upute!

Mi smo u velikoj potrebi za onim ko će nam ukazati na ispravnost i uputiti nas na istinu kad god nam stvari postanu nejasne.

Čovjek je izložen bolovima sa svih strana. On je poput nezaštićenog grada koji može biti napadnut svakog momenta i sa svake strane.

Svaki atom čovjekova tijela je potencijalni prostor za neku hroničnu bolest i svaka stvar na našem tijelu kad se bolje sagleda može vrlo lahko da se okrene protiv nas i donese nam nevolje. Mi smo u stalnoj potrebi da tražimo blagodati, bereket i mir!

A sve ovo čovjeku osigurava namaz! Islam je uredio lijepe trenutke u kojima čovjek razgovara sa svojim Gospodarom nekoliko puta u jednom danu. U tom razgovoru čovjek priznaje zahvalu i veličinu Allahu dž.š., zatim traži od Njega uputu te da odstrani srdžbu i da blagodati.

U ovim dnevnim stankama čovjek staje pred Gospodara i traži Njegovo zadovoljstvo i pomoć.

Čovjek moli pred Onim koji ima apsolutno znanje i moli da mu upotpuni njegovu spoznaju i stoji pred Onim koji ima ogromnu moć da mu pomogne da učini nešto što nije mogao svojom snagom učiniti.

U hadisu kudsiji kaže Uzvišeni: *"Podjelio sam fatihu (namaz) između mene i moga roba. Mome robu pripada ono što zatraži.*

Kada Moj rob kaže: "El-hamdulillahi rabbi-l-alemin!" -Allah dž.š. odgovara: "Moj rob Mi Zahvalu ističe!

Kada rob kaže: "Er-rahmani-r-Rahim" - Allah dž.š. odgovara: "Pohvalu Mi ističe Moj rob!

Kada kaže: "Maliki jevmid-din!" - Allah dž.š. odgovara: "Veliča Me Moj rob!"

Kada kaže: "Ijjake na'budu ve ijjake nestein!" - Allah dž.š. odgovara: "Ovo je između mene i moga roba, a robu pripada ono što bude tražio."

Kada rob kaže: "Ihdine sirata-l-mustekim...veleddalin"! Allah dž.š. kaže: "Ovo pripada mome robu i Ja ću mu dati ono što bude tražio![48]

Koliko god trčanje u različitim oblastima života prekrije tijelo čovjeka prašinom toliko isto trčanje prekrije i dušu brigom i tugom.

Čovjek, veoma često, treba i kod sebe samog da sredi ono što je nesređeno, a namaz je upravo ono što vraća izgubljenu upotpunjenost.

---

[48] Ahmed, Kitabu al-salla, br. 699.

Od Ebu Seida se prenosi da je on čuo Božijeg Poslanika da je rekao: *"Pet dnevnih namaza su iskup za ono što je između njih. Šta misliš kada bi čovjek radio a između njegove kuće i radnog mjesta teče pet rijeka, pa kada radi na radnom mjestu i zapraši se i pri povratku se okupa u svakoj od onih pet rijeka, da li bi na njemu bilo prljavštine?"*

Teško ljudima od žestine materije koja prži njihova lica u borbi za hljeb! Zaista ljudi upadaju u tu žestoku borbu a nagoni sebičnosti su najbudniji u njihovoj krvi. Oni zaista za vrijeme ove duge borbe vide samo svoje potrebe i potrebe svojih bližnjih. A što se tiče međusobne samilosti, nesebičnosti i dobročinstva pa vrlo rijetko se pokazuju plemenite slike pred njihovim očima.

Ako čovjek dopusti da ga ova raspaljena osjećanja shrvaju, onda će to biti poraz za sve njegove vrijednosti. Pa nije čudo što je Allah dž.š. propisao namaz koji će ih s vremena na vrijeme spasiti žestine.

Od Enesa ibn Malika se prenosi da je rekao Božiji Poslanik s.a.v.s.: *"Allah dž.š. ima meleka koji doziva na svaki namaz: "O sinovi Ademovi, ustanite vatri koju ste zapalili pa je ugasite!"* (Et-Taberani)

U drugoj predaji stoji: *"Gorite, pa kada klanjate sabah ugasim je; zatim gorite, pa kada klanjate podne ugasim je; zatim gorite, pa kada klanjate ikindiju ugasim je; zatim gorite, pa kada klanjate akšam ugasim je; zatim gorite, pa klanjate jaciju ugasim je; a zatim legnete da spavate i ništa vam se ne piše dok ne ustanete."* (Et-Taberani)

Ovaj hadis oslikava manje grijehe s kojima se ljudi svakodnevno susreću u svom brzom i isprepletenom životu i ono što namazi ublažavaju i osvježavaju od nedaća koje dolaze. Namaz je uzdizanje čovjeka ka nebu. Uvijek kad ga obuzme nemar i aljkavost, ponovo ga povezuje sa Allahom.

Navedimo ovdje ono što navodi Karindži od Aleksisa Karajla pisca knjige: *"Čovjek - ta nepoznanica!"* i jednog od dobitnika Nobel-ove nagrade kada kaže: "Možda je namaz najjača snaga poznata do današnjeg dana koja proizvodi aktivnost!"

Vidio sam - pošto sam liječnik - mnoge bolesti kod kojih lijekovi nisu postigli željeni cilj i kada je medicina zbog nemoći podigla ruke od njih, namaz je svojom intervencijom oslobodio ljude od njihove bolesti...

Namaz je zaista poput elementa radiuma koji zrači druge i sebi stvara aktivnost.

Namazom ljudi pokušavaju da povećaju svoju ograničenu aktivnost obraćajući se "sili" koja nema ograničenosti.

Mi kada klanjamo vežemo sebe za uzvišenu snagu koja upravlja svemirom, i skrušeno od nje molimo da nam podari malo od te snage koja će nam pomoći u životnim tegobama. Pa čak nam i sama skrušenost u namazu obezbjeđuje dodatnu snagu i aktivnost i nećeš naći nikoga ko se skrušeno obratio Allahu a da mu se na tu skrušenost nije uzvratilo sa najboljim rezultatima.

Ovakav govor je za mene najbolji tefsir za riječi Uzvišenog: "**A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu. Odazivam Se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na pravom putu.**" (El-Bekare, 186)

Onaj koji nakon sna prvu pomisao ima da stupi pred svog Gospodara stiče garanciju da će provesti vrijeme tog dana u zaštićenoj tvrđavi! Da! Ustao je i zadovoljio svoga Gospodara, pribjegao Mu i zatražio zaštitu! A Allah daje sigurnost i bliskost onome ko ih traži. U hadisu stoji: *"Ko klanja sabah on je u Božijoj zaštiti a On za svoju pruženu zaštitu od vas ništa ne traži."*[49]

Ovo je oglas Allahov ljudima da ukazu počast čovjeku koji je započeo dan namazom a onda je krenuo za svojim poslom gdje ga je pratila Božija zaštita i pažnja.

Prenosi se od Ibn Omera da je Poslanik a.s. rekao: *"Ko klanja sabah on je u Božijoj zaštiti, pa ne varajte Allaha dž.š. u zaštiti*

---

[49] Muslim, Kitabu al-mesadžid wa mavadia al-salat, br. 1050.

njegovoj, jer onaj ko pronevjeri Njegovu zaštitu Allah traži njegovu odgovornost sve dok ga ne obori na lice."

Kaže se da je Hadžadž naredio Salim bin Abdullahu da ubije jednog čovjeka pa mu je Salim rekao: *"Jesi li klanjao sabah?*

- *Da! - odgovorio je čovjek.*

- *Odlazi!* - rekao *mu je Salim.*

Poslije ga je Hadžadž pitao: "Šta te je spriječilo da ga ubiješ?"

- *Pričao mi je moj otac da je čuo Poslanika Božijeg kad kaže: "Ko klanja sabah bit će u Božijoj zaštiti tog dana!" pa sam prezirao da budem ubica čovjeka kojem je Allah dž.š. dao zaštitu."*[50]

Onaj ko razmišlja vidjeće da je Allah svoje robove iskrene stavio u svoju zaštitu i postavio na takav položaj na kojem svako ko ih uznemirava i napada, uznemirava i napada Allaha dž.š.

I zbog toga On kaže u hadisi kudsiji: *"Ko napadne meni odanog, Ja mu objavljujem rat!"*[51]

Odanost Allahu znači dodatno vezivanje za Njega i pribjegavanje Njemu sa namazom i drugim farzovima i nafilama.

Ovakvu počast mogu dobiti oni koji se vežu za Allaha u svom životu i svojim poslovima. Allah ih približava Sebi, dovodi u vezu sa Njime i poistovjećuje postupak prema njima kao postupak prema Njemu.

Kaže Božiji Poslanik a.s.: *"Zaista će Allah dž.š. reći na Kijametskom danu: "O čovječe, bolovao sam pa me nisi obilazio!" Čovjek će tada reći: "Gospodaru, kako ću ja Tebe obilaziti kad si ti Gospodar svjetova ?"*

Allah će reći: "Zar nisi znao da je Moj rob bio bolestan, pa ga nisi obišao? Zar ne znaš da si ga obišao da bi Mene zasigurno našao kod njega?! O čovječe, tražio sam od tebe hrane, pa mi je nisi dao!"

---

[50] Ahmed, Kitabu musnad al-mukassirine min al-sahabe, br. 5632.
[51] Buhari: Kitabu al-rekaik, br. 6021.

Čovjek će reći: "Gospodaru kako ću ja Tebi dati hrane, kada si ti Gospodar svjetova?"

Allah će mu reći: "Zar nisi znao da je Moj rob tražio od tebe hrane, pa mu je ti nisi dao? Zar, ne znaš da si mu donio hrane da bi Mene našao kod Njega? Čovječe, Ja sam tražio od tebe da Me napojiš, pa Me ti nisi napojio! ?"

Čovjek će reći: "Gospodaru, kako ću ja Tebe napojiti kad si Ti Gospodar svjetova ?"

Allah će mu reći: "Tražio je Moj rob vode od tebe da se napije pa mu je ti nisi dao. Da si ti njega napojio, Mene bi našao kod njega!"[52]

Ovaj neobičan razgovor jasno ukazuje na stepen Allahove pažnje ljudima čija je veza sa Allahom stalna i čvrsta do te mjere da Allah njima datu počast smatra svojom počasti a njihovo mjesto svojim mjestom.

No, bez obzira kolika je nečija deredža kod Allaha, nijedan čovjek nije oslobođen napora i životnih tegoba ispunjenih nepravdom i poricanjem.

Zar ne vidiš Omera bin Hattaba, najpravednijeg vladara kojeg je upoznao svijet kako je ubijen pod optužbom da je nasilnik?

Ako je tako velikog čovjeka snašlo ovako nešto, onda je posjeta njemu u vrijeme smrtnog časa posjeta Uzvišenom Allahu. Također, ono što je snašlo prve muslimane u teškim iskušenjima bojkota kojeg su im odredili mušrici izloživši ih u tom bojkotu raznim oblicima iskušenja: glađu, žeđi, prisiljavajući ih da jedu lišće drveća što je izazvalo oboljenja u njihovim ustima. To nije bila, kako neki shvataju, prosjačka glad nego glad požrtvovanosti i otpora.

Možda ćeš reći koja je korist od veze sa Allahom i zaštite koju On pruža svojim voljenim robovima i Njegovim bliskim odabranicima ako ne bivaju pošteđeni od kandži nepravde i prevare i gdje je zid

---

[52] Muslim, Kitabu al-birr wa al-sille wa al-a'dabu, br. 4661.

zaštite oko Omera, Osmana i Alije koji su ubijeni na tako podmukao način?

Ovakvo zapitkivanje ne umanjuje ono što smo ranije tvrdili! Sve što nam je naloženo jeste da korigujemo osnovne principe života u umovima ljudi kako ne bi zalutali u razumijevanju njegove forme.

Kakva bi bila reakcija onih koji ovo pitaju kada bi znali da je Omer nekoliko dana prije svoje smrti molio Allaha da mu podari šehadet?! I ne samo to, nego da je molio da njegov šehadet ne bude na istočnim frontovima gdje su se vodile borbe s Perzijancima, niti na drugim frontovima sa Rimljanima nego u gradu hidžre, u samoj Medini?

Kao da je čovjek planirao put koji najviše voli da mu njime dođe njegova smrt!

Zaista Omer i njemu slični velikani dobro poznaju prirodu ovog dunjaluka i znaju tešku ulogu koju obavljaju oni odlučni u usađivanju imana, morala i pravde i u iskorjenjivanju otrovnog bilja i korova koje se širi po zemlji puneći je nepravdom i tamom.

Zaista ovi ljudi poznaju svoj zadatak i podnose njegove terete u miru i sreći. I njih ne uznemirava ono što im je uskraćeno u životu. Čak ih ne uznemirava ni to što im život završava kako mi mislimo, tragično. Čak šta više! To njima biva želja baš kao što je bila Omer ibn Hattabu ili slično onome što se desilo sa Sokratom nakon osude trovanjem.

Sokratu bi data čaša otrova
a njegove usne prema njoj bjehoše
puput usana onog koji voli
i čezne za njenim poljubcem!

Moramo pojasniti neke aspekte ove sudbine koja izgleda teškom i strašnom i potvrditi da to ne ukazuje ni na jedan znak srdžbe ili grubosti i da Allah kad tako nešto dopusti - u skladu sa zakonima kosmosa na kojima je postavljen život - izvršava to a On može biti najzadovoljniji svojim robovima i najviše im želi učiniti dobročinstvo.

Razmisli o riječima Uzvišenog Allaha u ovom hadisi kudsijji: *"Objavio sam rat onome ko bude neprijatelj Mome prijatelju i nizašto se ne dvoumim koliko se dvoumim za vjernikovu dušu. On ne želi smrt a Ja ne želim da ga ožalostim."*[53]

Smrt je istina koja se ne može izbjeći, a Allah želi da izvrši svoju odredbu. Allah ne voli da Njegov rob pomisli da neprijatnost dolazi od njegovog Gospodara.

Prvaci primaju Božije odredbe u potpunom predanju i smirenosti. Dovoljno je da oni uoče da one dolaze od Allaha pa da njihove teškoće promjene u lahkoće, a gorčine u slast. One pod običnim pogledima izgledaju kao nepodnošljive nesreće a one su za onoga kome su upućene lahki i blagi prolazni problemi.

Kada bi smjeli gledati na smrt pogledom kukavica ne bi niko od njih bio čvrst i stabilan. Ali oni podcjenjuju ono što su kukavice uveličale pa su prvi odlučni a drugi kukavice. Tako da, nosioci imana na velike događaje gledaju u svjetlu njihove veze sa Allahom, pa ih ne uzima strah niti se njihova misao uznemiri. A kad ih i obuzme strah od opasnosti koja nadilazi njihovu moć oni traže utočište kod Allaha kao što dijete pribjegava naručju svoga oca tražeći zaštitu od opasnosti. U hadisu stoji: *"Poslanik bi, kada ga snađe nešto, potražio utočište u namazu."* (El-Buhari)

Karindži kaže: "Zašto li vjera u Boga i oslanjanje na Njega pribavlja sigurnost, mir i smirenost?"

Prepustiti ćemo Džejmsu Vilijamsu da mu odgovori: "Zaista uzburkani valovi okeana ne mogu zamutiti dno okeana, čovjek koji je učvrstio svoje vjerovanje u Boga sposoban je da privremene promjene ne poljuljaju njegovu smirenost."

Zaista čovjek koji je istinski vjernik ne podliježe uznemirenosti. On u svemu održava ravnotežu i uvijek je spreman da se suoči sa promjenama koje donose dani. Pa zašto se ne bi okrenuli Allahu ako nas

[53] Vidi: Buhari, Kitabu al-rekaik, br. 6021.

snađe nemir? Zašto se ne vežemo za Uzvišenu snagu koja vlada ovim svemirom?

Niko te ne sprječava od namaza, skrušenosti i dove!

Namaz u islamu ima konkretno i opšte značenje. Konkretno, on označava duhovnu hranu raspoređenu tokom dana i noći a koja sadrži različita učenja, tesbihe, skrušenost, čišćenja duše, ruknove, sedžde, stajanja, sjedenja,... shodno onome što je od suštine i forme Zakonodavac propisao.

Namaz je stub islama i vjernik se ne može osloboditi te obaveze. On je za njegovo srce kao hrana za njegovo tijelo.

Ko održava namaz ispravna mu je vjera, povećava mu se iman i priprema se za Božije zadovoljstvo i oprost! Ko ga zanemari a svjestan je te obaveze i koristi izlaže se propasti.

Kaže Muhammed a.s.: *"Allah je propisao pet namaza. Ko se lijepo abdesti i klanja ih u njihovom vremenu i upotpuni njihove ruku' e, sedžde i traženu skrušenost, Allah uzima obavezu na sebe da će mu oprostiti. A ko to ne učini Allah ne preuzima obavezu da će mu oprostiti. Ako hoće oprosti mu, a ako hoće kazni ga!"*[54]

Ko namaz zanemari zbog nijekanja i poricanja on ne zavrijeđuje da bude vjernik.

Namaz ponekad znači dovu. Kad god čovjeka obuzme kakva potreba ili ga uznemiri briga, ili mu zaprijeti bolest, ili ga uznemiri kriza on pohrli Allahu tražeći spas od njega moleći ga za milost i spas. Ova dova je pri ruci svakom vjerniku koji želi da se obrati Allahu kad god za tim osjeti potrebu u svom srcu.

Allah voli kada ga rob moli i traži od Njegova dobra! Čak Allah upozorava čovjeka da se ne zadovoljava samo svojom snagom. Jer to lišava čovjeka blagodati uzvišene pažnje i zatvara ga u granice njegove slabosti i neznanja.

---

[54] Abu Davud: Kitabu al-salat, br. 361.

"Robovi moji, svi ste vi zalutali osim onoga koga ja uputim, pa tražite da vas uputim i Ja ću vas uputiti.

Robovi moji svi ste vi gladni osim onoga koga ja nahranim, pa tražite da vas nahranim i Ja ću vas nahraniti.

Robovi moji, svi ste vi neodjeveni osim onoga koga je odjenem, pa tražite da vas odjenem i Ja ću vas odjenuti.

Robovi moji, vi griješite i noću i danju, a Ja sve grijehe opraštam, pa tražite oprost i Ja ću vam oprostiti."[55]

Ovog velikog dobra lišava se samo onaj ko je nesretan i jadan. Zato Božiji Poslanik kaže: *"Ne oklijevajte u dovi jer sa dovom niko ne propada!"*[56]

I kaže: *"Dova je oružje vjernika, stub vjere i svjetlost nebesa i zemlje."* (El-Hakim)

I kaže: *"Zaista se Allah, Živi i Plemeniti, stidi da - ako čovjek podigne ruke ka njemu - iste vrati prazne i razočarane."* (Ebu Je'ala)

I kaže: *"Iz Allahova dobra tražite, jer Allah voli da se od Njega traži, a najbolji ibadet je iščekivanje olakšanja."*[57]

---

[55] Muslim. Kitabu al-birr wa al-sille wa al-a'dab, br. 4674.
[56] Muslim, Kitab al-birr wa al-sileru wa al-a'dabu, br. 4674.
[57] Tirmizi, Kitabu al-da'wat, br. 3494.

POSLANIKOVA PRODUHOVLJENOST

Obične duše imaju trenutke u kojima su potpuno slobodne od sujete i grubosti i uzdižu se na viši nivo u kom sa svojim mislima i osjećanjima žive u čistoj i neporočnoj atmosferi.

U takvom stanju one se ne zadržavaju dugo, nego padaju na niži nivo i tu žive veći dio vremena da bi iz te pozicije posmatrale upotpunjenost koja ih je bila obuzele poput trenutnog bljeska.

Uzvišene duše imaju ulogu šireg značaja i dalekosežnijeg uticaja, kroz nju upravljaju životom i imaju najbolje znanje i najjača osjećanja.

Takvi su na visokom nivou ponašanja i vrlo rijetko pokliznu u njemu.

Takve duše su poput ptica koje su naviknute na visove i ne spuštaju se osim povremeno. A kada se i spusti ne ostaje osim onoliko koliko joj je potrebno da zamahne krilima i odleti otkud je i došla. Allah je tako stvorio ljudske duše i tako su se ponašale još od Ezela.

Duše su među običnim ljudima sputane u okove njihovih ličnih zahtjeva i tek se ponekad toga oslobode.

Među uglednicima im je omogućeno oslobađanje od većine ovih okova mada se neki od njih pripije uz njihove noge pa ih optereti.

Ako je pozicija običnih ljudi niža od pozicije uglednika onda među ovim prvacima ima razlike u dobru i vrijednostima poput razlike u udaljenosti među zvjezdama.

Ljudi razmišljaju o odlasku na neke zvijezde jer su one relativno blizu dok stizanje do nekih od njih i u mislima zastane jer prodor do njih ne može napraviti ništa do lutajuće mašte.

Božija mudrost je zahtjevala izbor nosilaca Objave iz najodabranijih od velikana, a oni su istaknuti odabranici u svim stvarima.

Kada bi se organizovalo opšte takmičenje između nosilaca sposobnosti i velike nadarenosti sigurno je da bi Božiji poslanici bili prvaci u njemu.

Oni su osobe s kojima se niko ne može ravnati u oštroumnosti i odlučnosti, u dalekosežnosti ciljeva i mudrosti, te u njihovom sveobuhvatnom shvatanju stanja duše i prirode društva.

Velika je greška da smatraš te Poslanike u nekoj mjeri dobrim i jednostavnim zbog njihovog vođenja ljudi u vijekovnoj zaostalosti i jednostavnosti.

Ne, nikako. Jer vođenje naroda kako u dalekoj prošlosti tako i u sadašnjosti ne povjerava se osim ljudima kojima je podarena duhovna snaga koja im osigurava zaštitu i okuplja oko njih velike mase ljudi.

Na tu istinu skreće pažnju i ovaj Kur'anski ajet: **"I sjeti se robova naših Ibrahima, i Ishaka i Ja'kuba, svih u vjeri čvrstih i dalekovidih. Mi ih posebno obdarismo vrlinom jednom - da im je uvijek bio na umu onaj svijet, i oni su, zaista, u Nas od dobrih odabranih ljudi."** (Sad, 45-47)

Pa jesi li razumio tajnu njihove veličine u svjetlu ovog kratkog opisa: "čvrstih i dalekovidnih"?

Oni posjeduju veliku snagu i oštroumnost! Oni su smjeli koje ne snalazi nemoć i oštroumni koje neće ocrniti neznanje. Oni su izabrani iz generacije kao što se drag poklon izabire iz raznovrsnih vrsta mirisnog cvijeća gdje se ostavlja lijepo da bi se odabralo najljepše.

U prošlom, sadašnjem i budućem životu Objava je bila - i još uvijek je - zaštitnik koji čuva Zemlju od nestanka i civilizacije kako se u njima nebi izmiješalo ispravno sa zabludom.

Nećeš pogriješiti - dok gledaš uzvišenu Objavu kao čuvara - ako ti se pokaže kao svijetla kruna koju ukrašava veličina i moral i koju uljepšava čvrsta ubijeđenost i iskrenost koja se jasno pokazuje između nebeskih upućivača tako jasno da skoro zatre sve mimo toga. Ko su ti časni upućivači? Koji je taj podignuti putokaz?

Oni su poslanici kojima je naloženo da upućuju ljude tokom prvih vijekova.

Posljednji Božiji Poslanik bio je obavezan da upućuje ljude sve preostalo vrijeme. Poslan je s Knjigom koja ostaje među ljudima sve dok dana i noći bude.

Među tim čestitim i ispravnim uočavaš - u skrušenosti i miru - Muhammeda ibn Abdullaha nosioca posljednje Objave, stjecišta akaida i vrlina za koje sudbina veže ispravnost i prethodnih i potonjih.

On je oličenje uzvišenih vrijednosti u jednoj cjelini od mesa i krvi, možeš ga prepoznati vrlo lahko iz knjige s kojom je i došao i iz mudrosti koja izvire iz njegove logike. Ali ti nećeš moći stupiti u vezu s njim osim ako za sebe odabereš visoke vrline po kojima je on živio.

A što se tiče onih koji se zadržavaju od početka samo na sebi, oni sigurno nikada s njim neće stupiti u vezu.

Griješnici koji žele pokajanje, neznalice koje traže znanje, zbunjeni koji traže opredjeljenje, neodgovorni koji tragaju za savršenstvom. Svi oni u svom nastojanju da dođu do cilja saznaće mnogo o Muhammedu jer će doći do upute uz pomoć njegovih znamenja i okoristiti će se njegovim savjetima.

Onaj koji potcjenjuje samoga sebe, svoj um i svoje srce nikada neće upoznati Muhammeda.

Zaista, od odlika velikih duhovnih vođa jeste da one u čovjeku podstiču aktivnost kad im se približi i aktivira njegovu skrivenu snagu da bi služila najvećoj istini u mjeri u kojoj su joj date.

Pa ako se nacionalnim vođama pružaju velike prilike za služenje domovini, na primjer, radeći na njenom preporodu i uzdizanju njenog ugleda, onda duhovne vođe svojim pomagačima i sljedbenicima pružaju veće mogućnosti za stjecanje savršenstva a zatim za njegovo prenošenje u ljudsku svakodnevnicu da bi ovaj život na taj način bio bolji i sretniji.

Otuda je naša tvrdnja: "Ne poznaje Muhammeda a.s. onaj koje zatvoren u tamnicu niskih želja ili izbjegava pomoć istine i dobra."

Izvori inetelektualnog i sentimentalnog života u Muhammedu a.s. izviru iz njegove spoznaje Allaha dž.š. i njegovog stalnog sjećanja na njega i uzimanja velikog udjela iz samih značenja Božijih lijepih imena.

To zato što je Allah dž.š. stvorio čovjeka po njegovoj prilici, postavio ga upraviteljem na Zemlji da bi bio njegov namjesnik, opskrbio ga iz nje... I ne samo to nego mu je naredio da iskorištava njena dobra i upravlja njome, te mu poručio da poštuje svoje božansko porijeklo i da se od toga ne spušta na nivo prašine i šejtanovih spletki.

Treba da bude znan, ponosan, moćan, plemenit, milostiv, darežljiv i sve drugo na što upućuju lijepa Božija imena od osobina savršenstva i znakova ljepote i uzvišenosti.

I svijet - od postanka pa do svoga konačnog kraja - ne poznaje niti će poznavati čovjeka koji je bio zaokupljen visokim promatranjem i da je hodao po zemlji sa srcem i bio na nebu kao što je bio Muhammed a.s.

Zaista je on najbolji koji je ostvario u sebi i u onima oko sebe život upotpunjenog čovjeka.

Produhovljeni čovjek kojem je data uloga Allahovog namjesnika da prenese dijelove stvarnog značenja ove velike zadaće.

U intelektualnom i sentimentalnom nasljedstvu koje je ostavio Muhammed a.s. naći ćeš sve elemente uz pomoć kojih svaki čovjek može ispravno da obnovi svoju ulogu u ovom životu.

Pogledaj ovu snagu osjećajnosti i njihovu toplinu u dovama:

Prenosi imam Ahmed, Ebu Davud i En Nesai od Zejid ibn Erkama da je Poslanik po završetku namaza govorio:

"Gospodaru, Bože naš, i Gospodaru svega postojećeg! Ja sam svjedok da si Ti Gospodar Jedini i da nemaš druga!"

Gospodaru, Bože naš, i Gospodaru svega postojećeg! Ja sam svjedok da je Muhammed Tvoj rob i Tvoj Poslanik!

Gospodaru, Bože naš, i Gospodaru svega postojećeg! Ja sam svjedok da su svi ljudi braća.

Gospodaru, Bože naš, i Gospodaru svega postojećeg! Učini mene i moju porodicu iskreno odanim Tebi u svakom satu ovog i onog života.

Veličanstveni i plemeniti, čuj i usliši moju dovu!

Allah je najveći, najveći! Svjetlo nebesa i zemlje!

Allah je najveći, najveći! Allah mi je dovoljan i divan je On zaštitnik.

Allah je najveći, najveći."

Zaista jezički termini nisu u stanju da prate ovaj nabujali izliv u svakoj dovi u kojoj se Poslanik pobožno obraća Allahu dž.š., pribjegavajući ponavljanju u jednoj rečenici da bi otkrio ono što se krije u njegovim grudima od ljepote, ljubavi i slavljenja.

U vanjskoj formi to je ponavljanje jedne riječi, a u suštini to je odraz obnovljenih formi značenja odanosti i čežnje.

U ovoj dovi središnju poziciju, između tevhida i potvrde da su svi ljudi braća, zauzima svjedočenje Poslanika o njemu samome (da je on Poslanik). Šta znači kad Poslanik kaže svom Gospodaru: *"Svjedočim da je Muhammed Tvoj rob i Poslanik"?*

To je primjer upornosti u prenošenju poslanstva i emaneta svim ljudima ma koliko to poricali i njega negirali. Zaista, čovjek koji osjeća da se čitav svijet čudi njegovom poslanstvu, i da snage zla žele da ga u tome poljujaju i da one ponekad uspiju u svojim zavjerama prema njemu i čine da osjeti slabost i usamljenost. Zaista, ovaj čovjek vidi sasvim prirodnim da za sebe posvjedoči istinu da bi to ponovljeno svjedočenje bilo pravi odgovor onima koji ga poriču i negiraju.

Ono dolazi nakon što je Džibril postavio u njegovo srce drugo svjedočenje od Allaha i od meleka koje potvrđuje ovu istinu: "**Allah svjedoči da je istina ono što ti objavljuje, objavljuje ono što jedini**

On zna, a i meleki svjedoče, a dovoljan je Allah kao svijedok." (En-Nisa, 116)

I ti ćeš čuti odjek Objave kako šalje ovo svjedočenje po drugi put, pa osjećaš u njenoj intonaciji glas nosioca istine kako prkosi lažljivcima i sramoti ih u njihovoj laži i nastavlja u spominjanju jasne istine koja je kod njega čvrstih argumenata.

"Reci: "Ko je svjedok najpouzdaniji?" - I odgovori: "Allah, On će između mene i vas svjedok biti. A meni se ovaj Kur'an objavljuje i da njime vas i one do kojih dopre opominjem. Zar vi zaista tvrdite da pored Allaha ima i drugih bogova?" Reci: "Ja ne tvrdim!" Reci: "Samo je On Bog i ja nemam ništa s tim šta vi smatrate druge Njemu ravnim." (El-En'am, 19)

Ko promatra životopis Muhammeda a.s. vidjeće da oštrina intelektualne pažnje dominira njegovim životom.

Pažnja nama sličnih ljudi javi se zbog iznenadnih razloga da bi se osjećanja primirila po njihovom nestanku.

Muhammed a.s. je bio cijeloga dana skoncentrisanih misli, vrlo rijetko bi ga snalazila odsutnost. Pa kada bi spavao ova jaka osjetljivost pretočila bi se na njegovu duhovnost pa bi i u tom stanju bio budnog srca.

Dnevna pažnja i noćna budnost počivaše na stalnom usmjeravanju ka Allahu dž.š. i nesvakidašnjoj privrženosti Njegovom spominjanju.

Kada bi legao u postelju rekao bi: *"Moj Gospodaru, predajem svoje lice pred Tobom, svoje stanje prepuštam Tebi, svoja leđa utječem Tebi iz straha i nade. Ti si utočište i spas. Vjerujem u Tvoju knjigu koju si objavio i Tvog Poslanika kojeg si poslao."*[58]

Pogledaj u ovu potpunu predanost Allahovom zadovoljstvu, zatim ovaj završetak u kojem Poslanik oglašava svoje vjerovanje o sebi i u Knjigu koju je primio.

---

[58] Buhari, Kitab al-da'wat, br. 5838.

Zaista je to - kao što sam naveo - velika odlučnost i upornost.

To je također potvrda od strane onoga koji poziva u vjeru da je on prvi koji se odaziva dužnostima svog poziva, zahtjevima svoje misije, naredbi Božijoj, Njegovom propisu, Njegovoj sankciji i Njegovim obredima.

Prenosi se od Ibn Abbasa r.a. da je Poslanik u toku noćne molitve govorio: *"Bože, zahvala Tebi pripada, Ti si čuvar nebesa i Zemlje i onoga što je na njima!*

Tebi hvala. Tebi pripada vlast na nebesima. Zemlji i onome što je između njih!

Tebi hvala. Ti si svjetlo nebesa i Zemlje i onoga što je između njih!

Tebi hvala. Ti si Istina, Tvoje obećanje je istina, susret s Tobom je istina, Tvoje riječi su istina, džennet je istina, džehennem je istina, poslanici su istina, Muhammed je istina, i kraj ovog svijeta je istina.

Bože moj, Tebi se predajem, u Tebe vjerujem, na Tebe se oslanjam, u Tebe se pouzdajem, sa Tvojom pomoći i radi Tebe se parničim i Tebi se obraćam za rješenja, pa, oprosti mi što sam ranije učinio i što sam otehirio, što sam objelodanio i što sam zatajio, Ti si onaj koji je i prije i poslije isključivi Gospodar. Nema drugog boga osim Tebe. Nema nikakve akcije niti snage osim s Allahom."[59]

Mi iz iskustva znamo da čisto promišljanje i razgovor sa Allahom dž.š. neće biti iskren osim daleko od ljudi, daleko od njihovih besmislica i beznačajnih stvari. Pa otuda takvo stanje jeste poznato samo onima koji žive izolovano.

Oni koji se bave proučavanjem Poslanikova života vide u njegovom vladanju ono što je oprečno ovom što sam naveo. On je rješavao probleme kako pojedinaca tako i zajednice i pitanja prijatelja i protivnika, odredbe o ratu i miru, probleme vezane za stanje duše i osjećanja te različitih mišljenja više od bilo kog drugog u ljudskom

[59] Buhari, Kitabu al-da'wat, br. 5842.

rodu. A uz sve to njegova duhovna čistoća i intelektualna snaga ničim nisu oskrnavljene. Ostavljao je dubok trag na druge a nije potpadao pod ničiji uticaj. On je aktivni usmjerivač a ne onaj koga drugi usmjerva.

Unapređivanje njegovih moralnih, kulturnih, duhovnih vrijednosti jeste dio njega. Taj dio ga uvijek prati i njegova vrijednost je jednako postojana i bez pripreme.

A šta je sa drugim istaknutim ličnostima? Njihovo moralno uzdizanje je rezultat njihovog napora stečeno posebnim sredstvima i specijalnim samokontrolama.

Oni su u pravu kada se boje njegovog gubitka ili umanjenja njegovog inteziteta kroz dodir sa neznalicama.

Ti vidiš ovog plemenitog Poslanika među skupinom Arapa u različitim, bučnim zajednicama kako upućuje svoje odmjerene riječi da ne znaš kojoj bi se više divio, finoći duše koja prati njegove riječi ili ljepoti sklada kojim povezuje svoj iskaz!?

I ni jednoj od ove dvije stvari ne približava se niko do li čovjek vičan peru koji za sebe traži čistoću, mir svojim mislima, a potom piše s razumijevanjem smirenošću i dostojanstvom.

Nema sumnje da je izvor ovog stalnog uzdizanja i snage koja ga prati od veze njegovog srca sa Gospodarom Zemlje i neba te kretanja njegovih misli u sistemu kojeg nemogu razumjeti ni velikani a kamoli neznalice.

Prirodno je da nosilac ovog poslanstva živi tokom svog života čist od svake mahane i čist od svakog prijekora.

I ne poznaje se u njegovoj tajnosti i javnosti, zadovoljstvu i srdžbi, ništa osim ono što teži ka višem cilju.

Nema velikana niti uglednog koji ne posrne i učini grijeh do te mjere da među ljudima vlada spontana saglasnost na međusobno opraštanje grešaka i sitnica koje u svakodnevnom životu ne mogu izbjeći. Međutim, postoje ljudi sa čijeg se nenatrunjenog izvora smije bez bojazni piti.

Oni su najbolji izabranici među Božijim robovima.

U svijetloj prethodnici ove čiste skupine jeste istaknuti vođa, milost koja daje uputu, zaštićeni Poslanik, Muhammed sin Abdullahov.

Salavat na njega i njegove od prethodnika i potonjih!

SHODNO TVOJOJ VRIJEDNOSTI BIĆE TI UPUĆENA I KRITIKA

Zavist, kao loše svojstvo, stara je koliko je star i čovjek. Čim se upotpune vrline duše ili se umnože Božije blagodati kod čovjeka, do te mjere da sve ograničeno i manjkavo u njemu uzrokuje tegobu, u grudima nosi skriveni gnjev i srdžbu, živi teškim životom koji ne može ništa olakšati osim iščeznuće blagostanja, nestanak sjaja i moći i neuspjeh.

Smatrao sam da je ponašanje velikih i moćnih, i maniri umišljenog života, koji su osobenost njihovog razmišljanja i osjećanja, razlog njihovog preziranja bijednih i slabih.

Zatim sam shvatio grešku takvog mišljenja, jer koliko je nadarenih kojima njihova slava ne uvećava ništa osim bliskosti s ljudima i naklonosti njima.

Ali i pored toga, gorke posljedice ih prate, namjerno izobličavanje njihovih lijepih djela, te pretjerano uvećavanje njihovih sitnih pogreški.

U čemu je tajna?

Tajna je u tome da ružan u ljepoti vidi izazov, glup u oštroumnosti vidi neprijatelja, nesupješni u uspjehu vidi svoje omalovažavanje i slično. A šta čine genijalci i istaknuti da bi primirili ove pokuđene naravi?

Ako moje vrline vidite k'o grijeh
šta je onda po vama dobro
i u čemu da ga nađem?

Jedan istaknuti alim pokušao je da iznađe psihološko rješenje za ovaj sukob između nosioca nadarenosti i onih koji to nisu riječima:

Ako mi zavide ja ih ne korim
i prije mene se zavidjelo nadarenim

pa je ostalo ono što je u meni
i ono što je u njima
a većina je pomrla
zbog srdžbe koju je nosila u sebi.

Kamo sreće da se stvar završi uslišavanjem ove želje.

Zaista je životna stvarnost drskija od onog što mi želimo. Skrivena mržnja zlobnika i njihove spletke i zavjere nisu još ni završile a druge su počele.

Oni vrlo često i uspiju u onome što od zla priželjkuju.

Velike su genije u blato zatrpali mali mnogobrojni sporovi.

Takvo stanje u svakom vremenu zahtjeva brzu pomoć a ponekad i utjehu da nadarenima vrati povjerenje u sebe i da ih ohrabri na novo koračanje na njihovom putu bez očajavanja ili zastajanja. To stoga što ih mnogi zbog mržnje žele demoralisati i razočarati.

Takvi su u potrebi da im se kaže: "Ne očajavajte, jer doista ono što vam zamjeraju i prigovaraju samo se podudara sa onim što vam je dato od snage i talenta."

Kaže Karindži: "Mnogi ljudi nalaze lijek u tome da optužuju ljude koji ih kulturno ili po položaju i uspjehu nadmašuju, a kao primjer toga je i pismo koje sam primio od gospođe koja je korila generala "Oslobodilačke vojske" kojeg sam ja prije toga hvalio i podržao na radiju. Ova gospođa mi je napisala slijedeće: "General Bjuis je prisvojio osam miliona dolara koje je sakupio na ime siromašnih i bijednih."

Činjenica je da je ova optužba apsurdna i da ova žena nije ciljala da dokaže stvarne činjenice, nego je željela da dostigne tog velikog čovjeka, čovjeka koji je bio na većem nivou od nje.

Bacio sam pismo u korpu za otpatke i zahvalio Bogu što nisam muž te žene.

Ovo pismo nije povećalo moje znanje o generalu Bjuisu nego je povećalo moje znanje o toj ženi, pa kao što Šopenhauer kaže: "Niske duše nalaze užitak u istraživanju greški velikog čovjeka."

On dalje navodi: "Teško čovjek može povjerovati da dekan fakulteta može slijediti gnjev niskih duša. Ali prethodni dekan fakulteta "Džill" Teejmuni David je našao veliki užitak u ciljanim lažima protiv dekana Tomasa Džefersona autora Deklaracije o samostalnosti".

Dekan fakulteta je visoki naučni položaj, pa je nužno da oni koji vrše tu dužnost budu simboli u vrlinama, a ne vođe koje predvode laži i izmišljanja.

No, veze između visine položaja i veličine duše su iskidane... Koliko je sebičnosti među ljudima na visokim položajima! Njima je jedini podsticaj uspon, pridobijanje koristi, borba protiv onih na višem položaju i zadovoljenje njegovih sljedbenika. No, najteži oblici zavisti koji potiru istinu, ubijaju savjest prisutni su među ljudima na visokim položajima koji uživaju visoko poštovanje.

Predstavnici vjerskih skupina u doba Muhammeda a.s. su osjetili njegov dolazak pa su pokušali da se uvjere u istinitost njegove misije i ispravnost njegova poslanstva. To nije tražilo mnogo vremena pa su se ljudi ubrzo uvjerili da se nalaze pred Poslanikom od Gospodara svjetova te da treba da ga vjeruju i da mu priđu.

No oni su se svjesno okrenuli od ove istine i prezreli da je spomenu, a kamo li da je zagovaraju!

"Oni kojima smo dali knjigu znaju Poslanika kao što sinove svoje znaju ali neki od njih svjesno istinu prikrivaju." (El-Bekare, 146)

Zašto toliko prikrivanje?

Zaštita sitnih duša kada primijete znakove dostojanstva i veličine koju je sudbina dodijelila čovjeku jeste zavidnost!

Ne poznajem ružniju niti pokvareniju sliku od sveštenika koji svojim jezikom govori o Bogu a iza njegove sjajne odore i položaja krije se duša puna bakcila egoizma i bijednog isticanja.

"Mnogi sljedbenici knjige jedva bi dočekali da vas, nakon što ste postali vjernici, vrate u nevjernike iz svoje lične zlobe, iako im je istina poznata." (El-Bekare, 109)

"... Ili bi ljudima na onome što im je Allah iz obilja Svoga darovao zavidjeli. A Mi smo Ibrahimovim potomcima knjigu i mudrost dali, i carstvo im veliko darovali." (En-Nisa, 54)

"Jadno je to zašto su se prodali: da ne vjeruju u ono što Allah objavljuje, samo iz zlobe što Allah, od dobrote svoje, šalje Objavu onome kome On hoće od robova svojih." (El-Bekare, 90)

Čudno je da su sveštenici i propovjednici nastavili umjesto bitke za Istinu bitku mržnje protiv nje.

Huškali su svoje obmanute vjernike protiv nove vjere (islama) i njenog Poslanika govoreći o njemu sve najlošije. Izazvali su surove ratove koji su se mogli izbjeći da su se njihove duše očistile od ljubomore.

Smatram da je Allah dž.š. odabrao svog posljednjeg Poslanika od povjerljivih da bi smanjio tegobe koje bi se javile u slučaju da bi on bio od predstavnika crkve.

Ove riječi izgovaram nakon što sam u vjerskim sredinama proveo nekoliko desetina godina. Jer da je "Muhammed" bio jedan od crkvenih službenika pa da ga je sudbina odabrala da izvrši između njih misiju reforme i preporoda, stari kardinal bi rekao:

"Ja sam stariji od njega!!!"

Drugi bi rekao: "Stariji sam u službi od njega."

Treći bi rekao: "Ako je on znan nije dobar organizator, a ako je dobar organizator nije znaniji od mene!

Četvrti bi rekao: "On griješi u vršenju obreda!"

Peti bi ga optužio zajedno a šesti opet za nešto drugo.

A zatim bi se svi oni složili da spriječe njegovu misiju i da obezvrijede njegovo poslanstvo!

Allah je mogao da učini Isa'a jednim od jevrejskih alima ali je ostavio njihovu sredinu da ključa u svojoj mržnji i nadmetanju za vođstvom i dominacijom, a zatim je prenio svoj govor na usta djeteta,

da izgovara Objavu dok je još u kolijevci, ne bi li se sveštenstvo opomenulo. Karindži nam otkriva neke skrivene stvari lične ljubomore riječima: "Godine 1862., general Grant u američkom građanskom ratu je dobio odlučujuću bitku sa vojskom Sjevera, zato je pridobio naklonost širokih narodnih masa, a odjeci ove bitke odrazili su se i u samoj Evropi i nije prošlo ni šest sedmica od ove pobjede a general Grant je uhapšen i degradiran. Plakao je vojskovođa zbog tog poniženja kao što plače dijete. A zašto je uhapšen? Jer je izazivao zavidnost svojih pretpostavljnih i pobudio njihovu ljubomoru."

Postići spas od životnih tama, ljudskih nepravdi i mržnje nije jednostavna stvar. Zato je neophodno svjetlo koje šalje Gospodar zore, a on jedini je u stanju da pobriše znakove noći, znakovima dana!

Allah nam je naredio da od njega tražimo zaštitu od zla zavidnika kao što mu se utječemo od zla mrkle noći i od svih oblika zla i neprijatnosti, svejedno dolazilo to od životinja ili od ljudi.

"Reci: "Utječem se Gospodaru svitanja od zla onoga što On stvara, i od zla mrkle noći kad razastre tmine i od zla smutljivca kad smutnje sije i od zavidnika kad zavist ne krije!" (El-Felek, 1-5)

Ovakvo traženje zaštite je nužno, pa oni kojima su date materijalne ili moralne blagodati koje navode druge da ih umanje i da zatvore puteve života i napretka pred njima, su u najvećoj potrebi za Božijom pomoći, kako bi oni mogli izvršiti svoju misiju i pokazati svoje sposobnosti.

Iako su Božiji poslanici jači od toga da izgube povjerenje sami u sebe pred najezdom laži i optužbe kojima ih obasipaju zavidnici i oni koji negiraju istinu, oni su u potrebi svakog trenutka za podrškom Uzvišenog Allaha kako ne bi omalovažavanje ili potcjenjivanje u njima ostavili traga.

"A ti budi strpljiv! Allahovo obećanje je, zaista istina i neka te nikako ne obmanu oni koji čvrsto ne vjeruju." (Er-Rum, 60)

"I kad god bi pored njega prolazile glavešine naroda njegova, rugale bi mu se. "Ako se vi rugate nama," govorio je on,

"rugaćemo se i mi vama, onako kako se vi rugate, i saznat će te zaista, koga će snaći sramna kazna i ko će u vječnoj muci biti." (Hud, 38-39)

BUDI IMUN NA KRITIKU

U mojoj knjizi *"Moral muslimana",* nakon što sam ukazao na vrijednost snage, napisao sam: to je priroda imana kada nađe mjesto u srcu, on tada daje čovjeku snagu koja se odražava na njegovo ukupno ponašanje, pa kada govori, on govori ubjedljivo; kada radi, radi savjesno i marljivo; kada krene, njegov cilj mu je jasan, i sve dotle dok je on siguran u ideju koja puni njegov um i osjećaje koji mu puni srce, u njemu dvoumljenje neće naći mjesta, i vrlo rijetko će ga žestoke oluje pokrenuti iz njegovog stajališta. Čak mu neće biti teško da kaže onima oko njega: **"Reci: "O narode moj, ti postupaj onako kako postupaš, a i ja ću postupati, pa će te znati koga će stići patnja koja će ga poniziti i koga će vječna patnja snaći."** (Ez-Zumer, 39-40)

Ovaj izraz, koji je naveden uporedo sa izazovom, i ovaj samostalni duh u djelovanju, i to samopouzdanje u ono što vidi da je istina, čini ga čovjekom specifičnog principa pa on komunicira s ljudima sa jasnim ciljem. Ako vidi da djeluju ispravno, podrži ih, a ako vidi da djeluju pogrešno, okrene se slijedeći svoju savjest.

Kaže Poslanik a.s.: *"Neka niko od vas ne bude povodljiv pa da kaže: "Ja sam sa ostalim ljudima, ako oni lijepo postupaju postupam i ja, a ako oni loše postupaju to isto činim i ja!" Nego vi budite postojani. Ako ljudi lijepo postupaju postupajte i vi, a ako oni loše postupe vi se klonite njihovih loših postupaka."*[60]

Činjenica je da jak čovjek treba tuđe stvari da ostavi po strani i da živi oslanjajući se na svoje sopstvene snage, imajući na umu da su ljudi protiv njega a ne za njega, da su oni teret a ne oslonci i kada ga zadesi neugodnost neka prikrije svoju bol i neka ne očekuje dobro od toga što će im ispoljiti svoju tugu.

---

[60] Tirmizi, Al-birr wa al-siletu, br. 1930.

Malo zanimanje za ljude, njihovo mišljenje ili osjećanja koja prikrivaju, kod nekih jakih ličnosti pretvara se u osjećaj pun prezira i osornosti baš onako kako kaže El Mutenebbi:

Ko poznaje dane i ljude
onako kako ih ja poznajem
baca svoje koplje bez milosti.

Mi ne potvrđujemo ovakvu nastranost u obaranju vrijednosti. Mi savjetujemo da se širim masama ne daje više nego im pripada po moralnim i inelektualnim zaslugama, jer stepen širih masa nije presudan u određivanju zasluga ili vrijednosti nego se one uzimaju iz njihovih originalnih izvora ne obraćajući pažnju na one koji ih ne poznaju ili u njima prelaze granice pa makar se radilo o hiljadama takvih.

Na velikim ljudima je da svoje ponašanje grade iznad ovih osnova, i da se ne uzrujavaju zbog kritike upućene prema njima ili zbog mnoštva onih koji ih napadaju i kore.

Kaže Karindži: "Jednog dana sreo sam Generala Smejdli Bitlera koji je nosio nadimak "Sotona pakla" i bio poznat kao najodlučniji vođa među onim koji su bili na položaju glavnokomandujućeg američke mornarice, pa mi je rekao da je u svojoj mladosti bio veoma ambiciozan želeći da stekne veliku slavu i ugled te postane velika ličnost.

Zbog toga se osjećao vrlo neugodno i kod najmanje kritike ljuteći se na sve što bi moglo povrijediti njegovu čast i dostojanstvo. Međutim, trideset godina provedenih u mornarici promijenilo je njegovu prirodu, tako da mu kritike više ništa ne znače.

Rekao mi je: "Mnogo puta sam okusio različite oblike poniženja. Nazivan sam grdnim imenima kao stari pas, ogavna zmija ili lisica. Kleli su me vješti u kletvi i nisu ostavili ni jednu pogrdu da me njome nisu grdili. Pa šta misliš da li sam na to obraćao pažnju? Ne nikada. Da danas čujem nekog od njih kako me psuje ne bih se okreno da vidim koje to."

Ova posljednja istina slična je riječima arapskog pjesnika u pogledu zanemarivanja bestidnih:

Kada bih na svakog psa koji na mene laje
bacio kamen stijena bi bila dinara vrijedna.

Zaista oni na koje mnogo utiče ono što ljudi kažu, oni koji se raduju kada ih neko hvali a žaloste kada ih neko kudi; oni su u velikoj potrebi da se oslobode od ove samobmane i da svoje nerve ojačaju velikim količinama smirenosti i ravnodušnosti i da se ne zavaravaju zbog riječi pohvale ili pogrde; jer kada bi znali kakvi su poticaji i motivi tih riječi i kada bi se izmjerila njihova stvarna vrijednost vidijeli bi da one ne znače ništa.

Ako i pretpostavimo da one nešto znače, pa zašto bi se čovjek time ponosio ili žalostio zbog ovih prolaznih komentara iz usta onih koji nalaze radost u poslovima drugih?!

Zaista najbolje što je rečeno o shvatanju širokih masa u pogledu ispravnosti jeste ono što je navedeno u Kur'anskom ajetu: **"Ako bi se ti pokoravao većini onih koji žive na zemlji, oni bi te od Allahova puta odvratili. Oni se samo za pretpostavkama povode i oni samo neistinu govore."** (El-En'am, 116)

Američki pisac je sebe našao primoranim da prizna ovu činjenicu kada kaže: "Otkrio sam tokom godina da nisam u stanju da spriječim jezik ljudi od toga da iskažu neprijateljstvo i nepravdu prema meni, ali sam pronašao nešto što je bolje od toga, a to je da ignorišem prijekor i kritiku ljudi."

I također kaže: "Ja sam siguran da ljudi nisu zaokupljeni razmišljanjem o Zejdu ili Amru više od nekoliko trenutaka, oni su zaokupljeni razmišljanjem o sebi od trenutka kad otvore oči ujutro pa dok ne sklope oči navečer. Lakša glavobolja koja ih zadesi dovoljna je da skrene njihove misli sa moje ili tvoje smrti."

Ovo je istina o ljudima zbog čijih priča o nama vodimo brigu.

Preče nam je od vaganja njihova mišljenja da upozorimo na okolnost koje čine mnoge od njih da odobravaju ili odbacuju ono što im se kaže pa čak i da vjeruju u to ili ga negiraju.

Abdullah ibn Ubejjj - jedan od najistaknutijih munafika prvog perioda islama - gledao je na islam pogledom netrpeljivosti i nepovjerenja sve do pobjede muslimana u bitci na Bedru kad je pohitao zajedno sa svojom skupinom da primi islam argumentujući to riječima da se islam ojačao i učvrstio nakon te pobjede.

Mnogo je ljudi koji svoje mišljenje o nekoj stvari grade na osnovu onoga što ide uz tu stvar.

Oni koji prigrle čistu istinu, pa makar je i oslabili porazi, visoko cijene njene vrijednosti pa makar i u prašinu bačena bila a ovakvi su vrlo rijetki na svijetu.

Obični ljudi su nažalost uz onoga koji posjeduje ovaj svijet pa makar on bio i zao. A jezici u uzdizanju njegove stvari skoro da ne prestaju kako iz želje tako i iz strana.

Zato se kaže: ko posjeduje dunjaluk obaspe ga pohvala drugih a od koga se dunjaluk okrene, otrgnu se od njega i njegove lijepe vrline.

Ima ljudi kad ih dobro zadesi
govore mu ono što priželjkuje,
a ako ga to zaobiđe
govore pogrde.

Poslanik je mrzio da su ljudi aktivni jedino pod pritiskom ovih niskih poticaja pa kaže: *"Loš li je rob koji zbog ostvarivanja želja bude ponižen, loš li je rob kojeg strah od istine udaljava."*

Činjenica je da su osjećaji želje i straha, koristi i uskraćenosti, skrivena tajna mnogih kritika i zadovoljstava, osvete i podrške.

Abraham Linkoln je nastojao biti uspješan u svakoj bitci koju je vodio. Zašto? Jer će pobjeda spriječiti jezike koji ga napadaju. A u slučaju da bude poražen kada bi ga i meleki pravdali ljudi ne bi prihvatili to opravdanje već bi brzo povjerovali njegovom protivniku i prihvatili sve optužbe koje mu se upućuju bile istinite ili lažne.

Zato Linkoln kaže: "Kada bih ja pokušao samo da pročitam ono što mi se upućuje od kritike radi odgovora to bi zauzelo sve moje vrijeme, i spriječilo me od mojih poslova! Ali ja ulažem trud kako bih

ispunio svoju obavezu, pa ako taj trud urodi plodom onda se ne obazirem na kritiku jer će ona sama po sebi nestati. A ako moj trud bude uzaludan onda ni zakletva anđela da sam imao dobru namjeru ne bi ništa značila, dovoljno mi je od onog što me veže za mišljenje ljudi da obavim svoje dužnosti i tako zadovoljim moju savjest."

I sasvim je normalno da čovjek pribjegne ovakvoj samostalnosti i superiornosti kada ga zadesi bujica napada zavidnika i optužbi klevetnika sve dok je isitna sa njim.

Što se tiče zdrave kritike vezane za greške ili nadoknade onoga što je propušteno od konstruktivnoga - takva kritika mora biti u cjelosti prihvaćena, makar takvi kritičari imali i loše namjere. Jer loša namjera pada samo na njih, a nama je bolje da se okoristimo onim što je ispravno u njihovoj kritici. Jer, ko zna? Možda to okorištavanje njihovim mišljenjem bude jači udarac njihovim bolesnim dušama od bilo koje druge reakcije.

Razuman čovjek prisluškuje ono što njegovi neprijatelji govore o njemu, pa ako se to pokaže lažnim odbaci ga i ne pridaje mu značaj, a ako je istina okoristi se time.

Zaista čovjekovi neprijatelji pomno istražuju njegove postupke pa možda zastanu na onom na čemu mi nismo zastali i obratili pažnju a tiče se nečeg važnog.

Davno je rečeno: Bog se smilovao čovjeku koji mi pokloni moje mahane - pa ko nam pokloni naše mahane mi ćemo istog trenutka prihvatiti njegov poklon a potom pohitati da ispravimo vidljivo i skriveno u nama, tako da ne ostane prostora za djelovanje onoga koji mrzi ili zavidi.

SVEDI SAM SVOJ RAČUN

Nema ni jednog važnijeg posla a da nema svoju računicu kojom se kontroliše njegov početak i njegov kraj, njegov dobitak i njegov gubitak osim čovjekovog života koji teče na nejasan način da mu se ne zna ni uspon ni pad. Da li neko od nas razmišlja o tome da uzme registar u koji će bilježiti ono što radi ili ono što ostavlja od dobra ili zla, da s vremena na vrijeme zna svoj saldo od dobrog i lošeg te da zna kada je u dobiti a kada je u gubitku?

Kada bi mi djelovali nasumice i radili samo ono što nam se dopada bez razmišljanja o onome što to slijedi ili bez kontrolora, bilo bi dozvoljeno iz nemarnosti i nehaja da rasipamo svoj život kao što nerazumni rasipa svoj imetak i da zaboravimo prošlost i njena iskustva i da kročimo u budućnost ne bojeći se greške ili grijeha!

Pa kako sve to kad Uzvišeni ima čuvare koji bilježe i najsitnije detalje u našem životu: **"I knjiga će biti postavljena i vidjećete griješnike prestravljene zbog onoga što je u njoj. "Teško nama" - govoriće - "kakva je ovo knjiga ni mali ni veliki grijeh nije propustila, sve je nabrojala!" - i naći će upisano ono što su radili. Gospodar tvoj neće nikome nepravde učiniti."** (El-Kehf, 49)

Nismo li onda mi dužni da pratimo ovu evidenciju koja se samo nas tiče? Zar ne treba da budemo stalno svjesni koliko činimo lijepoga a koliko lošega!?

Zaista, ovakav odnos neznalica prema životu koji ne vode računa šta je bilo i šta će biti ili zadovoljavanje letimičnim pogledom u procjeni nekih postupaka ili zastrašujućih pojava jeste loš predznak.

Takav postupak Časni Kur'an ubraja u odlike životinja a po njima se poznaju munafici koji nemaju razboritosti, niti čvrstog ubjeđenja: **"Zar oni ne vide da svake godine jedanput ili dva puta u iskušenje padaju, pa opet niti se kaju niti se opamećuju."** (Et-Tevbe, 126)

Islamski pedagozi se slažu u tome da je nužno da svaki čovjek preispita sebe u skladu s prirodom islama, sa porukom Božijeg Poslanika kad kaže: *"Preispitajte sebe prije nego vas drugi budu preispitivali, i vagajte svoja djela prije nego vam ih drugi budu vagali."*[61] I njegove riječi: *"Pametan je onaj koji strogo vodi računa o svojim postupcima i radi za život poslije smrti, a slab je onaj koji slijedi svoje strasti i bezrazložno se nada i pouzdava u Allaha."* (El-Munziri)

Ibn El Mukafea smatra da bi bilo dobro da čovjek registruje sve postupke koje čini time što će desnu stranicu odrediti za dobro a lijevu za loše djelo.

Karindži smatra potrebnim uočavanje samo loših djela, jer čovjeka interesuje da otkloni ono što je loše pri njemu i da izbjegne u budućnosti ono što je radio u prošlosti. On kaže: "U jednoj ladici mog stola stoji registar na kom piše: "Gluposti koje sam počinio!"

Ja smatram ovu knjigu dovoljnim registrom za greške u koje sam pao. Neke od tih grešaka sam diktirao a za neke sam se stidio pa sam ih sam pisao. A da sam bio do kraja iskren sa samim sobom zasigurno bi moj sto bio pretrpan sa sličnim fasciklama ispunjenim mojim greškamam i glupostima. Kada uzmem taj registar i ponovim svoje kritike koje sam sebi uputio, osjećam da sam snažan da se suočim sa najokrutnijim i najtežim problemima uz pomoć iskustva prošlosti koja sam bilježio. Običavao sam da prenosim ljudima loš ishod mojih sučeljavanja sa problemima ali nakon što sam postao stariji i mudriji shvatio sam da sam jedino ja odgovoran za ono što me zadesilo od zla.

Dok je Napolen bio u progonstvu na ostrvu Sveta Jelena rekao je sljedeće: "Niko nije odgovoran za moj poraz. Ja sam zaista sebi bio najveći neprijatelj!"

U mojoj ranoj mladosti bio sam vrlo precizan u mojoj samokontroli. Pravio sam kratkoročne programe za oslobađanje od svojstava i djela koja mi se nisu sviđala, i sjećam se da sam se pomogao jednim od tih podsjetnika da bi potvrdio faze kroz koje sam prolazio i to

[61] Tirmizi, Kitabu al-sifatu al-qiyamati wa al-rakaiki wa al-war'i, br. 2383.

sa dva aspekta - intelektualnog i psihičkog, mada sam na kraju zanemario taj metod ne smogavši snage za nj.

Moj neuspjeh bio je u tome što sam ja željene rezultate tražio brzo, iako sam bio ograničen okolnostima koje tu brzinu nisu dopuštale.

Pocijepao sam taj podsjetnik u trenucima očaja jer sam gledao u njegove stranice pa nisam našao nikakav napredak. To je ličilo na bolesničku listu u kojoj se nije nazirala nikakva promjena usprkos velikoj brizi i noćnoj nesanici.

Sada vidim da sam napravio grešku kada sam odgovorio na ovaj očaj, jer sam gledao na stvar iz tijesnog ugla, sa aspekta sticanja određenih rezultata u ograničenom vremenu, ne znajući ili previđajući ono što okružuje čovjeka od teškoća ljudske prirode, i od prepreka sredine koje se ne mogu ni pobrojati.

Bio sam poput plivača koji se bori sa nadolazećim valovima pa mu je u takvom stanju dovoljno i to što ga valovi nisu vratili nazad i to što nije potonuo da smatra kako je napredovao.

Uz dobro strpljenje slijedi postizanje dobrog uspjeha.

Dok sam bio mladić falila mi je ova lekcija u težnji za vrijednostima i za visokim uzorima jer je u to vrijeme vladala velika kriza dobrih odgajatelja.

Dok sam bio u srednjoj školi kružile su priče o noćnim prikazama i osjećao sam strah dok sam slušao vijesti o ovim nevidljivim bićima, zatim sam se potrudio da zanemarim taj strah jer se vjernik treba bojati samo Uzvišenog Allaha. Trebalo je da odgojim sebe, ali čime!?

Samo prisilom na ono čega se bojim. Tih večeri, nakon jacije uputio sam se preko polja u mrak. Onda sam se približio haremu koji je bio daleko od naseljenog dijela grada. Koračao sam pažljivo kroz njegove tijesne prolaze, a moje oči sve su pomno pratile dok je srce lupalo od straha.

Iz moje dubine osjećao sam nelagodu zbog ovog putovanja, ali sam ostao uz svoje mišljenje. Odlučio sam da uđem i prođem kroz

mezarje kroz nekoliko idućih noći kako bi pobjedio svoj strah koji mi ne dolikuje.[62]

Često sam na polju duhovne samovježbe krčio put zbog nepostojanja dovoljnog broja odgajatelja koji usmjeravaju mladež i zbog nedostatka ili rijetkosti kulture društva koja bi vodila na pravi put. Od svega što su ovi teški pokušaji ostavili jesu ožiljci na mojim živcima ali bolje je i preći malo granicu u samokontroli nego li je ne imati nikako.

Bilo je moguće da sufijsko učenje u islamskoj kulturi bude usmjerivač za postavljanje zdrave kontrole nad nefsom - da ga oslobodi od mahana i uzdigne ka visokim horizontima - da sufijska djela nisu u potrebi da se u cjelosti prečiste i tako odvoje dragocjenosti od primjesa.

Lahko je opisati bolest u ovim knjigama da je to lijek! Tako se izmiješa ubitačan lijek sa ispravnim liječenjem. I izmješaju se riječi maloumnih i ludih sa mudrostima učenih i filozofa.

Karindži je bio najsličniji sufijskim mudracima kada je ukazao na nužnost samokontrole u priči o jednom američkom biznismenu koji bi svake subote u veče rezervisao vrijeme u kom bi preispitao gubitak i dobitak, razmišljao o svakom susretu, poznanstvu u prošloj sedmici, i inače, o svakom dijelu koje je učinio. Potom bi se upitao: koju grešku je napravio i kakav je uspjeh ostvario...?

Pa kaže: "Možda je taj biznismen posudio ovaj metod od Benjamina Frenklina s tim da je jedina razlika između njih dvojice što ovaj nije čekao kraj sedmice, nego je kontrolu pravio svake večeri i tako otkrio trinaest opasnih grešaka koje je stalno činio. Od njih su i ove: uzaludno traćenje vremena, zanimanje za bezvrijedne stvari i beskorisne rasprave s ljudima."

Franklin je sebi dao do znanja da ako se ne oslobodi ovih grešaka neće nikada uznapredovati u životu. On je odredio po jednu sedmicu za borbu sa svakom od mahana koje je imao i to je činio

[62] U sunnetu je zabranjena ovakva pojedinačna šetnja!

redovno i načinio je registar u koji je svakog dana bilježio svoj uspjeh ili poraz u borbi s ovim mahanama.

Njegov rat s ovim mahanama trajao je više od dvije godine pa ih je pobjedio nakon čega nije čudo što je postao jedan od najvećih ljudi Amerike.

Istina je da vježba nefsa ka savršenstvu i dobru, i njeno odvraćanje od zablude i zla zahtjeva dugu kontrolu i preispitivanje.

Zaista gradnja nove kuće na ruševinama stare ne postiže se improvizacijom i nemarom, pa kako bi tek mogla biti izgradnja duše? Neophodno je precizno preispitivanje koje se bazira na pisanju, upoređivanju, zbrajanju i budnosti.

Onaj ko želi da se okoristi svojom prošlošću treba da kontroliše svoja stanja i bude stalno pripravan. Konfrolīši ih bilježenjem u registru koji će sadržavati i dobro i loše, tako ćeš pobjediti prirodu zaborava koja je svojstvena čovjeku.

ZAKLJUČAK

Da bi se istina sačuvala i da bi se precizirale njene granice, nužno ju je upoznati, zajedno sa upoznavanjem njene suprotnosti.

Možda ćeš reći: "Zašto upoznavati uz Istinu i neistinu? Zašto nepoznavanje neistine remeti lijepu predodžbu o Istini?"

Odgovor bio bio da potpuna predodžba mora imati granice do kojih ona doseže, a kod završetka te granice počinju oprečne činjenice.

Stvari se neće naučiti osim onda kada se spoznaju njihove suprotnosti. Zato su naši prethodnici govorili: "Stvari se poznaju po svojim suprotnostima!"

Ljudi se, u svojim svakodnevnim transakcijama, kada prodaju makar komad zemlje, ne zadovolje se njegovim spominjanjem nego se sve četiri strane parcele pojasne i navedu susjedne parcele i njihovi vlasnici kako bi se tačno znalo šta predstavlja komad zemlje koji je kupljen ili prodat.

Hazreti Omer je bio ustrajan u tome da ljude upozna sa džahilijjetom, ne zato što je spoznaja istog stvarni dio vjere, nego zbog toga što se principi islama neće upečatljivo prikazati osim ako se ne sazna tama i nepravda zbog čije izmjene je došla vjera i potiranja njihovih znakova.

Kaže Omer r.a.: "Islam slabi dio po dio kod onoga ko odraste u islamu, a ne spozna šta je džahilijjet!"

Pa je otuda neophodno svakome ko se zanima za islamske znanosti da izučava cjelokupni život i da upozna različite oblike ljudske aktivnosti kao i njihove bliže i dalje ciljeve.

Zaista uskogrudost i loše poimanje onoga što se zbiva i onoga što se očekuje u životu, i ograničavanje u granice ličnog mišljenja i zadovoljavanje s jednom stranom spoznaje jeste zapreka u spoznaji islama i okorištavanja njegovom bogatom tradicijom u oblastima

kulture i odgoja, islamskog prava i zakonodavstva, te politike pojedinca i zajednice.

Komparativna istraživanja su po mom mišljenju najkorisnije sredstvo za traženje istine i njeno otkrivanje.

Ja pozivam istaknute naučnike da okrenu svoje lice ka rezultatima do kojih su došle razne znanosti i da toj spoznaji dodaju izučavanje islama i tako sa djelimičnom usporedbom mogu stići do nužnosti i neophodnosti da se svijet okorist njegovom uputom i da se otklone prepreke koje sprečavaju ljude od islama.

Na kraju upućujem riječi muslimanskoj ulemi: Zaista njihova nedovoljna spoznaja životnih znanosti je veliki zločin koji se može počiniti protiv islama. Ovo pomanjkanje koje je bilo uzrok zaostajanja na ovom svijetu biće razlog njihovog još većeg zaostajanja kod Allaha i Njegovog Poslanika.

Zaista smo i mi, i naše zemlje, i naši životi, i naš rad za onaj svijet u potrebi za više spoznaje i svjetla.

ŠEJH MUHAMMED EL-GAZALI

Rođen je u decembru 1917. godine, u jednom selu okruga Buhejra. Postao je hafiz Kur'ana u desetoj godini. Srednju islamsku školu završio je u Aleksandriji, a potom je na fakultetu Usulu-d-dina, na odsjeku Da'wa, stekao naučne titule.

Učio je pred šejhom Dr. Muhammedom Šeltutom, zatim pred Dr. Muhammedom Ebu Zehreom, Dr. Jusufom Musaom i drugima, a družio se sa imamom Hasanom Bennom, koji predstavlja najznačajnije ime dvadesetoga stoljeća u obnovi islamske misli.

Šejh Muhammed El-Gazali je u svom burnom i plodonosnom životu napisao (do 1990.) tridesetak izvanredno korisnih i aktuelnih djela od kojih su mnoga prevedena na većinu jezika kojima govore muslimani. Sva njegova djela su doživjela više izdanja, neka i desetine, a među njima i ovo dijelo koje se, evo pojavljuje i na bosanskom jeziku. Objavio je, također, stotine članaka u svim značajnijim islamskim časopisima i novinama. Učestovao je na svim većim islamskim konferencijama i redovno bio najtraženiji gost. Biografi za njega kažu: "On je brana islama svojim znanjem, mišlju, pisanjem i razgovorom. Prevodio je i govorio ono što je u našim mislima i srcima. Bio je zatvaran i proganjam iz Egipta. Narod ga je volio i zbog njega su dva puta organizovane masovne demonstracije u cijelom Egiptu. Tim demonstracijama su uspjeli natjerati vladu da mu se javno izvini."

Njegova djela, koja su prevedena na bosanski jezik su još i: *"Vjerovjesnikov sunnet - između šerijatskih pravnika i znanstvenika hadisa"* i *"Vjerovanje jednog muslimana ".*